

BRILL'S STUDIES IN INTELLECTUAL HISTORY

General Editor

A.J. VANDERJAGT, University of Groningen

Editorial Board

M. COLISH, Oberlin College

J.I. ISRAEL, University College, London

J.D. NORTH, University of Groningen

R.H. POPKIN, Washington University, St. Louis — UCLA

VOLUME 5



JOHN DE FOXTON'S LIBER COSMOGRAPHIAE (1408)

An Edition and Codicological Study

BY

JOHN B. FRIEDMAN



E.J. BRILL
LEIDEN • NEW YORK • KØBENHAVN • KÖLN
1988

Credits:

Figures 1, 2, 3, 4, 5, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15 reproduced courtesy of the Master and Fellows of Trinity College, Cambridge.

Figure 6 reproduced courtesy of the British Library.

Figure 8 reproduced courtesy of the Duke of Northumberland.

Library of Congress Cataloging-in-Publication Data

De Foxton, John.

[*Liber cosmographiae*]

John de Foxton's *Liber cosmographiae* (1408): an edition and codicological study / by John B. Friedman.

p. cm. — (Brill's studies in intellectual history, ISSN 0920-8607; v. 5)

An elaborate Latin encyclopedia compiled in 1408.

Includes index.

ISBN 90-04-08528-9

1. De Foxton, John. *Liber cosmographiae*. 2. Paleography, English—England—York (North Yorkshire) 3. Encyclopedias and dictionaries, Latin. 4. Illumination of books and manuscripts, Medieval—England—York (North Yorkshire) 5. Illumination of books and manuscripts, English—England—York (North Yorkshire) 6. Manuscripts, Latin (Medieval and modern)—England—York (North Yorkshire) 7. Scriptoria—England—York (North Yorkshire)—History. 8. York (North Yorkshire)—Intellectual life. I. Friedman, John Block, 1934- . II. Title. III. Title: *Liber cosmographiae*.

IV. Series.

Z105.5.D4D42 1988

039'.71—dc19

87-37603

CIP

ISSN 0920-8607

ISBN 90 04 08528 9

© Copyright 1988 by E.J. Brill, Leiden, The Netherlands

All rights reserved. No part of this book may be reproduced or translated in any form, by print, photoprint, microfilm, microfiche or any other means without written permission from the publisher

PRINTED IN THE NETHERLANDS BY E.J. BRILL

CONTENTS

Introduction

The Contents	I
Codicological Description	II
John de Foxton	VII
The Patron	XII
The Sources	XXIX
A Possible Austin Scriptorium	XXXV
The Method of Compilation	XL
Assumptions of the Work	XLIII
Palaeography	XLVI
The Cipher Alphabet	XLVII
The Ornamentation	XLIX
The Pictures	LII
Social Comment	LXII
Editorial Principles	LXIII
Acknowledgements	LXV
 JOHANNIS DE FOXTON LIBER COSMOGRAPHIAE	 1
 Sigla	 311
Index Nominum	313
Index Biblicum	331

For Cordalie

βαιὰ μέν , ἀλλὰ ῥόδα

INTRODUCTION

John de Foxton's *Liber Cosmographiae*, a compendium of popular science in 104 chapters, is found in a unique manuscript, Trinity College, Cambridge, R.15.21.¹ This codex has 119 folios; all but the last two leaves were executed by a single scribe, who was probably the compiler,² in a vigorous and well developed *textura semi-quadrata*.³ The portion of R.15.21 containing the *Liber Cosmographiae*,⁴ hereafter known as LC, occupies folios 1-77^v. Internal evidence suggests that the LC was begun about 1385, while the colophon says that the work was completed in 1408, a date consonant with the script. Moreover, the last historical event mentioned is that of the battle of Bramham Moor, which took place near Tadcaster in 1408.

The Contents

Though most of the codex was made, like a commonplace book, by the diachronic accumulation of excerpts, there is, nonetheless, a unity of tone and subject resulting from the compiler's preoccupation with science. Since "mundus nichil aliud est <quam> quatuor elementa. . . <et> minor mundus factus est eis, videlicet homo qui in se continet omnia elementa," he promises to treat these subjects as well as the world soul,

¹ The manuscript is described by M.R. James, *The Western Manuscripts in the Library of Trinity College, Cambridge* (Cambridge, Eng., 1901), Vol. 2, pp. 358-61.

² On the scribe, see John Block Friedman, "The Cipher Alphabet of John de Foxton's *Liber Cosmographiae*," *Scriptorium* 36 (1982) pp. 219-35. Further study of the manuscript has not supported my original suggestion of a *manus secunda* made there.

³ See Carl Wehmer, "Die Namen der 'Gotischen' Buchschriften," *Zentralblatt für Bibliothekswesen* 49(1932) p. 173.

⁴ For the term "cosmographia," see Walter Kranz, "Kosmos," *Archiv für Begriffsgeschichte* 2(1955) pp. 131, 136-7.

which “secundum doctores summos. . . est causa efficiens mundi. . . signorum et planetarum” (fol. 1^r). The LC’s actual range, however, is a good deal wider. Among the subjects touched on are world history, angels, classical gods and personages, reason, memory and imagination,⁵ obstetrics, menstruation, diet, fortunes of men and women born in various astral conjunctions, eclipses, dew, comets, thunder, tides, and weather prediction according to the day of the week on which New Year falls, as well as the sort of straightforward account of the constellations and planets suggested by the title. Generally, the tone of the work is practical and moralistic. The compiler, who at the end of his prologue refers to himself as “Johannes fortissime in Xristo tonante” (fol. 1^r), a cryptogram for John Foxton, shows little interest in imaginative literature, secular lyric poetry, romances, or other medieval narrative genres, or in chivalry.

Codicological Description

R.15.21 measures 254 by 175mm and is written in double columns of 39-40 lines on a good but somewhat coarse grade of parchment. The binding appears to date from the 17th century and the work was trimmed to its present size at that time. With the exception of twelve full-page miniatures to be discussed below, the LC is without decoration save for rubrication, red and blue paragraph signs, one-and-one-half to four-line blue initials with red pen flourishing, and a 4-line *littera partita* initial and partial border on folio ii. Red and black checkerboarding is used for the lunation and phlebotomy tables. There are as well a number of full and half-page astronomical diagrams done in red ink, a Sphere of Apuleius, and drawings of hands to illustrate chapters on cheiromancy. From folios 36^r through 51^v there are 5-10 line spaces with marginal directions⁶ left for miniatures of the signs of the zodiac which were never painted.

⁵ See M.W. Bundy, *The Theory of Imagination in Classical and Medieval Thought* (University of Illinois Studies 12, Urbana, Il., 1927).

⁶ See on this matter generally S. Berger and P. Durrieu, “Les notes pour l’enlumineur dans les manuscrits du moyen âge,” *Memoires de la Société National des antiquaires de France* 53(1893) pp. 1-30; H.M.R. Martin, “Les Esquisses des miniatures,” *Revue Archéologique* 4(1904) pp. 17-45; more recently, J. Porcher, *Jean Lebègue, Les histoires que l’on peut raisonn-*

On the whole, the LC has the appearance but not the reality of luxurious production.⁷ Certainly the designer was not niggardly with parchment, for margins are relatively wide, and the text is not cramped. Yet the absence from its pages of the decoration--roundels, borders, portrait busts, birds and foliage--so characteristic of the English phase of the International Gothic Style⁸ to which the manuscript clearly belongs by the size and style of its twelve illustrations is puzzling. A variety of evidence indicates that the work was composed and written, though not illustrated, at the Augustinian friars' library in York.

Donated by Archbishop Whitgift,⁹ master of Trinity College (d.1603/4), the codex bears the following marks of ownership. The initials T.E. appear on the flyleaf along with a key--perhaps in Whitgift's hand--to the cipher alphabet used here and there throughout two-thirds of the work.¹⁰ At folio 19^v in the margin opposite some mnemonic verses relating to the "perpetual" kalendar, appears the name E(r)gome. This

ablement faire sur les livres de Salluste (Paris, 1962); "Un Amateur de peinture sous Charles VI: Jean Lebègue," in *Melanges d'Histoire de Livre et des Bibliothèques offerts à Monsieur Frantz Calot* (Paris, 1960) pp. 35-41; and in the same collection, a set of very detailed directions to a painter by Jean Gerson, Gilbert Ouy, "Une Maquette de manuscrit à peintures. . ." pp. 43-51.

⁷ See Kathleen L. Scott, "A Mid-Fifteenth Century English Illuminating Shop and its Customers," *The Journal of the Warburg and Courtauld Institutes* 31(1968) p. 183.

⁸ Especially valuable on the social and intellectual backgrounds of the International Style is the discussion by Erwin Panofsky, *Early Netherlandish Painting* (Cambridge, Mass., 1964) Vol. I, pp. 66-74. See also D. Miner and P. Verdier, *The International Style* (Baltimore, Md., 1962), and Marcel Thomas, *The Golden Age: Manuscript Painting at the Time of Jean, Duke of Berry* (N.Y., 1979). On the English phase of the International Style, see Margaret Rickert, *Painting in Britain: The Middle Ages* (London, 1965), pp. 165-189; O. E. Saunders, *English Illumination* (Florence, 1928); D. Turner, *English Book Illustration 966-1846* (London, 1965); and Richard Marks and Nigel Morgan, *The Golden Age of English Manuscript Painting, 1200-1500* (N.Y., 1981).

⁹ See Philip Gaskell, *Trinity College Library, The First 150 Years* (Cambridge, Eng., 1981). Section 11-1 deals with bequests. See also W. O'Sullivan, "Archbishop Whitgift's Library Catalogue," *Times Literary Supplement* (1956) p. 468.

¹⁰ See Friedman, "The Cipher Alphabet," p. 230.

must be the name of John Erghome, Prior of the Augustinian friars' convent at York during de Foxton's young manhood. The possibility that Erghome was the patron for the LC will be discussed at length below. A *memorandum* and anathema identifying the book as the gift of John de Foxton to the Trinitarian house of St. Robert at Knaresborough in Yorkshire¹¹ occurs after the colophon, in a different and slightly later hand. We can assume that R.15.21 was one of the thousands of valuable books which came into the possession of magnates of the church at the dissolution, most likely because of its beautiful illustrations.

1. Folios ii-xxvii^v consist of an almanach and kalendar by John Somer, an Oxford Franciscan, who is mentioned by Chaucer in his *Treatise on the Astrolabe*.¹² Somer composed his kalendar in 1380 and dedicated it to Joan, mother of Richard II. Though the tables purport to begin from Richard's nativity in 1367, the majority of them actually cover the years 1387-1462. The ecclesiastical portion of Somer's kalendar was adapted to York use by de Foxton or whoever oversaw the whole of R.15.21, though the Oxford latitude and meridian is retained in the astronomical tables and explanatory canons. There are a number of Somer manuscripts in English libraries, though none shows evidence of northern provenance. Yet the practice of

¹¹ See on this subject, A.G. Little, "Trinitarian Friars of Knaresborough," in *The Victoria History of the Counties of England: Yorkshire* (rpr. London, 1974), Vol. 3, pp. 296-300, and Bernard Jennings, ed., *A History of Harrogate & Knaresborough* (Huddersfield, 1970) pp. 103-8. No books are mentioned as valuables in the suppression records of the house. See J.W. Clay ed., *Yorkshire Monasteries Suppression Papers* in *Yorkshire Archaeological Society Record Series* 48(1912) pp. 129-131. One reason to question the donation is its vagueness; librarians were usually quite specific about naming donors and the circumstances of the donation. See, for example, the colophon to Toulouse Bibliothèque Municipale MS 54: "ista postilla super epistolam ad Tytum est fratris Germani Arnaldi, ordinis sancti Augustini, conventus Mansi sanctarum Puellarum, quam dedit amore Dei librarie conventus Tholosani in presencia mei fratris Johannis Miranda et fratris Johannis Salsignhaco, in sacra pagina professoris, anno domini 1431."

¹² A convenient discussion of Somer's work and a list of manuscripts containing it may be found in Sigmund Eisner, ed., *The Kalendarium of Nicholas of Lynn* (Athens, Ga., 1980) pp. 8-9. A full handlist of Somer manuscripts is being compiled by Professor Linne R. Mooney of the University of Maine. See also, Sigmund Eisner, "Chaucer as a Technical Writer," *The Chaucer Review* 19(1985) pp. 179-201.

adjusting the ecclesiastical kalendars of such works to the use of northern or southern owners or patrons appears to have been common.¹³ For example, an adaptation of Somer's work made by the York Augustinian astronomer Richard de Thorpe occurs in what was probably Thorpe's own copy with York saints, and in a crude southern copy with Sarum saints.¹⁴

Most Somer manuscripts typically contain a dedicatory prologue, and the usual ecclesiastical and astronomical material--feasts, times of sun rises, metonic cycle designations and dominical and bissextile letters. There are also tables and charts with solar and lunar eclipses, whose stages are handsomely colored and gilded in the better manuscripts, a paschal table, a zodiac or phlebotomy man, tables of the regnal planets, a volvelle and urine tables along with explanatory canon texts.¹⁵

The kalendar and almanach which begins R.15.21 has simplified all this rather considerably. Reference to Somer and his dedicatee has been omitted, and the canon texts have been brought forward to lengthen the prologue. The material on urine colors has been dropped, and the zodiac and phlebotomy men have been combined into a single full-page miniature and moved into the LC proper. All told, the adaptation to York use and the reworking of the prologue have been so skillfully done that one might at first think that this forematter had been created specifically for the codex.

¹³ Some examples of this custom are Oxford, Bodleian MS Rawl. B.170, a psalter with Sarum kalendar, altered from York use by scraping out names and writing in Sarum saints, and York Minster Library MS Add. 54, a primer adapted to York use from Sarum. A Sarum kalendar of Nicholas of Lynn was changed to York use by writing in additional saints; it is Oxford, Bodleian MS Rawl. D. 1218.

¹⁴ See Linne R. Mooney, "A Middle English Verse Compendium of Astrological Medicine," *Medical History* 28(1984) pp. 406-419, and John Block Friedman, "Richard de Thorpe's Astronomical Kalendar and the Luxury Book Trade at York," *Studies in the Age of Chaucer* 7(1985) pp. 137-160.

¹⁵ On this material, see Lynn Thorndike, "Eclipses of the Fourteenth and Fifteenth Centuries," *Isis* 48(1957) pp. 51-54; Charles W. Clark, "The Zodiac Man in Medieval Medical Astrology," Unpublished Dissertation, University of Colorado, 1979; Peter Murray Jones, *Medieval Medical Miniatures* (London: British Library, 1984); and Kenneth P. Harrison, "Lunar-Solar Cycles: Their Accuracy and Use," in Wesley H. Stevens et al. eds., *Saints, Scholars and Heroes: Studies in Medieval Culture in Honor of C.W. Jones* (Collegeville, Minn., 1979) Vol. 2, pp. 65-75.

2. Folios 1-77^v, which contain the LC proper, are preceded by an elaborate alphabetical index to the chapters, *distinctiones*, *questiones*, *particula* and *tabulae* which make up the work. Such analytic indices, as the Rouses have shown, were fashionable in late 14th- and early 15th-century books and were supplied by the author to enable others quickly to search the contents.¹⁶ I have slightly rearranged the index from first letter alphabetic form to a more absolute alphabetization. A large formal hand signals the end of the almanach, the incipit and explicit of the index and the LC, suggesting that these portions were planned as a whole.

3. Folios 78-79^v contain an account, in the same hand as that of the last part of the LC, of the idea of *aetates* and the ages of the world, connected with the four ages of man, with appropriate Hebrew and Greek etymologies. After this comes a list, from Adam to Jerome preaching in Jerusalem, of classical and biblical persons, heresies, councils, emperors and kings and the lengths of their reigns in the style of Peter Comestor's *Historia Scholastica*.

4. Folios 80-80^v, in the same hand, consist of extracts from Martin of Troppau's *Chronicon Pontificum et Imperatorum*, a work popular with English chroniclers.¹⁷

¹⁶ See generally, L.W. Daly, *Contributions to a History of Alphabetization in Antiquity and the Middle Ages* (Collections Latomus 90, Brussels, 1967); F.J. Witty, "Early Indexing Techniques: A Study of Several Book Indexes of the 14th, 15th and Early 16th Centuries," *The Library Quarterly* 35(1965), pp. 141-148; Malcolm B. Parkes, "The Influence of the Concepts of *Ordinatio* and *Compilatio* on the Development of the Book," in J.J.G. Alexander and M.T. Gibson, eds., *Medieval Learning and Literature: Essays Presented to Richard William Hunt* (Oxford, 1976), pp. 115-141, and Richard H. and Mary Rouse, *Preachers, Florilegia and Sermons, Studies on the Manipulus Florum of Thomas of Ireland* (Toronto, 1979), pp. 11-26, 34-36, 233-235. Perhaps the most remarkable of these late medieval indices is that of Jean de Hautfuney, bishop of Avranches 1331-1358, made for the works of Vincent of Beauvais: "ex quibus verbis colligitur, quod illa, que bene ordinata sunt et disposita, facilius in locis suis inveniuntur. Et propter hoc, ut querenti facilius occurrat, que in *Speculum Historiale* continentur, sic ordinavimus, ut per literas alphabeti, secundum numerum librorum et capitulorum diligens et intelligens lector requiratur." Cited by Anna-Dorothee von den Brincken, "Tabula Alphabetica von den anfangen alphabetischer Register-Arbeiten zu Geschichtswerken (Vincenz von Beauvais OP, Johannes von Hautfuney. . ." in *Festschrift für Hermann Heimpel* (Göttingen, 1972) Vol. 2, p. 906.

¹⁷ See William Matthews, "Martin Polonus and Some Later Chroniclers," in Derek Pearsall et al., eds., *Medieval Literature and Civilization: Studies in Memory of G.N. Garmonsway* (London, 1969), pp. 275-288. The passages in question may be found in the edition of

5. Folios 80^v-81 give, in a later and altogether different current hand, a list of British kings. There are no initials and no attempt to connect this material with the rest of the LC. The chronology runs from Brutus to the death of Edward and the coronation of Richard II, an event already noted in the last chapters of the LC. It is possible that these entries may have been made by a later owner--taking advantage of some blank ruled leaves--before the codex came to the Trinitarians.

John de Foxton

Of the LC's compiler, little is known. He explains his use of the cryptogram on the grounds of modesty "cuius nomen non pono, quia de fama humana minime curo nec de gloria vana," yet teases the reader "Potest tamen intelligi, si lector bene videat. . ." (fol. 1^v). This cryptogram identifies him with either the hamlet of Foxton in Osmotherly near Northallerton, the most easterly parish of the Allerton wapentake, Yorkshire, or another hamlet of that name in the North Riding. Both Foxtons are extremely small, and the former seems to have consisted chiefly of a mill across the Cod beck. This mill and surrounding region in the 15th century belonged to the Colville, Sigeston and possibly Sywardby families. The second Foxton is located on a manor owned during the same period by Thomas de Crathorne.¹⁸ Though by the end of the 14th century, a place name did not always reflect a man's birthplace, this was

Ludwig Weiland in MGH SS 22:397-408. The *Chronicon* seems to have been of particular interest to English Austin friars. See Peter J. Lucas ed., *John Capgrave's Abbreviation of Chronicles* EETS: OS 285 (Oxford, 1983) pp. lxxi-lxxvii.

¹⁸ See *VCH: Yorkshire*, Vol. 1, pp. 434, 436; Vol. 2, pp. 200, 221, 234, 309, 410.

somewhat less true in the north than in the south¹⁹ and it is likely that John de Foxton came from one of these two hamlets. Little is known about the intellectual attainments of these families. There are some *quodlibeta* written by the 14th-century Oxford Dominican John de Crathorne, possibly a member of the Yorkshire Crathorne family, and a Thomas Crathorne was rector of Crathorne church at his death in 1491.²⁰ A manuscript bearing the Colville arms is Pierpont Morgan 766, a *Speculum Humanae Salvationis*; though not one of the handsomest examples of this work, it is profusely illustrated. Its first folio bears the office of John of Bridlington, a popular Yorkshire saint.²¹

The first witness to the LC's compiler is an ordination list of 1388 for the semi-autonomous archdeaconry of Richmond, noting that a John de Foxton was ordained sub-deacon in York cathedral in that year. As a search of the extant York archiepiscopal registers from 1350 to 1450 reveals only one John de Foxton, there seem not to be any other claimants for the authorship of the LC. De Foxton was ordained not on the evidence of his own patrimony, or by guarantee of support by a wealthy sponsor, but on the title--or guarantee of maintainance--of the abbey of Jervaulx, which was in the Richmond archdeaconry.

¹⁹ See Rosalind Hill, "'A Chauntrie for soules,': London Chuntries in the Reign of Richard II," in F.H.R. Du Boulay and Caroline Barron, eds., *The Reign of Richard II: Essays in Honour of May McKisack* (London, 1971), p. 246.

²⁰ The new edition of and study of Crathorne's *Quodlibeta* promised by Dr. Fritz Hoffmann, Ruckerstrasse 3, Erfurt, 50, DDR, may throw some light on John Crathorne's family and background. On Thomas Crathorne, see James Raine ed. *Testamenta Eboracensia: A Selection of Wills from the Registry at York*, Vol. 4 (Durham: Surtees Society, Vol. LIII, 1869) pp. 71-72; and Eric E. Barker ed., *The Register of Thomas Rotherham Archbishop of York 1480-1500* (Torquay: Canterbury and York Society Vol. I, 1976) item 1260, p. 150.

²¹ See Adrian and Joyce Wilson, *A Medieval Mirror, Speculum Humanae Salvationis 1324-1500* (Berkeley and London, 1984) p. 46. On the literary tastes of the gentry, see Malcolm Parkes, "The Literacy of the Laity," in David Daiches and Anthony Thorlby eds., *Literature and Western Civilization*, Vol. II, *The Medieval World* (London, 1973) pp. 555-577, and more generally, Neil Ker's collected essays, M.B. Parkes and A.G. Watson eds., *Books, Collectors and Libraries, Studies in the Medieval Heritage* (London, 1984).

As J.F. Williams and others²² have observed, the possession of such titles by ordinands is one of the most puzzling features of the late medieval ordination procedure. Since the candidate must give evidence that he is capable of maintaining himself, he generally offered a "title" bought or rented from a monastic house or collegiate church or hospital, which guaranteed his support until such time as he was preferred to a benefice. Oddly, however, the monastic houses and other title-granting institutions who are most often mentioned in the ordination lists of the period were not the ones financially capable of doing this; most titles, in fact, came from extremely modest foundations. One house in the Norwich diocese, Molycourt, near Upwell, which was so poor it had only one monk and no prior, gave seven titles to ordinands during the last 10 years of its existence, suggesting that it did so for financial gain. Similar examples can be found in the York registers. We can only assume that the title was to be understood as a guarantee of the candidate's good character rather than as a promise to employ him within the establishment itself. Thus little can be concluded from the Jervaulx title.

John de Foxton was most probably born in 1369, since the customary age for ordination to sub-deacon was 19.²³ The usual rather rapid progression--six months in many cases--in the ordination lists from acolyte to the priesthood,²⁴ cannot be charted for him since some of the registers which might have contained a record of his ecclesiastical advancement are incomplete. Separate registers for the Richmond archdeaconry were kept

²² See his "Ordination in the Norwich Diocese during the Fifteenth Century," *Norfolk Archaeology* 31(n.d.) pp. 354-357, as well as H.S. Bennett, "Medieval Ordination Lists in the English Episcopal Registers," in J. Conway Davis, ed., *Studies Presented to Sir Hilary Jenkinson* (London, 1957) pp. 20-34; Peter Heath, *English Parish Clergy on the Eve of the Reformation* (London and Toronto, 1969) pp. 17-21; and Jo Ann H. Moran, *The Growth of English Schooling 1340-1548: Learning, Literacy, and Laicization in Pre-Reformation York Diocese* (Princeton, N.J., 1985) pp. 131-133.

²³ Heath, *English Parish Clergy*, p. 15.

²⁴ Williams, "Ordination in the Norwich Diocese," pp. 352-53, and Moran, *The Growth*, p. 130.

by both Arundel and Waldeby, but they are lost.²⁵ The present register shows that the ordination was celebrated by vicars general. Thus we have no detailed evidence for de Foxton's early clerical career, for example who sponsored him as an acolyte.

Some eighteen years pass before we have another mention of him, now a priest, instituted in 1406 to the vicarage of Fishlake, in the East Riding about 31 miles from York. This benefice was a modest one, worth a bit over thirteen pounds a year,²⁶ and is in keeping with our picture of John de Foxton as a person without private means or much ecclesiastical influence. The advowson and rights of presentation to Fishlake were held by the Prior and chapter of Durham, though he could well have been presented by a sponsor in York or elsewhere.

In 1430, de Foxton exchanged Fishlake vicarage for one not far away in Laughton-en-le Morthen about 50 miles from York. Its value was six pounds.²⁷ In the same year, our author became rector of Dinnington, a benefice which he resigned in 1434. He then disappears from the records of the York diocese.²⁸ Possibly his resignation was prompted by a more lucrative offer of a chaplaincy. As he would have been about 65 years of age in 1434, it is probable that John de Foxton was dead by 1450.

²⁵ See David Smith, *Guide to Bishop's Registers of England and Wales* (London, 1981) p. 233 and his "Lost Archiepiscopal Registers of York: The Evidence of Five Medieval Inventories," *Borthwick Institute Bulletin* I.i (1975) pp. 31-37.

²⁶ See A. Hamilton Thompson, ed., *Fasti Parochiales* (Wakefield, 1933), Vol. I s.v. Fishlake and Laughton-en-le Morthen. R.A.R. Partridge, *A History of Vicarages in the Middle Ages* (Cambridge, Eng., 1930) p. 42 points out that the income of rector to vicar was at the general proportion of 2 to 1. See also H.G. Richardson, "The Parish Clergy of the Thirteenth and Fourteenth Centuries," *Transactions of the Royal Historical Society* 3rd Ser. 6(1912) pp. 89-128.

²⁷ Joseph Hunter, *The History and Topography of the Deanery of Doncaster* (London, 1828) Vol. I, pp. 280-284.

²⁸ The biographical information on John de Foxton was gathered from the archiepiscopal registers of the archdiocese of York held at the Borthwick Institute of Historical Research and from the Dean and Chapter Act Books in the York Minster Library. Ordination: BIHR Register 14, Thomas Arundel, 1388-1396, fol. 10^r. Institution to Fishlake: BIHR Register 5a Sede Vacante, 1405-1407, fol. 287^v. Exchange for Laughton: BIHR Register 18, part 1, Henry Bowet, 1407-1423, fol. 135^v, and DCAB L 2(3) a, fol. 114^v. Institution to and resignation from Dinnington: BIHR Register 19, John Kempe, 1425-1452, fols. 155 and 375.

De Foxton is called "capellanus" in the subscription made by the librarian of the Trinitarians at Knaresborough in 1408 and he is so described in 1420 after he was long a vicar, and again as a rector upon his resignation from Dinnington. The persistence of this title is suggestive. In one mention of de Foxton as "capellanus," there is an interesting distinction drawn between "Johannes de Foxton capellanus" and the John Newhalle "capellanus parochialis de Laghton,"²⁹ who served as de Foxton's proctor in the induction to the vicarage of Laughton. Generally, the man called chaplain with no further qualification was a priest who had charge of a chapel or who may have been a teacher and fulfilled non-parochial duties in a household. In contrast, the parish chaplain was an unbeneficed paid assistant to the rector or vicar.³⁰ In each instance of the word's use, de Foxton seems to have been a chaplain of the household sort.

The idea that de Foxton, a capable Latinist and man of wide reading, held this sort of employment before his institution in 1406 and again after 1434 is an attractive one. Were he to have lived in a household as a chaplain, his duties could have included the education of children, secretarial work--evidence suggesting that he was the LC's scribe shows that he wrote a good hand--and the celebration of offices in a private chapel. The last of these duties, for example, was that of another John called "capellanus," who was mentioned in the will of William Cawod, a well to do canon of York.

item volo quod dominus Johannes Schyrburne capellanus meus commemorans, celebret pro anima mea et animabus omnium parentum et benefactorum meorum. . .³¹

²⁹ DCAB L 2(3) a, fol. 115.

³⁰ See J.H. Purvis, *Dictionary of Ecclesiastical Terms* (London, 1962) p. 43 and the same author's *An Introduction to Ecclesiastical Records* (London, 1953) p. 17. Neither form of chaplaincy had an institution or induction.

³¹ See J.T. Fowler ed., *Memorials of the Church of Ripon* (Surtees Society 115, Durham, 1908) Vol. 4, p. 291.

It must be admitted that before 1406 de Foxton could have celebrated such offices as a chantry priest in one of the manorial chapels founded in increasing numbers after the Black Death,³² but what evidence we have from the LC suggests that during the composition of the work he made extensive use of books in York, and at least one in Durham, and had considerable leisure in which to examine them.

I have mentioned the scarcity of persons with the name Johannes Foxton or de Foxton during the period in which the LC was composed. Besides the few references in the diocesan registers and chapter act books that we have already seen, and the name in the colophon, civil records show a John Foxton as one of the jurors at the inquisition after the death of Robert de Stodhowe, a wealthy landowner in Northallerton in 1404.³³ This date, of course, is consonant with our author's presence in and around York before 1406, but the lack of other identifying adjectives such as capellanus or litteratus makes it difficult to conclude much from the reference. On 20 October, 1436, a commission was given to the parish chaplain of Northallerton and to John de Foxton "juniori de eadem litterato," to cause William Corbryg, vicar of Leake, to answer for a violation of the bishop's sequestration. Given John de Foxton's presumed age and station during the period in question, it does not seem likely that he and this John de Foxton are the same.³⁴

³² See on this subject, A. Hamilton Thompson, "The Pestilences of the Fourteenth Century in the Diocese of York," *The Archaeological Journal* 71(1914), p. 124; Richard Dobson, "The Foundation of Perpetual Chantries by the Citizens of Medieval York," in G.J. Cummings ed., *Studies in Church History* 4(1967) pp.22-38; Hill, "'A Chauntrie for soules,'" p. 246; and Moran, *The Growth*, who disputes Thompson's contention, p. 149.

³³ See W. Paley Baildon and J.W. Clay, eds., *Inquisitors Post Mortem relating to Yorkshire of the Reigns of Henry IV and Henry V*, in *Yorkshire Archaeological Society Record Series* 59(1918) 35-36, item xxxiii.

³⁴ See R.L. Storey, ed., *The Register of Thomas Langley, Bishop of Durham, 1406-1437*, 4 (Surtees Society 170, Durham, 1961 for 1955), pp. 207-209, no. 1235.

The Patron

Apparently John de Foxton composed the LC relatively early in his life and over many years, adding citations from books much in the order he came upon them in his travels and periods spent in libraries in Yorkshire. The fact that the work was finished two years after his preferment to a benefice suggests that the benefice was the patron's personal reward--or result of influence--for the completion of a substantial portion of the LC. Presumably the patron recommended John de Foxton, then a chaplain, to the Prior and chapter of Durham or to someone who could influence them. As Robert Donaldson has shown in an account of various attempts to influence presentations to the benefices in the control of the Prior and chapter, in both the Durham and York dioceses during the 15th century, many of these requests for preferment by various sponsors concerned candidates who were the domestic chaplains of local magnates such as the Nevilles; it is possible that de Foxton's preferment followed a similar path.³⁵

Recent studies of literary patronage by Green and Lucas³⁶ may also elucidate the creation of a scientific work like the LC. It has been pointed out that "the commissioning of works from authors was more usual than authors looking for patronage for a work already written,"³⁷ and that "the commonest way by which [aristocratic heads of households] acquired valuable objects was to commission them."³⁸ Certainly the former statement accords with the few facts we have about the LC's composition. The LC's

³⁵ See Robert Donaldson, "Sponsors, Patrons and Presentations to Benefices. . . during the Later Middle Ages," *Archaeologia Aeliana* 38(1960), pp. 169-177; Elizabeth M. Halcrow, "The Social Position and Influence of the Priors of Durham as Illustrated by their Correspondence," *Archaeologia Aeliana* 33(1955), pp. 70-86 and Karl Julius Holzknacht, *Literary Patronage in the Middle Ages* (Philadelphia, 1923; rpr. N.Y., 1966) p. 179.

³⁶ Richard Firth Green, *Poets and Princepleasers: Literature and the English Court in the Late Middle Ages* (Toronto, 1980); Peter J. Lucas, "The Growth and Development of English Literary Patronage in the Later Middle Ages and Early Renaissance," *The Library*, 6th series 4(1982) pp. 219-248; R.B. Dobson ed., *The Church, Politics and Patronage in the Fifteenth Century* (Gloucester and N.Y., 1984).

³⁷ G.S. Ivy, unpublished dissertation, cited by Lucas, "The Growth," p. 240.

³⁸ Green, *Poets and Princepleasers*, pp. 61-62, 150.

size, its quality and the probable cost of the illustrations make it unlikely that an unbeneficed chaplain could or would have compiled it for his personal use. So too, it seems to have been composed for someone other than the maker, as there is very little of a personal nature in it. Nor does de Foxton give evidence that he thought of himself as an author. Nowhere in the book are there the flourishes and self-referentiality which we associate with late medieval English authors who have had some contact with humanistic writing. Indeed, de Foxton appears to have been an author on a part time basis, as no other literary work by him is known to exist, and he seems to have given up literature immediately upon completing the LC. The practical and moral cast of the LC sits oddly with the extensive mythographic material and the mythographic illustrations of the work. De Foxton's attempts to imitate the style of classicizing and humanistic writers were sometimes plodding and dutiful,³⁹ as is clear from his reliance on florilegia, from his often wildly inaccurate attributions and quotations, and from the chiefly biblical and patristic rather than classical or humanistic nature of the majority of the citations themselves.

When all this is said, however, de Foxton still belongs, if marginally, to the newly emergent class of writers who hoped for a patron's favor, though the prologue's dedication of the LC--"to the glory and honor of our Lord Jesus Christ, of the blessed Virgin Mary and of all the saints"--as well as the obligatory request for the reader's forbearance at the end of the prologue, does not make this immediately clear. De Foxton asks for prayers and understanding:

Unde O vos profundi clerici et viri prudentes hunc librum futuro legentis
non lingua detractet nec ydeotam balbutientem me subsannet, sed quod
omissum est benigne corrigere caritative rogo studiatis, operi voluntatis
instituentis compatientes. . . (fol. 1^r)

The initial dedication appears to be pro forma, for we find much the same sort of thing in the prologue to Somer's *kalendar* and *almanach*: "ad

³⁹ See John Block Friedman, "John de Foxton's Continuation of Ridwall's *Fulgentius Metaforalis*," *Studies in Iconography* 7-8(1981-2) pp. 65-79.

honorem dei et virginis gloriose necnon sanctorum confessorum.”⁴⁰ However, Somer immediately goes on to explain that he made the work “ad instanciam” of Joan, princess of Wales, and at the precept of Thomas Kingsbury, the Franciscan Provincial. So too, de Foxton’s address to “profundi clerici et viri prudentes” sits ill with another phrase in the prologue, noting that the book was written “ad simpliciumque notitiam litteratorum” (fol. 1r). This could, of course refer to the Knaresborough branch of the Trinitarians, a small and unlearned order, but the work’s rather theoretical nature, its willful obscurantism, and the magnificent mythological miniatures, make it unlikely that de Foxton could have intended the book directly for this house.

Elsewhere in the LC we see that perhaps the favor de Foxton hoped from his patron was preferment to a benefice, a not unnatural desire. Jo Ann Moran calculates that “by the time of the 1377 poll tax. . .the York diocese had an estimated population of 2,290 secular clergy, over 800 of whom were beneficed and approximately 1,500 of whom were not.”⁴¹ Flashes here and there in the LC foreshadow the bitterness shown by William Dunbar in his well known petition poem to the King: “I wes in youthe, on nureice kne,/Cald dandillie, bischop, dandillie,/And quhone that age now dois me greif,/ A sempill vicar I can not be. . .”⁴² In the mythographic chapters of the LC, for example, in a discussion of Venus’ sword shown in the accompanying illustration, the compiler in a satiric aside on prelatial shortcomings, may allude obliquely to his own feelings, as he fabricates an exemplum in the style of the Midrash on Genesis.⁴³

It is well said that Lamech had two wives, one young and one old, and the young one plucked all the white hairs from his head and the old one all the black hairs, and thus he was made totally bald. Such are today’s

⁴⁰ B L Royal 2.B.viii, fol. 1r.

⁴¹ Moran, *The Growth*, p. 125.

⁴² W. Mackay Mackenzie ed., *The Poems of William Dunbar* (London, 1950) 11.60-64, p. 43.

⁴³ See on such pseudo-Midrashic fabrications, Beryl Smalley, *English Friars and Antiquity in the Early Fourteenth Century* (Oxford, 1960), especially pp. 230-239.

prelates, who heap up great wealth and bring magnates into their debt and give benefices which are the greater on account of familial relationships or large bribes, so much so that now ecclesiastical benefices have generally increased in size. And these can be compared to a dog with a huge bone in its mouth, because the greater it is, the harder it is to hold rightly, whereas that which is small is easy to maintain.

(C.82, pars 8, pars 9, fol. 54^r)

Though my interpretation of the first part of this passage may at first seem over-ingenuous, some years devoted to the study of the LC have shown me that it is hard to overestimate de Foxton's fondness for dark discourse. The *Speculum Humanae Salvationis*, a northern example of which I mentioned earlier, makes an elaborate analogy between Christ's whipping by Jews and Gentiles and the story of Lamech's being beaten and reviled by his two wives. Jesus' tormenters were prefigured in Ada and Zilla. Just as these women by blows and words harmed Lamech, so the Jews and Gentiles harmed Christ.⁴⁴ In the *Devotio moderna* tradition, which was well developed by the time of the LC's composition, one form of physical abuse Christ suffered at the hands of his tormentors was that of having his hair pulled out; as there are many examples of this in northern devotional literature and English art,⁴⁵ it is possible that de Foxton refers to his own long suffering without a benefice as in some way analogous to Christ's own suffering, and wishes the exemplum to serve as a pointed hint to his patron.

De Foxton's concluding remarks in the Prologue certainly imply patronage, though of what sort is not clear, for the topos of affected

⁴⁴ J. Lutz and P. Perdrizet eds., *Speculum Humanae Salvationis* (Leipzig, 1907) Vol. I, p. 43, ll. 59-64.

⁴⁵ Some especially macabre descriptions of Christ's depilation occur in J.A.W. Bennett ed., *Devotional Pieces in Verse and Prose* (Scottish Text Society 3rd Series XXIII: Edinburgh, 1955) p. 128, and for English art, see the leftmost panel of the Norwich Retable. A good photograph appears in Frank Kendon, *Mural Paintings in English Churches during the Middle Ages* (London, 1923) pl. vi and pp. 219-20. See also my forthcoming study, "Bald Jonah and the Exegesis of IV Kings 2:23." I am grateful to Father James Fanale for calling my attention to Kendon's reproduction of the Norwich panel.

modesty and the desire for correction were set parts of the address to the patron. Nor should we be put off by the desire that a plural readership forgive his rude style, correct the errors of his work, and see through to his good intentions. There could be many reasons why he would not address a patron directly.

Such petitionary addresses were commonly written by private chaplains who were picked by their protectors for their literary abilities. Karl Holzknecht notes that "the number of [literary] works written by private chaplains is enormous in the Middle Ages, and it is very likely when the lord shows some interest in letters he selected his clerk with some eye to literature."⁴⁶ Well known examples of such chaplains offering philosophic or scientific works to a patron are those of Nicole Oresme and Jean Corbichon in the dedications of their translations of Aristotle's *Politics* and Bartholomaeus Anglicus' *De Proprietatibus Rerum*.

It is now time to offer a particular candidate as the patron of the LC. From internal and external evidence, the name which suggests itself is that of John Erghome, who was a member of the society of Austin friars at York and later Master Regent and Prior of the house in 1385, just at the most impressionable period of John de Foxton's intellectual development.

Erghome--the name was spelled as variously as Erghon, Ergon and Ergun--was the subject of an extensive study by Sister Helen M. Peck in 1930, and subsequent research by Aubrey Gwynn and Francis Roth has not added many new facts to what is known of his career.⁴⁷ Since I believe that he was not only John de Foxton's patron but was also a very important literary and intellectual influence on him, it seems well worth setting out these few facts--and some suppositions--about this fascinating 14th-century figure. John Erghome was born of an important family in the East

⁴⁶ Holzknecht. *Literary Patronage*, p. 180.

⁴⁷ See Sister Helen M. Peck, "The Prophecy of John of Bridlington," Unpublished Dissertation, University of Chicago, 1930, pp. 31-42; Aubrey Gwynn, *The English Austin Friars in the Time of Wyclif* (Oxford, 1940) pp. 129-138; and Francis Roth, *The English Austin Friars* (N.Y., 1966) Vol. 1, pp. 408-413.

Riding of Yorkshire,⁴⁸ which probably took its name from the now depopulated village of Argam in the Dickering wapentake near Bridlington. The family can be traced back to the 12th century; by 1254 one of its members was a Sir William de Ergum, who held the office of Coroner of York and tax collector for the East Riding. By the 14th century the Erghomes had become important landowners in the area and associated with the families of Thomas of Lancaster, Humphrey de Bohun, the Percies and the Nevilles. Interestingly, one Ralph Erghome ca. 1357 was a Portioner in Osmotherly, the area from which de Foxton probably came.

The two most important members whose careers show the family's power in both secular and civil life, were also named William and Ralph. The former was tax collector for the East Riding in the late 14th century, Escheator of York, and Commissioner for William Neville, Sheriff of Yorkshire and Keeper of York Castle in 1381, while the latter--a doctor of canon and civil law--was a canon of York Cathedral in 1371, Chancellor of the household of John of Gaunt in 1372-77, Bishop of Salisbury and later of Bath and Wells in 1388, dying in 1400. (p.645) This connection with John of Gaunt was a fortunate one for the family, as several benefices were presented by him to Erghomes in the area of Bath and Wells. Yet another Ralph was Archdeacon of Dorset 1385-88, Taunton, 1391, and Canon and Precentor of Wells 1397, dying in 1410. (p.645) A less significant Robert (d. 1349) stayed home in Yorkshire as a rector of Scrayingham. (p.645)

In John Erghome's family then, we are looking at men deeply entrenched in the power structure of church and state. Their pattern was to move to power southward and westward, much as the LC itself moved from York to Dorsetshire for its illustrations, and then back to York again.

The Erghome of greatest interest here, however, was ordained acolyte

⁴⁸ On Argam, see VCH: Yorkshire, Vol. 2 pp. 6-8. The family was also important in the West Riding. The will of Sir Adam Erghome chaplain of Hemsworth in 1435 records a benefaction for clergeons at his funeral. See Moran, *The Growth*, p. 255, and Raine ed. *Testamenta*, Vol. 3, p. 423.

on March 9, 1353 by Thomas Hatfield, Bishop of Durham.⁴⁹ Thus he was probably born about 1334. By the time he went to Oxford in 1372--no Erghomes seem to have attended Cambridge--he had amassed a remarkably large personal library⁵⁰ which he gave to the Augustinian friars at York in 1372. Erghome is called doctor and magister in the convent library's list of these donations; the terms were often used interchangeably.⁵¹ On May 25, 1385, he was licensed Master Regent and Prior of the house of Austin friars at York, and shortly after, was sent to Italy to be Regent of his order's *Studium Curiae* at Naples, a highly honorific position. He may also have been the John of England who joined the theological faculty at Bologna, perhaps as master, in 1380.⁵² The date of his death is unknown, but if my supposition of his patronage for the LC is correct, he must have been in a position to help John de Foxton to a benefice in 1406, though not necessarily to receive the completed manuscript in 1408. Indeed, his death between 1406 and 1408, when he would have been about 74 years old, might explain the migration of the LC to the library of the Trinitarians at Knaresborough. Bale says Erghome was buried at York⁵³ but, as he was a friar, his will is not recorded.

John Erghome is best known for his commentary on a very popular collection of vaticinia extant in 37 manuscripts, relating to the reign of Edward III, and supposedly written by John of Bridlington. Composed between November 1362 and April 1364, the work was dedicated to

⁴⁹ Roth, *The English Austin Friars*, 1, p. 408. Another contemporary John Erghum was Prebendary of the church of Upway, Dorsetshire in 1392. See John Le Neve, *Fasti Ecclesiae Anglicanae 1300-1541*, Vol. VIII Bath and Wells Diocese, compiled by B. Jones (London, 1964) p. 51.

⁵⁰ See K. W. Humphreys, "The Library of John Erghome. . ." in *A Medieval Miscellany in Honour of Professor John le Patourel* (Leeds: Philosophical and Literary Society 18, no. 1, 1982) pp. 116-121.

⁵¹ See H. Rashdall, *The Universities of Europe in the Middle Ages* (Oxford, 1895) 1, p. 21.

⁵² See Serafino Mazzetti, *Memorie storiche sopra l'Università . . . di Bologna* (Bologna, 1840) p. 297.

⁵³ John Bale, *Scriptorum Illustrium Maioris Brytanniae* (Basle, 1557) Vol. 1, p. 623.

Erghome's own patron, the seventh Humphrey de Bohun.⁵⁴ Recent scholarship claims for Erghome the authorship of the poem as well as the commentary.⁵⁵

Of special interest to us are those passages in which the author tells us his name and those in which he discusses hermetic techniques, a subject which profoundly interested him. Indeed, Bale, in his brief life of Erghome, mentions à propos of a sermon collection the Augustinian was supposed to have written, that the typological method of interpretation was his favorite (p. 623). Consider the sensibility exhibited in the following passage:

venerabili domino et mira magnitudine extollendo, temporali praedito potestate, scrutinio etiam excellenti Humfredo de Bohun. . Dei gratia humilitatis servus, si super consequentiae notam caput miserationis velitis adjungere, nomen obscurum et obsequium salutare.⁵⁶

The code by which Erghome hides his name is a witty one: that which indicates a consequence is, of course, ergo, and the head of mercy is its first letter, m, thus Ergom. Apparently, Erghome's method here had its

⁵⁴ The Bohuns had long been close to the Augustinian order, building and later rebuilding their church in London. See John Stow, *Survey of London* (London, 1633) pp. 185-186 and *Annales* (London, 1631) p. 255. The Humphrey previous to Erghome's patron, (d. 1361) had employed the Austin friar John de Teye as his private "luminour." See Melville M. Bigelow, ed., "The Bohun Wills," *American Historical Review* 3(1896) pp. 414-435, 631-638, and more recently, Lucy Freeman Sandler, "A Note on the Illuminators of the Bohun Manuscripts," *Speculum* 60 (1985) pp. 364-372 who concludes that "the artist who played the leading role in the illustration of the Bohun manuscripts between ca. 1360 and ca. 1380 was the Austin friar John de Teye. . ." p. 371.

⁵⁵ For discussions of Erghome's connection with these vaticinia, see Paul Meyvaert, "John Erghome and the *Vaticinium Roberti Bridlington*," *Speculum* 41(1966) pp. 656-664; Michael Curley, "Versus Propheciales, Prophecia Johannis Bridlingtoniensis (The Prophecy of John of Bridlington), An Edition", Unpublished Dissertation, University of Chicago, 1973 and two later articles, "The Cloak of Anonymity and the Prophecy of John of Bridlington," *Modern Philology* 77(1980) pp. 361-369, and "Fifteenth-Century Glosses on *The Prophecy of John of Bridlington: A Text, its Meaning and its Purpose*," *Mediaeval Studies* 46(1984) pp. 321-339.

⁵⁶ The passage from the Bridlington commentary appears in Thomas Wright ed., *Political Poems and Songs Relating to English History* (Rolls Series 14, Rp. Millwood, N.Y., 1964) Vol. 1, p. 123.

roots in Scholastic disputation at Oxford.⁵⁷ We recall that among the requirements for the Bachelor's degree was that of delivering a sermon on the *Sentences* of Peter Lombard, which, since it was a sermon, had to have a theme drawn from scripture. As this was the candidate's first appearance before his teachers and peers, the custom developed of making the theme contain a veiled reference to the author's name, which had the two-fold virtue of at once showing the candidate's rhetorical ingenuity and also of giving a mark of individuality to what must often have been a fairly mundane composition. Sometimes this took the form of stating an identity between a word in the theme and the Latin name of the speaker. For example, the Oxford Dominican Robert Holcot explains his own name in one of his lectures on Wisdom in Oxford, Balliol College MS 27. Playing on 2 Kings 22.2 and Canticles 2.14 he says that Robert means "strength" and Holcot is a "cote" in a "rock"; all this indicates that he finds his strength in God (fols. 3r-3v) and that he comes from the village of Holcot in Northamptonshire. Trapp quotes an even more ingenious example also from England, where a contemporary of Holcot's, one Adam Godham, takes as his theme "Ista est lex Adam. Domine Deus 2 Reg. 7" which can be understood as "this is the writ of Adam, Lord God(ham) his second *lectura*, king 7 or the seventh year of Edward III, 1334." (p.271).

After the letter dedicatory to Humphrey, Erghome shows his fondness for these mannerisms of his schooldays, for in his second preamble to the commentary itself, he gives ten methods for creating obscure prophetic utterance. A number of these have to do with the changes it is possible to make on a name--as Erghome makes on his own--for purposes of concealment. For example, one can give to men the names of animals with which they have something in common, or one can identify a person by some aspect of his surname, such as referring to Lord Percy as "Penetrans." Erghome's "octava occultatio" consists in cutting up the name and placing a distractor word or words between the two parts. Thus Canterbury or in Latin Cantuarie, can be rendered as "cantu cantabit ariæ plebs." We may

⁵⁷ Damasus Trapp, "Augustinian Theology of the 14th Century: Notes on Editions, Marginalia, Opinions and Book-lore," *Augustiniana* 6(1956) pp. 269-272.

conclude from de Foxton's own attempt to conceal his name at the end of the prologue to the LC by the cryptogram "fortissime in Xristo tonante," that he knew and used Erghome's dedication and second preamble to the vaticinia, for the technique seems to correspond best to Erghome's suggestion that one "ponit enim aliquas syllabas unius dictionis primo, postea ponit aliam dictionem inter illas syllabas et alias syllabas ejusdem dictionis" (p. 127).

The use of such codes to conceal the writer's name from the casual reader seems to have been an affectation among Augustinian friar authors throughout England. For example, two of Erghome's near contemporaries, Radulphus de Marham and Osbert Bokenham practiced the same obscurantism we saw in Erghome's commentary.

Radulphus compiled a very elaborate biblical history in five books, *Manipulus Chronicorum*, of which two copies are extant.⁵⁸ Both may have been presentation copies on the model of the multiple presentation copies made by the Austin author and "publisher" John Capgrave.⁵⁹ Radulphus appears to have come from the East Anglian town of Marham, and to have been active in the 1380's as a cellarer of the Austin house at Norwich. He makes a code from the capital letters of the first lines of his prologue. I have emphasized the letters in question:

Fratribus Religiosis Animo Tenentibus Ecclesie Ritur Regularem
Augustini, Dogmatis Ueritatis Luce Fulgidis. Ueram Salutem. De
Excidio Mundi Antiquorum Regnorum Hic Animadvertite Manipulum
Chronicorum. . .

From this we learn his order, his name and the title of his book.

⁵⁸ These are BN Lat. 4928 and Gonville and Caius College, Cambridge, MS 26, imperfect. On Radulphus, see Francis Roth, *The English Austin Friars*, (N.Y., 1966) Vol. 1, pp. 382-386.

⁵⁹ See Peter J. Lucas, "John Capgrave, O.S.A. (1393-1464), Scribe and 'Publisher,'" *Transactions of the Cambridge Bibliographical Society* 5(1969) pp. 1-35. The remark J. Frede- man, "The Life of John Capgrave, OESA (1393-1464)," *Augustiniana* 29(1979) p. 223, makes about Capgrave may also have applied to Radulphus de Marham, "patrons normally paid for the elaborate dedication copies of manuscripts, and those who received Capgrave's may well have done so too, especially since books made in the convent scriptorium, as his were, were not to be alienated unless they were sold with special permission."

A somewhat similar system is used by Osbern Bokenham for reasons of modesty in his *Mappula Angliae*, an epitome of geographical and historical lore taken from Higden's *Polychronicon*. At the end of the *Mappula* we find the customary topos of affected modesty:

I. . . desire to be holdyn neythur auctour. . . ne wylle aske no more but to
byn holdyn oonly the pore compilatour. . . sauf also þe connexiouns of þe
chapitours, whose capitall lettys expressyn the compilatours name.⁶⁰

By omitting the first letter, the 17 initials of the chapters of this little work spell Osbernus Bokenham.

Though it is unlikely that John de Foxton was an Augustinian friar, it is clear from the external evidence given above, that he imitated some of the literary practices of older Austin writers. Internal evidence also links the LC and its compiler with Erghome. As I mentioned earlier, the name E(r)gome is written in a current hand in the margin of folio 19^v opposite a set of "versus de bissexto, pasche, et dominicalibus." The name is very faint and the letters can most easily be read by ultraviolet light.

These nonsense verses are an aid to holding in mind the sequence of dominical letters--ABCDEFG--used in medieval "perpetual" kalendars to indicate the days of the month on which Sundays will fall in any given year, as well as the pairings that show bissextile or leap years, which have two dominical letters, one for Sundays in January and February, and the other for the rest of the year. Dominical letters also enable one to find, in charts of paschal moons such as those in the almanach which precedes the LC in the codex, the date for Easter in a given year.

The Table of Contents--obviously drawn up after the LC was completed--lists these verses; they are not, however, rubricated in the text. In fact, the appearance of folio 19^v suggests that the poem may now occupy a blank space originally intended for a diagram, a miniature or portion of text never completed. Several features of the page suggest this

⁶⁰ C. Horstmann ed., "*Mappula Angliae*, von Osbern Bokenham," *Englische Studien* 10(1886) pp. 1-34. This author is discussed by Roth, *The English Austin Friars*, Vol. 1, p. 423.

view. For example, the verses are awkwardly spaced at their introduction half way down the left hand column and the writing is slightly skewed, while the lines are not spaced so as to occupy the entire right hand column, leaving a one-line space at the bottom. So too, the use of a two-line initial to open the couplet about short, pale and red haired men at the end of the material on physiognomy seems odd; as such initials always open chapters, its presence violates the hierarchy of letter sizes in the codex as well as unbalancing the page aesthetically.

As can be seen by turning to folio 19^v, p.97, in the first line, the letters written above the words, A,G,F and so on are dominical letters for "common" years and the pair ED are bissextile letters. The first letter, A, written over "Zelus", helps us to date the verses, and by extrapolation, to have some idea of how long the compiler worked on the LC. "A" years around the time of the LC's probable dates of composition were 1385, 1391 and 1402. Only 1385, however, works out as the starting year for the poem because the other dates do not correlate with the over-written sequence of letters for common and leap years. G was the letter for 1386, F for 1387 and ED the bissextile pair for the leap year 1388. The first vowel within each word, moreover, enables the user to know the dates of all the Easter Sundays falling within the next 247 years up to 1632. Reckoning from the feast of St. Benedict on March 21--the key is given at lines 60 and 94 in the words "benedic" and "benedicamus"--there are a possible 35 days on which Easter Sunday may fall. The vowel A indicates the first Sunday after March 21, E the second, I the third and so forth for each year. Thus the first vowel in "Zelus," E, tells us that for the year 1385 the paschal letter was E and that Easter was on April 2 while in 1632 it would fall on April 1 or I(Y).

Though these ingenious verses were presumably popular enough to be readily usable without accompanying instructions,⁶¹ I have found only

⁶¹ A somewhat similar set of verses with an accompanying explanation may be found in Aberdeen University Library MS 123, fols. 155^r-158^v. There are 84 verses arranged in triplets of 19 words equivalent to the 19 years of the metonic cycle. The verses contain 532 words, each covering one year, and each triplet is made up of words containing dominical and bissextile letters "Dic cupiendi bidens agens fugit edita degens" D C B AG F E D DE for its metonic cycle, so that there is no need to have these letters overwritten.

two other examples of them, both from Yorkshire manuscripts, in an examination of many kalendars and almanachs. One appears in a manuale dated 1403, now Harvard University MS Widener 1, and the other from Leeds University Library MS Ripon Cathedral 8, a psalter dated 1418.⁶² There the poems have brief explanatory incipits as well as other matter helpful in interpretation.

The placement of these verses about a quarter of the way through the LC suggests that de Foxton had probably started the compilation well before his ordination in 1388 and that he may have been as young as sixteen at the time this material was copied on to folio 19^v. As we will see shortly, a considerable portion of the work must have been completed by 1396 because of a source to which de Foxton had access. Certainly, the compiler's interest in hermeticism, codes and cipher alphabets would be in keeping with the interests of a young man. In any case, the name on folio 19^v indicates that the Erghome de Foxton connection existed from an early period in the compiler's life.

But what of the form of this name? Did Erghome write it in the margin? Or was it the work of de Foxton? The evidence slightly favors de Foxton, though the missing r does not militate against the older man's having written the name there because we have already seen his fondness for dismembering his own name. An earlier collection of vaticinia Erghome presented to a member of the Bohun family, which has not survived, is mentioned by Bale. Its first book began "Ego Augustinianensium minimus . . ." (1. 623) The first and last words are enough like the code of the Bridlington vaticinia and the somewhat truncated name in the margin to account for the missing r in the inscription, and follow Erghome's

⁶² The verses occur on folios 7^r-8^v of the former and folios 3^r-5^v of the latter. On Widener MS 1 see the brief description by Roger S. Wieck ed., *Late Medieval and Renaissance Illuminated Manuscripts 1350-1525 in the Houghton Library* (Cambridge, Mass., 1983) fig. 140 and p. 137. The explanatory rubric in MS Ripon Cathedral 8 reads "Nota quod ista tabula pasche incipit anno domini 1418 videlicet quod hec dictio Evam (i.e., a B year) desinat anno predicto xviii, et hec dictio querere (i.e., an A year) anno xix et sic de silibus simile dandis indictionem et ordinatis M. Mars pascha facit, Aprilis continet alpha, Marcius ascendit, Aprilis flectit ab alto."

prescriptions for using a distractor syllable or word between two key parts of a name. If we remove Augustinianensium we are left with “Ego . . . m . . .”.

Yet it must be admitted that a name written casually at a slant in the margin hardly seems consonant with the patronage or ownership of what was to be an expensive and carefully prepared book. Nor does it agree with what is known of Erghome’s own practice, for he liked to put his name in books or have it written in them by someone else. Some of his books still survive, and in every case the *ex libris* formula is the same. For example, BL Cotton Vespasian B. xxii, a miscellany of classical and medieval poetry, contains the inscription “liber fratris Johannis de Erghom in quo subscriptum continentur.”⁶³ His books, moreover, were quite handsome ones, obviously chosen as much for their appearance and decoration as for the interest of their contents. They suggest a combination of bibliophilia and reverence for classical and humanistic learning which the Prior may have picked up on his Italian travels. Thus it seems likely that Erghome would have indicated his ownership of the LC in a more formal way.

But if we suppose that Erghome died between 1406 and 1408 and so never actually received the codex, many things about the work become somewhat clearer. Throughout the LC there are guide words to enable an illustrator to do his work. This holds true even for the full page portraits of the planets. Since folio 19^v was partly blank and then filled in somewhat hastily, it is possible the faint word Egome was de Foxton’s coded guide word--later partially erased--for either a portrait of the patron or perhaps some piece of text praising him. The year 1385 is, of course, that in which Erghome was made Regent and Prior of the York house and it might have seemed a bit of harmless flattery to commemorate the event by starting the Easter poem from it. Erghome’s death before his enjoyment of the LC could have then prevented his normal *ex libris* formula from appearing in the work.

⁶³ Other MSS with Erghome’s *ex libris* are BL Royal 8 B.xix; London, College of Arms Arundel 6; St. John’s College, Oxford, MS 150; and former Yale University MS Marston 206, sold in 1961 and whose present whereabouts are unknown.

We may now draw some tentative conclusions about the connection of Erghome and de Foxton. It can be seen that the older man's interests, in so far as they may be deduced from his library, are reflected in the LC's content, appearance and deliberate obscurantism to a remarkable degree. The LC's patron obviously had a strong desire for mythological learning and art work of the sort we associate with humanistic circles in the south of England, though this desire was somewhat at odds with the intellectual equipment and sensibility of the compiler. The patron also felt the need for illustrations by a highly sophisticated southern English atelier, while preferring to have the book written in the north, and he apparently had the personal influence and wealth to acquire these from the hand of a painter whose known output was for magnates of the church and for nobility.⁶⁴

That the patron did not regard the LC as his only or most important book is evident from his failure to catch or correct the occasional repetitions or duplications of texts within it. Perhaps the most striking example of this is the repetition verbatim of a lengthy question on tides from the phlebotomy tables in a series of scientific questions in C. 94 where the scribe even repeated the original distinction number.⁶⁵ It is possible that Erghome had several projects on the order of the LC underway at once and had not the time or capacity--if we consider his probable age in 1408--to oversee them carefully.

Erghome was certainly of the social stature, wealth and familial connections necessary to influence presentation to a benefice for his compiler as a reward.⁶⁶ We have already mentioned two important ecclesiastical

⁶⁴ See generally J.J.G. Alexander, "Painting and Manuscript Illumination for Royal Patrons in the Later Middle Ages," in V.J. Scattergood and J.W. Sherborne eds., *English Court Culture in the Later Middle Ages* (London, 1983) pp. 141-162.

⁶⁵ So too, in Chapter 18, d. 6, de Foxton quotes some material on diet from the "Letter of Aristotle to Alexander" in the *Secreta Secretorum* and then, apparently forgetting that he had done so, in Chapter 97, d. 9 repeated this material in a far longer extract from the same work.

⁶⁶ A remark in the commentary on the vaticinia also shows us that Erghome was strongly interested in the question of secular patronage and the way friars could influence it. His commentary offers among other interpretations of the line "ecclesiae patres solvent hoc tempore fratres" the notion that the mendicants will receive benefices and lands from pious

figures among his relatives: Ralph Erghome, Bishop of Bath and Wells (d. 1400) and another of that name, Precentor of Wells (d. 1410)⁶⁷ Erghome's influence may also have been directed at the Neville family, a member of which figures in two different presentations to benefices during de Foxton's ecclesiastical career. Robert Neville (1404-1457) was Bishop of Salisbury and Durham during the time that the Prior and chapter of Durham held the right of presentation to Fishlake vicarage. He was also Prebendary of Laughton-en-le Morthen.

Apparently, de Foxton had access to the Durham Library. Among the books used in the LC's creation was what is now BL Arundel 507, a collection of works by Yorkshire authors and of the rites of Durham. One item in the manuscript is a group of Latin epigrams⁶⁸ made by Richard de Segbruck, a *feretrarius* or keeper of the shrine of St. Cuthbert at Durham. Though the verses gathered by Segbruck occur in various other anthologies of proverbial poetry, only in Arundel 507 do we find all the examples quoted by John de Foxton in the LC. Segbruck died in 1396, and his collection must have been made shortly before that time.⁶⁹ As it was intended

magnates and so will no longer have to beg, because they will command the livings of churches. Wright, *Political Poems*, Vol. I, p. 210 "vel tunc temporis propter penuriam saecularium recipient fratres ab ecclesia Romana praebendas et dignitates ecclesiae et terras a dominis devotis, sicut nunc faciunt monachi. . ."

⁶⁷ For the careers of these two men, see Le Neve, *Fasti*, VIII, Bath and Wells, pp. 2, 7, 16, 61; III, Salisbury Diocese, pp. 1, 7; F. W. Weaver ed., *Somerset Medieval Wills 1385-1500* (London: Somerset Record Society Publications XVI, 1902); and John Collinson, *The History and Antiquities of the County of Somerset* 3 Vols. (Bath, 1791). An interesting example of Erghome's ecclesiastical patronage can be seen in the collation of a Peter de Erghum to the Prebend of Yetminster by Bishop Ralph Erghome in 1386, Le Neve, *Fasti*, III, p. 102. The register of Bishop Ralph Erghome during his tenure of the seat at Salisbury is housed in the Salisbury Diocesan Registry, and at Bath and Wells in the Public Records Office of Trowbridge, Wiltshire.

⁶⁸ 58. See C. Horstmann, ed., *Yorkshire Writers* (London, 1895) Vol. 1, pp. 421-435.

⁶⁹ See J.T. Fowler ed., *Extracts from the Account Rolls of the Abbey of Durham* (Surtees Society 100, Durham, 1899) pp. 424, 425 and R.B. Dobson, *Durham Priory, 1400-1450* (Cambridge, Eng., 1973) pp. 69, and 377 on de Segbruck's career. See also A.J. Piper, "The Libraries of the Monks of Durham" in Malcolm Parkes and Andrew Watson eds., *Medieval Scribes, Manuscripts & Libraries: Essays Presented to N.R. Ker* (London, 1978) pp. 213-249.

for the monks of Durham, we may presume that de Foxton consulted it at their library or possibly borrowed it, though that is less likely. The use of Arundel 507 also indicates that a good portion of the LC was finished--or that the compiler made very extensive notes for it--before 1396, because the first of the epigrams occurs in Chapter 44, fol. 19^v and the last in Chapter 98, virtually at the end.

If Erghome was the LC's patron and exercised influence with a Neville to have de Foxton preferred to Fishlake, certain facts in the compiler's ecclesiastical career come into focus. Possibly through Erghome's influence, de Foxton became a household chaplain for a member of the Neville family. Such a connection would help to explain the apparent drop in income from the Fishlake to the Laughton exchange and also the later resignation from Dinnington. In the first case, the prebendary may have been influenced by a family member to present someone else to the Prior of Durham and made a private cash settlement with de Foxton in order to free the vicarage.⁷⁰ In the second case, a Neville may have taken de Foxton, now an elderly man by medieval standards, back into his household as a private chaplain.

The Sources

The sources of the LC show us something of the literary and scientific interests of a 15th-century Yorkshireman and give us information about the way he made his compilation. The main sources are these. The first twenty-eight chapters, roughly those dealing with the elements, meteorology and health, particularly diet and obstetrics, are taken verbatim from the *De Naturis Rerum* of the Flemish Dominican, Thomas of Cantimpré, an encyclopedia in twenty books, compiled about 1240. This work was

⁷⁰ See Halcrow, "The Social Position," Appendix II, items 67, 68, 69, 71 for examples of Neville manipulations.

extremely popular--about 150 manuscripts still survive⁷¹--and it formed the basis for an even larger encyclopedia, the *Speculum Naturale* of Vincent of Beauvais, though only a few citations from that work appear in the LC. The *De Naturis Rerum* was more popular on the continent than in England; a copy of the nineteen-book version, however, did exist at the Cistercian abbey of Sawley about 60 miles from York.⁷² De Foxton returned to Thomas of Cantimpré in the mythographic chapters of the LC, using portions of the Dominican's discussion of the individual planets. Nowhere, however, does he allude to Thomas by name, and he may not have known who the author of the work was. Thomas appended extensive *moralitates* to the natural history of the *De Naturis Rerum*, and de Foxton has in every case eliminated these in his citations, perhaps because he envisaged his work as a scientific treatise.

A philosophical writer from whom de Foxton borrowed extensively, especially for information about mythology and pagan antiquity, is William of Conches (1080-1154), who wrote commentaries on Boethius' *Consolation of Philosophy*⁷³ and the *Timaeus* of Plato, as well as a treatise on cosmology, the *De Philosophia Mundi*. Though William is also never mentioned by name, portions of his Boethius and Plato commentaries appear in the LC, complete with *lemmata* from the authors, in what are occasionally awkward graftings, while the *De Philosophia Mundi* provides much scientific information.

Midway through the LC, de Foxton incorporates extensive scientific material drawn from the *Questions* of Craton, which make up part of the

⁷¹ See John Block Friedman ed., "Thomas of Cantimpré *De Naturis Rerum*, Prologue, Book III, and Book XIX," in *Cahiers d'études Médiévales 2: la Science de la Nature: théories et pratiques* (Paris and Montreal, 1974) pp. 105-117 on this author, as well as the excellent earlier study by Christian Hünemörder, "Die Bedeutung und Arbeitsweise des Thomas von Cantimpré und sein Beitrag zur Naturkunde des Mittelalters," *Medizinhistorisches Journal* 3(1968) pp. 345-357.

⁷² This manuscript is now BL Royal 12.F.vi.

⁷³ See generally Jacqueline Beaumont, "The Latin Tradition of the *De Consolatione Philosophiae*," in Margaret Gibson ed., *Boethius, his Life, Thought and Influence* (Oxford, 1981) pp. 278-305 for a discussion of William's commentary.

pseudo-Boethian *Disciplina Scolarium*.⁷⁴ Craton is an imaginary ancient magus who taught natural science by having the lessons inscribed in bands on a semi-circular chair which his students studied as he questioned them from it. The first semi-circle contained questions on cosmography, the second on astrology and meteorology, and the third on natural history. De Foxton alludes to Craton at one point and uses a version of the *Questions* accompanied by a commentary.

The last portion of the LC (chapters 99-104) is devoted to universal history, most of which our author took from a set of folding parchment historical tables once in York Minster. As I have discussed de Foxton's use of these tables elsewhere,⁷⁵ suffice it to note here that they cover world history beginning with the creation and concentrating on ecclesiastical history, with an emphasis on northern English events and figures. Made in 1377, they hung in the Minster as a source of instruction to pilgrims and visitors until they were taken down by reformers in 1534.⁷⁶

Of classical and late antique writers, de Foxton cites Virgil, Ovid, Horace, Juvenal, Seneca and pseudo-Seneca, Cato and the pseudo-Cato's *Distichs*, as well as Boethius and Martianus Capella. Christian poets used are Prudentius and Sedulius. Though de Foxton quotes a good deal of poetry, he does not show a strong feeling for verse and does not revel in his citations from classical authors; poetry is used more often illustratively than to sharpen a point. It is possible that much of his poetic borrowing was from florilegia rather than from first-hand acquaintance.

There is a considerable amount of patristic citation, especially from Augustine's genuine and spurious works, Gregory's *Moralia*, Chrysostom,

⁷⁴ See Olga Weijers ed., *Pseudo-Boèce De disciplina scolarium* (Leiden and Cologne, 1976).

⁷⁵ See John Block Friedman, "John Siferwas and the Mythological Illustrations in the *Liber cosmographiae* of John de Foxton," *Speculum* 58(1983) pp. 391-418.

⁷⁶ See R. Barrie Dobson, "The Later Middle Ages. 1215-1500," in G.E. Aylmer and Reginald Cant, eds., *A History of York Minster* (Oxford, 1979) p. 108, n.227, who dismisses the long standing connection of these tables with the vicars choral made by Frederick Harrison, *Life in a Medieval College: The Story of the Vicars Choral of York Minster* (London, 1952), pp. 65-66, and J.S. Purvis, "The Tables of the Vicars Choral," *The Yorkshire Archaeological Journal* 41(1966), pp. 741-748.

Jerome's letters, Cyprian, Ambrose, pseudo-Leo the Great, Isidore of Seville and Bede. Of later writers he is fond of Honorius, Anselm of Laon's *Glossa Ordinaria*, Bernard, Alan of Lille, Albert the Great, Peter Comestor, Peter of Riga, Ulrich of Strassburg and Latin versions of Moses Maimonides, and the *Secreta Secretorum*. The inexactitude of many of these citations suggests that de Foxton was quoting from memory, or, more likely, from florilegia or other types of analyzed collections made for the use of preachers.

As an example of what I mean, let us consider chapter 74, pars 4, which deals with the headache felt--and illustrated as a pained expression in the accompanying miniature--by the planetary god Mars, who is allegorically interpreted as Fortitude. The moral interpretation of this particular attribute of Mars is that pain and trouble revivify, and de Foxton offers a *caetena* of biblical and patristic quotations on this subject introduced by "unde,"⁷⁷ for instance "unde etiam Jeronimus ait 'quanto in virtutibus crescimus, tanto amplius timere debemus ne de sublimiori corruamus' " (C.74, pars 4, fol. 46v). Though this certainly *sounds* like something Jerome would say, he does not, in fact, say it. The passage is made up of two distinct quotations melded together, one, indeed, from Jerome and the other from Gregory's *Moralia*. De Foxton's quotation paraphrases the thought rather than renders the words of these authors. Gregory had actually said "quia extollendo se de suis meritis, inde in ima deterius corrui," so that only "corrui" verbally links his remark to de Foxton's citation, while Jerome had said in commenting on Ezechiel, "quanto aliis major es, et abundantior divitiis, tanto ad inferiora loca detraheris," where the only verbal link is the common construction "quanto. . .tanto." The very popular commentary on scripture by the 13th-century Dominican Hugh of St. Cher,⁷⁸ however, contains the passages from Gregory and Jerome side by side, and, as this was a very well indexed collection, it is possible that

⁷⁷ On this formula, see Lynn Thorndike, "Unde Versus," *Traditio* 11(1955) pp. 163-193.

⁷⁸ See generally Colman Jerman, O.P., "Hugh of St. Cher," *Dominicana* 44(1959) pp. 338-347.

de Foxton found the quotation through the index, either in the incorrect form in which he used it, or perhaps in two parts, which through inattention he made into a single quotation.

It is probably no accident that most of these patchwork and misattributed quotations occur in the portion of the LC in which de Foxton was trying to rival the extensive classical and patristic learning of the *Fulgentius Metaforalis*, from which he took much of his mythography. As I have discussed the chapters of the LC written in imitation of the style of the *Fulgentius Metaforalis* elsewhere,⁷⁹ it need only be said here that the *Fulgentius Metaforalis* was composed about 1330 by John Ridwall, an Oxford Franciscan, as a treatise on mythology for the use of preachers with humanistic interests,⁸⁰ and it looked from a late medieval standpoint at the fables collected in the *Mythologiae* of Fulgentius, a Latin author active at the end of the 5th or the beginning of the 6th century AD. Fulgentius had developed in these legends physical and moral allegories that were extremely influential during the high Middle Ages. As Ridwall was chiefly interested in myth and de Foxton in cosmography, especially the power of the planets over human destiny and physical disposition, not all of the *Fulgentius Metaforalis* was immediately useful to him because it dealt with only two gods who were also planets, Saturn and Jupiter, whereas de Foxton wished to treat all seven planets. He simply continued the style and substance of Ridwall's work in five sections on the gods Ridwall did not discuss, and used Ridwall's material and his own continuation as the basis for the seven

⁷⁹ See Friedman, "John de Foxton's Continuation," pp. 69-73.

⁸⁰ See Judson B. Allen, "Commentary as Criticism: The Text, Influence and Literary Theory of the Fulgentius Metaphored of John Ridwall," in P. Tuynman et al., eds., *Acta Conventus Neo-Latini Amstelodamensis* (Munich, 1979) pp. 25-47; Smalley, *English Friars*, pp. 109-114; and Hans Liebeschütz, ed., *Fulgentius Metaforalis* (Leipzig and Berlin, 1926). Apparently a copy of the *Fulgentius Metaforalis* had been available to York Austins for quite a long time. John Waldeby, 1315-1372, one of the most famous Austin preachers applied some of the same material from Ridwall to Venus in a sermon on the Christian ideal of charity which John de Foxton had used in his portrait of Jupiter, C. 65,d.1 as an illustration of that virtue. For the Austin's text see M.J. Morrin, *John Waldeby, O.S.A. English Augustinian Preacher and Writer* (Rome, 1975) pp. 57-58. He may well have used Erghome's copy of Ridwall mentioned in the Austin library catalogue.

magnificent miniatures of the planetary gods. Ridwall's learning, however, he could not match, and in his efforts to do so he seems to have been led into a hasty and careless use of florilegia in an effort to ornament his material on the five gods with suitable citations from patristic sources.

Another source rivaling the *Fulgentius Metaforalis* in importance was the *Secretum Philosophorum*, a little known and extremely interesting work, composed in the third quarter of the thirteenth century. The *Secretum* is an experimental treatise in seven "books," each relating to one of the liberal arts.⁸¹ In spite of its imposing title it is in large measure a collection of parlor games and technical recipes,⁸² often of a sort that would have been attractive to Panurge, who employs a number of the same kinds of pranks. De Foxton, however, seems to have been drawn to it more by its hermetic cast than by its humor. He used lengthy citations from it in the astronomical portions of the LC, and it is honored by the sole commendation he gives to any of the books used in his compilation. He praised the *Secretum* for its dark or oblique mode of presentation: "quia magna eruditio semper in figurativis scriptionibus et locutionibus inventa ac ostenta est, et quia nonnulli rudes et indocti videntes *Secreta Philosophorum* citius detractant et scandalizant ea quam inde virtutes cumulant" (C.53, fol. 25^v). His defense of this book suggests, I think, that it meant more to

⁸¹ See on this work, D.W. Singer, *A Catalogue of Latin and Vernacular Alchemical Manuscripts in Great Britain and Ireland* (Brussels, 1928-1931) Vol. 2, item 1078, pp. 722-724 and Lynn Thorndike, *A History of Magic and Experimental Science* (N.Y., 1923) Vol. 2, pp. 788-91, 811-812. Without much evidence, M.R. James, *Lists of Manuscripts Formerly Owned by Dr. John Dee, with Preface and Identification* (Oxford, 1921) believes Trinity College, Cambridge MS 0.7.23 is the example of this work mentioned in the York Austins' library catalogue.

⁸² On this kind of literature generally, see Claudia Kren ed., *Medieval Science and Technology: A Selected Annotated Bibliography* (Garland: N.Y., 1985); William Eamon ed., *Studies on Medieval Fachliteratur (Scripta: Medieval and Renaissance Studies 6, Brussels, 1982)*; A. Zimmermann, *Methoden im Wissenschaft und Kunst des Mittelalters* (Berlin, 1970); H. Roosen-Runge, "Farben-und Malrezepte in frūmittelalterlichen technologischen Handschriften," in E. Ploss et al., eds., *Alchemia: Ideologie und Technologie* (Munich, 1970); and W.C. Crossgrove, "The Forms of Medieval Technical Literature: Some Suggestions for Further Work," *Jahrbuch für Internationale Germanistik* 3(1971) pp. 13-21.

him than just another source to pillage and is one of the few personal touches in the LC.

Both the *Fulgentius Metaforalis* and the *Secretum Philosophorum*, as well as the great majority of de Foxton's other sources, were to be found in the Augustinian friars' library at York, which had the richest collection of books in the north, to judge by the late 14th-century catalogue of its holdings.⁸³ It contained 646 volumes incorporating 2100 separate works, many of which, like the text of Moses Maimonides used by de Foxton, were extremely rare or unusual in England at the time. As a point of comparison, the Oxford University library in 1424, as distinct from the individual colleges, owned 122 books.⁸⁴

A Possible Austin Scriptorium

Though the story of the Austin friars in England is well known through the work of Father Roth, it should be mentioned that some of this order's peculiarities make the presence in their library of a secular cleric like John de Foxton as puzzling as his evident intellectual sympathy with contemporary Austin literary works and literary affectations.

The Austins had come to England in 1249; their ideal was retreat from the world to obtain union with God. To this end they were organized into houses ruled by Priors, and these houses were like those of the other mendicant orders, defined by "limits," as we recall from Chaucer's friar Huberd, "a worthy lymytour." The Yorkshire limit contained seven Austin friaries. Generally the house consisted of a series of individual buildings around a central courtyard, the whole surrounded by high walls. On

⁸³ M.R. James ed., "The Catalogue of the Library of the Augustinian Friars at York," in *Fasciculus Ioanni Willis Clark Dicatus* (Cambridge, England, 1909) pp. 2-96. For recent discussions of this library, see J.G. Stobba, "The Medieval Augustinian Library of York," *The Tagastan* 21 (1959) pp. 82-89; Roth, *The English Austin Friars* Vol. 1, pp. 369-413, and Jo Ann H. Moran, *Education and Learning in the City of York 1300-1560*, (Borthwick Papers 55, York, 1979) pp. 26-28.

⁸⁴ F. Wormald and C.E. Wright, *The English Library before 1700* (London, 1958) p. 213.

the analogy of the separate library buildings of the Austins in London, it is possible that something similar existed at York to contain the large number of books there, though usually the library was in the choir or dormitory.⁸⁵ The York house existed as early as 1278 and stood on the Ouse near Ouse Bridge. The present site is occupied by the Congregational Church and Lendal post office. Austin libraries were not easily accessible to outsiders, if we can judge from the regulations from the library of the Austin *Studium* at Cambridge in 1438:

No one is to loan or sell. . . a key [to the library] to a secular or to admit a non-Augustinian to the library to read or write there or do anything else unless he stays with him or has someone else to watch over him.⁸⁶

Moreover, according to a 14th-century letter of William of Cremona, Prior General of the order, the loaning of Austin books to laymen or non-Augustinians was frowned upon⁸⁷ and, as was the case with most monastic libraries, substantial pledges would have been required by the librarian, pledges which a man who used as many Austin books as did John de Foxton, would have had trouble giving.⁸⁸

More than the other mendicant orders, the Augustinians were noted for making books for their own use⁸⁹ and, as we shall see, for semi-commercial book production. The greatest evidence for Augustinian scribal activity comes from the German house at Windsheim, from which many 14th- and 15th-century codices written there and containing the

⁸⁵ Roth, *The English Austin Friars*, Vol. 1, pp. 235-236, and K.W. Humphreys, *The Book Provisions of the Medieval Friars, 1215-1400* (Amsterdam, 1964) pp. 119-122.

⁸⁶ See *Analecta Augustiniana* 23(1955) p. 105.

⁸⁷ *Analecta Augustiniana* 4(1936) p. 60.

⁸⁸ Cecil Roth, "Pledging a Book in Medieval England," *The Library* 5th Series, 19(1964) pp. 196-200.

⁸⁹ For an idea of the vast literary production of the order during the late Middle Ages, see Adolar Zumkeller, *Manuskripte von Werken der Autoren des Augustiner Ermitenordens in mitteleuropäischen Bibliotheken* (Würzburg, 1966); G. Lamping, *Die Bibliothek der freien Reichstadt Windsheim* (Bad Windsheim, 1966); and David Gutiérrez, "Ermites de Saint-Augustin," *Dictionnaire de Spiritualité* (Paris, 1960), Vol. 4, 983-1018.

names of their Austin scribes, rubricators and correctors still survive. One popular activity was the making of analytic *tabulae* allowing a person to locate apposite quotations quickly:

explicit *Margarita Decretorum*. . . iste liber scriptus est per fratrem Johannem Gazelsmid. . . anno domini 1407. . . Paupertatis onus quo gravior pondere minuo praesens opus vili complere papiro.⁹⁰

A collection of the sermons of Henry of Frimaria with similar *tabulae* tells us that “frater Pertholdus Remlink rubricavit istum libellum anno domini 1380,”⁹¹ while in the colophon to the sermons of Nicholas d’Asculo we learn that “finitus est liber iste. . . et comparatus est per venerabilem fratrem Johannem Eusenmulner,” who was Prior of the house at the book’s completion in 1424.⁹² Unfortunately, there is less information available about such practices among the English Austins, since far fewer of their books survive, but the library catalogue of the York house shows that the astronomer Richard de Thorpe also served as a scribe, copying out extracts from the *Postilla* of Nicholas of Lyra for the use of his brothers.⁹³

There seems, however, to have been an equal employment of secular

⁹⁰ Cited by Erich Stahleder, *Die Handschriften der Augustiner-eremiten und Weltgeistlichen in der ehemaligen reichsstadt Windsheim* (Würzburg, 1963), item 781, p. 132.

⁹¹ Stahleder, *Die Handschriften*, item 55, p. 95.

⁹² Stahleder, *Die Handschriften*, item 70, p. 120.

⁹³ James, “The Catalogue,” item 51, p. 22. It was customary for Austins studying away from home to earn part of their keep by the copying of manuscripts. Another York Austin, Thomas de Clifton (ordination records in BIHR Reg. 12, fols. 131 and 137) wrote various secular books for pay for the Vallombrosans while at the Augustinian *Studium* in Florence, c.1395. See Roberto Weiss, “An English Augustinian in Late Fourteenth-Century Florence,” *English Miscellany* 9(1958) pp. 13-22. Manuscripts for the Augustinian house at Toulouse bear the following colophons “scripta per manum fratris Stephani de Villa, ordinis sancti Augustini, conventus Montisflanquini, tempore quo fuit studens Perusii in Lombardia sive in Tussia, anno domini 1333,” “explicit liber sententiarum domini Egidii de Roma. . . quem scribi fecit Tholose. . . dominus Petrus de Vena. . . prior generalis tocius sacre religionis antedictae fratrum heremitarum sancti Augustini; quem scripsit frater Hermannus Georgii de Trajecto, alias de Ardena, provincie Colonio, ordinis antedicti, dum erat studens Tholose. . . anno domini 1417.” See David Gutiérrez, “De Antiquis Ordinis Eremitarum S. Augustini Bibliothecis,” *Analecta Augustiniana* 23(1954) pp. 315, 316.

and amateur scribes.⁹⁴ And certainly, one avenue John de Foxton would have had to the books and to the library of the York Austins, as well as to the intellectual life of the house, was through the craft of scribe. As early as 1290, the Chapter General at Ratisbon proclaimed that the library of each Austin house should employ a scribe or scribes who should be laymen. Such scribes served to increase library holdings and to prepare texts for *lectors* of the *Studium* and for the preachers of the house. These scribes often lived just outside the convent walls and were not generally allowed to mix with the friars. Books written by such external scribes became the property of the general library of the house and could not be sold or given away without permission of the Provincial General.⁹⁵ But all these conditions appear to have been relaxed considerably in the 14th and 15th centuries.

A goodly number of scribes and others involved in the book trade would have been available to the York Austins at the end of the Middle Ages, for York, of course, was England's second largest city, having in 1377 a population of about 11,000 in comparison to about 35,000 for London.⁹⁶ It was the administrative and ecclesiastical center of the north, and had the north's largest Benedictine house, as well as numerous other religious houses, as potential markets for service books and monastic chronicles.⁹⁷

The rise in the number of parish students who came to York to obtain

⁹⁴ See Curt Bühler, *The Fifteenth-Century Book* (Philadelphia, Pa., 1960) p. 20 who stresses the existence of the "amateur" scribe in this period, "the number of 'occasional' scribes who wrote for themselves as well as for others, could hardly have been smaller than the total of professional scribes." Lucas, "John Capgrave," remarks, p. 18, n.2 "it was normal practice for an Augustinian friary to employ a scribe, usually a layman."

⁹⁵ Humphreys, *The Book Provisions*, pp. 70-71.

⁹⁶ J.C. Russell, *British Medieval Population* (Albuquerque, 1948) p. 142.

⁹⁷ See for example the numerous contracts and indentures between various units of York Cathedral and external scribes for the furnishing of service books in James Raine ed., *The Fabric Rolls of York Minster* (Surtees Society 35, Durham, 1859) pp. 130, 132, 165-66.

an education in the grammar schools⁹⁸ there meant a corresponding increase in the need for writing materials and common school books, and chaplains such as John de Foxton, as well as the professional scribes, must have catered to this need by the private teaching of writing, as well as the copying of school books. Between 1350 and 1500, for example, the number of scribes granted freedom of the city increased from 19 to 27, and these men soon came into conflict with the chaplains and other secular clerics who taught writing and sold the school books their students produced, for they passed an ordinance forbidding clerics above a certain economic level to teach others to write books and later sell them.⁹⁹

That there was some sort of trade in more elaborate books in York as early as 1313 is clear from the account book of Bolton Abbey, which mentions the purchase of a *Liber Chronicorum* in York, which presumably was written there.¹⁰⁰ The York Cathedral fabric rolls for the period with which we are concerned list several arrangements for the making of expensive liturgical books between the Cathedral and independent scribes, some of whom appear to have been friars, though of what order is not noted. For example, in 1393, the considerable sum of four pounds, six shillings, and eight pence was paid "fratri Willelmo Ellerker pro scriptura duorum gradualium pro choro," and forty shillings to "domino Ricardo de Styrton pro eluminacione dictorum duorum gradualium." In 1395 and again in 1399 and 1402 these two were paid for writing and illuminating graduals.¹⁰¹ The

⁹⁸ Moran, *Education and Learning*, p. 15, and *The Growth*, p. xiii.

⁹⁹ Moran, *Education and Learning*, pp. 12, 15-16.

¹⁰⁰ Chatsworth, Library of the Duke of Devonshire, Bolton Abbey Accounts, Vol. 1, fol. 294. Lucy Freeman Sandler has kindly called my attention to a York Psalter-Hours now divided between collectors in N.Y. and London which dates from 1280-1295, which she thinks may come from the same workshop as the De La Twyere Psalter in the New York Public Library ca. 1310: "The similarities between these books suggest--in the light of their Northern destination--that they might have been produced in a local workshop in the diocese of York and perhaps in York itself." See her *Earlier Gothic Manuscripts*, Vol. 5 of J.J.G. Alexander, ed., *A Survey of Manuscripts Illuminated in the British Isles* (London, 1985) Section 11.

¹⁰¹ Raine, ed., *The Fabric Rolls*, pp. 130, 132. This Ellerker was probably a member of the important family of that name from the village of Ellerker near Brantingham in the East Riding. See Le Neve, *Fasti VI, Northern Province*, compiled by B. Jones, pp. 19 and 37 for a

fact that the scribe seems to be a friar,¹⁰² while the illuminator is a layman, agrees with what we know of these practices elsewhere.

I should like to suggest that John de Foxton may have had a casual connection with the Austin house at York in the capacity of an occasional scribe, and that such copy work would have given him the opportunity to consult the books of the house and to make lengthy extracts from them; to make the acquaintance of John Erghome; to be influenced by his attitudes towards hermeticism; and to establish a relationship with him as a potential patron. None of this activity, as we have seen, is inconsistent with the role of a private chaplain, and it is possible that de Foxton passed much of the eighteen-year period before his preferment in the Austin library as both a reader and employee. If the major formal script of that library was *textura semi-quadrata*, as Richard de Thorpe's kalendar suggests,¹⁰³ and de Foxton was the LC's scribe, then he could have mastered this script because he wrote it all the time in common with other scribes, internal and external, of the house.

The Method of Compilation

In the York Austin library John de Foxton would have had many *tabulae*¹⁰⁴ to help him locate appropriate extracts for the LC. These were

John Ellerker, Archdeacon of Cleveland, and Prebendary of Botevant, d. ca. 1351.

¹⁰² He may be the William de Ellerker, Dominican, licensed to hear confessions by Archbishop William Zouche in 1348 (BIHR, Reg. 10, fol. 278^v) and the scribe who wrote BL Royal 15.C.xii and commented "sum scriptor talis/monstrat mea littera qualis/quod Ellerker." fol. 147^v. This handsome Seneca with commentary by Nicholas Trivet may have been owned or commissioned by Erghome, as such a MS is listed among his books, item 521B in the catalogue of the York Austin friars' library, ed. James, "The Catalogue", p. 74. Kathleen Scott kindly called this colophon to my attention and Linda Voigts verified the transcription.

¹⁰³ See Friedman, "Richard de Thorpe's Astronomical Kalendar," p. 155. That Moran, *The Growth*, p. 49 found chiefly Anglicana formata and Secretary hands in Yorkshire records is not germane here, as we are concerned with more calligraphic scripts.

¹⁰⁴ See S. Greenslade, "The Contents of the Library of Durham Cathedral Priory," *Transactions of the Architectural and Archaeological Society of Durham and Northumberland* 11(1965) p. 367 who has noted, though with regard to Durham, "an increase in manuals, *compendia* and other quick aids to learning" in the 15th century. These were popular in Augustinian houses as well. Item 350 of the library catalogue was "tabula Martini [*Margarita Decretorum*] super decreta et decretales," noted in a late 15th-century hand.

alphabetical subject indices to the *originalia* or complete forms of long or difficult works, enabling a reader quickly to search them for topics. Aristotle's works, in various Latin translations, as well as Plato's *Timaeus* and Boethius' *Consolation of Philosophy* had been equipped with such *tabulae* by the mid thirteenth century.

In England a considerable industry developed at Greyfriars, Oxford, under the direction of Robert Grosseteste, who seems, like his Dominican contemporaries Vincent of Beauvais and Hugh of St. Cher, to have assigned teams to index or otherwise analyze works of the fathers. Such tables have large general subdivisions, like *de Deo*. Probably the most outstanding of these compilers was Robert Kilwardby, the 13th-century Dominican who made alphabetized topical concordances to the works of Aristotle, Augustine, Ambrose, Isidore, Peter Comestor and others who contribute citations to the LC.¹⁰⁵

Erghome's collection at York was rich in *tabulae*. He owned Kilwardby on Aristotle and a table to the *De Animalibus*, a grand work containing 44 tables to the writings of Augustine and another with 26 tables to the works of that author, one to the *Moralia*, one to the computistical work of Bede

¹⁰⁵ See on this subject, Parkes, "The Influence of the Concept," pp. 123-125; Rouse, *Preachers, Florilegia*, pp. 14-19; and Daniel-A. Callus, O.P., "The 'Tabulae super Originalia Patrum' of Robert Kilwardby O.P.," in *Studia Mediaevalia in Honorem. . . Raymundi Josephi Martin* (Bruges, 1948), pp. 243-270. Callus cites Gonville and Caius College, Cambridge MS 177, various works of St. Augustine with two sorts of tables prefixed. In one set, the work is broken down into smaller units, for example *De Doctrina Christiana* Book I is subdivided into 45 main ideas to be found there, e.g. "de signis datis ad hominos." The other type divides by topic e.g. "damnacio" where the reader is directed to the *Enchiridion* with a list of line and part numbers. Somewhat similar must have been the item in the book list of the Austin House at Oxford c. 1430 "tabula optima originalium doctorum secundum ordinem librorum sed non alphabeti," B L Royal MS 10.A.xv, fol. 2.

and one to Seneca. He also had a “*tabula poetarum*,” presumably a collection of moral topics taken from various poets, and a copy of Thomas of Ireland’s *Manipulus Florum*, itself a vast topical *tabula*. Other tables owned by Erghome were to the *Consolation of Philosophy*, the *Magnae Derivationes* of Huguccio of Pisa, Higden’s *Polychronicon*, the *Decretum* and *Decretals*, Bernard on Canticles, Alan of Lille’s *Complaint of Nature*, the works of Martin of Troppau, and a “*tabula astronomiae*” which was apparently to various Arabic treatises, as well as a table to Maudith’s work. It was by careful perusal of these tables that John de Foxton appears to have gathered many of his various topics for the LC.

As de Foxton tells us pointedly in his prologue “*non enim mea sunt dicta, sed diversorum doctorum utpote divinorum, philosophorum, astrologorum, et poetarum*” (fol. 1^v). This disclaimer of originality is a standard one for encyclopedic collections; it is used, for example by Bartholomaeus Anglicus in the preface to his *De Proprietatibus Rerum* and by others. It is often used in conjunction with the word “*compiler*.”¹⁰⁶ Though John de Foxton does not so style himself, it is clear from his disclaimer that he regarded himself as a compiler. The term had by the end of the 13th century a precise technical meaning and distinguished a person who gathered material from earlier writers, “*auctores*” or “*auctoritates*,” and arranged that material according to his own plan, from a man who wrote either commentaries on original works or original work himself. St. Bonaventure in the *Sentences* had said about the four methods of making books, that the scribe merely copies the work of another, neither adding nor changing, but the “*compiler*” “*aliquis scribit aliena addendo, sed non de suo*.”¹⁰⁷ Such compilations, though not original, derive their value from the appropriateness of the sources, the “*auctoritates*” and the “*ordinatio*” by which the “*auctoritates*” are arranged.

¹⁰⁶ See Alastair J. Minnis, “Late-Medieval Discussions of *Compilatio* and the Role of the *Compiler*,” *Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur* 101(1979) pp. 387-389, 402-404.

¹⁰⁷ St. Bonaventure, *In Primum librum sententiarum*, pro. qu. iv in *Opera* (Quaracchi, 1882) i.14.2.

A common metaphor used by compilers to describe their work is one drawn from Ruth 2.3 “and she went and gleaned after the reapers.” Thus, for example, Bartholomaeus Anglicus describes his encyclopedia *De Proprietatibus Rerum*: “in these 19 books the properties of natural things are summed up and briefly presented, just as the ears that escape the hands of the harvesters may come into my own hands.”¹⁰⁸ And much the same idea is used by Thomas of Ireland in the preface to his *Manipulus Florum*.¹⁰⁹ In an oblique way, John de Foxton employs the same idea as a topos of affected modesty when he says “omnia prescivit, omnia prenovit, omnia predestinavit Deus sicut ipsi placuit, scivit in horrio triticum, scivit et zizaniam” (fol. 1r), alluding to the parable of the sower in Matthew 13.25-30.

Assumptions of the Work

The main idea of de Foxton's compilation is that the planets influence the four elements and four humours and hence all life. “Veluti in aere planete cum suis signis et aliis passionibus eorum, ita in corpore humano habent suos effectus secundum magis vel minus effectus eorum, ut motibus et elementorum cursibus cum suis signis disponuntur inferiora omnia ut patet inferius” (fol. 1r). Such a doctrine would seem to deny the power of human will and was a potentially heretical belief, which the proponents of heavenly influence on human destiny dealt with in different ways.¹¹⁰ De Foxton chose to skirt the problem by regarding it as an ethical

¹⁰⁸ This passage is modernized from the Middle English translation of Bartholomaeus by John of Trevisa, M.C. Seymour et al. eds., *On the Properties of Things* (Oxford, 1975) Vol. I, pp. 41, 43. Jean de Hautfuney speaks in much the same way in his prologue to the index to the *Speculum* of Vincent of Beauvais “multa dicta perutilia ac gesta quamplurima memoranda in eodem agro altissimo quasi spicas uberes et fecundas plurium specierum et seminum diversorum sparsim iacere. . .” von den Brincken, “tabula” p. 909.

¹⁰⁹ See Rouse, *Preachers, Florilegia*, Appendix 2, p. 236.

¹¹⁰ For a fine overview of this subject, see Pearl Kibre, *Studies in Medieval Science, Alchemy, Astrology, Mathematics and Medicine* (Ronceverte, West Virginia, 1983). More specialized treatments of medieval attitudes towards the power of the stars and of technical astronomy can be found in Chauncey Wood, *Chaucer and the Country of the Stars* (Princeton, 1970)

one. "Surely it is not true that every man ought wholly to behave for good or evil according to this celestial power. Rather, an act of the will, tending from good to evil or evil to good, hinders the working of this influence." After asserting this Christian and acceptable proposition, he moves on to man's physical or "natural" disposition, which because of the Fall and man's consequent "corrupt sensuality" leads few men to a right end. Will, then, is a cooperative force--for good or evil--in relation to astral determinism, though in fact we learn little about will in the LC and a great deal about the power of the stars on man's body and fortune.

The main sources for the idea of planetary influence on human life, as we find it expressed in the LC, were Aristotle's *De Caelo* and *Meteorologia* and their medieval commentaries. Aristotle's key proposition, as understood in the Middle Ages, was that the lower world was entirely governed by the motions of the upper world. The source of this motion, the quintessence, ungenerated and indestructible, is eternal; all else is subject to change. This sphere of the fixed stars, circling with unchanging self-caused motion, brings about motion in all other things. Its motion is circular, while that of other bodies is rectilinear, for just as a circle is complete by contrast to a straight line which is incomplete, so the quintessence is more divine than inferior bodies and hence has a natural right to move them. And the celestial bodies, unlike the earthly ones, are perfect, since among them are only changes of position, not motion involving generation and corruption, for corruptible things come to be and fade away.¹¹¹

Commentators on the *Meteorologia* of Aristotle had made the effect of the quintessence more concrete by observing that the heavens acted on sublunary things by movement--that of the moon causes the tides--and by heavenly light and heat, which cause plant growth. Finally, there was "influence," a more mysterious agent of the heavens. One of the best known proponents of these ideas, whose work was printed well into the Renaissance, was the Scholastic Themo Judaeus. Because of his position

pp. 3-44 and J.C. Eade, *The Forgotten Sky: A Guide to Astrology in English Literature* (Oxford 1984) pp. 4-102.

¹¹¹ Aristotle, *De Caelo*, I.2.20; I.3.15, I.3.20; I.9.269.

as Procurator for the English Nation at the University of Paris from 1353-1361, he may have had considerable intellectual influence on younger English thinkers. He went on to a career at the Sorbonne until 1371. Themo wrote a number of astronomical treatises as well as *Questions* on the *Meteorologia*. He connected the humours in man's body with the waxing and waning of the moon, while conjunctions of several planets were responsible for Noah's Flood and the plague of 1349. In cases where movement was absent and heat and light could not penetrate, for example, in the bowels of the earth, metals were created by "influence" of the stars. This "influence," however, unlike light, is not sensible, and Themo uses the analogy of the magnet, which moves the iron but whose power cannot be seen. He concludes his treatment of "influence" with a conventional denial that his doctrines negate free will, which sounds very like that offered by de Foxton:

human acts, such as willing or not willing, are freely accomplished; all else--except the intelligence and the will--is governed by the stars.¹¹²

Motion of the spheres and "influence" indirectly affected the four humours in man, whose own powers are well summed up in the popular eleventh-century treatise, *The Constitution of the World*, associated with Bede's name in the Middle Ages.

For there are four humours in man which resemble the different elements, increase in different seasons and dominate in different ages. Blood resembles air, increases in spring and dominates in childhood. Red gall resembles fire, increases in summer and dominates in adolescence. Black gall resembles earth, increases in autumn, dominates in maturity. Phlegm resembles water, increases in winter, dominates in old age. When these abound neither more nor less than is right, man thrives.¹¹³

¹¹² The best biographical study of this author is that of Henri Hugonnard-Roche, *L'Oeuvre Astronomique de Themon Juif maître Parisien du XIV Siècle* (Paris and Geneva, 1973) pp. 11-19. See *Quaestiones Themonis in quatuor libros Meteororum* ed. G. Lokert (Paris, 1518) Book I, qu. 2.

¹¹³ C. Burnett ed. and tr., Pseudo-Bede, *De mundi celestis terrestrisque constitutione* (London: Warburg Institute Surveys and Texts, X, 1985) p. 19.

Such an ideal balance of humours was lost as a result of the Fall, before which sinless Adam lived in a state of *aequalitas* subject neither to sickness nor to aging.¹¹⁴ But since *aequalitas* is lost, much of the LC is devoted to the matters of diet and prognostication by which men can learn to compensate for the power of planetary influence which increases or diminishes first one humour and then another. This can be seen most openly in the chapters on physiognomy, cheiromancy, phlebotomy and lunar influence and on the fortunes of men and women born in the various conjunctions of planets and constellations.

Palaeography

Now that we have seen something of the content, method and assumptions of the LC, it is time to speak of its script and decoration, and of some of the work's peculiar features arising from John de Foxton's hermetic tendencies or those of his patron. We have remarked earlier that the codex was written by one scribe in *textura semi-quadrata* (Figure 1). The scribe exhibits an inconsistent serif to his final s and e, tagged and untagged 2-shaped medial r, a double stroke or dot within the bow of large D, occasional round final s and good control of letter forms and spacing. He was clearly someone who made his living by copying texts. There is a very slight infiltration of high a; the letter rises only minutely above the bows of b and d. At a certain point he seems to have changed from his usual gall ink to a lamp black ink, which has flaked in a few places. Finally, the scribe adheres quite consistently to the rules of *semi-quadrata*--slightly broken or lozenge shaped forms at the tops of strokes

¹¹⁴ See for the humours generally, J. Van Wageningen, "De Quattuor Tempermentis," *Mnemosyne* NS 46(1918) pp. 374-382; F.M. Barbado, O.P., "La Physiognomie, le tempérament et le caractère, d'après Albert le Grand," *Revue Thomiste* 36(1931) pp. 337-351; G.E.R. Lloyd, "The Hot and the Cold, the Dry and the Wet in Greek Philosophy," *The Journal of Hellenic Studies* 84(1964) pp. 92-106; Hellmut Flashar, *Melancholie und Melancholiker* (Berlin, 1966); and Rainer Jehl, *Melancholie und Acedia* (Paderborn, 1984.)



and curved, hook-like feet at the bottom, made as the nib of the pen leaves the page and moves to the right.

The Cipher Alphabet

A number of words in the LC are enciphered by means of a substitution alphabet unlike any other known to us from the Middle Ages. Apparently its purpose was to conceal the import of certain chapters of prognostic content by using several ciphered words in key positions within each passage to throw it slightly out of focus and so make it unintelligible to the casual reader. I have gone into the backgrounds of medieval ciphers elsewhere,¹¹⁵ and we need linger on this cipher only briefly. One of the diagrams in the LC offers a good illustration of it. (Figure 2) Working from the top of the pentangle¹¹⁶ clockwise, we find the words designating the broad physiognomic divisions of the human body concealed in cipher: pilus, capillus, caput, caro, pectus, lumbus, manus, motus, vox, frons, supercilia, nasus, os, dentes, mentum, facies, aures and collum. In the center appear tibii, quantitas and color. Each word is keyed to the chapters and subparagraphs on physiognomy, though the chapter numbers are omitted.

Of the 15 letter forms, some are simply modifications of the Roman alphabet, constructed by the addition of a cross stroke or a simple change in spatial position. For example, *q* is merely a distorted letter with its tail moved from its right edge to the middle of the letter. One letter form, *h*, is borrowed from the conventional abbreviation for *vel*. There are 293 of these ciphered words in the text, chiefly in chapters on physiognomy, palmistry, phlebotomy, and "fortune" material.

¹¹⁵ Friedman, "The Cipher Alphabet," pp. 220-228.

¹¹⁶ The pentangle, whose vertices corresponded to the head and outstretched arms and legs, was a symbol of health and of the human body. See J. Schouten, *The Pentagram as a Medical Symbol* (Nieuwkoop, 1968) pp. 29-45, 51-61 and Derek de Solla Price, "The , , and other Geometrical and Scientific Talismans and Symbolisms," in M. Teich and R. Young eds., *Changing Perspectives in the History of Science, Essays in Honour of Joseph Needham* (London, 1973) pp. 250-264.

An indication of the pains John de Foxton took to keep his book inaccessible to the uninstructed reader can be found in the physiognomy chapters, folios 13-19^v. They are preceded by and interspersed with four full-page miniatures of the temperaments, of which this picture of the coleric man is representative. (Figure 3) To the left of the picture will be found a list of characteristics which--except for the colors at the top--do not immediately pertain to the temperament depicted and whose apparently meaningless repetition makes one doubt the sanity of the scribe. There is, however, a logic here.

De Foxton breaks these physiognomy chapters down into a great many short paragraphs. For example, Chapter 33, on hair, consists of eleven of these, signaled by one-and-one-half-line blue paragraph signs alternating with one-line red ones. In the first paragraph, the key word "capillus" is not given--it must be sought in the columns to the left of the temperament pictures. This paragraph, and those following in the chapter then, merely give the quality or color of hair without ever using the word itself. Chapter 34 alternates this method with the use of part of a key word in cipher. Thus the chapter opens with the word "caput" to be supplied from the temperament page and then a score of paragraphs in which the first syllable of "caput" is given in cipher and the second in ordinary script. That this technique was carefully considered is shown by Chapter 37, which deals with the forehead. The first word, "frons," of the first paragraph must be supplied from the temperament page; five paragraphs later we learn that "ruga in *fronte* (ciphered) fit propter calidum" (fol. 17^v). Even the change in case has been taken into account, and thus nowhere in the actual chapter does a form of frons occur which could allow the uninstructed reader to make sense of the list of qualities of character signified by different sorts of foreheads.

It is very probable that John de Foxton was the inventor of this cipher. The ease, for instance, with which a Middle English word, "cramp" in Chapter 69 on the fortunes of women born in Aquarius, is not only put into cipher, but *abbreviated* in the process, suggests that the cipher maker was also the writer. It is also possible that Erghome--if he was the patron of the LC--suggested in broad outline the type of cipher that de Foxton

should use but left the actual composition of the artificial alphabet to the compiler's ingenuity.

The Ornamentation

Through the work of Delaissé and more recently, of Andrew Hughes, we have seen how gold illumination and inhabited, historiated and calligraphic initials in horae and service books indicate a hierarchy in the order and arrangement of the texts. Delaissé, for example, has shown the way that the size of the first initial of a psalm in horae was generally double that of the initial for the succeeding verses, to indicate that its value was double that of the other initials.¹¹⁷ In many northern English manuscripts, both secular and liturgical, more modest calligraphic initials, *litterae partitae*, *litterae notabiliores* and paragraph signs were used to indicate hierarchies and transitions when the technical resources of a sophisticated gold working atelier were absent or unaffordable.

The LC indicates a Yorkshire style or taste in its designer's preference for certain initial forms and hierarchical layout. That it was, indeed, "laid out" much as the liturgical books discussed by Hughes is evident not only from the large formal incipits and explicits mentioned above, but also from the different sizes and coloring of initials, differences which fit the pattern established in costly service and secular books made elsewhere in England.

There was, of course, a clearly established hierarchy of initial sizes, patterns and materials in late medieval codices made in ateliers.¹¹⁸ The customer got more or less the amount of gold and decorative pen work for which he was willing to pay, and as flyleaf itemizations show, these sums were often carefully broken down, "litterae parvae sunt v° ii° 47;

¹¹⁷ L.M.J. Delaissé, "The Importance of Books of Hours for the History of the Medieval Book," in Ursula E. McCracken et al. eds., *Gatherings in Honor of Dorothy E. Miner* (Baltimore, 1974) p. 215 and Andrew Hughes, *Medieval Manuscripts for Mass and Office* (Toronto, 1982) pp. 275-76, 291-293.

¹¹⁸ See Sandra Hindman and James D. Farquhar, *From Pen to Press* (Johns Hopkins University, 1977) p. 63.

paragraphi sunt 1165; sunt litterae 8 floridae” says one such entry and another names the calligraphic initials more precisely “solvi pro scriptura 7 libras . . . item pro illuminando 19 solidos videlicet pro 8 litteris parvis et 54 litteris partitis.”¹¹⁹

First place in decoration was given to gold initials containing miniatures. Below them ranked gold initials with floral motifs but no actual representation, and below these “dentelle” initials of a somewhat rectangular pattern employing a gold letter on a mixed ground of wine and blue with white highlights. Immediately below these in cost were calligraphic initials, *litterae partitae*, which were made by flourishers rather than illuminators, who created them with red and blue and sometimes black and violet inks¹²⁰ at the same time they made the *litterae notabiliores* and standard blue initials with red pen tracery so common in late medieval English manuscripts.

Books of large format made in the south of England in the late 14th and early 15th centuries, but which were not quite important enough to justify the cost of gold initials--or of more than a few of them--show us that *litterae partitae* were the common substitute for gold work on the page. These calligraphic initials also had their own hierarchies; scale, the amount

¹¹⁹ Crakow Bib. Jagiellonska 697 flyleaf, and Vat. Lat. 6443, fol. 204^v, published by A. Poncelet, *Catalogus Codicum Hagiographicorum Latinorum Bibliothecae* (Brussels, 1910) p. 183. English examples include Cambridge, St. John's College MS C.21, H.5; Trinity College MS B.14.19; and Oxford, Bodleian MS Bodley 480. The indenture for the writing of a psalter with kalendar made between Robert Brekeling, a scribe, and an official of York Minster is worth citing here in part: “et idem Robertus luminabit omnes psalmos de grossis literis aureis positus in coloribus, et omnes grossas literas de ympnario et collectario luminabit de auro et vermilionem praeter grossas literas duplium festorum, quae erunt sicut grossae litterae sunt in psalterio. Et omnes litterae in principiis versuum erunt luminatae de azuro et vermilionem bonis, et omnes litterae in inceptione nocturnorum erunt grossae litterae unciales continentes v lineas, set *Beatus vir*, et *dixit Dominus*, continebunt vj vel vij lineas; et pro luminatione predicta dabit 5s. 6d., et ad colores, dabit pro auro 18d., et 2s. pro una cloca et furura,” Raine, ed., *The Fabric Rolls*, pp. 165-66.

¹²⁰ A good study of these initials is that of François Avril, “Un Enlumineur Ornemaniste Parisien de la première moitié du XV^e siècle: Jacobus Mathey (Jacquet Maci?),” *Bulletin Monumental* 129(1971) pp. 249-264.

of filigree work in the bows of the letters and the amount and complexity of the pendant borders of red and blue or sometimes violet pen work, which replaced the partial or full gold borders of more expensive books, all conferred a sense of luxury to otherwise plain books.¹²¹ It is to this class of flourishers' ornament that we must turn to describe much of the decoration of R.15.21.

Important monastic centers like St. Albans had established by the mid fourteenth century a tradition of large-scale *litterae partitae* in grand but relatively inexpensive books. Let us take the *Historia Aurea* of John of Tynemouth (1290-1349) as an example. There are a number of codices of this collection of world and of English history extant. Most of them are large and thick, expensive to write, but because they were chronicles, not perhaps worthy of much gold. The largest and most elaborate of these manuscripts I have seen, Corpus Christi College, Cambridge MS 5, containing the first eleven books, from the St. Albans' library, sets the pattern for scale at 395 x 355 mm. Book One opens with a 19-line major initial in gold, and gold is used for 11-16 line initials to open the subsequent books. Key events within books, however, such as the nativity of Christ, merit a 16-line *littera partita* with pendant red and blue chainwork border. Thus we can see that this calligraphic initial and border form was established in such a book as the immediate subordinate of the major gold initial and was suitable to indicate a somewhat less important division in the text.

If what I have described is representative, there appears to have been a well established position for the *littera partita* in southern manuscripts. The designer of R.15.21 wished to confer a sense of value and scale to his work and so seemed to have looked to the prevailing patterns of illumination in the south, as did the designers of many other Yorkshire manuscripts. Indeed, Yorkshire book makers as a whole were much attracted to *litterae partitae*, using them in conjunction with gold when they

¹²¹ For evidence that this practice was well developed in the south from a fairly early date, see the bible (Oxford Bodleian MS Auct. D.3.2.) discussed by Bruce Watson, "The Calligrapher as Artist," *Scriptorium* 38(1974) pp. 281-285, especially plates 20 and 21, which show the same type of pendant chain work border I discuss below.

had the funds, but usually by themselves. I have examined twenty-three codices from the Province of York, which have such initials.

R.15.21 commences with a four-line *littera partita* with pendant chain border in red and blue along the edge and across the bottom of the page (Figure 4). This letter A establishes the range of scale for the codex as a whole, as well as the pairing of colors that will be used for subsequent and smaller initials. For example, the history tract, item 3, begins with an ordinary blue initial with red pen work. Typically, blue has a more important position than red in late medieval English manuscripts, and this is true of R.15.21 as well. The kalend initials are blue and major divisions within the body of a chapter are signaled in such a way that blue still retains this property. Red letters and numbers in the margins indicated *distinctiones*¹²² within the chapter; these are keyed to one-line red paragraph signs,¹²³ which are subordinated to similar one-and-one-half-line blue ones. Major but less important divisions than that of a part of the codex, such as the index letters and prologue, open with three-line blue initials with red pen flourishing, while many chapters open with similar two-line letters.

The designer's practice is similar to that found in liturgical books, where blue initials are used to introduce hymns, tropes, prayers and chapters, while blue capitals and paragraph signs indicate rubrics and divisions within rubrics.¹²⁴

The Pictures

Let us now turn to the most significant form of decoration in the LC, the 12 full-page miniatures.¹²⁵ These pictures are called in the Prologue

¹²² *Distinctiones* within chapters seem to have developed with the *Decretals* of Gratian. See F. Gillmann, "Rührt die Distinktionseinteilung des ersten und des dritten Dekretteils von Gratian selbst her?", *Archiv für katholisches Kirchenrecht* 112(1932) pp. 504-33. See also I. Brady, "The 'Distinctions' of Lombard's Book of Sentences and Alexander of Hales," *Franciscan Studies* 25(1965) pp. 90-116.

¹²³ See Rouse, *Preachers, Florilegia*, p. 30.

¹²⁴ Hughes, *Medieval Manuscripts*, pp. 291-3.

¹²⁵ Although several times exhibited, the LC has not received much attention from art historians. Its miniatures are briefly described and discussed in F. Saxl and H. Meier, *Catalo-*

“12 figuris diversis” to distinguish them from “22 tabulis,” which often contain or consist of diagrams. The actual rubrics to the pictures, however, call them “imagines.” The first four “figurae” or “imagines” are those of the temperaments, whose characteristics are given in mnemonic hexameters serving as *tituli* at the top of each picture. Sanguineus, we learn, is generous, loving, mirthful, laughing and red in color. He is singing, fleshy, bold and benign, and his attributes are a dove perched on his right arm, a sword, a sprig of flowers on his chest, symbolizing perhaps his association with spring, and a goblet, perhaps indicating the vinolent character of this temperament.

Somnolentus, we learn from his hexameters, is sleepy, given to copious spitting, which is what he is shown doing, sluggish of sense, fat of face and white in color. His attribute is the book. His closed eyes and his pose remind us of the *accediosus*¹²⁶ in the iconography of the seven deadly sins.

Melancolicus is envious, sad, greedy, skillful and tenacious, not free from fraud, timid and muddy in color. His attributes are complex, as befits his somewhat paradoxical character. He holds a crow or raven,

gue of Astrological and Mythological Illuminated Manuscripts of the Latin Middle Ages (London, 1953) 3,1: xxxiii-iv, 428-30; 3,2: plates 90, 92, and figures 233-36, 239. See also Harry Bober, “The Zodiacal Miniature of the Très Riches Heures of the Duke of Berry,” *The Journal of the Warburg and Courtauld Institutes* 11(1948) p. 22, pl. 6b. More recent discussions of the LC’s illustrations occur in Raymond Klibansky, Erwin Panofsky, and Fritz Saxl, *Saturn and Melancholy* (Rp. London, 1979), p. 296, n.55, who find them puzzling; and F. Saxl and R. Wittkower, *British Art and the Mediterranean* (Rp. Oxford, 1969), who find “the pictures as unexciting as the text” and “too complicated to be intelligible” p. 35. A very thorough description of the miniatures is forthcoming by Kathleen L. Scott, *Later Gothic Manuscripts*, vol. 6 of J.J.G. Alexander, ed., *A Survey of Manuscripts Illuminated in the British Isles*. See also Burlington Fine Arts Club, *Exhibition of Illuminated Manuscripts* (London, 1908), no. 155, pl. 106; Victoria and Albert Museum, *English Medieval Art* (London, 1930), no. 561; Vienna, Kunsthistorisches Museum, *Europäische Kunst um 1400*, 8th Council of Europe Exhibition (Vienna, 1962), no. 150; and J.J.G. Alexander and C.M. Kaufmann, *English Illuminated Manuscripts 700-1500* (Brussels, 1973) no. 77, pl. 2, p. 108.

¹²⁶ See Siegfried Wenzel, *The Sin of Sloth, Acedia in Medieval Thought and Literature* (Chapel Hill, 1967).

which looks forward to the lugubrious melancholy of the Graveyard Poets and Poe. He has coins in his mouth, for the melancholiac was traditionally avaricious, and he stabs himself as do Despair and Anger in depictions of the sins and vices.¹²⁷

Colericus is shaggy, deceitful, angry, a spendthrift, rash, astute, slender, dry and yellow in color. His symbolic attributes are the flower in his mouth--possibly from his association with summer, and the sword, signifying his irascible temperament.

The *tituli* for the four temperament pictures are derived from the Salernitan *Regimen Sanitatis* and from various treatises on the complexions. Originally mnemonic in character, such verses were an important part of medieval education, and they fit well into the instructional format of de Foxton's compilation, full as it is of charts for bleeding, bissextile verses and astrological and astronomical diagrams.¹²⁸ Of unknown authorship, the verses are associated in the 14th century with a Richard of Florence or an Alexander of Spain, who may be the "Alexander" of one of the tables in the LC, but are most probably of 13th-century Salernitan origin.¹²⁹

¹²⁷ See J.H. Blythe, "The Influence of Latin Manuals on Medieval Allegory: Deguileville's Presentation of Wrath," *Romania* 95(1974) pp. 256-283.

¹²⁸ For astronomical diagrams see generally S. K. Heninger, Jr., *The Cosmographical Glass: Renaissance Diagrams of the Universe* (San Marino, Cal., 1977) pp. 101-126; John E. Murdoch, *Album of Science: Antiquity and the Middle Ages* (New York, 1984); Bruce Eastwood, "The Diagram *Spera celestis* in the *Hortus deliciarum*: A Confused Amalgram from the Astronomies of Pliny and Martianus Capella," *Annali dell'Istituto e Museo de storia scienze di Firenze* 6(1981) pp. 177-186; "Origins and Contents of the Leiden Planetary Configurations (MS Voss. Q. 79, fol. 93v), an Artistic Astronomical Schema of the Early Middle Ages," *Viator* 14(1983) pp. 1-40; and "Characteristics of the Plinian Astronomical Diagrams in a Bodleian Palimpsest, MS D'Orville 95, ff. 25-38," *Sudhoff's Archiv* 67(1983) pp. 2-12. A number of similar diagrams are discussed by E. Wickersheimer, "Figures Médico-Astrologiques des IX^e, X^e et XI^e siècles," *Janus* 19(1914) pp. 157-177. On the tables for the order of planets and the hours in which each one reigns, see W. Gundel, "Stundengotter," *Hessische Blätter für Volkskunde* 12(1913) pp. 100-131 and K. Bauer, *Sternkunde und Sterneutung der Deutschen im 9-14 Jahrhundert* (Berlin, 1937).

¹²⁹ On the background of these hexameters, see Salvatore de Renzi, ed. *Flos Medicinae Scholae Salerni in Collectio Salernitana* (Rp. Bologna, 1967) Vol. I, p. 484 and Vol. V, p. 48 as well as Thorndike, "Unde Versus", pp. 177-80.

Such humoral portraits of the temperaments we begin to find with increasing frequency in the 15th century; they derive from antique presentations of the seasons and the occupations appropriate to them, where the order is that of the seasons and the four ages of man.¹³⁰ By the standards of such an order, de Foxton's Somnolentus or phlegmatic man, who is visually the oldest of the four, shown by his white beard and aged countenance, is wrongly placed as the second *imago*,¹³¹ but perhaps the compiler had some special reason, not now apparent, for the order he chose.

These four portraits are by the hand of a different artist than the eight which follow them. The temperament pictures depend heavily on line or penstroke rather than on modeling to depict faces, hair and anatomical features, whereas the succeeding pictures use light and dark colors to suggest volume and roundness. The gold of the temperament pictures, moreover, is applied in the less expensive form of paint, rather than as the leaf of the later pictures, and the drawing is rather wooden. Each figure is washed in a hue intended to reveal its dominant humour.

The remaining miniatures are of far higher quality and complexity; they are done in the International Gothic Style common to a number of princely books at the turn of the century, such as the Duke of Berry's illustrated Albumasar, now Pierpont Morgan Library MS 785.¹³² We might discuss for a moment the first, which depicts a zodiac man, who is also a phlebotomy man, as he is surrounded by numbers keying parts of his body to the text on bleeding that makes up folios 27 to 29^v of the LC¹³³ (Figure 5).

¹³⁰ See, for example, the 10th-century kalendar from Fulda, Berlin, Ehemalige Staatsbibliothek Theol. Lat. fol. 192.

¹³¹ See Klibansky et al., *Saturn*, p. 296, n. 55.

¹³² See Erwin Panofsky, *Gothic and Later Medieval Illuminated Manuscripts*, Syllabus, New York University, Fine Arts 336 (New York, 1935), pp. 1-22; Erwin Panofsky and F. Saxl, "Classical Mythology in Medieval Art," *Metropolitan Museum Studies* 4(1933) pp. 230-248; and Vicky A. Clark, "The Illustrated 'Abridged Astrological Treatise of Albumasar', Medieval Astrological Imagery in the West," Unpublished Dissertation, University of Michigan, 1979.

¹³³ On phlebotomy and zodiac men, see Pierre Huard and Mirko Drazen Grmek, *Mille ans de chirurgie en occident: Ve-XVe siècles*; Robert Herrlinger, *History of Medical Illustration, from Antiquity to A.D. 1600*, tr. Graham Fulton-Smith (London and N.Y., 1970); and Linda E. Voigts and Michael McVaugh, eds., *A Latin Technical Phlebotomy and its Middle English*

There is nothing quite like this picture in English manuscript painting. Though at first glance the phlebotomy man on folios 158^v-159 of British Library MS Harley 3719 (Figure 6) might seem stylistically related to the example in the LC,¹³⁴ I do not believe that this is so. The figure in the Harley MS has puffy double crescents of flesh below the eyes and a very protruberant eyeball, which is outlined between the lower part of the brow and the upper lid. Both the phlebotomy-zodiac man in the LC and the portrait of Venus there (Figure 7)--which looks outward at the same angle as the Harley figure--have eyes that do not protrude and lack the double crescents I mentioned. Nor are their bodies modeled as is the Harley figure, but instead have a faint shading of color.

Another area of difference between the two figures is that the Harley man's thorax is quite unlike the chests of both the LC's phlebotomy-zodiac man and the crucified Christ in the Sherborne Missal (Figure 8), painted in Dorsetshire by the English Dominican, John Siferwas, whom I argue below was the probable painter of the seven planetary portraits and phlebotomy-zodiac man of the LC. The Harley figure is very wasp-waisted; his hips flare out into heavy, muscular thighs, and there is a modeled space between the breasts and between the bulging rib cage. In contrast, the LC's counterpart is not wasp-waisted; there is no modeling of the rib cage, and the thighs are relatively slender and straight rather than swelling.

To be sure, the Sherborne Missal Christ is very wasp-waisted, but this is obviously owing to his hanging position on the cross. His rib cage, however, is not modeled, and the line of the breast is quite square with the body. Finally, the overall look of the Harley man is very muscular, with tendons on the surface, while the appearance of both the LC and Sherborne Missal figures is much softer and more feminine, with no muscles modeled above the skin.

Translation (Philadelphia, Pa., 1984).

¹³⁴ Both Jones, *Medieval Medical Miniatures*, fig. 54, pp. 120-121 and Murdoch, *Album of Science*, fig. 265, pp. 313-14, do not commit themselves about the artist who painted the Harley figure.

It should also be noted that the hair of the Harley man lacks the white highlighting and deeply shadowed recesses of the LC phlebotomy man. The beards of the two figures are completely unlike, and the Harley man has a mustache. The Sherborne Missal Christ appears to have a mustache, but it is squarish and melts into the wispy ice cream cone points of the beard, while the Harley figure does not have the so-called Richard II or ice cream cone beard type at all.

The LC's planetary portraits illustrate the mythographic chapters incorporating--and continuing--material from John Ridwall's *Fulgentius Metaforalis*, comprising 35 of the LC's 77 folios. I have argued elsewhere¹³⁵ the possible connection between the LC and the Sherborne Missal. Suffice it to say here that on the evidence of inclusion of material on monastic history¹³⁶ in the last historical chapters of the LC directly into roundels in the Sherborne Missal, the LC must have been taken to Sherborne Abbey at the time the Missal was being painted and there used by the artists of the roundels.

Though the usual completion date of 1397 for the Sherborne Missal¹³⁷ seems at first to raise difficulties for the view that the LC--completed in 1408--is a work of Siferwas' hand, these difficulties are easily resolved by advancing the date of the Sherborne Missal. The Missal's patrons were Richard Mitford, Bishop of Salisbury from 1396 to 1407, and Robert Brunyng, Abbot of Sherborne from 1385 to 1415; their arms and portraits, along with portraits of Siferwas, appear in the Missal. As Richard Marks

¹³⁵ Friedman, "John Siferwas," pp. 394, 413-18.

¹³⁶ See W.A. Pantin, "Some Medieval English Treatises on the Origins of Monasticism," in Veronica Ruffer and A.J. Taylor eds., *Medieval Studies Presented to Rose Graham* (Oxford, 1950) pp. 192-208 for a list of MSS by various English compilers whose accounts roughly parallel the presentation in the LC's last chapters. There is, however, no verbal similarity of the sort we find between the York history tables and the Sherborne Missal, and many orders mentioned in Pantin's paper do not appear in either the LC or the York tables or the Sherborne Missal. I am grateful to Professor T. Tolley of the University of Edinburgh for drawing this article to my attention.

¹³⁷ See J.A. Herbert ed., *The Sherborne Missal* (Oxford: Roxburghe Club, 1920).

and Nigel Morgan have recently pointed out, “a more precise dating for the decoration [of the Sherborne Missal] is suggested by the [appearance of the] arms of Henry V as Prince of Wales. . .he was given this title in 1400 and the ancient form of the French arms is used, which was altered officially to France modern around 1406.”¹³⁸ Thus it seems likely that the LC could have been at Sherborne, been painted, and returned to York, several years before the completion date of the colophon.

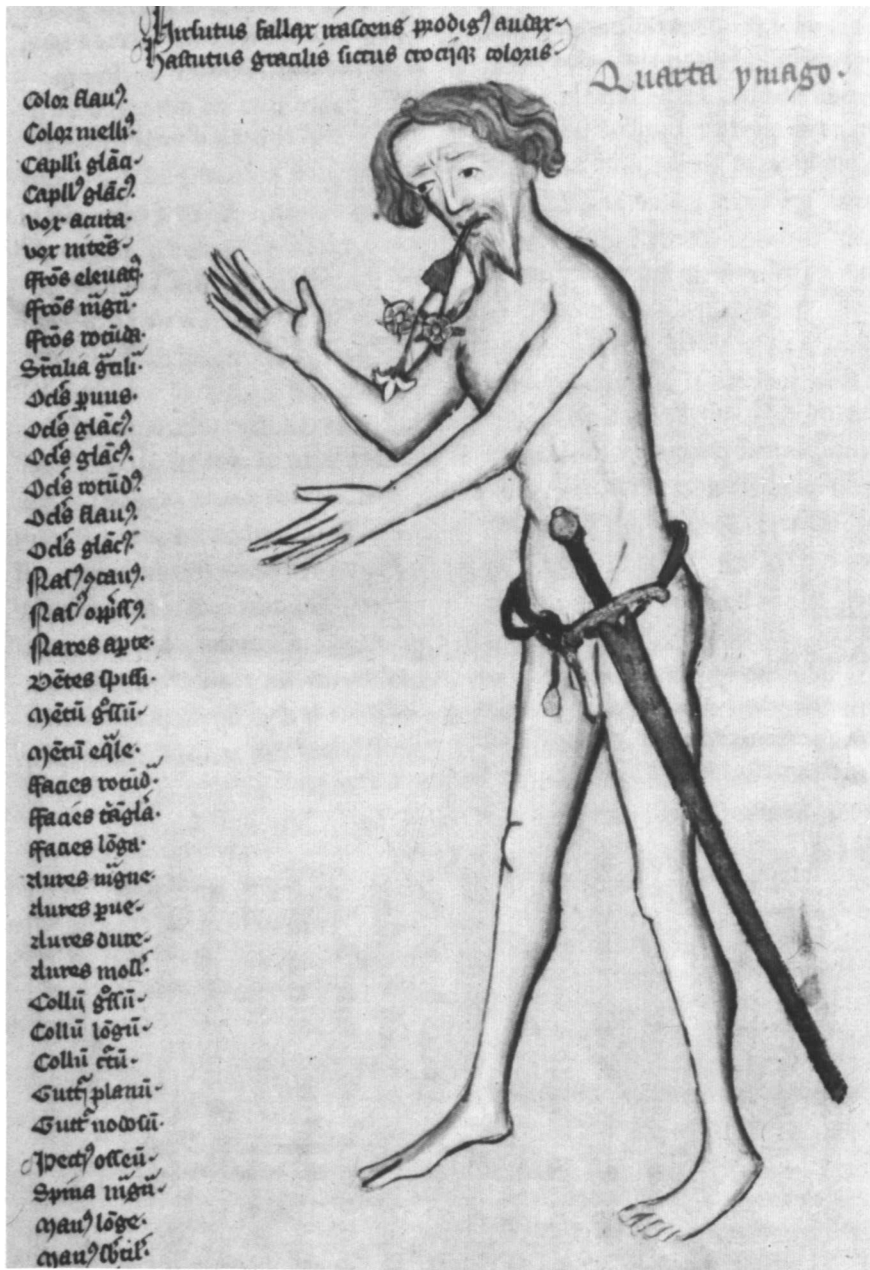
The costume and especially the armor of the planetary figures also suggests a later rather than an earlier date. Its treatment and realism, moreover, is consonant with Siferwas’ well known fascination with contemporary courtly dress.¹³⁹ Mars, for example (Figure 9), wears the English armor called *camail*; a shirt of mail is visible at the collar and shoulders--it is this which gives the form its name--and as a fringe at the *taces*. Mars wears over the *camail* a red *gypoun*, as does Chaucer’s Knight. Mars’ arms are covered by iron *brassarts*, ending in fully jointed gauntlets. His thighs are sheathed in iron *cuisses* and the knees protected by iron *genouillières*; laminated *sollerets* ending in long toes protect his feet. The *taces*, or limpet like overlapping waist and groin plates with fringe of chain mail can be identified in dated brasses from the first few years of the 15th century.¹⁴⁰

Courtly dress in the form of the full-sleeved pleated tunic buttoned at the neck, tightly belted at the waist and scalloped at the hem is used in waist-length form for Sol (Figure 10) and knee-length for Luna (Figure 11) and Mercury (Figure 12); both types of garments are common in

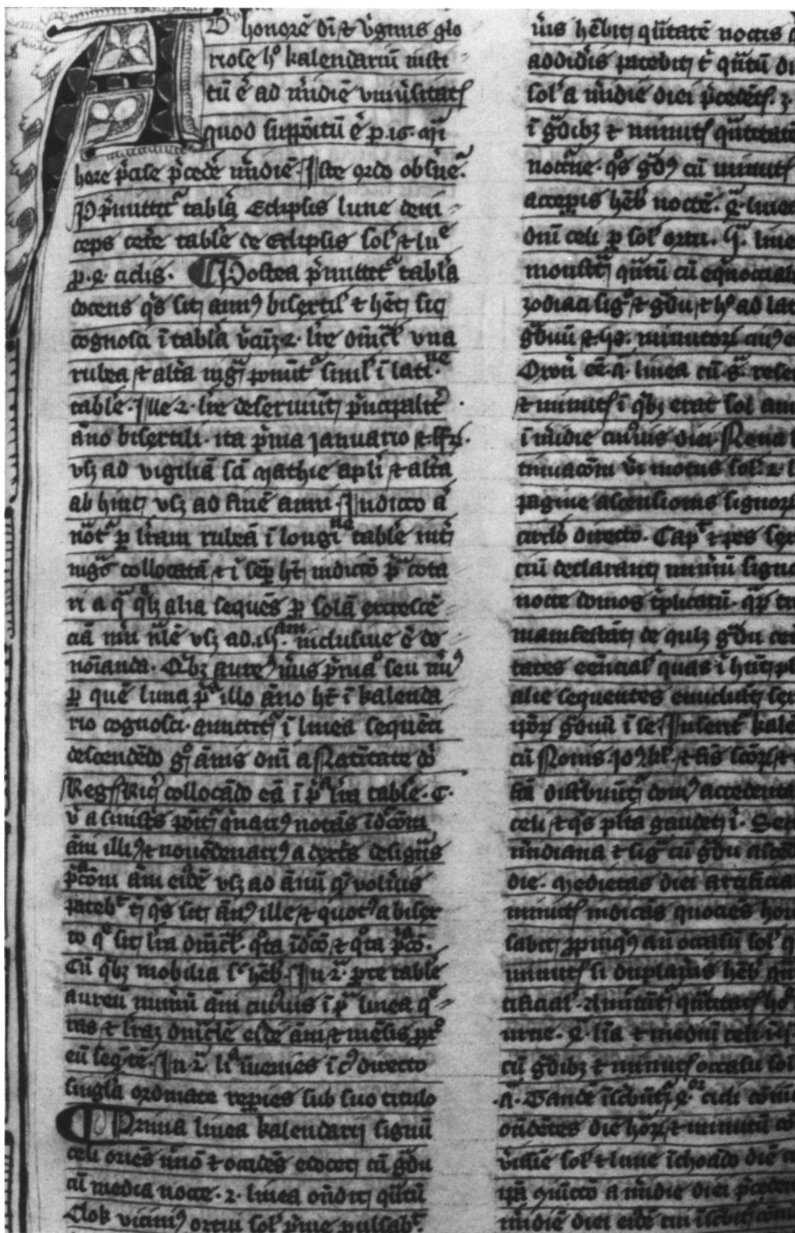
¹³⁸ Marks and Morgan, *The Golden Age*, p. 94.

¹³⁹ See Rickert, *Painting in Britain* pp. 178-80; Panofsky, *Early Netherlandish Painting*, Vol. I, p. 404; and Marks and Morgan, *The Golden Age*, pp. 25-26.

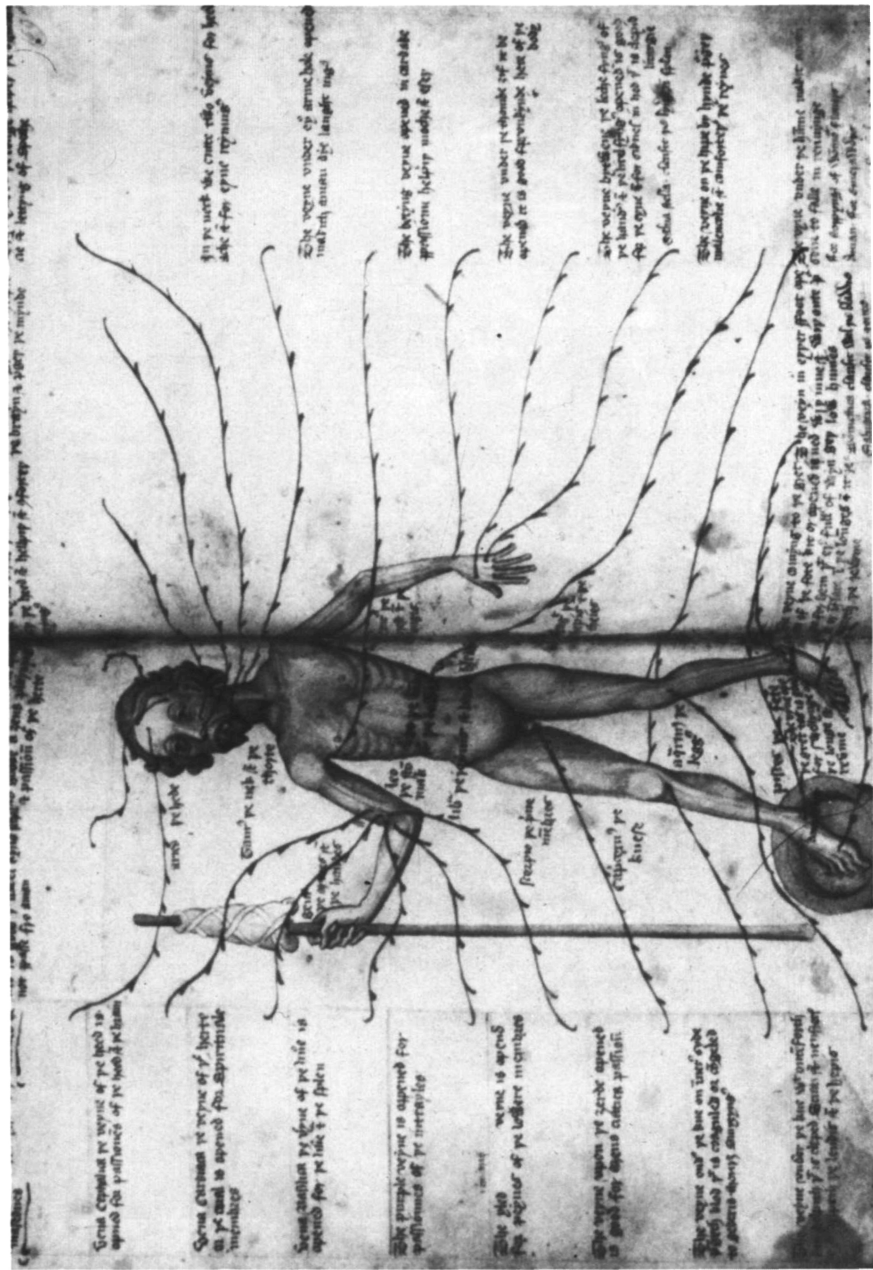
¹⁴⁰ See for example the monumental brasses of Sir Thomas Braunstone (1401) at Wisbech, near Ely, Cambridgeshire and Sir John Hawley (1403) Dartmouth, Devonshire. At Felbrigg Church, Norfolk is a brass made in 1413 which shows the *camail* as a fringe at gorget and *taces*, much as we see it on Mars. See generally, H.W. Macklin, *The Brasses of England*, (London, 1907) and Eduard Wagner et al., *Medieval Costume, Armour and Weapons 1350-1450* (London, 1962).



3. Colericus.



4. Kalendar with *littera partita* initial A.



6. Phlebotomy man, BL Harleian MS 3719, fols. 158^v-159^r.



7. Venus.



8. Crucifixion. The Sherborne Missal, fol. 49.

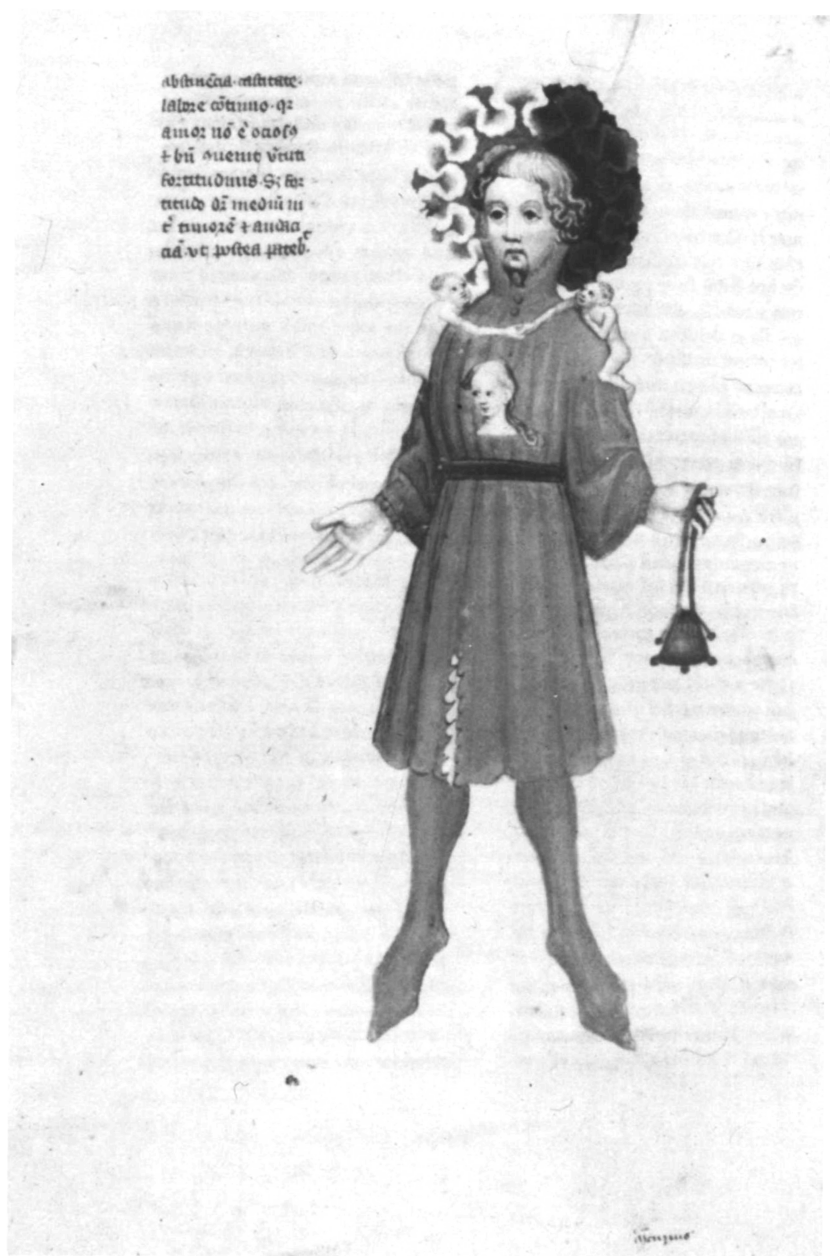


9. Mars and his children.





11. Luna.



12. Mercury.



13. Saturn.



14. Somnolentus.

Largus. amans. hilaris. natus. rubiq; colans.
 Cantans. carnosus. latus audax atq; longius.

Prima ymago.

Color rube?
 Color rube?
 Color acut?
 Poli molle?
 Poli dur?
 Capill' ruf?
 Capill' ruf?
 Capill' ruf?
 Capill' rufus.
 Cap' rufu du.
 ai rufis api.
 il.
 Cu rufis.
 Cum rufis.
 Caro dura.
 vox acuta.
 vox grossa.
 vox tana.
 vox acuta t.
 molle.
 fons pua.
 fons mas.
 fons rocia.
 Supilia et
 Dali lupi.
 Oci magni.
 Oci rufu du.
 Oci obli.
 Oci pu.
 Oci rubi.
 Oci flau.
 Rat' grossu.
 Ratus gibb.
 Ratus direx?



In manen. rubeo. Vnde glendey p
 ca alet. Ad ultimum descendit + tunc
 Et pterantibus huius quoniam noia eaz
 Primum. erichtheus + rubeus. Sed
 acton + glendey. Tercio lapsi. ar
 dens. Quartus philogeus + amans
 et. huius phron dicitur ai magis i eo
 ardui dicitur. Vnde dicitur. pterantibus
 supradictis quoniam.



manuscript miniatures circa 1404.¹⁴¹ The sleeves, especially visible on Sol, are of a bag like type tightly drawn at the wrist. A fringe of ermine or vair is visible at the neck, sleeves and edges of Luna's tunic. Venus, presented as a man, wears a long full robe buttoned at the neck and with the elaborated sleeves Chaucer describes as "longe and wyde." Saturn (Figure 13) wears the *braes* characteristic of labors of the months miniatures of the early 15th century.¹⁴² Bodleian MS Auct. D. inf. 2.11 from Normandy circa 1430 shows the Gemini wearing them (fol. 5).

De Foxton's planetary portraits, and the texts on which they are based, though modeled on Ridwall's work, were organized quite differently. For example, he begins with Luna, while his predecessor had begun with Saturn as the father of the gods, whereas the LC follows an order based on astronomy. De Foxton thus introduced a number of gods and goddesses connected with heavenly bodies and deleted some presented by Ridwall because they had no astronomical associations. His material on Luna enumerates the attributes and significances we see in her portrait. Though he tells us that the ancients show Luna with the face of a woman, he depicts her as a man, an odd change, since Luna is so definitely female and so strongly associated with female sexuality and reproduction in the Middle Ages. This change in sex may result from astrological miniatures like that in the Pierpont Morgan Albumasar mentioned earlier, influenced by Arabic representations of Luna as male.¹⁴³ The elements of her appearance and costume show us something of de Foxton's imaginative approach to his planetary portraits.

¹⁴¹ See Margaret Rickert, "The Illuminated MSS. of Meester Dirc van Delf's *Tafel van den Kersten Ghelove*," *The Journal of the Walters Art Gallery* 12(1949) fig. 7; C.W. and Phyllis Cunnington, *Handbook of English Medieval Costume* (London, 1969); M.G. Houston, *A Technical History of Costume* Vol. 3: *Medieval Costume in England & France* (London, Rp. 1979); François Boucher, *A History of Costume in the West* (London, 1965); Stella M. Newton, *Fashion in the Age of the Black Prince* (Totowa, N.J., 1980); Margaret Scott, *Late Gothic Europe, 1400-1500. The History of Dress* (London, 1980); and Carol T. Gallagher, *Brass Images: Medieval Lives* (Lexington, K.Y., 1980).

¹⁴² See Phyllis Cunnington and C. Lucas, *Occupational Costume in England from the 11th Century to 1914* (N.Y., 1961).

¹⁴³ See Clark, "The Illustrated 'Abridged Astrological Treatise of Albumasar,'" s.v. Luna.

Resting atop Luna's head is a new moon. She wears parti-colored¹⁴⁴ costume and has the Greek letters Π and Θ and the sign of Cancer on her breast. On her chest is a moon in eclipse, and on her belly a full moon. She wears a dirty white linen towel for a girdle and holds two jugs, one rising and one falling, bestowing dew and taking up vapor. Luna is interpreted to represent "huius seculi instabilitas," and each of her attributes contributes to this meaning. She is "girdled in dirty white linen," for example,

not because the whole human soul is always dirty, but because at one time it is called dirty and at another clean, for inasmuch as someone is the cleaner or holier, so much the more easily is he defiled by filth, since the spot of dirt is seen all the more quickly on the white garment than on the black or other colored one. Whence Aristotle says that opposites attract. But the smaller the spot, the more easily it is washed out. Now stability decreases and instability increases, because stability and constancy are exiled from the land.

(C.58, pars 6, fol. 31^r)

Many of the other attributes of Luna, especially her face, are handled in the same way, developed into little homilies, which are then buttressed by citations from scripture or florilegia on the instability of worldly things.

In his allegorization of Luna, the compiler departed from the scheme of John Ridwall, who had made his gods represent specific vices or virtues. But the instability of worldly things under the moon fits nicely with the overall scheme of the LC, allowing de Foxton to speak at length in subsequent chapters on Luna's effects on tides and her general connection with water. His discussion of the moon--like those of the other planets--is in

¹⁴⁴ Color symbolism is still imperfectly understood in this period. Some basic guides to the elaborate color symbolism of the planetary portraits are D.C. Allen, "Symbolic color in the Literature of the English Renaissance," *Philological Quarterly* 15(1936) pp. 81-92; Sigmund Skard, "Use of Color in Literature, A Survey," *Proceedings of the American Philosophical Society* 90(1946) pp. 163-203; Robert W. Doak, "Color and Light Imagery: An Annotated Bibliography," *Style* 8(1974) pp. 208-259; and Robert J. Blanch, "The Origins and Uses of Medieval Color Symbolism," *International Journal of Symbolology* 3(1972) pp. 1-5.

fact a vast elaboration of the popular image of the planet and its "children," presented with those personality types, pastimes, trades and the like which it controls.¹⁴⁵

In his portrait of Venus, de Foxton follows Ridwall's practice of interpreting the planets as the cardinal virtues, but strikes out on his own in two respects. First, just as he gave Luna a male body--or at least one without any identifiable feminine characteristics--so he gives Venus a bearded male face,¹⁴⁶ and instead of making Venus symbolize the voluptuous life, as she traditionally did, he makes her represent audacity, a sub-virtue of Fortitude. "Now we shall speak of the goddess Venus," he says, "who is painted here with a man's face, though the poets give her a female face." He goes on to tell us of her gold crown, her lovely countenance, the sign of the Bull on her neck and a naked sword above her mouth. She is dressed in white and has a *semé* of flames, part of her traditional presentation in late medieval and Renaissance iconography.¹⁴⁷ She holds a lantern in her left hand and empties a jug with her right. ". . . And in this picture is shown the second part of Fortitude, audacity, as can be seen quite well in Scripture." Naturally, nothing can be learned about Venus from the Bible, and de Foxton has to exercise considerable ingenuity to find supportive passages there.

He speaks of the "antiqui" who crowned with laurel as a sign of victory and boldness, then gives a series of references to crowns in Psalms. Venus is a figure for audacity, he writes, and whoever conquers boldly the seven deadly sins will take his place among the blessed in the heavenly kingdom of the Apocalypse, and will eat of the tree of life mentioned in Revelations 2.7.

¹⁴⁵ See Jean Seznec, *The Survival of the Pagan Gods*, tr. Barbara Sessions (N.Y., 1953) pp. 70-76, and the miniatures in S. Samek Ludovici, "Il 'De Sphaera' Estense e l'iconografia" *astrologica* (Milan, 1958).

¹⁴⁶ An example of Venus as a man earlier than John de Foxton is given by W. Levison, *England and the Continent in the Eighth Century* (Oxford, 1966) Appendix.

¹⁴⁷ On visual depictions of Venus, see John Block Friedman, "L'Iconographie de Vénus et de son miroir à la fin du Moyen Age," in Bruno Roy ed., *Erotisme au Moyen Age* (Montreal, 1977) pp. 51-82.

Venus' facial appearance is as important as her crown. She is painted, we learn, with a stable, decorous and benign countenance, because there are in women, John de Foxton says, "many delights, a gentle countenance, a beautiful face, a sweet voice and affable words. They weaken and soften the strong if not restrained boldly and audaciously" (C. 82, pars 2, fol. 52^r).

Social Comment

Venus' lantern and her sword are two of the compiler's most original contributions to her iconography, and in discussing them, he strikes a satiric note not often heard in the LC. This lantern, he says, figures churchmen and especially prelates, who are called lanterns of burning light, as though burning with love of god and neighbor. De Foxton laments, "but alas, the lantern in the present age has dimmed," and just how much this is so he makes clear by the moralization of her sword.

Well may pastors these days be compared to an idol erected in a solemn and public place, that is, in the church, which accepts genuflection and honors, and though holding a sword in its hand, never strikes or castigates. Prelates like this allow the episcopal power of correction to weaken and become mute and insensible as a dumb idol. Thus the flocks committed to their care are through negligence sent to the wolf of hell. (C. 82, pars 8-9, fol. 54^r)

Who were some of the Archbishops of York in the period when these words might have been written? The roster is an impressive one from the political though not the spiritual point of view. Alexander Neville¹⁴⁸

¹⁴⁸ See Richard G. Davies, "Alexander Neville, Archbishop of York 1374-1388," *The Yorkshire Archaeological Journal* 47(1975) pp. 87-101.

¹⁴⁹ See M.E. Aston, *Thomas Arundel* (Oxford, 1967).

(1374-1388), Thomas Arundel¹⁴⁹ (1388-1396) and Richard Scrope¹⁵⁰ (1398-1405) have been described by one scholar as “that group of ‘magnate prelates,’ ” figures in “those closely knit and well connected clerical dynasties which amassed so much of the ecclesiastical wealth and power of fifteenth-century England.”¹⁵¹ Any one of these men could have been the prelate de Foxton was referring to, but of course such criticisms of generalized clerical abuses were typical of his age. So too, if a member of the Neville family had been involved in his preferment to a benefice, the vague and ambiguous way in which he develops his exemplum becomes more understandable.

Editorial Principles

The LC poses certain problems for an editor. At one level it is fairly simple and economical to present, for, as a unique codex, it has no *stemma* to trace. Nor does it have any variant readings to record, since it was not “published” as such for circulation and copying but was made for a patron of materials drawn in most cases from well edited texts. Yet the usual editorial questions are still there. Should a unique manuscript like the LC be emended to produce a “better” text? Should a manuscript which consists in the main of excerpts from available sources, when it is corrupt, or when it abbreviates, be expanded by recourse to present-day editions of the works on which it is based, so as to produce an “ideal” compilation, whose every excerpt and citation will be based on a stemmatically and textually correct version?¹⁵²

If the LC were a literary text of great originality, whose content would

¹⁵⁰ A good brief account of Scrope is given by A.H. Leadman, “The Insurrection and death of Archbishop Scrope. . .,” *The Yorkshire Archaeological Journal* 11(1891) pp. 189-199.

¹⁵¹ Dobson, “The Later Middle Ages,” p. 98.

¹⁵² See on this point, E. Faral, “À propos de l’édition des textes anciens: Le Cas du Manuscrit Unique,” in A. Vernet et al., eds., *Recueil de Travaux Offert à M. Clovis Brunel* (Paris, 1955) Vol. I, pp. 409-411; and Rudolf Hofmeister, “The Unique Manuscript in Medieval German Literature,” *Seminar* 12(1976) pp. 8-25.

be poorly known if it were not for the faithful presentation of the single manuscript (imagine Middle English Literature without the unique manuscript of *Gawain and the Green Knight* and its related poems), then a potential editor's task would be more clearly defined. An encyclopedic compilation like the LC, however, which is more of interest for its form and method than its content, whose mere existence is of greater fascination than the novelty of its thought or the elegance of its expression, speaks to a far wider audience than does a literary text. Astrology, codicology, medieval medicine, art, regional and religious history--all these disciplines are the provinces of the diverse persons who might interest themselves in such a text. How would the interests of such a heterogeneous readership be served by the creation of an "ideal" diplomatic text with emendations made in diction and syntax to produce a correct and polished Latinity?

It seemed to me that these interests would not be, and so with this imagined readership in mind, I have tried to produce a text which John de Foxton would recognize as his own, yet one which has a minimum of emendation and apparatus to get between these diverse readers and the work itself. I have accordingly signaled in the text only problem words or *lacunae* such as the appellation "Dr. Phlebus" at the opening of the phlebotomy folios, and I have indicated such *desperata* by daggers or three dots. Emendations to improve the sense are indicated by angled brackets, while deletions are signaled by square brackets. Sometimes, my emendations, usually of names, are discussed in the notes, when it seemed possible in brief compass to get at the problem which lay behind the error. Oddities of spelling, northernisms--*Mercurius* for *Mercurius*--and the like are indicated in the notes. The scribe was not always consistent in rendering intervocalic c/t; as t seems to occur somewhat more frequently than c I have elected to use it.

Though punctuation and capitalization are modernized, I have tried to strike a balance between de Foxton's usage and that of modern English. The compiler does not appear to have been a very self-conscious writer, and so I have on occasion simplified excessively long sentences where there is no indication that de Foxton was striving for periodicity. Indeed, his Latin is well characterized by Jo Ann Moran's remark that the

Yorkshire schools produced clerics who could write “a fluent ‘bastard’ Latin which, although highly anglicized in syntax and vocabulary, was sufficient for both ecclesiastical and secular and administrative purposes.”¹⁵³ Words wholly or partly in block capitals are wholly or partly ciphered in the text. YAL after a title in the notes indicates that the work was in the Augustinian friars’ library at York. Where the compiler makes use of a source now available in a well annotated modern edition, such as the *Fulgentius Metaforalis* of John Ridwall, I have not identified classical or biblical allusions and citations.

Acknowledgements

I am grateful to the John Simon Guggenheim Memorial Foundation and to the Graduate College of the University of Illinois for aid which made the research for this edition and the preparation of its typescript possible, and to the librarians and staff of Trinity College, Cambridge, the Borthwick Institute, the Wellcome Historical and Medical Museum and the York Minster Library for their help. The Institute for Research in the Humanities of the University of Wisconsin, Madison, provided me with leisure and very pleasant surroundings for the last stages of this work. I have drawn on the encyclopedic knowledge of a great many people in editing and in annotating this text. I should particularly like to thank Mr. and Mrs. Denis Arnold, formerly of Foxton Mill, Osmotherly, Yorkshire, Tony Breen, Peter Dronke, Kathy L. Gaca, the late Neil Ker, Dr. I. J. Pincus, the late Derek Price, Lois Rutherford, Kathleen L. Scott, M. Paul Tombeur, CETEDOC, John Thwaites, Linda Voigts, Olga Weijers and Sylvia Wright for advice and information, and Mary Ellen Fryer, Warren Hapke and Pamela Patton for aid in the preparation of the typescript. I am especially indebted to Roger A. Pack for his many helpful suggestions and corrections of my text. The editors of *Speculum*, *Studies in Iconography* and *Scriptorium* have graciously allowed me to reprint previously published material.

Cambridge, England--Madison, Wisconsin, 1979-1986.

¹⁵³ Moran, *The Growth*, p. 39.

JOHANNIS DE FOXTON LIBER COSMOGRAPHIAE

Medieval Table of Contents

- Acheron fluvius infernalis C. 85, d. 10
Adrianus papa tradidit Henrico regi Hyberniam C. 100, § 14†
Aer et <eius> proprietates C. 5, d. 1
Aeris nigredo C. 9, § 1
Afflixit dominus Egyptios C. 98, § 5
Affuit Satha<na> mundo corde C. 89, q. 8
Africa recepit fidem Christi C. 100, § 3
Alexander de preservatione C. 97, d. 4
Alexander in Grecia qui et Macedo dictus est C. 100, § 5
Aliter quidam ponunt etates mundi quam hic ponuntur C. 99, § 8
An alia mansio a nostra mansionem sit habitabilis C. 91, q. 3
An angeli domino servientes possint assumere carnem humanam C. 89, q. 3
An deus existens <in> empyrio possit naturaliter carnem assumere humanam C. 88, q. 1
An deus Judam dilexit ab eterno C. 90, q. 2
An deus quos prescivit salvandos ab eterno dilexit C. 90, q. 1
An malignitas unius planete retardat benignitatem alterius C. 93, q. 1
An modo sunt eadem elementa que fuerunt ab initio C. 91, q. 1
An stelle sint fixe in firmamento C. 92, q. 2
Angeli in aere assumunt sibi corpora C. 6, d. 2
Angli et Saxones venerunt in Angliam C. 99, § 11
Anima mundi C. 28, d. 1
Anima posita est super stellas C. 28, d. 2
Anima sequitur corpus in suis passionibus C. 29, d. 1
Animalia viventia in mari C. 4, § 2
Aqua et eius proprietates C. 4, d. 1

†Adrianus Papa. . . . Hyberniam C. 100] Hyberneam C. 99.

Aqua pluuiialis C. 4, d. 5
Aquario nata C. 69, § 1
Aquario natus C. 69, d. 1
Aquarius C. 84, d. 11
Aque dulces et putride C. 4, q. 1 et C. 20, d. 2
Aque natura C. 4, d. 2 et C. 20, d. 1
Aries C. 89, d. 1 et d. 7
Armenia recepit fidem Christi C. 100, § 11
Arpie dicuntur habere vultus virgineos C. 85, d. 4
Astronomia C. 48, d. 1
Autumnus C. 18, d. 2
Babilonia condita est C. 99, § 1
Baptismus Christianitatis C. 100, § 1
Belinus et Brennius frater eius bello ceperunt Franciam C. 99, § 8
Bellum de Allertonmore C. 104, § 2
Bellum de Alnewyke C. 104, § 3
Bellum de Bannokburn C. 104, § 8
Bellum de Cressy C. 104, § 14†
Bellum Dunelmie C. 104, § 15
Bellum de Fawkyrk C. 104, § 5
Bellum de Gladmore C. 104, § 11
Bellum de Halidon Hyll C. 104, § 12
Bellum de Payterse C. 104, § 16
Bellum de Schrewsbery C. 104, § 20*
Bellum de Spayne C. 104, § 17†
Bellum inter Dacos et Anglicos C. 103, § 1
Bellum super mare C. 103, § 13

†Cressy] Cryssy

*Schrewsbery] Schrewsybery

†Bellum de. . .104] 103

Brutus venit in Albion C. 99, § 7†

Cancer C. 84, d. 4

Capricorno nata C. 68, § 1*

Capricorno natus C. 68, d. 1

Capricornus C. 84, d. 10

Caput cum suis proprietatibus C. 34 d. et § diversis

Carne duri cuiusque coloris C. 32, d. et § diversis

Caro dura C. 39, d. 1 et cetera

Causa pestilencie et eius generatio C. 17, d. 5

Causa rerum inferiorum C. 62, d. 1

Cerberus janitor inferni C. 78, pars 3†

Circuitus terre C. 2, d. 3

Circuli vel per acelli in firmamento C. 92, q. 1

Circulus in Luna C. 56, d. 2

Colores acuti C. 30 et in singulis

Conceptio humana C. 24, d. 1

Conditio est urbs Romana C. 99, § 4

Confortatio post cibum C. 96, d. 5

Confortatio post sanguinem C. 17, d. 7

Conjunctio elementorum contrariorum C. 7, § 2

Conjunctio planetarum et actus eorum C. 53, d. 1

Conservatio sanitatis C. 96, d. 1

Contemplatio angelorum C. 89, q. 7*

Coruscatio tonitrus C. 8, d. 2

Cur volucres quandoque apparent quandoque absconduntur C. 93, q. 10

Cursus Solis C. 59, d. 3

Custodia caloris C. 96, d. 12

Custodia sanitatis C. 18, d. 4

†Albion] Albyon

*Capricorno] Capricornio

†janitor] ganitor

*Contemplatio angelorum] anglorum

Daci receperunt fidem Christi C. 100, § 12
 Daci venerunt in Angliam C. 99, § 12
 Descriptio imaginis Lune C. 58, d. 1
 Destructio Troie C. 99, § 2
 Deus est summe bonus C. 87, d. 2
 Diane C. 85, d. 9
 Dies caniculares C. 89, d. 5
 Dies in quibus non minuatur sanguis C. 95, d. 3
 Differentia nivis et grandinis C. 10, d. 2
 Dimissio terre C. 2, d. 6
 Discernatio humana C. 19, d. 3
 Discomfitura de Byland C. 104, § 10†
 Discomfitura de Dunbar C. 104, § 6
 Discomfitura de Homyldon Hyll C. 104, § 19
 Discomfitura de Mitonn C. 104, § 9*
 Discomfitura de Otyrburn C. 104, § 18
 Discomfitura de Strevelyne C. 104, § 7
 Discomfitura juxta Eborum C. 104, § 21
 Discomfitura juxta Tadcaster C. 104, § 22
 Discordia inter Johannem regem et barones suos C. 104, § 4
 Dispositio divina C. 90, d. 1
 Dispositio humana C. 19, d. 1
 Divisio figurarum C. 87, d. 6
 Divisio humani corporis C. 7, d. 1, tabula 1
 Divisio triplex Saturni C. 83, d. 1
 Divisum est empyrium C. 103, § 24
 Dolor stomachi C. 96, d. 6
 Domicilium planetarum C. 50, d. ultima
 Duo faciunt hominem sapientem C. 20, d. 4

†Discomfitura] Discomfutura

*C. 104] C. 103/Mitonn] Myton

Eclipsis Solis C. 59, d. 4
 Edificata est turris Babel C. 99, § 3†
 Edmundus sanctus occisus est C. 103, § 3*
 Edwynus rex recepit fidem Christi C. 100, § 14
 Et sic ceteri viri famosi in eodem C. ut patet
 Elementa confusa et inordinata C. 87, d. 3
 Elementa quid sunt et de quibus constant C. 1, d. 2, et C. 21, d. 1 et d. 2
 <Extractio> sanguinis pro pestilentia C. 17, d. 6
 Etas Ade C. 98, § 1
 Etas C. 18, d. 2
 Etas septima mundi C. 98, § 8
 Etas sexta seculi C. 98, § 7

 Facies carnosa C. 42†
 Facta est promissio Abrahe C. 98, § 4
 Facta est sedes episcopalis Dunelmie C. 100, § 10
 Fantasis C. 86, d. 1
 Fatales sorores tres C. 47, d. 1
 Filie Acheloy C. 85, d. 8
 Filius Solis C. 61, p. ultimo
 Fluxus et refluxus maris C. 94, q. 3*
 Forma terre quid sit C. 2, d. 2
 Franci recipiunt <sic> fidem Christi C. 100, § 8
 Frigidissimus vir calidior calidissima muliere C. 88, d. 3
 Fulmen C. 47, d. 2, p. ultimo, C. 65, pars 3
 Fundati sunt canonici apud Kaerliolum C. 101, § 18

 Gemini C. 84, d. 3 et d. 8
 Geminis nata C. 76, § 1
 Geminis natus C. 76, d. 1

†Edificata est turris Babel] Babilon

*Edmundus . . . 103] 102

†Facies carnosa C. 42] C. 43

*C. 94, q.3] C. 93, q.4

Gemme pretiose inveniuntur in terra C. 2, d. 4
 Genera nimpharum C. 86, d. 3
 Genus Atheniensium C. 55, d. 1†
 Gorgon habuit tres filias C. 85, d. 2
 Grando et proprietas eius C. 11, d. 1 et C. 94, q. 1
 Grando facit multa inutilia crescentibus C. 11, d. 4
 Grando in autumno C. 11, d. 3*
 Grando in estate C. 11, d. 2
 Greci receperunt fidem Christi C. 100, § 13

 Havelok rex Dacie C. 103, § 3
 Hercules domuit monstrosa animalia C. 74, pars 2
 Hercules fixit Arpias C. 74, pars 7
 Hercules luctavit cum Atlante C. 82, pars 6
 Hercules occidit draconem et abstulit poma C. 85, d. 3
 Hercules reppererit cornu C. 82, p. 5†
 Hesperides tres filie sunt Hesperii C. 85, d. 3
 Hesperus lucens C. 83, d. 4
 Homines mutantur in belvas C. 84, pars 4
 Homo nascitur et non creatur novus C. 87, d. 5
 Homo non potest vivere sine calore C. 87, d. 5
 Hungaria recepit fidem Christi C. 100, § 6
 Hybernia recepit fidem Christi C. 100, § 7
 Hyemps C. 18, d. 3
 Hispania recepit fidem Christi C. 100, § 2

 Ierarchie angelorum C. 89, q. 5*
 Ignis et proprietas eius C. 6, d. 1
 Ignis includitur in visceribus terre C. 2, d. 5
 Impedimenta partus C. 27, d. 1

†Genus Atheniensium] Attheniensium

*Grando in autumno] autumpno

†Hercules reppererit cornu C. 82, p. 5] C. 65 d. 1

*Ierarchie angelorum] anglorum

Incepta est Cartago C. 99, § 3
 Incepit secta Saracenorum C. 101, § 13
 Incrementum aque et decrementum secundum cursum Lune C. 4, d. 3
 Infusio anime rationalis C. 29, d. 1
 Ingresse sunt filie regis Grecorum in Angliam C. 100, § 6†
 Instabilitas C. 58, d. 1
 Instructio humana C. 20, d. 3
 Interdictum generale in Anglia C. 101, § 15

Judea recepit Christi fidem C. 100, § 6
 Judei capti sunt in Anglia C. 101, § 14
 Judei facerunt voluntatem Dei ergo non peccaverunt C. 90, d. 4
 Julius Cesar venit in Britanniam C. 100, § 9*
 Jupiter sexta planeta C. 62, d. 1

Kenebertus rex C. 98, § 5†
 Knoutus rex C. 98, § 5*

Labia cuiusque forme C. 41, d. 1, ut patet
 Libra nata C. 81, § 1
 Libra natus C. 81, d. 1
 Leo C. 84, d. 5
 Lippi oculi C. 39, d. 1
 Luna dicitur Phebe C. 88, d. 4
 Luna est mater humorum C. 56, d. 3
 Luna habet multos effectus C. 93, q. 4
 Luna planeta primus C. 56, d. 1

Malcolmus rex Scottorum fecit homagium Willelmo Bastardo C. 100, § 15
 Manus dextra cum suis signis pro viro ut patet in figura

†Ingresse sunt . . . C. 100] C. 99

*Julius Cesar . . . Britanniam C. 100] C. 99

†Kenebertus rex C. 98] C. 97

*Knoutos rex C. 98] C. 97

- Manus sinistra cum suis signis pro muliere C. 45, et 46
 Mare mortuum C. 4, d. 4
 Mare quod dicitur Atlanticum C. 55, d. 3†
 Mare rubrum C. 4, d. 3
 Mars planeta sextus C. 71, d. 1
 Medii, C. 7, § 1
 Meditatio somni mulieris C. 88, d. 5
 Menstruum est sanguis calefactus C. 88, d. 1
 Mercurius planeta secundus C. 75, d. 1*
 Motio Solis C. 59, d. 2
 Mortalitas prima C. 103, § 25
 Mortalitas secunda C. 103, § 26
 Mortalitas tertia C. 103, § 27
 Mortalitas quarta C. 103, § 28
 Motus planetarum C. 48, d. 1
 Motus vitalis C. 91, q. 4
 Mundus et situs eius et quot modis dicitur C. 1, d. 1
 Mutatio aeris et tempus eius C. 5, d. 2

 Nasus cuiusque forme C. 40, d. et cetera
 Nata in Ariete C. 72, § 1†
 Nata in Cancro C. 57, § 1
 Nata in Leone C. 60, § 1
 Nata in Scorpione C. 73, § 1
 Natura cuiusque elementi C. 87, d. 4
 Natus in Ariete C. 72, d. 1
 Natus in Cancro C. 57, d. 1
 Natus est Cain et soror eius C. 98, § 2
 Natus in Leone C. 60, d. 1
 Natus in Scorpione C. 73, d. 1
 Ne iterum comedas antequam stomachus evacuatur de cibis premasticatis
 C. 96, d. 8

†Mare quod dicitur Atlanticum] Atlhanticum

*Mercurius] Marcurius

†Nata in Ariete] Arieta

- Nebula in altis et Aquario C. 13, d. 3
- Nebula et proprietas eius C. 13, d. 1 et C. 94, § 1
- Nebula pessima C. 12, d. 3
- Nivis et proprietas eius C. 10, d. 1
- Nomina Christianorum in Anglia C. 98, § 5
- Normanni venerunt in Angliam C. 99, § 13
- Novum opus chori Eboracensium ecclesie inceptum est C. 103, § 29
- Novum opus ecclesie Eboracensium inceptum est C. 103, § 28
- Nubes et proprietas eius C. 9, d. 1 et C. 94, q. 2 et C. 94, § 3

- Obiit rex Edwardus C. 103, § 30
- Occisus est beatus Oswaldus rex C. 102, § 1
- Occis[is]us est beatus Thomas Cantuarie C. 102, § 1
- Oceanus C. 4, d. 2
- Oculi cuiusque gradus C. 39, d. 1 et cetera in eodem C.
- Officia angelorum et ministerium C. 89, q. 3
- Omne opus est opus creatoris vel opus nature C. 87, d. 1
- Omnia ponderosa feruntur ad terram C. 2, d. 4
- Optaverunt predicatorum loca habitandi C. 101, § 12
- Opus obstetricum C. 27, d. 3
- Ordines angelorum et officium eorum C. 89, q. 3
- Ordo angelorum dicitur multitudo celestium spirituum C. 89, q. 6
- Ordo Carthusiensis incepit C. 102, § 4
- Ordo Cisterciensis incepit C. 101, § 5
- Ordo fratrum Augustinensis incepit C. 101, § 11
- Ordo fratrum Carmelitarum incepit C. 101, § 10
- Ordo fratrum Minorum incepit C. 101, § 9
- Ordo fratrum Predicatorum incepit C. 101, § 8
- Ordo monachorum nigrorum incepit C. 101, § 1
- Ordo Premonstratensis incepit C. 101, § 6
- Ordo Templariorum incepit C. 101, § 7
- Orpheus deflens C. 78 pars 2
- Oswaldus rex martyrizatus est C. 100, § 15

Paradisus locus deliciarum C. 54, d. 1
 Pestilentia multis modis curatur C. 17, d. 4
 Pestilentia regnans multas proprietates habet C. 17, d. 1
 Pestilentia sanguinis minutione C. 17, d. 2 et tabula 3
 Pestilentie dietatio C. 17, d. 3
 <Quod> Phane dedit filie sue Axe C. 78, pars 2
 Phisionomia cum suis signis C. 31, d. et § sequentis
 Phorcus fuit rex C. 85, d. 1
 Picti et Scotti receperunt fidem Christi C. 100, § 9
 Pictura dei Jovis cum suis partibus C. 65, d. 1
 Pictura dei Martis cum suis partibus C. 74, d. 1
 Pictura dei Mercurii cum suis partibus C. 78, d. 1†
 Pictura dei Saturni cum suis partibus C. 70, d. 1
 Pictura dei Veneris cum suis partibus C. 82, d. 1
 Pictura vestium philosophorum C. 22, d. 1*
 Piscibus nata disposita ad multa C. 64, § 1
 Piscibus natus dispositus ad multa C. 64, d. 1
 Pluvia causatur a nube C. 93, q. 9
 Plures in ventre nascituri C. 27, d. 4
 Ponderosa omnia declinant ad terram C. 87, d. 3
 Predestinatio Dei C. 90, d. 1
 Prescientia Dei C. 90, d. 1
 Preservatio pro pestilentia multis modis C. 17, d. 7 et d. 8 <et d. 9>†
 Preservatio sanitatis C. 96, d. 11
 Principium medium et finis cuiusque signi C. 95, d. 2
 Prima pars picture ymaginis <Solis> C. 61, d. 1
 Providentia Dei C. 90, d. 1
 Ptolomeus de signis 12 C. 95, d. 1
 Puer pastus in ventre matris C. 25, d. 2*

†Pictura dei Mercurii] Marcurii

*Pictura vestium philosophorum C. 22] C. 20

†Preservatio pro. . . d. 7 et d. 8] d. 8 et d. 5

*Puer pastus] pueripastus

Quantitas Lune C. 96, d. ultima
 Qualitates planetarum C. 92, d. 1
 Qualitates signorum C. 51 diversimode
 Quare accidit continua transmutatio elementorum C. 91, q. 1
 Quare Deus hunc magis elegit quam illum C. 90, q. 4
 Quare duo elementa extrema creantur et quare duo media C. 7, q. 1
 Quare ignis non potest frigifieri sicut aqua calefieret C. 91, q. 1
 Quare inhibitum est in vetere lege ne quis accederet ad mulierem
 menstruosam C. 88, § 1 et q. 1
 Quare prohibet Deus multotiens quid vult esse et econtra C. 90, q. ultima
 Quare semen generatum omnino non assimilatur generantibus C. 92, q. 4
 Quarta pars picture dei Jovis C. 66, d. 1
 Quatuor anni tempora quomodo dividuntur C. 18, d. 1
 Quatuor humores humane nature C. 28, § 1
 Que proportio fuit prima planetarum motuum C. 93, q. 5
 Que sit connexio proportionalis elementorum C. 93, q. 2
 Quibus modis temporalia disponuntur C. 47, d. 1
 Quid sit visus C. 94, § 2
 Quomodo in septem diebus creavit Deus omnia C. 98, § 1
 Quot et que faciunt hominem sapientem C. 19, d. 2
 Quot modis pueri nascuntur C. 27, d. 2
 Quot sunt species sapientie C. 20, d. 2

 Regnum Medorum recepit fidem Christi C. 98, § 6
 Regula canonicorum C. 101, § 3
 Reparabant Saraceni templum Jerusolimis C. 103, § 24*
 Repleti opus C. 96, d. 10
 Resolvuntur corpora C. 96, d. 2
 Richardus rex filius Edwardi illustris principis coronatus est C. 103, § 31
 Roma recepit fidem Christi C. 100, § 4

*Reparabant Saraceni templum Jerusolimis] Jerosolimis

Sagittario nata C. 63, § 1
 Sagittario natus C. 63, d. 1
 Sagittarius C. 84, d. 9, 14
 Salsitudo maris C. 93, q. 9
 Saturnus cum aliis planetis C. 85, d. 1
 Saturnus est senex et gelidus C. 82, pars 3
 Saturnus planeta C. 67, d. 1
 Saturnus tres filios habuit C. 50, d. 1
 Saxones receperunt fidem Christi C. 100, § 10
 Scientia Dei C. 50, d. 1
 Scorpio C. 84, d. 13, d. 15
 Septem sunt stelle errantes C. 83, d. 2
 Serpens erat in palude Grece quem superavit Hercules C. 82, pars 5
 Si homines et cetera animalia trahant virtutem de parentibus C. 92, q. 4
 Signa 12 C. 51, d. singulis
 Signa boni stomachi C. 96, d. 3
 Signum nivis advenientis C. 10, d. 3
 Socii Ulixis C. 82, pars 4†
 <Sodryk> rex venit C. 100, § 10
 Sol quartus planeta C. 59, d. 1 et C. 83, d. 3
 Spatium a terra usque ad altissimum planetam C. 93, q. 3
 Sperma muliebri C. 92, d. 4
 Spera cum proprietatibus suis C. 49, d. 1
 Spera Pythagore C. 96 cum tabulis sequentibus*
 Spera syderium C. 49, d. 1 et de ceteris speris C. ut supra
 Stella cometa cum suis proprietatibus C. 92, q. 3
 Sterilitas venit ex siccitate C. 88, d. 4
 Summa annorum gradatim ab Adam usque ad incarnationem
 Christi C. 97, § 1, § 2, § 3 et § 4

Tabula de duratione planetarum

Tabula 4 et 5 de dispositione septem annorum annuatim

†Socii Ulixis] Ulexis

*Spera Pythagore] Spera Pictagore

Tabula sexta quomodo regnant signa cum planetis	
Tabula septima Alexandri de signis	
Tabula octava qua hora diei vel noctis regnat quis planeta	
Tabula triginta die<s> Lune nova cum eclipsibus	
Tabula decima de mensibus, signis, gradibus, minutis, et secundis	
Tabula undecima de etatibus	
Tabula duodecima de remediis	
Tabula terdecima de magnitudine stellarum	
Tabula pro horis diei et noctis quartadecima	
Tabula quintadecima de duratione signorum	
Tabula sextadecima de qualitatibus planetarum	
Tabula 17 de diebus bonis et malis	
Tabula 18 de planetis, de tribus partibus mundi et de regnis earum	
Tantalus ponitur pro avaro C. 78 pars 7	
Tauro nata C. 80, § 1	
Tauro natus C. 80, d. 1	
Temperiei cognitio C. 9, d. 2	
Terra et eius proprietas C. 2, d. 1	
Terre motus C. 3, d. 1, C. 93, d. 7	
Tibie late et alte C. 44, d. 1 et cetera	
Tonitrus concussio C. 8, d. 5	
Tonitrus et proprietas eius C. 8, d. 1	
Tonitrus in oriente C. 8, d. 4	
Tonitrus mirabilia et opera eius C. 8, d. 6	
Tonitrus sonans certis temporibus C. 95, d. 4	
Tonitrus substantia C. 8, d. 3	
Tres Furie C. 78, pars 4	
Tres partes prudentie C. 66, d. 1	
Tres sunt Gratie C. 85, d. 7	
Tres sunt que Fata vocant sorores C. 85, d. 5	
Tria genera hominum non generant C. 24, d. 2	
Ubi situs <est> paradisus C. 54, d. 2	

Venti australes C. 16, d. 2
 Venti omnes in tabula 2
 Venti 4 cardinales C. 16, d. 1
 Venti 4 principales C. 15, d. 1
 Ventus australis C. 93, q. 7†
 Ventus et proprietas eius C. 14, d. 4
 Ver C. 18, d. 2
 Versus de bissexto pascha et dominicalibus
 Vespertina refectio et meridiana C. 96, d. 7
 Vigor naturalis C. 28, d. 1
 Virgine nata C. 77, § 1
 Virgine natus C. 77, d. 1
 Virginitas C. 70, pars 6
 Virgo C. 84, d. 6
 Virtus nascitiva C. 26, d. 1
 Vita nostra comparatur filo C. 85, d. 6
 Ulixes veniens de Troia C. 74, d. 1, C. 83, d. 4*
 Vomitus C. 96, d. 9
 Vox cuiusque nature C. 36, d. 1, C. 37 et cetera
 Utrum empyrei dominatio sit una vel plures C. 89, q. 2
 Utrum tantum sit unum celum C. 91, q. 4
 Vulcanus voluit concubere cum Pallide C. 55, d. 2
 Vultur non trahit jecur C. 82, pars 2†

 Ymago prima de humoribus colericis
 Ymago secunda fleumatica
 Ymago tertia melancolica
 Ymago quarta sanguinea
 Ymago quinta pro diminutione sanguinis cum suis tabulis
 Ymago sexta de Luna et proprietatibus eius
 Ymago septima de Sole et proprietatibus eius
 Ymago octava de Jove et proprietatibus eius

†Ventus australis] Virtus

*Ulixes] Ulexes

†Vultur non trahit jecur] gecur

Ymago 9 de Saturno et proprietatibus eius
 Ymago 10 de Marte et proprietatibus eius
 Ymago 11 de Mercurio et proprietatibus eius†
 Ymago 12 de Venere et proprietatibus eius
 Yridis colores C. 12, d. 11
 Yridis signa possunt videri C. 12, d. ultima
 Yris est signum federis Domini C. 12, d. 3
 Yris et proprietas eius C. 12, d. 1
 Yris XI annis ante diem iudicii non videbitur C. 12, d. 4
 Yxion voluit concubere cum Junone C. 78, pars 5

 Zodiacus C. 84, d. 1
 Zona antartica C. 91, q. 3
 Zona extrema C. 91, q. 3
 Zona meridiana C. 91, q. 3
 Zona sub polo arctico C. 91, q. 3
 Zona torrida C. 91, q. 3

Explicit Tabula

Incipit Prologus

†Mercurio] Marcurio

Ad honorem et gloriam domini nostri Jesu Christi et beate Marie virginis necnon et omnium sanctorum ad simpliciumque noticiam litteratorum et introductionem hic liber quatenus in antiquorum codicibus multa repperiuntur modernis temporibus institutus est. Qui non immerito cosmigraphia nominatur et dicitur a cosmus quod est mundus et graphia quod est discriptio unde cosmigraphia, id est mundi discriptio. Et quia mundus nichil aliud est <quam> quatuor elementa ab ipsis elementis incipiamus: quomodo faciunt mundum unumquodque in genere suo. Quo dicto qualiter minor mundus factus est eis, videlicet
 10 homo qui in se continet omnia elementa declarem, sine quibus vivere nequaquam potest. Deinde humores, complectiones in omnibus membris secundum doctores summos, anime infusionem formatis ceteris membris consilium in hominis dispositione, que est causa efficiens mundi ponamus formalem eius et bonitatem, efficaciamque
 15 signorum et planetarum. Non tamen certe quod omnis homo omnino taliter facere debet secundum hoc dictum bonum vel malum sed voluntarius actus a bono declinans ad malum vel de malo ad bonum dispositionem impedit predictorum. Tamen secundum dispositionem naturalem parvi declinant ad disposita, et hoc secundum sensualitatem
 20 corruptivam, unde Apostolus: “inveni legem. . . in membris meis, repugnantem legi mentis [mentis] mee, et captivum me ducentem in legem peccati.”¹ Omnia prescivit, omnia prenovit, omnia predestinavit Deus sicut ipsi placuit, scivit in horrio triticum, scivit et zizaniam.^{†2} Sicque mundus tam minor quam maior factus est quatuor elementa non
 25 quod quoddam mundum est in se sed alio mixtum et unumquodque in se continet et disponit diversa multa circa nostra inferiora. Veluti in aere planete cum suis signis et aliis passionibus eorum, ita in corpore humano habent* suos effectus secundum magis vel minus effectus eorum, ut motibus et elementorum cursibus cum suis signis disponun-

¹ cf. Rom. 7.21, 23.

² cf. Matt. 13.30.

[†]zizaniam] zizaninam

*habent] habunt

30 tur inferiora omnia, ut patet inferius.³ Non enim mea sunt dicta sed
 diversorum doctorum utpote divinorum, philosophorum, astrologorum,
 et poetarum, in 104 capitulis, in 22 tabulis, in 12 figuris diversis: figura
 prima coleram, secunda fleuma, tertia melancoliam,† quarta sanguinem,
 quinta fleubotomiam, sexta Lunam, septima Solem, octava Jovem,
 35 nona Saturnum, decima Martem, undecima Mercurium,* duodecima
 Venus designant. Unde O vos profundi clerici et viri prudentes hunc
 librum futuro legentes† non lingua detractet nec ydeotam balbutientem
 me subsannet, sed quod omisum est benigne corrigere caritative rogo
 studiatis, operi voluntatis instituentis compatientes intimeque devote
 40 orantes pro Johanne fortissime Christo tonante, cuius nomen non
 pono, quia de fama humana minime curo nec de gloria vana. Potest
 tamen intelligi, si lector bene videat, inde quod bonum est in oculis
 eius retribuat "scrutans corda et renes, Deus."⁴ Explicit prologus.
 Incipit C. primum. (Fol. 1^v.)

d. 1 In principio creavit Deus celum et terram et mundum et
 universa que in eis sunt. Mundus igitur dicitur quattuor elementa,
 qualiter dicunt philosophi quasi undique motus. Est enim in perpetuo
 motu. Huius figura est in modum pile rotunda, sed instar* ovi
 5 elementis <distincta>. Nam mundus undique celo ut testa circumda-
 tur; celo ut purus ether ut <album>, est etheri, turbidus aer ut
 vitelum, aere terra ut pinguetudinis gutta includitur. Creatio mundi
 quinque modis scribitur: uno quo ante ipsa secularia universitas mundi
 in mente divina concipitur; secundo, cum ad exemplar architipi hic sen-
 10 sibilis mundus in materia creatur; tertio, cum per species et formas sex
 diebus hic mundus formatur; quarto, cum unum ab alio utpote† homo

³ cf. Honorius, *Imago Mundi*, Book II, c. 59, PL 172.154 YAL.

⁴ cf. Ps. 7.10.

†melancoliam] malancoliam

*Mercurium] Marcurium

†legentes] legentis

*instar] inster

†utpote] utputa

ab homine, pecus a pecude et cetera; quinto, cum adhuc mundus innovabitur, sicut scribitur "Ecce nova facio omnia."⁵

d. 2 Elementa dicuntur quasi yle ligamenta; yle autem est materia.
 15 Sunt autem et quatuor elementa, ex quibus constant omnia, scilicet ignis, aer, aqua, terra, que in modum circuli in se revolvuntur, dum ignis in aerem, aer in aquam, aqua in terram convertitur; rursus terra in aquam, aqua in aerem, aer in ignem commutatur. Decidunt, ymbre nebule sustolluntur ampnes, ruunt grandines; torrent radii solis et ter-
 20 ram undique implent. Vapor ex alto cadit, rursusque in altum redit. Quot animalium haustus spiritum e sublimi trahunt. Proinde quis estates et hyemes, que in temporibus annua vice volvuntur, siderum motu fieri dubitet? Ut solis ergo natura annum intelligitur temperare, sic reliquorum quoque syderum propria quibusque vis est et ad suam
 25 cuique naturam fertilis: alia sunt in liquorem soluti humoris fecunda, alia concreata in pruinas aut coacta in nives, aut glaciata in grandines, aut flatus temporis, alia vaporis, alia roris, atque rigoris est. Igitur in suo quaque motu naturam suam exercent. Tria corpora distinguntur: infimum, medium, et supremum. Terra infima est et in centro posita,
 30 et ideo non movetur; medium aer vel aqua vel ignis; supremum vero celeste <est>. Sicut differunt corpora ita differunt qualitates: <in corpore infimo est opacitas, in corpore medio diafaneitas,> in corpore supremo perspicuitas est.⁶

Capitulum Secundum, d. 1

Terra elementum est accommodatissimum homini. Illa enim hominem, ut celum continet Deum aut angelos, nos nascentes excipit, natos alit, semelque editos sustinet semper, novissime complexa gremio iam <a> natura elementorum reliqua penitus adducit cum maxime
 5 nos ut mater operiens. Ista medicas herbas fundit homini et, breviter dicens, semper quod necesse est parturit. Cingitur ergo celo in forma orbis assidua circa eam mundus astrorumque volubilitate cogente.

d. 2 Terre forma est rotunda, unde et orbis est dicta. Si quis in aere positus eam desuper respiceret, tota enormitas montium et concav-
 10 itas vallium minus in ea appareret quam digitus alicuius, si pilam in manu teneret.

⁵ cf. Apoc. 2.15.

⁶ d. 1 - d. 2 H. Boese. ed. *Thomas Cantimpratensis Liber de Natura Rerum* (Berlin and New York, 1973), Book XIX, c. 1, pp. 404-5.

d. 3 Circuitus autem terre centum et octoginta milibus stadiorum mensuratur, que in duodecies mille miliaria et 52 computantur. Terre naturaliter est frigida et arida, unde dicitur arida.

15 d. 4 Omnia ponderosa† feruntur ad terram sicut ad centrum, unde solum dicitur. Nisi ab humiditate aque per occultos meatus penetraretur, propter siccitatem suam in pulverem redigeretur et destrueretur sicut dicit Beda.⁷ Cum calore solvitur in nebulam* humorem receptum emittit. Ut dicit Beda, aqua marina per meatus <terre> collata, dulcis
20 efficitur. Mire fecunditatis est terra; nec enim quicquid crescere potest nisi in terra. Exterius despecta est, tamen intra se continet pretiosa metalla. Terra est frigidum et siccum elementum, de non ente ad ens primo die deductum.⁸ Martianus. Terra, marcescentibus seminibus in yeme, mediante aere calorem ab ethere mutuante fomentum recipit et
25 fecunditatem. In vere floribus et herboribus et herbis ornatur <terra> et vestibis foliorum arbores, quibus <omnibus> in yeme spoliatur. In visceribus terre et in arenis gemme (Fol. 2^r) pretiose inveniuntur.⁹

d. 5 Intra viscera terre ignis includitur, qui per diversa loca erumpere perhibetur, venisque sulfuris et alluviosis nutritur. In tempore siccitatis finditur <terra> et rimas et cavernas aperit; in tempore vero humiditatis clauditur. Terra <est> in media mundi regione posita equali intervallo consistens, que singulari numero totum orbem significat, plurali vero singulas partes. Cuius nomina diversa dat ratio. Naturalis proprietas siccitas est terris, nam ut humida sit, hac aquarum
35 affinitate sortitur. Cuius motum alii dicunt ventum esse in concavis eiusque motus eam movet; alii aquam dicunt in terris generalem

⁷ Bede, *De Natura Rerum*, c. 44, PL 90.262-3.

⁸ John Damascene, *De fide Orthodoxa*, tr. Burgundio of Pisa, ed. E. M. Buytaert (St. Bonaventure, N.Y., 1955) c. 24.1, p. 102; c. 24.6, p. 105 YAL.

⁹ This passage does not occur in Martianus or his commentators; a gloss by John the Scot, "terra quippe. . . et nutrit", is close. Cora E. Lutz ed. *Johannis Scotti Annotationes in Marcianum* (Cambridge, Mass, 1939) I. 5.14, pp. 6-7.

†ponderosa] pondorosa

*nebulam] nubulam

moveri et eas simul concutere sicut vas, ut dicit Lucretius.¹⁰ Alii dicunt eandem terram, latentem terram cuius plerumque latentes ruine superposita cuncta concutiunt. Terre quoque jactus aut motu inferioris aque
 40 fit aut crebris tonitruis aut de concavis terre erumpentibus ventis. Terra quidem etiam dicitur orbis a rotunditate circuli, quia sicut rota est; unde brevis <in> rotella orbiculus dicitur. Undique oceanus circumfluens eius autem circulo ambit fines.

d. 6 Divisus est in trifariam, e quibus una pars Asia, altera Europa,
 45 tertia Africa[†] nuncupatur. Quas tres partes orbis veteres non equaliter diviserunt. Nam Asia a meridie per orientem usque a<d> septentrionem pervenit. Europa vero a septentrione usque ad occidentem, atque inde Africa ab occidente usque ad meridiem. Unde evidenter due orbem dimidium tenent, Europa et Africa, alium vero dimidium sola
 50 Asia.¹¹

Capitulum Tertium

d. 1 Jacobus dicit quod terremotus periculosi valde et horribiles non solum in partibus orientis, sed in Europa frequenter fiunt, et hoc maxime circa partes maritimas.¹²

d. 2 Et huius terremotus causa secundum philosophos: Venti concavis locis infusi, dum erumpere gestiunt et liberam exalationem aer inclusus et concitatus non habet, terram horribili fragore concutiunt eamque tremere faciunt.

d. 3 Que dum residere non valet, in pulsibus rumpitur et fit immensus hyatus terre; et hanc ob causam quandoque civitates
 10 absor<p>te sunt in abyssum. Quandoque non rumpitur terra, tam vehementi spiritu procellarum concitatur et impellitur terra, quod civitates cum muris et turribus et aliis edificiis subito corruentes suffocant

¹⁰ Lucretius, *De Rerum Natura* VI. 535-556. Lucretius actually says that the earth is often shaken by a wave of water, which causes earthquakes.

¹¹ C.2 d. 1 - d. 6 Boese op. cit. Bk. XIX, c. 2, pp. 405-408.

¹² Jacques de Vitry, *Historia Orientalis* (Rp. Meisenheim am Glan, 1971), c. 84, p. 165.

[†]Africa] Affrica

et opprimunt homines improbos. Ex huius <modi> concutione Tyrensis civitas, postquam in manus Latinorum venit, cum habitatoribus eius fere penitus est deleta. Et notandum quod hoc est terre tremor quod in nube tonitruum; hic hyatus facit, quod ibi fulmen. Fiunt autem cum terremotu inundationes maris eodem videlicet spiritu infusi vel residentis sinu recepti.

d. 4 Unde tellus Sicilie,† que cavernosa est ac sulfur[i]e et bitumine strata, ventis pene tota et ignibus patet, spiritu introrsus cum igne decertanti; multis sepe locis fumum vel vapores aut flammam eructat, vel etiam vento acrius incumbente harenarum lapidumve moles egerit. Inde montis Ethne ad exemplum gehenne igneum tam diuturnum durat incendium, quod insularum dicunt <undis> nutriri, dum aquarum concursus spiritum in ymum profundum secum rapiens tam diu suffocat, donec venis terre diffusus fomenta ignis accendat.

Capitulum quartum loquens de aqua et natura eius.

d. 1 Aqua secundum elementum est. Ut dicit Ysidorus, aqua ab equalitate dicitur.¹³ Huius, ut dicunt philosophi, immensa profunditas dicitur abyssus quasi absens fundus; habet tamen fundum, quamvis profundus sit. Cum Luna crescit et cum Luna decrescit per 10 et 9 annos ad principia motus et ad paria incrementa ut Luna revertitur.

d. 2 Oceanus* fluviorum cursu non augetur. Quia fluenta dulcia partim salsis vadis consumuntur vel vento aut ardore Solis arripiuntur, partim per occultos meatus in suos revertuntur. Lune† autem alimentum in dulcibus aquis, Solis vero in amaris.

d. 3 Mare rubrum de oceano exit, (Fol. 2^v) sed roseum colorem de terra trahit, que tota sanguineo colore rubet ac vicina inficit littora. Mare dicitur amarum, eo quod sit sed hoc per venas terre occultis meatibus discurrens amaritudinem in terra deponit et dulce in fontibus

¹³ Isidore of Seville, Wm. Lindsay ed. *Etymologiae* (Oxford, 1957) XIII. 12.1 YAL.

†Sicilie] Secilie

*Oceanus] Occianus

†Lune] luna

erumpit, in se iterum fluens, ut scribitur “ad locum unde ex<e>unt
 15 flumina revertuntur, ut iterum fluant.”¹⁴

p. 1 Dicitur tamen quod aque natura sit duplex, scilicet salsa et
 dulcis secundum quosdam philosophos. Salsa est maris et gravior est,
 dulcis fluminum vel fontium et levior est. Hinc est quod mare non
 redundat, quamvis ipsum omnia fulmina intrent, et quod suprema
 20 maris unda non <est> tantum amara quam ea, que in ymo posita est.
 Quod fontes in yeme sunt calidi et in estate frigidi, hec est causa. In
 estate calor aeris repellit frigus in terram et inde fit aqua frigida. In
 yeme vero frigus aeris pellit calorem in terram, et inde fit aqua calida.

q. 1 Et cum omnia aqua aut dulcis sit aut salsa, videndum tamen
 25 est, unde quedam erumpat calida et putrida. Sunt quidam specus sub-
 terranei naturali sulphure pleni. In hiis cum ventus concipitur, eius
 afflatu sulfur accenditur. Quod incendium eructuant <etiam quedam
 loca, ut fit in Sicilia>. Sunt alia plena serpentibus, qui vicinam aquam
 inficiunt, que tamen de terra exurgunt bibentes interimit, ut fons Stix
 30 fecit.

d. 4 Et notandum quod aqua maris mortui non movetur a ventis et
 in se nichil vivere patitur. Fit autem ex fontibus bituminis, ex
 quibusque edificata est turris Babil in campo magno Sennaar. Bituminis
 autem natura resistit aquis et non dividitur <nisi> menstruo sanguine.
 35 Pisces et aves nonulle ideo in aquam commorantur, quia de hiis facta
 leguntur. Quod autem <aves> in aere volant et in terra habitant, ideo
 fit, quia aer est humidus ut aqua et terra est aqua mixta.

p. 2 Quod autem quedam animalia de terra creata in aqua possunt
 morari, ut sunt cocodrilli et ypotami, hoc ideo fit, quia aqua est terra
 40 valde permixta. Ut dicit Experimentator,¹⁵ aqua est frigida et humida.
 Que de lapide manat, levior et limpidior est. Ventre<m>† et urinam
 provocat. Cocta mulieri medetur.

d. 5 Inter omnes aquas, aqua pluvialis valet, quia levis et dulcis et
 facile degeritur, <cito calefacit et cito infigidat>, cocta infigidat.

¹⁴ Eccl. 1.7.

¹⁵ For a discussion of “Experimentator”, see John B. Friedman, ed. “Thomas of Can-
 timpré, *De Naturis Rerum*. (Prologue, Book III, Book XIX)”, *Cahiers d’études Médiévales: 2. La Science de la Nature: théories et pratiques* (Paris and Montreal, 1974), pp. 113-114.

†ventrem] ventre

45 fluxum ventris stringit. Que ad ortum Solis vel ad meridiem et de
 montibus calidis exit, hec propinquat aque pluviali. Que vero contra
 occidentem vel septentrionem, pessima est. Petram vero in vesica† et
 in renibus generat. Mulieres etiam steriles facit, et corpori torporem
 infert et rigore nimio menstrua stringit, et inhibet egritudini sudorem.
 50 Ventris fluxum et nauseam provocat. Aqua salsa virtutem similem
 habet sal[s]i. Aqua communis est, sordes lavat. In ymys fluit.
 Alveum suum non deserit. In mare revertitur. Diluvium sequitur.
 Terra permixta est. Lutum facit. Pauperum potus est. Clara est.
 Habetur pro speculo. Vestigium navis non retinet. Ignem extinguit.
 55 Sitim sedat. Quedam est laxativa. Quedam constrictiva. Quedam
 alterativa.

Capitulum 5 De Aere

d. 1 Aer tertium elementum est. Aer est omne quod <inani>
 simile a terra usque ad Lunam conspicitur, de quo vitalis spiritus hauri-
 tur. In hoc commorantur demones cum tormento diem iudicii presto-
 lantes. Ex eo corpora sibi sumunt, dum hominibus apparent. Est enim
 5 quodammodo cursus in terra, aqua, igne permixtus. Verumptamen illa
 corpora que ex aere sumunt demones, licet citissime liquabilia* sunt,
 durum tamen et molle, asperum et leve sentitur in eis; et hoc fit ex
 contrariis elementis simul mixtis.

d. 2 Aliter enim non reciperent sonum, unde ad eos quibus
 10 apparent verba formantur. Ex aere et in aere fiunt venti, nives, gran-
 dines, pluvie, tonitrua, atque corruscationes. Patitur ex contrarietate et
 vehementia elementorum. In hoc fiunt corruptiones, unde infirmitates
 et pestilentie generantur unde postea dicitur. Hee sunt proprietates
 aeris secundum Experimentatorem. Aer est rarus, levis, mobilis,
 15 avibus pervius, facile corrumpitur. Spiraculum est viventium. Nubibus
 obscuratur. Sole illustratur. Yeme condensatur. Vento agitur.
 Estate serenatur. Ne-(Fol. 3^r)-bulliosus significat pluviam. Aer circa
 paludosa loca <et humida> condensatur et facillime corrumpitur.
 Circa montes vero subtiles est nimium impenetrabilis. Mediis autem

†vesica] visica

*liquabilia] liquabiles

20 locis, que non sunt nimis alta vel demissa, optimus est at quoniam de
passionibus aeris multa diximus, [et] ad quantum transeamus.¹⁶

Capitulum 6 De Igne

d. 1 Ignis quantum elementum est. Calidus et siccus est. Rutilat.
Ad calorem trahit ea que in eo ponuntur, cursum tendit, et quanto
maior est, tanto altius ascendit. Splendorem emittit. Fumum generat.
Calorem emittit. Ligna consumit. Attractive nature est. Cibos deco-
5 quit. Materiam sequitur. Effectus ignis possunt videri per duos versus:

Destruit, emollit, restringit, consolidatque,
Clarificat, terret, accendit, letificatque.

Sequuntur proprietates ignis per 2 versus:

Mobilis et siccus mundusque favilla tenetur,
10 Crescit et ascendit, sed aqua modica morietur.

Et referuntur ille proprietates ad spiritum sanctum. Huic sequitur de
illo purissimo igne, qui super aerem in regione ignis est super 7
regiones humorum, de quibus predictum est. Hec regio ignis, sicut
dicunt philosophi, a Lune globo usque ad firmamentum extenditur. Is
15 tantum est aere subtilior, quantum aer aqua tenuior, <aqua> terra
rarior. Is et iam ether dicitur, qui purus aer nominatur, et quia per-
petuo splendore letatur. De hoc angeli assumunt corpora cum ad hom-
ines missi veniunt, sicut demones in aere inferiori caliginoso. In hac
regione ignis 7 stelle, id est, 7 planete, singulis circulis circa mundum
20 feruntur et ob vagum cursum "erratice" nominantur. Hec sunt igitur
quatuor elementa: terra, aqua, aer, ignis, de quibus simul et singular-
iter quidam ex nostris satis apte distinxit, dicens:

Terra jacet stabilis;
Aqua fluit labilis;
25 Aer mutat mobilis;

¹⁶ C.5 d.1 - d. 2 Boese, op. cit. Bk. XIX, c. 5, p. 411.

Ignis volat nobilis;
Volvitur rotabilis
Machina sperabilis.¹⁷

C. 7 Generaliter de 4 elementis

q. 1 Nunc videndum est de quatuor elementis hoc modo scilicet primum ostendendo: quare duo extrema elementa creata sunt. Deinde duo media hec unum tantum. Deinde qualiter ex tali materia mundus sit compositus ut ostendat eum sic esse factum quod perpetuus esse poterit. Sed ubi consequens littera liquescat quid sit elementum et predicta dicamus. Constantinus igitur sic definit† elementum. Elementum est simpla et minima alicuius corporis particula. Simpla ad qualitatem, minima ad quantitatem; cuius expositio talis est: elementum est pars simpla, <id est> cuius non sunt contrarie qualitates. Sed
10 <quia> hoc totum videntur habere ossa, ut removeat illa, addit minima, id est, que illa est pars alicuius, quod nichil est pars eiusdem. Unde littere <per simile> dicuntur elementa. Sunt enim illa voces et partes vocis, quod nichil est pars illarum. Voluit autem Constantinus iste ex quatuor elementis constare quatuor humores, ut melancolicam,
15 flematicam, sanguinem, coleram. Elementum est scilicet nec aqua, nec terra, nec ignis, nec aer, nullum quippe eorum simplum qualitate, minimum quantitate est. Etenim in terra aliquid <est> calidi, aliquid frigidi, aliquid sicci, aliquid humidi. Quod quia patens est probationi* illius pretermittimus. Minima quantitate, <non> cuius tante sunt
20 partes 5 zone, vel quatuor sunt eiusdem quadrantes. Non ergo elementum est. Similiter de aqua et igne et aere probari potest. Elementa sunt simple et minime particule, quibus hec quatuor constant, que videmus. Que elementa numquam videntur, sed ratione discretionis intelliguntur.

d. 1 Dividitur enim humanum corpus in organica, scilicet in manus
25 et cetera organica in [omoiomira] in humores, in elementa. Cuius divisionis pars actu, pars sola cognitione et ratione fieri potest. Quia ut ait Boitius vis est intelligens conjuncta disjungere, et disjuncta

¹⁷ C. 6 d. 1 Boese, op. cit. Bk. XIX, c. 6, pp. 412-413.

†definit] diffinit

*probationi] probationem

conjungere.¹⁸ Sed queret aliquis: ubi sunt elementa? Nos vero dicimus: in compositione corporum non per se.

30 d. 2 Sunt igitur in compositione corporum quatuor genera predictarum particulariter quedam frigide et sicce que dicuntur terra, quedam frigide et humide que aqua, quedam calide et humide que aer, quedam calide et sicce que ignis. Cum igitur quatuor ista que videntur ex quatuor generibus particulariter constant, id in quo dominantur particule
35 frigide et sicce nomine illius elementi terra dicitur id in quo frigide et humide aqua, in quo calide et humide aer, in quo calide et sicce ignis. Si (Fol. 3^v) ergo digna illis velimus inponere nomina particulas illas dicamus elementa. Ista que videntur elementa, quoniam ista que videntur etiam auctores vocant elementa, ut Juvenalis loquens de
40 gulosis ait: "gustusque per omnia querunt elementa interea† homines."¹⁹ In aqua pisces, in aere aves quo modo sententiam Constantini possit stare dicimus.* Constantinus igitur de materiis corporum tractans ut phisicus illorum minimas particulas elementa vocavit. Philosophi vero de creatione rem agentes: hic de singulorum materiis corporum
45 tractantes ista quatuor que videntur elementa mundi vocaverunt, quia ex istis quatuor constat mundus et illa prima creata sunt, et ex illis que creata sunt, creantur et creabuntur omnia corpora. Sunt igitur elementa corporum predice particule, ut <sic> disciplina.²⁰

p. 1 Ostensa causa creationis extremorum; ostendit causam
50 mediorum que talis est. Quod propter conjunctionem extremorum facta sunt non quod non sint. Alie cause que in philosophica ostenduntur, sed quia iste ad hunc locum <nichil> pertinent nec est credendum ista posteriora illis facta, et si propter illorum conjunctione, sed similia. Tanta enim fuit artificis potentia et sapientia, quod similia
55 creare potuit et, ut competentius ad ista duo descendat, de omnibus mediis docet qualia esse debent, et ubi unum medium sufficiat, et ubi

¹⁸ very loosely, Boethius, *De Consolatione Philosophiae*, V, m.3 YAL.

¹⁹ Juvenal, *Sat.* 11.14: Interea gustus elementa per omnia quaerunt YAL.

²⁰ William of Conches, *De Philosophia Mundi* ed. Gregor Maurach (Pretoria, 1974) Book I, c. xxii, pp. 19-21 YAL.

†interea] intera

*dicimus] dicamus

duo quod ut melius intelligatur, de conmixtione et conjunctione
elementorum aliquid dicamus. Conmixtio igitur contrariorum est,
quando ex duobus illa fit aliquid, ut neutrum eorum remaneat quod
60 ante fuerat, ut sicut calidissimum frigidissimo conmiscietur, fit tepidum
neque frigidissime neque calidissimo remanente.

p. 2 Coniunctio vero contrariorum est, quando ex duobus illa fit
unum quod utrumque remaneat id quod antea fuerat. Sed hec in con-
trariis, agentes qualitates habentibus, sine medio esse non potest.²¹ Sed
65 agentes qualitates calor et frigiditas habent.† Calor enim desiccatur et
consumitur, frigiditas enim similiter desiccatur, spissatur et constringitur. Si
enim unum alteri apponatur sine medio repug-(Fol. 4^r)-nant num-
quamque aliud dissolvitur, oportet ut subsistant inter ea aliquid medium
esse. Quod si tale sit ut plus habeat se ad unum quam ad aliud, paula-
70 tim transibit ad illud ad quod se plus habet. Hicque dissolvitur illa con-
iunctio sed si fuerit tale quod ad utrumque equaliter se habeat, con-
iunctionem illorum servabit et cetera.

Capitulum 8 De Tonitruo

d. 1 Tonitruum est secundum philosophos, quando venti suo
spiramine aquas in aere trahunt, que conglobate, in nubes densantur,
quibus cum venti

²¹ idem, pp. 23-24.

†habent] habunt

25 inclusi fuerint, erumpere nituntur et magno murmure concrepant,
 nubibusque collisis, magnum ignem ejiciunt. Crepitus igitur nubium et
 ventorum est tonitrus. Ignis inde excussus est fulgur. Qui ignis ideo
 penetrat que tangit, quia <nostro> subtilior est et magna vi ventorum
 impellitur. Ab aquilone fulgur, ab euro tonitrus tempestatem significat.
 30 Igitur fumo calido et humido ad superiora <tendente> cum ad sum-
 mum aeris pervenit, ex ponderatione humoris movetur summitas aeris,
 cuius particule ad modum undarum aque sibi concurrentium fragorem
 et tonitruum faciunt. Ex motu vero aer calefactus transit in igneam
 substantiam fitque corruscatio, que quamvis cum fragore fiat, tamen
 35 citius ad nos pervenit quia visus velocior et validior est auditu. Verbi
 gratia, dum enim a longe <hominem> percutere arborem aliquem
 <cernimus>, videmus tamen prius [videmus] ictum quam audimus
 sonum eius. Cum ergo sit aer superior ex fumo humidus et ex humido
 fumo spissatus, fit occursus generaturque impetus, qui si ascenderit sur-
 40 sum, fit fragor sine fulmine. Sin autem impetus ille deorsum tendat,
 tamen tantus <non> sit, quod usque ad obstaculum pervenerit, non-
 dum est fulmen. Cum vero usque ad obstaculum pervenerit, obstantia
 findit. Sed quia est proprius motus aeris tendere sursum, nulla materia
 exire videtur, sparsosque aer ignes recolligit. Si vero in hac inferiori
 45 <parte> aeris multus sit humor, <aer> existens in illo impetu igniri
 non potest, fitque fulmen findens, non urens. Sin autem ibi non sit
 humor, ex motu <et> siccitate <ignescit>, fitque fulmen urens. Est
 igitur fulmen pars aeris collisione aliqua usque ad obstaculum per-
 veniens cum impetu. <Tonitruum vero est partium aeris cum impetu
 50 concurrentium sonus>.

d. 2 Corruscatio vero est pars aeris ex impetu ignea et splendens.
 Non est fulmen lapidea substantia, ut quidam dicunt. Si enim lapidea
 esset substantia, non huc illucque discurreret nec sursum reverteretur
 et tum feriret carnem et ossa comminueret. Fulmen sepius alta sternit,
 55 quia, cum ab alto aliquando descenderit, citius alta reperit.

d. 3 Et notandum quod quorundam sententia est fulmen esse lapi-
 dee substantie, et assignantur rationes quia: cum fumus igneus ad
 superiora ascenderit, cum eo elevatur aliquid terrene substantie, que ex
 calore Solis in lapideam substantiam transit continenturque in

60 concavitate nubium, donec nubes impetu aliquo dividatur, <et sic
cadens subjectum concutiat>. Hinc digne queritur, cum omni tempore
anni fumus humidus, ut prediximus, ascendat: quare non omni tem-
pore anni tonitrua contingunt et fulmina? Cui questioni <sic>
respondere potest: et si ex humido fumo habeant esse tonitrua, tamen
65 dum inferiores partes aeris ipse obtinet fumus et non ad superiora con-
scendit, inspissatur juxta terram et <non> potest huc illucque
<impellere aera. Si autem ad summum pervenerit, huc et illuc> ex
habilitate eum impellit fiuntque tonitrua et fulmina. In hyeme vero, et
si aer spissus sit, non est tamen tantus calor, qui spissum fumum ad
70 summum possit aeris impellere. Remanens igitur in inferiori parte
aeris ventos gignit et pluvias et non tonitrua. In estate vero, cum sit
maximus calor, humor usque ad summum aeris elevetur fitque partium
aeris diversa incursio, et inde contingunt tonitrua. In autumnus vero,
quia frigidus est et siccus, neque est humor qui elevetur† neque calor
75 qui eleveat.

d. 4 In oriente vero <estate> non fiunt tonitrua sicut apud nos in
partibus Europe, sed in hyeme ibidem fiunt tonitrua, et hec est ratio.
In oriente estus* estatis tempore calidissimus est atque siccissimus nec
potest aliquis humor et si ascenderit, in nubes cogi, quin nimio calore
80 aeris dissipetur,† et ideo in estate orientis partes carent tonitruo. In
hyeme ibidem fiunt, quia humor sufficiens de terra ascendit,* et est aer
calidus quo elevetur, sicque temperatur aer calore et humore, ut facil-
lime concrescant (Fol. 4^v) fumi in nubes et fiant concursus ventorum et
nubium quo tonitrus et fulmina proveniant. Potest autem nostra estas
85 in Europa orientis hyemi comparari. Fulminum plura genera tradit
Plinius.²² Que sicca veniant, non dissipant, sed adurunt, que autem
humida sunt, non adurunt, sed dissipant <atque infuscant>. Tertium

²² Pliny, *Historia Naturalis*, II. 52.

†elevetur] elevatur

*estus] estas

†dissipetur] dissipatur

*ascendit] ascendens

est quod clarum vocant, sed hoc rarissimum, et hoc magis mirificum.
Solam inter animalia aquilam fulminari non dicimus. Inter arbores vero
90 laurum non fulminari dicit.

d. 5 De tonitruo quidem Ysidorus dicit: tonitrus interdum graviter
concutit omnia, quia, cum procella vehementissimi venti nubibus se
repente† miscuerit, turbine invalescente exitumque querente, nubem
quam excavabat impetu magno rescindit, ac sic cum horrendo fragore
95 defertur ad aures.²³

d. 6 Quod mirari quis non debet, cum vesica* quamvis parva mag-
num tamen sonitum displosa emittit. Ideo autem† fulminis ignem vim
maiores ad penetrandum habere probamus, quia est ex subtilioribus
elementis. Triplex est nomen fulminis, fulgur, fulgur, et fulmen.
100 Fulgur quia tangit; fulgur quia incendit, fulmen quia findit.²⁴

C. 9 De Nubibus²⁵

q. 1 Nubes dicuntur quasi nimborum naves. Ferunt enim pluvias
de terra per vapores ad aera <sublimatas>. Immo, ut proprius dica-
tur, ipse nubes calore Solis de terra tracte, in aere congloba[n]tur et
5 condensantur, gravideque facte nimietate humiditatis et se ferre
amplius non valentes vento de facili dissolvuntur et per pluvias, nives
seu grandines ad terram iterum relabuntur, ut iterum ascendentes con-
crescant in nubes.

q. 2 Secundum autem quod volant nubes et ventis in aere defluunt
10 sive ad austrum sive ad aquilonem, coniti <potest aura vel pluvialis aut
sicca, frigida vel remissa> in aurora dies pluvialis sicca, vel frigida vel
remissa cognoscetur. Si vespere in occasum nubes Solem tegant, in

²³ Isidore, op. cit. XII. 8.1.

²⁴ C. 8 d. 1 - d. 6 Boese, op. cit. Bk. XVIII, c. 2, pp. 396-398.

²⁵ A good selection of medieval meteorological texts can be found in Gustav Hellman
ed. *Denkmaler Mittelalterlicher Meteorologie in Neudrucke von Schriften und Karten Meteorologie
und Erdmagnetismus* 15 (1904) 1-270.

†repente] repento

*vesica] visica

†autem] Augustini

crastinum futuras pluvias <homines> suspicantur. Si mane orientem Solem tetra† nubes obtegit, celo residuo clarescente, aut pluviam
 15 speres a mane usque ad meridiem aut a meridie usque ad noctem. Si ventis contrariis flantibus inter se dispariles discordaverint nubes, tempus in dubium expectabis, quia quis cum nubibus suis ventus alium superaverit, illi auram cedere repente cognosces.²⁶ Hic nota quod rubor celi in mane significat pluviam, in sero significat serenum quia
 20 scilicet in mane rubor celi, id est, aeris est signum quod vapor Solis est elevatus in inferiori ymisperio et trahit se ad superius et ibi calore suo facit cum ascendere ad locum altum frigidum ubi est generatio pluviarum. In mane rubicundum* celum, id est nubes <sic> aliis in vespera vel in mane, dicitur,† hodie tempestas. Rutilat enim triste
 25 celum, id est, rutilando ostendit tristitiam sive turbinem secundum Ptolomeum.²⁷ Oriens est calidus et siccus, occidens autem frigidus et humidus, attende etiam quod triplex color in nubibus scilicet albus, niger, et medius inter illos. Albus color in nubibus signum est raritatis et siccitatis.

30 p. 1 Niger vero signum densitatis et humiditatis. Cum ergo de virtute Solis nubes in parte orientali propter illius caliditatem et siccitatem debeat esse tenuis et alba si appareat rubea signum quod humiditas vincit quia debeat esse alba et hoc est verum argumentum pluvie future. Non tamen potuit esse nigra omnino propter contrarietatem orientis.

35 Sed in sero de virtute occidentis propter ipsius frigiditatem et humiditatem deberet nubes esse nigra si appareat rubea signum est quod caliditas et siccitas Solis vincit super eam. Et istud est verum signum future serenitatis nec tamen omnino potuit esse alba propter contrarietatem occidentis. Item quando videmus nubes magnas in celo et hoc contingit propter alteram duarum causarum. Nigredo enim alia duarum fit
 40 in vapore terrestri et alia in vapore humido. Si enim fit vapor terrestris

²⁶ Boese, op. cit. Bk. XVIII, c. 10, p. 402.

²⁷ Pseudo-Ptolemy. See R. A. Pack ed. "A Treatise on prognostications by Venancius of Moerbeke," *AHDLMA* 44 (1976), pp. 311-322.

†tetra] tota

*rubicundum] rebigundum

†dicitur] dicite

calor agit in eo exserendo humidum et tunc trahitur et aduritur siccum
 terrestre sicut corium expositum igni, et quia contrahitur excluditur ab
 eo lumen quod non potest penetrare per ipsum et ideo fit nigra
 45 nigredinis fortis. Fit (Fol. 5^r) autem nigredo in aere inferiori ex vapore
 combusto <et> extincto. Causa autem nigredinis in vapore humido
 alia, quid est, calidis agit et humidis dissolvendo ipsum. Et quanto plus
 solvit ipsum tanto efficitur lucidius. Et ideo nigredo in humido non
 potest causari ex calido sed potius calidis circumstans expellit undique
 50 frigus ad nubem humidam et per illud frigus humidus vapor inspissatur
 et condensatur in nubem densam. Quod propter sui densitatem non
 potest recipere radios Solis vel stellarum in visceribus suis; et ideo
 remanent nigra. Si autem sit vapor conveniens et subtilis et habet in se
 operationem caloris undique circumfusi nec frigus aliquod operatur in
 55 ipsum. Illud recipit in se subtilitatem et disgregationem ex operatione
 calidi. Et ideo radios celestes recipit et intrinsecus† sui et ideo fit
 nubes alba. Et si ad terram reprimatur a frigore aliquo fit inde nebula
 alba. Si autem nubes habeat in se humidum fumosum admixtum ali-
 quantulum terrestri adusto et recipiat radios in se corporum superiorum
 60 fiat rubea nubes que aliquando habet purpuream rubedinem radiis
 inferius venientibus ad humorem nubis in mane vel in sero et hoc
 significat pluviam in eodem die futuram. Si fuerit in mane quoniam
 vapor quem Sol adducit significatur vehementer esse humidus et iam
 preparatus ad conversionem. Si autem habeat nubes quandam supra se
 65 respersam purpurietatem obscuram valde et sit nubes valde densa et
 cum illa rubedo est ex partibus terrestribus adustis que iam inflammari
 incipiunt in ventre nubis et ideo tales sunt nubes periculose et veniunt
 in estate et cum tonitruo parvo qui per modum murmuris est.

p. 2 Si autem nubes iam sit rarans et convertens se ad aquas quas
 70 incipit iam stillare propter frigus convertens eam in aquas et recipiat in
 se lumen celeste tunc illa nubes est viridis coloris. Et hoc patet quod
 operatio caloris maior est in nube rubea quam in alba, quia albam non
 adurit sed rubeam et precipue que secundo modo rubea est. Et opera-
 tio caloris in illa que tendit ad viriditatem minor est quam rubea vel
 75 alba. Si tamen maior est quam illa que nigra, est ex nigredine causata

†intrinsecus] intrinsicus

<est> a frigido condensante nubem. Et attende quod sicut probatur in libro ex crepusculis vapores non longius tribus miliaribus vel paulo minus a terra eleuantur. Unde et poeta† dicit quod “Olimphus excedit nubes.”²⁸

C. 10 De Nive

- d. 1 Materia nivis est nubes calida. Cum enim Sol radiis calefacit inferiora elementa elevat ex eis vaporem in quo est vis caloris. Qui calor etiam secum multum induxit de aëria substantia qui postea
 5 elevatus ad locum frigidum inspissatur in nubem et frigidum locum capit* expellere calidos. Et si frigus istud sit excellens aut expellit subito calidos ante conversationem nubis in aqua aut expellit non subito. Et quod subito expellit tunc fit duratio et gelatio ex illo sicut pruina. Si autem non subito tunc calidum aërium non temperatum
 10 quod congelationem impedire non potest remittit tantum effectum maximi frigoris cuius effectus est indurare congelatum et ideo nix cadit mollis manibus comprehensibilis de facili. Et hoc etiam patet quod licet prima materia humidarum impressionum, scilicet, roris, pruine et nivis sit una, non tamen immediata materia est una quia proxima materia
 15 nivis est nubes et propria materia <roris> est vapor. Similiter proxima materia nivis est nubes calida multum in sua elevatione habens aëri introducto materiam per calidum elevans vaporem unde facta est nubes eo quod non habet materiam pluvie que est nubes frigida nec materia roris que est vapor temperatus, et subtilis.
- d. 2 Differt autem <nubes calida> a materia grandinis, quia nubes que est materia grandinis est nubes calidissima <et> aqua tota simul egreditur paulatim. Et preterea sciendum est quod vapor nivis multum habet de terrestri admixto, et ideo est de vaporibus qui ex aquis in terram currentibus eleuantur. Cuius signum est quod aqua
 25 nivis liquefacta non est pura et quod frequenter sordidantur manus quando lavantur nive liquefacta, et ideo aqua nivis resoluta fecundat

²⁸ Lucan, 2.271 YAL.

†poeta] porta

*capit] cepit

multum terras et facit crescere (Fol. 5^v) semina quia calidum paulatim egrediens temperat in eis frigidatem et sunt bone conmixtiones cum aereo intermixto.

30 d. 3 Duo autem signa potest habere vulgo adventus nivis in proximo. Cum enim aer turbidus est clara turbatione ad albedinem in superioribus aeris declinante signum accipit† quod illa nubes que tunc turbat serenitatem aeris est nubes nivis, quia nubes pluvie esset obscura et magis spissa et magis se trahens ad unum locum aeris. Cum nubes
35 nivis multum habeat inmixtum de aere et ideo alba et sic preoccupata frigore ante multam spissationem et ideo sparsa per aerem et ideo diffusus funditur in ipsam aliud autem signum quod, cum sentitur aer caleferi aliquantulum post visionem talis nubis* in yeme, tunc prenoscitur in proximo nivem debere venire. Cuius causa est quia iam calida
40 nivis cum aerio inducto paulatim incipit expelli a nube et hoc est cum iam incipit congelari. Ex hiis patet quare cum vincit† ubique obscurum est celum alba quadam obscuritate. Sed cum pluit est obscurum nigra obscuritate et non ubique nisi raro quia scilicet nubes nivosa sparsa est et divariata, pluviosa autem contracta est, et quasi ad quam reducta et
45 ideo minorem locum occupat quam nivosa.

C. 11²⁹

d. 1 Grando frequentius fit in tempore frigido quia tempus calidum simile loco calido, et tempus frigidum simile est loco frigido in creando materiam nubis calidissime. Cuius quidem causa est quia calor frigori
5 contrarius est, et ideo sicut frigus spissat nubem, ita calidum distrahit et segregat eam et prebet eam undique apertam frigori ad nigrediendum sicut et corpora rara, subtilia, et porosa* facilius multum frigore ledun-

²⁹ C. 11 This chapter is not based on Thomas of Cantimpré but on Aristotle, *Meteorologica*, I. 12 YAL.

†accipit] accepit

*nubis] nubes

†vincit] vingit

*rara, subtilia, et porosa] rare subtile et porose

tur quam corpora spissa et crassa que paucos et constrictos habent†
 poros, unde corpora mulierum minus leduntur quam virorum et
 10 fleumaticorum minus leduntur quam colericorum vel sanguineorum. Ex
 caliditate ergo nubis aperitur nubes et recipitur frigus ad interiora nubis.
 In hora autem caliditatis calor est undique expressus in fine. Et ideo
 totum frigus ab aere expellitur ad unum locum et vehementer multipli-
 catur. Quod multiplicatum in nubem totum ingreditur et congelat aqua
 15 eius in grandinem.

d. 2 Sed in temporibus frigidis frigus dispersum in aere toto et ideo
 nusquam multiplicatur. Unde locus proprius nubibus non habet tunc
 frigus nisi commune aeri contingat hoc per accidens, scilicet quod
 calidis vaporibus replentibus undique aerem frigus ad locum nubium
 20 expellitur. Tunc enim posset generari in yeme grando. Sed potest esse
 dubium quia non generatur tunc grando frequentius in estate cum hoc
 tempus sic calidissimum quia non frequentius generatur in autumno
 cum autumnus secundum Solis motum equalis sit propinquitati* Solis
 sicut est tempus veris. Cuius causa est quia ideo generatur raro in
 25 estate, quia calor Solis tunc fortis existens plus secundum materiam
 conficit† de humore quam eleuet. Et ideo tunc exsiccatur terram in
 aerem et inducit maturitatem fructibus et ideo precipitur secundum
 materiam grandinus* et aliarum humidarum impressionum.

d. 3 In autumno autem precedens estas exsiccavit locum aeris et
 30 terre. Ita quod temperavit frigus autumnus. Et potest non inducere pau-
 latim humidum ad mitigandum siccum quod estas induxit. Sed in vere
 calor veris invenit in superficie terre, manans† humidum quod frigus
 hyemis induxit, tamen ex pluviis et ex conversione aeris in aquam
 tamen vertitur ex terra. Et ideo tunc agit in humidum et facit multam
 35 materiam vaporum humidorum.

d. 4 Item nota quod grando cadens non destruit fructus quos
 invenit, sed etiam impedit fertilitatem terre in sequenti anno et ea que

†habent] habunt

*propinquitati] propinquitatem

†conficit] conficiunt

*grandinus] gradus

†manans] natans

percutit reddit inutilia in tantum quod etiam iumenta non delectabiliter accipiunt in cibum quod non facit gutta magna. Et hoc ideo quia frigus
 40 multum est in grandine, frigus autem est qualitas mortificativa, et hec virtus manet in aqua que liquefacta in grandine humefacit terram et impedit fertilitatem eius et infusa fructibus extinguit in eis calidum naturale degerens humidum nutrimentale fructuum. Et ideo crudum remanens generat jumentis abominationem. Gutta autem magna tum
 45 calida totum facit oppositum quando sola venit ita quod grando eam non sequitur. Est enim bone conmixtionis cum aereo et subtili terrestri et habet multum in se de calore vaporis ex quo fit. Et ideo optime infundit terram. Et si ledit aliquos fructus tenens hoc non facit nisi ex vi percussiois.

C. 12 (Fol. 6')

d. 1 Yris, id est, arcus celestis extra miraculum videtur ostensus. Manifestum est, ut <dicunt> philosophi, radium Solis inmissum cave nube repulsa acie in Sole refringi. Sicut cum Sol in vas aque plenum
 5 fulget, splendor in celo redditur colorumque varietatem mixtura nubium, ignium,† fieri aeris. Certe nisi Sole adverso non fiunt nec unquam nisi dimidia circuli forma nec nocte, quamvis [harum] <Aristoteles> probat aliquando nocte visum,³⁰ quod tamen fatetur <idem> nisi <non> tricesima Luna posse. Yris est limbus nubis concave, que
 10 est quasi speculum Solis, <et> quidem terra sicut sperica, ita et vapor eius spericus. Si igitur generatur nubes concava opposita Soli, erit limbus eius diversi* coloris et erit extrema pars rubii coloris propter adjunctionem multi nigri.³¹ Et dicitur yris quasi "eris" quia raro mittitur nisi ad litem et discordiam concitandam. Sed arcus est propria via
 15 ipsius dee et iris ipsa dea. Et est nuntia et pedissequa† Junonis. Et nota quod iris nichil aliud quam nubes Soli opposita radiis Solis

³⁰ Aristotles, cited from Pliny, *Historia Naturalis* 2.60.

³¹ Boese, op. cit. Bk. XVIII, c. 12, p. 402.

†ignium] igneum

*diversi] diverso

†pedissequa] pedissecla

multipliciter informata. Sol igitur cum sit luminosum corpus radios suos mittit in partem oppositam in quacumque nube invenit que in una sui parte densa in alia densior,[†] et in alia densissima. Item in alia sui
 20 parte est rara in alia rarior, et in alia rarissima.

d. 2 In illa que est densa solares radii qui in vitreo* inclusi rubeum colorem faciunt. In densiori ceruleum, in densissima nigrum. In rara faciunt viridem, in rariore croceum. In rarissima album. Et ita secundum maiorem densitatem illius nubis magis accedit ad colores nigredini
 25 affines secundum maiorem raritatem magis accedit ad colores albedini affines. Preterea nubes illa corpus est compositum quoddam ex quatuor elementis et quendam partitum contrahit colorem. Contrahit ab igne rubeum, ab aere ceruleum,[†] sive lucidum vel purpureum, ab aqua viridem, a terra nigrum, hinc quod si videatur yris in mane videatur in
 30 occidente, si in vespere videatur in oriente, si in meridie videatur in septemprione. In meridie numquam videri potest cum Sol in opposita parte numquam possit esse. Et hinc propter varietatem colorum yris dicitur quedam gemma et etiam quedam herba quod eius flos coloris varietate celestem arcum mittit.*

35 d. 3 Et yris est signum federis inter Deum et hominem sicut dicit Dominus Noe Genesis 9.13: "ponam," inquit, "arcum meum in nubibus celi," et cetera. Et est signum divinorum iudiciorum, scilicet, "per aquam iudicii preteriti, sed iam ulterius non faciendi, et futuri per ignem," et cetera.³²

40 d. 4 Item ut dicitur in ystoriis "sancti tradunt, quod quadraginta annis ante iudicium non videbitur arcus, quod etiam naturaliter ostendit desiccationem aeris iam inceptam."³³ Et in *Aurora* dicitur "ut sancti

³² cf. Ambrose, *De Noe et arca*, c. 27, *PL* 14.407-8 and Gregory, *Homiliae in Ezechielem*, Book I. 8, *PL* 76. 878 YAL.

³³ Peter Comestor, *Historia Scholastica*, c. 35, *PL* 198.1086 YAL.

[†]densior] dencior

*vitreo] vitro

[†]ceruleum] cerulium

*mittit] mittetur

tradunt, anni decies quater ante iudicium fugiet arcus.”³⁴ Et videatur yris per diem ex radio Solis et per noctem ex radio Lune. Item
 45 animadvertite quin ex Sole et nube formatur yris, quia ex unione divinitatis et humanitatis fit reconciliatio humani generis.³⁵

d. ultimus. Possunt etiam in yride esse signa mirabilia ita quod transponuntur in aere,³⁶ scilicet, fines sursum contra naturam et [dorsum] deorsum sed raro et nisi forte in conjunctione planetarum malivolorum ut egrediente Saturno crudelissimo et superveniente Jove benignissimo ubi vi pugne illorum cum magno impetu et lite transvertitur
 50 yris et forte tunc Jupiter victus est ut Saturnus peragat cursum suum, et sic congruenter possunt fieri et multa alia signa in arcu celesti.

C. 13

d. 1 Nebula fit dum humide exalationes vaporaliter trahuntur in aera vel radiis Solis repelluntur† ad terram. Si ascendat nebula, pluviam spera; si descenderit,* serenumque rorem salutiferum terre fructibus adventurum. Super aquas etiam infima queque loca terrarum perserverantius manet, et <hoc propter> vicinitatem humiditatis per hoc, quod nebula contracta ex humido suo† simili continuetur.³⁷

d. 2 In locis vero alte sitis propter subtiliorem aerem nebule citius dissolvuntur. Unde antiqui salubri consuetudine loca in alto et sicco
 10 sita libentius inhabitabant. Econtra, moderni, propter commodum aque locis demissis et circa aquas edificant, et hec est causa mortis immature multis et causa languoris.* Est nebula quandoque (Fol. 6^v) fetida et densa

³⁴ Paul Beichner ed. *Aurora Petri Rigae Biblia Versificata* (Notre Dame, Ind., 1965) Vol. I, p. 52, ll. 653-4 YAL.

³⁵ cf. Gregory, *Homilia* 868.

³⁶ cf. Chrysostom, *Homiliae* 28 in Gen. YAL.

³⁷ C. 13 d. 1 Boese, op. cit. Bk. XVIII, c. 11, p. 402.

†repelluntur] repellitur

*descenderit] descenderet

†suo] similo

*languoris] languoris

multum in aere, et hec est causa quia humores corrupti de terra ad aera
 15 sublimantur; et hec est multis sepius mortis et infirmitatis occasio.
 Pectus enim ladit et reuma pessimum creat in capite, quod si ad pectus
 descenderit, sepius efficit apostema.

d. 3 Nebula circa Mayum et estivale solstitium atque post Septem-
 brem pessima est.

C. 14

d. 1 Generaliter nunc videndum est quid sit ventus. Ventum
 diffinit philosophus dicens "Ventus est aer commotus et agitato et
 nichil aliud quam aeris fluctus".³⁸ Queritur autem non immerito qui
 5 primum motum in aere faciat unde ventus creari possit. Venti sunt, ut
 dicit Plinius, sive assiduo mundi incitatu et contrario syderum occursu,
 sive hic est ille† generalis rerum nature spiritus huc illucque tanquam
 in aliquo utero vagus, sive disparili errantium syderum ictu
 radiorumque multiforimi jactu, flagellatus aer.³⁹ Quidam ex antiquis phi-
 10 losophis aliam assignant rationem. In terra abyssus profundissima est
 de qua in Genesi scribitur "rupti sunt omnes fontes abyssi magne."⁴⁰
 Juxta hanc sunt cavernosa loca et spelunce late patentes. In hiis venti
 de spiramine aquarum concipiuntur, qui et spiritus procellarum dicun-
 tur. Et hii suo spiramine aquas maris per patentes aquarum cavernas
 15 introrsum in abyssum trahunt et ea inundatione iterum <magno
 impetu> impellunt. De hiis ventis fit et terre motus.⁴¹

C. 15

d. 1 Quatuor venti principales sunt et cardinales. Primus cardinalis
 Septentrio, qui et Aparctias dicitur. Hic facit nubes in aere et frigora
 creat. Secundus cardinalis Subsolanus est, qui et <Amphilotes> nom-
 5 inatur. Iste ventus temperatus est, nec est multum frigidus aut multum

³⁸ Honorius, op. cit. 3.12.

³⁹ Pliny, *Historia Naturalis* 2.45.

⁴⁰ Gen. 7.2.

⁴¹ C. 14 d. 1 Boese, op. cit. Bk. XVIII, c. 4, p. 399.

calidus. Tertius cardinalis Auster, qui et Nothus dicitur. Iste humorem calorem atque fulmina generat. Quartus cardinalis <est> Zephyrus, qui et Folonius dicitur. Iste hyemem resolvit floresque producit.⁴²

C. 16

d. 1 Primus cardinalis ventus Septentrio habet ventum a dextris Circium nomine, qui et Tracias dicitur, faciens nives et grandines. Eius sinister Aquilo est, qui et Boreas† dicitur, constringens nubes.
 5 Secundus cardinalis Subsolanus habet ventum a dextris Vulturnum nomine, qui et Caltias dicitur, cuncta desiccans. Eius sinister Eurus dicitur, nubes gener-(Fol. 7^r)-ans. Tertius cardinalis Auster, qui habet ventum a dextris Euro<auster> calidus est. Eius sinister Euronothus est, et temperatus est. Et notandum quod australes venti faciunt
 10 maiorem tempestatem in mari, quia ex humili flant. Quartus cardinalis ventus est Zephyrus. Eius dexter, Africus, est Libs,* tempestatem, tonitrua, et fulmina generans. Eius sinister Chorus est, qui in duos ventos dividitur, Aura et Altanus. Aura est in terra, Altanus est in pelago. Hii sunt venti cardinales quatuor et octo collaterales, qui subdividuntur
 15 eius, et virtutes eorundem, quorum concordia omne creatum in suo cursu ordinate consistit.⁴³

C. 17

d. 1 Tempore quo regnat pestilentia non comedat homo porros cepas allia nec talia que nimis calefaciunt et multum hominem desiccant. Tali igitur tempore propter fervorem temporis bonum est ali-
 5 quando bibere aquam frigidam cum aceto mixtam vel tizanam si

⁴² C. 15 Boese, op. cit. Bk. XVIII, c. 8, p. 400.

⁴³ C. 16 d. 1 idem, c. 9, pp. 400-401.

†Boreas] Borias

*Libs] liber

habeatur quia illa multum prosunt specialiter habentibus corpora calida, sicci et colerici qui sunt ex tenuitate habitudinis, et nullo modo est tunc sitis magna tolleranda.⁴⁴

⁴⁴ C. 17 d. 1 - d. 9, John of Burgundy, *De Morbo Pestilentia*, Oxford, Ashmolean MS 346, fols. 157^v - 158^v and Cambridge, Caius and Gonville MS 336, fols. 146^v - 147.

d. 2 Quando vero hec sentit motionem volutionis[†] seu pug-
 tionem sanguinis, minuatur in eodem latere de vena propinquiore illi,
 35 eadem hora, si fieri possit, vel saltem infra 6 horas, et si nec tunc fieri
 possit, abstineat a cibo et potu quousque sit minutus et omnino
 caveatur ne minutio tardetur ultra 12 horas quia tanto tempore* et
 maior[†] materia est in motu et certe talis minutio mire proficit ad salu-
 tem. Si autem minutio fiat post confirmationem materie morbi, scilicet
 40 post 24 horas in quibus semper confirmatur malus sanguis, non nocebit
 minuere sed non certum nec securum quod a periculo liberabitur, quia
 malus sanguis condensatus est et ita coagulatus quod non potest exire
 de vena.

d. 3 Si quis causa male dietationis vel mali regiminis cadat in mor-
 45 bum huiusmodi, hoc modo potest remedium adhiberi.

d. 4 Sciendum est ergo quod in corpore humano sunt tria membra
 principalia, scilicet cor, epar* et cerebrum et semper ille morbus gen-
 eratur in aliquo istorum.⁴⁶ Quodlibet istorum habet sua emunctoria et
 loca ubi emittit sanguinem sive superfluitates suas. Emunctoria cordis
 50 sunt sub ascella, emunctoria epatis[†] sub lingua. Et semper apparet
 morbus in aliquo istorum.

d. 5 De generatione et causa huius morbi sciendum est quod aer
 infectus et fere venenatus intrans per poros apertos quando commis-
 cetur cum sanguine, statim transit ad cor quod est fundamentum
 55 nature. Cor vero sentiens nocumentum, nititur defendere se et
 <e>mittit sanguinem infectum ad emunctoria sua. Sed materia
 venenosa inveniens meatus illos opilatos transit ad epar, et epar confor-
 miter emittit ad sua emunctoria et similiter est de cerebro et eius
 emunctoriis et per hoc potest medicus scire ex quo istorum
 60 membrorum morbus creatur et per quam venam debet evacuari.

⁴⁶ These were established as the head, the heart, the liver and the testicles by Alfred of England or of Sareshal, *De Motu Cordis*, ed. C. Baeumker, in *Beiträge zur geschichte der philosophie des mittelalters* 23 (Münster 1923), c. 16.1, pp. 85-86.

[†]volutionis] volutioni

*tempore] tanto

[†]maior] maiori

*epar] eper

[†]epatis] epitis

d. 6 Si enim morbus appareat sub ascella, tunc provenit ex corde et minuendus est de cardiaca, scilicet, de vena cordis et consimiliter iudicandum est de cerebro et eius emunctoriis et de epate. Si appareat in emunctoriis eorum, semper debet hoc minui ex eadem parte qua sentit
 65 nocumentum. <Et> quidem si ex altera parte fiat, fiunt duo mala. Primum est quod tunc sanguis purus et non infectus in parte sua extraheretur. Secundum est quod sanguis infectus transiret ad sanam partem et tunc corrumpetur sanguis in utroque latere et sanguis qui est infectus transiret ad regionem cordis, et cito causam mortis inferret.

70 Et minutio sanguinis videatur in figura sequente.

d. 7 Extracto sanguine hoc modo confortitur cor per electuaria frigida, que compescunt ardorem cordis. Et distillitur aqua de diptanno, tormentilla, scabiosa et pimpernella et ex predictis aquis dentur 5
 <dramma> co-(Fol. 7^v)-clearia quia hec est securissima medicine.
 75 Drama 3 boli armoniaci, drama 2 radices ebuli conficiantur cum suco melisse et cum pauca cera recinapim et fiat emplastrum vel unguentum. Dieta autem in tempore morbi fit tenuis et exilis propter febrem, quia febris semper miscetur cum hoc morbo, unde nulle carnes comedende sunt dum homo actualiter est in hac febre nisi sit parvus
 80 pullus cum aqua coctus vel pisciculi assati in craticula cum aceto. Bonum est et comedere pulmentum amygdalarum et bibere tizanam vel cervisiam mediocrem.

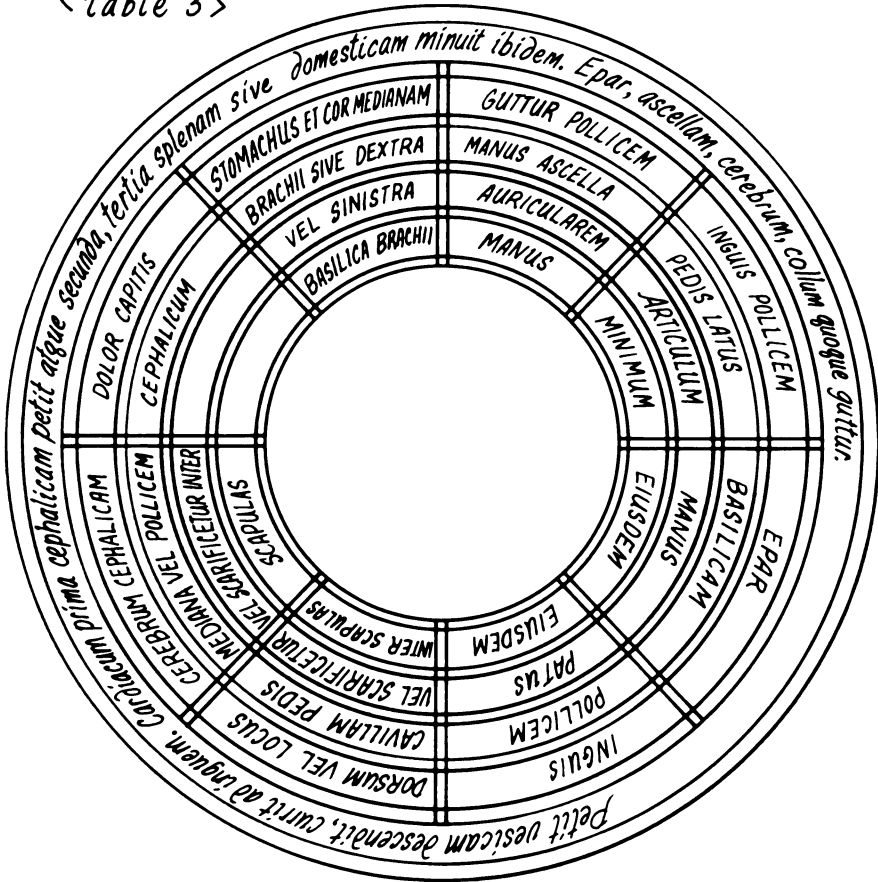
d. 8 Si autem vinum petit infirmus detur acetum mixtum cum multa aqua, sed album vinum sic mixtum melius est quam rubeum.
 85 Item utatur hoc pulvere qui valet contra omne venenum et intoxicationem. Recipe: pulveris diptanni, filadelfie, latifere, pimpernelle, cum bolo armoniaco⁴⁷ et terra sigillata, quia quilibet istarum herbarum trita per se et cum vino potata venenum emittit per locum morsure sicut sanguis evacuatur per venam. Vitande vero sunt tempore pestilentiali
 90 nimie repletiones cibi et potus, balnea et fortia vina et servilla, vitentur etiam coitus, vitentur et omnia alia que corpus rarificant, et dilatant poros, quia cum pori aperti sunt aer venenosus intrat cor et perforat

⁴⁷ d. 8 "bolo armoniaco", on Armenian bole or clay as a remedy, see Bethold Laufer, "Geophagy", *Field Museum of Natural History*, Publication 280: Anthropological Series 18, no. 2 (1930), pp. 101-198.

spiritus. De fructibus autem parum aut nichil comedatur nisi sint multum acetosi et acerbi qui voluerint preservari.

- 95 d. 9 Item pro pestilentia recipe: aloes cicotri pulverizati quarter
dramma mirre, bdellii, gariofilie, maceros muscatis dragaganti, croci,
angelica, dramma 1 calio aromaticus, dramma 2 sandali albi, dramma 1
radices ysopi, dramma 1 laventur in aqua rosata et siccata terantur
secundum materiam suam et incorporentur simul. Item mane comestis
100 hec dramma preservant a pestilentia, videlicet ficus dramma, folia rute
dramma, nuces coruli dramma, et hoc quotidie cum aer fuerit infectus.
Nec mane egrediatur aliquis foras jejunos, vel prius denciat odorem
ignis. Quomodo sit sanguis minuendus videatur per presentem tabulam.
(Fol. 8^r)

<Table 3>



C. 18

d. 1 Quatuor <equidem> sunt anni tempora que sic distinguntur: a medio Martii usque ad medium Junii ver habeatur, a medio autem Junii usque ad medium Septembris† estas computatur, a medio autem
5 Septembris usque ad medium Decembris* autumnus numeretur, a medio siquidem Decembris usque ad medium Martii ubi ver incipit, hyems finitur.

d. 2 Debes <ergo> sollicite custodire quatuor anni tempora quorum primum dicitur ver, quod est tempus calidum et humidum,
10 temperatum, aeri simile, <et> exercitatur in eo sanguis, et prodest in eo omne quod fuerit equalis complectionis, id est temperatum, ut sunt pulli gallinarum et coturnices et ova non superflua, <sed> usque ad sex, et <lactuce> agrestes et lac caprarum. Nullum etiam tempus illo melius <est> nec utilius ad minutionem, et prodest <in eo> motus
15 corporis, solutio ventris, usus balnei ac sudoris et potionis et specierum ad degerendum id est purgatio. Et quicquid erroris medicine ex incuria† videlicet digestionem seu minutionem acciderit, hoc tempus abilitate* sua restaurat.

d. 3 Hinc sequitur estivum tempus, calidum scilicet et siccum, in
20 quo excitatur colera rubea; et oportet in eo cavere ab omni quod fuerit calide et sicce complectionis, quo excitatur colera rubea ab esu quoque et potatione et a nimia saturitate, ne extingatur calor. Et comedatur in eo quicquid frigidum fuerit, ut carnes vituli cum aceto et cucurbite et pulli saginati ex farina hordeacea, ex fructu <qui> acris saporis
25 <est> et mala acria et mala granata <similiter> acria. Qui vero matrimonio copulati sunt, copulam parce petant. Et abstineatur ab omni minutione, nisi necesse fuerit. Et motus corporis seu balnea habeantur <parce>. Sequitur autumnus, tempus frigidum et siccum, in quo colera nigra excitatur. Oportet ut in eo sumatur quicquid ex
30 cibis fuerit calide et humide complectionis, ut sunt pulli et agni, uve quoque dulces, vetus quoque vinum atque subtile et cetera.

†Septembris] Decembris

*Decembris] Septembris

†incuria] incuria

*abilitate] humilitate

d. 4 Ab stineatur ab omni quod generat coleram nigram. Motus corporis plus valet quam in estate. Balnea quoque et purgatoria licite sumi possunt.

35 d. 5 Post hec sequitur hyemale tempus frigidum atque humidum in <quo> conversationem redire oportet ad cibos et medicinas calidas, ut sunt pulli columbarum <et> arietina caro et assature et universa pigmenta calida, ficus quoque et nuces et vinum <rubeum> optimum. Et sumantur electuaria calida. Abstineatur autem a solutione ventris et
40 a minutione sanguinis, nisi magna necessitas coegerit. Et tunc oportet mutari aerem, id est, calefieri† et uti fricatione corporis cum unguentis optimis; nec impedit hoc tempore motus corporis cum unguentis calidis.

d. 6 Caveat igitur unusquisque homo et custodiat hoc exemplum
45 pretiosum. Et omni custodia calorem nature servet, quia quamdiu in homine perseveraverit temperatus, et humiditas mensuram non excedit--reficitur, et ex eadem naturalis calor--tunc vita et salus indubitanter creditur permanere. Nam duobus modis homo inveteratur ac deficit, uno scilicet naturali ac debito, qui ex siccitate provenit in homine et vincens ipsum corpus destruit, et alio autumnali ex infirmitatibus
50 et curis pessimis. Impinguat igitur corpus et humectat quies et satietas* et esus ciborum dulcium et potatio latis dulcis et calidi; potatio vini dulcis, et dormitio post comestionem in locis humidis et frigidis, et ingressus balneorum aquarum dulcium et sedere in illis modicum, ne
55 accipiat balneum ex humiditate corporis, sed magis corpus ex humiditate balnei recipiat, et odorificentur herbe odorifere† vel quicquid boni odoris fuerit, unicuique tamen congruit temperatum, ut hoc maxime in estate ut sunt rose <ac> viole. Exerceatur autem vomitus semel in unoquoque mense <et> maxime in estate, quia vomitus lavat
60 stomachum et purgat eum ab humoribus pessimis ac putridis. Et cum pauci fuerint humores in stomacho, confortabitur calor ad degerendum <et> implebitur corpus et rigabitur humiditate et pinguedine de eo melius atque utilius, si cum hac dispositione contingatur ei habere

†calefieri] calefiere

*satietas] securitas

†odorifere] odorifire

gaudium et letitiam rationalem, spem quoque et fiduciam suam
 65 implere, libros delectabiles audire et legere, cantus delectabiles audire,
 et cum dilectissimis conversari. Econtrario siccatur corpus ac debilitatur
 comedere nimis modicum, ultra mensuram plurimum laborare, fre-
 quenter ad Solem stare, extra mensuram ambulare, dormire ante (Fol.
 8^v) prandium et hoc lecto durissimo, balneare in aquis sulfureis, et
 70 cibos salsos et acetosos, frigidos siccosque comedere et multum vinum
 ac corruptum bibere, multum quoque digerere et sanguinem multum
 minuere, et in venerem mensuram excedere, mentem sollicitare,
 metuere et cogitationes <pessimas> ac tristes frequenter habere: hec
 omnia corpus debilitant et desiccant.⁴⁸

C. 19

d. prima Considerandum est igitur divinum consilium in hominis
 dispositione. Quod ut facilius aliqui inde doceamus. Sapientia igitur
 divina volens in homine esse sapientiam qua bonum a malo discerneret,
 5 irascibilitatem contra malum, concupiscentiam circa bonum; unicuique
 de illis proprietatibus tribus propriam in corpore hominis sedem attri-
 buit, ut igitur sapientia dignior est digniori parti eiusdem, id est, capiti
 eam assignavit. Sed quoniam mediocres philosophi hoc nesciunt satis
 discernere hoc solius perfecti est. Quomodo hoc sit ostendit socialis.
 10 Quid nobis inde videatur dicamus.

d. 2 Tria sunt que faciunt hominem perfecte sapientem, scilicet vis
 cito intelligendi, vis discernendi intellecta, vis retinendi in memoria.
 Iterum in capite hominis sunt tres ventriculi. In prona unus, in puppe
 alius, in medio tertius, in primo horum est vis intelligendi, unde est
 15 calidus et siccus ut melius formas rerum et colores attrahat. In medio
 est vis discernendi quia est calidus et humidus ut melius temperatus
 inter res possit discernere. Tertius est frigidus et siccus et tantum
 astringibilis ut melius possit sibi tradita retinere. Cum igitur anima de
 aliquo iudicat ad primam cellulam formas et colores attrahit. Deinde
 20 illas easdem ante mediam cellulam ut ibi discernat traductis discreata
 <et> ad posteriorem transivit et quasi in thesauro recludit quem

⁴⁸ d. 1 - d. 6 This material from the *Secreta Secretorum* is taken from Thomas of Can-
 timpré, Bk. I, c. 77, pp. 77-80. See generally Wolfgang Adam, "Descriptio quattuor tem-
 porum anni," *Euphorion* 72 (1978), pp. 121-132.

claudit frustulum carnis in modum verbis donec velit anima vel aliud illuc transmittere et aliquod inde revocare, tunc enim aperitur.⁴⁹

d. 3 Ac docet aliquis hec quomodo poterunt discerni dicens cellulas
 25 oculis fuisse notandas, vires vero earum per vulnera probatas. Quia
 igitur ista tria que faciunt perfecte sapientem habent sedem in capite.
 In eo merito sapientia dicitur esse. Sub capite vero est cor, quedam
 parva substantia, calida et sicca. In homine sub cor sunt renes in
 quibus est sedes concupiscentie. Ad hanc similitudinem voluit. Soci-
 30 alis in arce civitatis esse, senatus ut in arce capitis est sapientia.⁵⁰

C. 20

d. prima. In medio terre fontem totius humoris posuit Deus,
 eique fontem totius caloris supposuit ut frigiditas et siccitas terre arteri-
 ali calore et humore† ex omni parte temperetur. Hic fons totius
 5 humoris a pluribus ignoratur sed predicta varietate a physicis conproba-
 tur verumque mare appellatur. Ex omni parte equinoctialis circuli per
 medium torride zone terramque circumdans cum usque ad occidentem
 venerit, duas refluxiones ibi facit, quarum una ad austrum, alia ad sep-
 tentrionem vergit. In oriente similiter duas facit refluxiones ad predicta
 10 se vergentes hic vero occidentalis ad septentrionem se vergens cum
 usque ad finem Africe pervenerit inter Calpem et Atlantam* et cetera.⁵¹

d. 2 Dulces vero aque ex eodem fonte oriuntur, fonte humoris

⁴⁹ C. 19 d. 2 cf. William of Conches, *De Philosophia Mundi*, Bk. IV, c. 24 PL 172.95 YAL.

⁵⁰ Thomas Wright ed., Alan of Lille, *De Planctu Naturae*, prosa tertia, in *Anglo-Latin Satirical Poets and Epigrammatists of the Twelfth Century* (Rolls Series 59 Rp. Millwood, N.Y., 1964) Vol. II, p. 451 "in arce enim capitis imperatrix sapientia. . . ." YAL. The latter part of d. 3 may be indebted to a commentary on the *Timaeus*, E. Jeuneau ed., "Gloses marginales sur le *Timée* de Platon du manuscrit 226 de la Bibliothèque Municipale d'Avranches", in his *Lectio Philosophorum* (Amsterdam, 1973) "In arce enim capitis, id est in cerebro conversatur ratio. . . .Sub arce, id est in corde, iracundia. . . ." p. 214. I am grateful to Peter Dronke for this reference.

⁵¹ C. 20 d. prima William of Conches, *De Philosophia Mundi*, Bk. III, c. 14 PL 172.92 YAL.

†humore] humane

*Atlantam] Athlantham

subintrante per cataractas terre per quas transiens amaritudinem quam contrahit ex fervore torride zone amittit, dulcoratusque ad superficiem
 15 terre erumpens aquas dulces procreat. Cum igitur fons totius humoris fonti totius caloris sit suppositus contingit aliquando humorem interim calorem superare, quod nullis litoribus detentus, per terras se diffundens diluvium generat, sed humore consumpto contingit paulisper crescere calorem donec desiccato humore ad terras descendens eas com-
 20 burat.⁵²

C. 21

(Fol. 9^r) d. 1 Inde ponamus communem sententiam, deinde eam rationibus improbando, ad ultimum nostram affirmando. Dicunt omnes igitur fere elementa in prima creatione certa loca non obtinuisse, sed
 5 modo simul ascendere, modo simul descendere. Subjungunt etiam rationem, quare: ad caritatem et dilectionem creatorum dilatandam, scilicet ut ostenderet quanta rerum confusio foret nisi potentia et sapientia divina eas ordinasset. Nos vero dicimus hanc sententiam falsam esse rationem, non esse convenientem. Tunc elementa erant cor-
 10 pora vel non? Sed si corpora non erant, nec ergo elementa que sunt corporum materia, si corpora erant locum aliquem obtinebant.

d. 2 Omne enim corpus in aliquo loco est nec sine loco esse potest, vel ubi nunc sunt <modo> vel alibi. Sed extra elementa nullus est locus. Erant igitur ubi nunc sunt; et si non erant sic disposita ut modo
 15 sunt, aliquod igitur eorum superiorem locum, aliquod eorum inferiorem obtinebant. Nostra igitur sententia est elementa in prima creatione fuisse ubi nunc sunt, et easdem quas nunc habent qualitates substantiales obtinentia. Sed ante accidentales† etenim terra erat <omnino> cooperta* aquis aqua spissior quam modo et obscurior.
 20 Similiter aer, quippe cum neque Sol necque Luna neque alie stelle erant, quibus illuminarentur. Ignis similiter spissior <erat> quam modo sit. Id vero quod terra omnino cooperta erat aquis, nec aliquo lumine illustrata, nec edificiis distincta nec suis animalibus repleta;

⁵² d. 2 idem Bk. IV, c. 20, *PL* 172.92.

†accidentales] accedentiales

*cooperta] cooperata

quod aqua et aer spissi et obscuri erant; quod in superioribus stelle non
 25 apparebant vocaverunt chaos, id est, confusionem elementorum. Unde
 Moyses "terra erat inanis† et vacua et tenebre est super faciem abyssi."
 Hoc autem chaos sic dissolutum est.

d. 3 Cum aqua sic ad maximam usque ad aeris partem esset
 elevata, aer spissus et ignis similiter, in ea spissitudine aliquid terrene
 30 et aquee substantie inerat, que ex calore ignis et siccitate coagulata et
 durata, corpora stellarum et de superioribus et inferioribus elementis
 potest perpendi quod visibilia splendida sunt et mobilia. Quod visibilia
 sunt, ex visibili vel invisibili habent. Ex invisibili autem nichil est visi-
 bile. Nos vero dicimus quamvis aer sit calidus, tamen est et humidus.
 35 Non igitur potuit desiccanda spissare, et sic corpus luminosum <et>
 visibile creare. Veluti si aqua spissa superponatur igni, sepe spissatur et
 in lapideam substantiam convertitur. Sin autem superponatur aque bul-
 lienti ita quod ab ea sola recipiat calorem, non spissabitur. Vel secun-
 dum Constantinum: Cum quatuor sint elementa et in unoquoque due
 40 qualitates, unam habent ex se, aliam ex alio. Ignis ex se est calidus et
 est ex motu siccus. Aer est ex se humidus, calidus ex igne. Aqua
 humida ex aere, frigida ex se. Terra sicca ex se, frigida ex aqua. Que
 vero qualitas in unoquoque est ex se magis in eo valet quam que alio
 est. Quamvis igitur in aere sit* calor, non potuit humiditatem desic-
 45 cando corpora stellarum creare. Iterum, quod est maius, non fuit
 voluntas creatoris stellas in aere <esse>. Cum enim vicinus sit terre,
 si inessent stelle, ex vicinitate terram incenderent nec aliquid in ea
 vivere posset. Corporibus stellarum sic creatis, quis ignee nature erant,
 moveri ceperunt et ex motu aera subditum calefacere.

50 d. 4 Sed, mediante aere, calefacta aqua diversa genera animalium
 creavit. Quorum quedam, que plus habuere superiorum elementorum,
 sunt <facte> aves, in aqua pisces et cetera. Sed cum terra ex pre-
 cedenti humore esset lutosa, ex calore bulliens, diversa genera
 animalium creavit. Et, si in aliqua parte illius plus fuit de igne, nata

†inanis] sanis

*sit] sint

55 sunt colerica animalis ut leo, sive de terra, melancolica† ut asinus, si de aqua, fleumatica ut porcus. Ex quadam vero parte, in qua elementa equaliter conveniunt, humanum corpus plasmatum est. Et hoc est quod divina pagina dicit “Deum fecisse hominem de limo terre.”

d. 5 Non enim concedendum est animam, que spiritus est et levis
60 et munda, ex limo vel luto factam esse, sed a Deo homini collocatam, unde dicit (Fol. 9^v) scriptura: “formavit* Deus hominem ex limo terre, et inspiravit in faciem eius spiraculum vite.” Hanc redegit sententiam creator in ordinem, terre locum conferendo inferiorem, igni superiorem, ut hic non haberet quo descenderet nec hec quo ascen-
65 deret. Ex inordinata ergo jactatione Deus elementa in ordinem redegit non quod fuit, sed quod esse potuit. Duobus enim modis <malum> arcetur, et anticipatione et correctione. Et secundum primam sententiam sic legatur littera “Deus volens” et cetera.⁵³

C. 22

d. 1 Pictura vestium philosophorum, nam et bona maxime commendat personam. Dicit igitur quod in supremo margine θ legebatur intextum, in inferiori parte P Grecum.⁵⁴ Et querendum est quare iste
5 littere inscripte sint et, quare in superiori θ et in inferiori P. Pictura vestium philosophie nichil aliud est nisi quod in physicis libris continetur.

d. 2 Quod ut melius intelligatur a genere, id est a scientia, incipiamus. Scientie sunt due species: sapientia et eloquentia et est sapientia
10 vera rerum cognitio. Eloquentia est scientia proferendi cognita cum ornatu verborum et sententiarum et dicuntur species scientie que in hiis duobus: scientia est scilicet in cognoscendo res et ornate proferendo cognita. Eloquentie sunt tres, scilicet grammatica, dialectica, rhetorica. Sapientia vero sine eloquentia prodest. Sapientia et philoso-
15 phia idem sunt nam potest videri quod eloquentia non est aliqua pars

⁵³ d. 1 - d. 5 Maurach op. cit. Bk. I, c. 22, pp. 26, 31 and Edouard Jeuneau ed. *Glosae super Platonem* (Paris, 1965) c. 50, pp. 118-123 YAL.

⁵⁴ Boethius, *De Consolatione Philosophiae* I, pr. i. Boethius actually says π .

†melancolica] malencolica

*formavit] formant

philosophie, quod potest probari auctoritate Tullii,⁵⁵ qui in prologo *Rhetoricorum* dicit. Sapientia sine eloquentia prodest, sed eloquentia sine sapientia non prodest. Sed et obest eloquentia cum sapientia prodest; ita voluit esse diversa eloquentiam et sapientiam et ideo unum non est
 20 species alterius. Iterum Salustius in *Catheline* descriptione dixit. "Satis eloquentie sed parum sapientie."⁵⁶ Sapientie vel philosophie due sunt species: theoretica et practica, id est, contemplatio et actio quia in istis duabus est in contemplando et in agendo, unde quidam philosophi dicebantur otiosi, quia soli contemplationi vacabant, quidam negotiosi
 25 qui circa res publicas exercebantur. Practice sunt tres species: economica, politica, ethica.

d. 3 Est igitur economica que docet qualiter unusquisque debeat familiam suam dispensare. Unde economica dicitur quasi dispensativa, economicus, enim dispensator est. Politica autem est de gubernatione
 30 civitatum, polis enim est civitas. Ethica autem est de instructione morum, ethos enim est mos. Similiter sunt tres species theoretice, scilicet theologia, mathematica, physica, et est theologia contemplatio incorporeorum que sunt preter corpora ut de Deo, de mente divini, et de anima mundi, et de angelis et dicitur theologia quasi ratio de divinis,
 35 theos enim Deus, logos sermo. Mathematica vero est de hiis que sunt circa corpora scilicet de multitudine per se vel relata et de magnitudine mobili vel immobili, unde sunt quatuor species mathematice, ars metrica de multitudine per se, id est, de virtute numeri, musica, id est, de multitudine relata, id est, de proprietatibus citharedorum, geometrica de magnitudine immobili, astronomia de mobili. Et dicitur
 40 mathematica, id est, doctrinalis vel quia est doctrina de corporibus per ea que circa ea sunt vel quia fit doctrina maior quam in aliis artibus, quia quod sermone dicitur figuris ostenditur. Physica vero est de proprietatibus corporum. Unde dicitur naturalis. Sed quia ut ait Oratius
 45 "segnius alium demissa per aurem"⁵⁷ et cetera. Quam que sunt <in oculis> divisionem quam prediximus oculis ostendamus. Quia ergo omnis philosophia vel theoretica vel practica est in philosophicis

⁵⁵ Cicero, *De Inventione* I. 1 YAL.

⁵⁶ Sallust, *Bellum Catilline*, III. 5.5.

⁵⁷ cf. Horace, *Ars Poetica* 180 YAL.

libris preter theoreticam et practicam nichil continetur. Ut ergo hec notaret, Boethius dixit in vestibus philosophie, id est, in philosophicis
 50 operibus has <duas> solas litteras esse textas theta et pi Grece ut per θ , que est prima littera huius nominis theorica, intelligatur ipsa scientia, per Π † vero Grecum, que est prima littera huius nominis practica, ipsa practica intelligatur. Sed quia theoretica dignior est practica dicit superiori margine esse textum θ , in inferiori vero P et illa habemus
 55 quare iste littere in vestibus philosophie sunt intexte, et quare una superior et alia inferior. Sed ne aliquis putaret istas (Fol. 10^r) artes quocumque ordine esse discendas. Notandum quod dicit ab hoc esse gradus illos ut ab inferiori ascendatur ad superius, non de superiori descendatur ad inferius, quia de practica ascendendum est ad theoreticam,
 60 non de theoretica descendendum ad practicam nisi causa communis utilitatis. Qui vero sint isti gradus, id est, ordo in philosophia, sic videndum est. Prius instruendus est homo in moribus per ethicam, deinde in dispositione proprie familie, per economicam, postea in gubernatione rei publice per politicam. Deinde cum in hiis perfecte
 65 exercitatus est ad contemplationem eorum que sunt circa corpora debet transire ad mathematicam et physicam usque ad celestia. Deinde ad contemplationem incorporeorum usque ad creatorem per theologiam, et hic philosophie ordo, scilicet, sapientie. In eloquentia vero prius est addiscenda grammatica, quia primum principium est eloquentie, scire
 70 recte scribere et recte scripta pronuntiare; deinde dialectica adiumentum eloquentie, id est scientia probandi quod contra dicitur; deinde rhetorica, que perfectio <id est>* scientia persuadendi et dissuadendi. Sed quidam scindunt vestes philosophie, scilicet, qui unam solam vel plures putant vel alias sine aliis posse facere perfectum philosophum dicentes
 75 aliquem ex illis esse superfluum. Non dico aliqui plus student quam alii vel si unam sine alia sciant, quod ideo scindant vestes philosophie, si recognoscant se non esse perfectos philosophos.⁵⁸

d. 4 Duo sunt que oportet sapientem facere, scilicet, subditos

⁵⁸ C. 22 d. 1 - d. 3 William of Conches, commentary on Boethius, *De Consolatione Philosophiae* Bk. I, pr. 1, Bibliothèque Nationale MS Lat. 14380, fol. 68 YAL.

†Π] Φ

*id est] et

patienter docere et instruere, acrius rebelles† et optimates punire, ut ait
 80 Virgilius “parcere subiectis et debellare superbos.”⁵⁹ Ut ergo utrumque
 ostenderet. Boethius esse opus philosophie dixit eam in manibus libel-
 los gerere et sceptrum ut per libellos signaret doctrinam humilem, per
 sceptrum debellationem superborum,⁶⁰ unde libelli bene dicuntur in
 dextra, sceptrum in sinistra, quia melius est admonitioni sapientis et
 85 dilectioni malum ex voluntate fugere cum timore pene cum placeat
 malum non facere.

C. 23

d.1 Dicunt enim fere omnes non esse elementa ea que a nobis
 videntur, scilicet, terra, aqua, aer, ignis, sed elementa, id est ab
 elementis composita, hoc asserens auctoritate Plato, qui querit quare
 5 istud magis dicatur terra quam aqua cum dissolvatur in aqua. Postea
 dicit istud quod ita dissolvitur non debere dicit terra sed terrenum, et
 sic de aliis. Hiis etiam rationibus voluit probare quod ex omnibus
 elementis sunt composita.⁶¹ Neque enim aqua calefieret vel terra neque
 ex lapide excuteretur ignis nisi in eo esset ignis et huius modi philoso-
 10 phi non concedunt se habere in barba ignem et in capillis et cetera ele-
 menta. Philosophia ostensura Boethio in quo sit summum bonum⁶² et
 qualiter ad ipsum perveniatur divinum invocatur auxilium sine quo nec
 docere nec doceri potest, nisi enim, ut ait Gregorius, virtus que doceat,
 in vanum laboret lingua doctoris et pro hoste magnum esset et hones-
 15 tum quod petit.⁶³ In magnis enim et honestis rebus est innotandum a
 sapiente divinum auxilium et ita reddit lectorem attentum sed non
 debet ab aliquo peti quid sit contrarium eius <voluntati> vel <quid

⁵⁹ Virgil, *Aeneid* VI. 853 YAL.

⁶⁰ Boethius, *De Consolatione Philosophiae* I, pr. 1.

⁶¹ See J. Wrobel ed., *Platonis Timaeus Interprete Chalcidio* (Rp. Frankfurt am Main, 1963), c. 272, p. 302; c. 317, p. 341; c. 324, p. 348 YAL.

⁶² Boethius, *De Consolatione Philosophiae*, III, pr. 10.

⁶³ Not in the genuine works of Gregory.

†rebelles] rebellos

potuerit esse> contrarium voluntati vel quid non debeat ut ait Cato.⁶⁴
 Ne queras aliquid quod possit iure negari, ante probat Dominus hoc
 20 posse nec esse contrarium eius voluntati et <hoc> debere posse. <Et
 hoc> ostendit per hoc, quod omnia creat et gubernat et per suum
 velle, quia voluntas illius talis est quod nulli bono est contraria. Et hoc
 ostendit per hoc, quod sola bonitate et non indigentia omnia creavit.
 Notantur in principio quatuor principales cause: efficens, scilicet crea-
 25 tor, formalis, scilicet eius sapientia, finalis, eius bonitas <et materi-
 alis>.

d. 2 Mundus est ordinata collectio quatuor elementorum, hunc
 gubernat Deus ratione quia rationabiliter cuncta in eo disponit. Non
 vero aliquo spiritu motus movetur, nam neque generatur cum careat
 30 principio, neque cum careat fine corrumpitur, nec augmentatur, nec
 diminuitur cum nec plus nec minus possit esse, quia perfectum et sum-
 mum bonum non alteratur; nec recipit varium, nil habet occiduum
 neque secundum locum <potest> movere quia ubique totus est et
 ubique presens est.

C. 24 (Fol. 10^v)

d.1 Homo inter omnia animalia precipue est multi SEMINIS⁶⁵ et
 propter hoc multi COITUS, dicit Aristoteles.⁶⁶ Omne masculinum ejicit
 SEMEN in FEMINAM, FEMINA in suam matricem. Vir generat usque
 5 ad septuagesimum annum secundum Aristotelem, alii vero dicunt quod
 usque ad nonagesimum. Mulier vero concipit usque ad quin-
 quagesimum annum. Homines pingues raro generant, et hec est causa,
 quia habent corpora minus temperata, et similiter accidit in mulieribus,
 quoniam superfluum quod est in corporibus pinguibus digeritur et tran-
 10 sit in pinguedinem. Unde quedam arbores sunt, que non fructificant
 propter predictas causas sicut salix et nux Romana.⁶⁷ SPERMATA mas-

⁶⁴ Not in the genuine works of Cato.

⁶⁵ This continues the cipher alphabet introduced in the phlebotomy diagram of Table 3.

⁶⁶ Aristotle, *Historia Animalium*, VII, c. 2.3, 6, 5 YAL.

⁶⁷ Aristotle, *De Generatione Animalium*, I, c. 18 YAL.

culi et femine diversarum intentionum sunt, ut dicit Galenus.⁶⁸ Intentio vero SPERMATIS masculi est in formare ad similitudinem eius a quo separatum est, nisi aliud prohibeat. Intentio SPERMATIS mulieris est
 15 incipere formam secundum similitudinem eius, a quo separatum est. A SPERMATE enim masculi est spiritus artifex, id est anima vegetabilis† similis illi que est in plantis et forma. A SPERMATE mulieris est fundamentum generationis et materia. Caro, vero, et adeps ad implenda
 20 sanguine generatur spisso, quam caliditas et siccitas coagulat, adeps vero ex eius aquositate et unctuositate, quam frigiditas coagulat, ideo caliditas eam dissolvit. Ex sanguine generata caro renascitur post perditionem suam. Et illud quod generatum est ex sanguine, in quo
 25 virtus adhuc existit SPERMATIS, si tollatur, iterum nasci potest sicut dentes in etate pueritie. Iterumque complectioni sanguinis vicina sunt. Non indigent multitudine conversionis sanguinis ad sui nutrimentum, immo in suo occurso statim in ea convertitur. Quorum vero materia est SPERMA et sunt a complectione sanguinis remota, necesse
 30 <est>, ut multis conversionibus sanguis in eorum nutrimentum secundum ordinem convertatur.⁶⁹ Tria genera hominum sunt, qui generare non possunt, scilicet, infirmi, senes, et juvenes. Infirmi propter debilitatem; senes, quia natura non potest degerere in eis sanguinem seminalem,* pueri propter incrementum, quoniam SPERMA transit in incrementum. SEMEN per septem dies, ut Aristoteles⁷⁰ dicit, si manserit in MULIERE, <im> pregnabitur.⁷¹

C. 25

d.1 Formatis igitur membris infunditur anima divino munere, et tunc incipit fumus humidus per arterias et venas discurrere motumque

⁶⁸ Pseudo-Galen, *De Anatomia Vivorum*, c. 1 YAL.

⁶⁹ Pseudo-Galen, *De Anatomia Vivorum* c. 1.

⁷⁰ Aristotle, *De Generatione Animalium*, I, c. 18.

⁷¹ d. 1 Boese op. cit. Bk. I, c. 71, p. 72.

†vegetabilis] vigitabilis

*seminalem] generalem

et vitam conferre. Hic motus septuagesimo die a die conceptionis
 5 incipit. Quod autem anima datur divino <solo> munere, videtur evi-
 dentius Aristoteles dicere in libro *De animalibus* ubi ait: “intellectus
 rationis, id est anima rationalis, intrat corpus embryonis extrinsecus et
 ipse solus est divinus,”⁷² quoniam operatio eius non habet commuta-
 tionem cum operatione aliquo modo corporali. Hiis ergo patet, quia
 10 anima solo Dei munere datur et non, sicut dicunt heretici, anima ab
 anima gignitur ut corpus a corpore. Et beatus Augustinus in *Ques-
 tionibus de infusione anime* dicit: anima, inquit, a Deo infundendo
 creatur et creata infunditur.⁷³ Et notandum, quod in embryone oculi
 sunt valde magni, sicut dicit Aristoteles, et hoc propter humiditatem
 15 nimium, et ideo non complentur nisi tarde donec de siccetur humiditas
 in embryone.⁷⁴ Eadem ratio est in capite, quod etiam valde magnum in
 embryone respectu corporis, unde locus sincipitis in capite, hoc est in
 anteriori parte capitis super frontem est humidus valde etiam post
 nativitatem pueri post longum tempus; et non fit durus aut consolidatus
 20 locus ille in capite, vero postquam invaluerit puer, et non potest loqui,
 donec indurescat locus ille in puero. Et hoc totum propter humiditatem
 cerebri. Post hec sequitur virtus pascitiva in puero animato, que usque
 ad mortem extenditur in omni animante habente vitam. Merito autem
 queritur, ut dicit Johannes in libro *Florum philosophie*,⁷⁵ quomodo puer
 25 pascitur in utero matris. Dicimus quod (Fol. 11^r) quedam vena, quam
 nervum vocat Johannes de matrice mulieris extenditur usque ad
 UMBILicum pueri, per quem puer SANGUINEM a matris EPATE des-
 cendentem attrahit. Et virtute eiusdem SANGUINIS quasi alimento
 nutritur puer et crescit in robur debitum. At quia† puer medio*

⁷² Actually, *De Generatione Animalium*, II, c. 3.

⁷³ Pseudo-Augustine (Alcher of Clairvaux) *Liber de Spiritu et Anima*, c. 48 YAL.

⁷⁴ Aristotle, *De Generatione Animalium* II, c. 6.

⁷⁵ This work is unknown.

†at quia] atque

*medio] modo

30 EPATE SANGUINEM digestum recipit,[†] non in digestionem
 superfluitatum. Mentiuntur ergo qui dicunt puerum per os matris in
 utero capere alimentum. Non per os enim, sed per UMBILICUM
 cibum vero attrahit de visceribus matris. Vivit ergo puer SANGUINE
 MENSTRUATO, ut omnes philosophi dicunt, sed ipso SANGUINE
 35 optime et purissime digesto, mediante scilicet dulciori ac jocundiori
 parte corporis, hoc est EPATE. Si enim nullo medio vel non optimo
 medio SANGUIS <menstruatus> transiret ad puerum, potius illum
 sua malignitate occideret quam nutriret. Quod patet in aliquibus homi-
 nibus sic natis, ut habeant maculas in facie vel in parte alia corporis
 40 sui. Hoc enim fit ex SANGUINE MENSTRUATO, qui aliquando
 nimium humiditas cadit super puerum in matris utero, ut nisi esset fol-
 liculus secundine medius inter sanguinem cadentem et puerum, ipsum
 in nudo contractum penetrando occideret. Restat tamen ex hoc macula
 in puero, que numquam et etiam cute excoriata poterit deleri.⁷⁶

C. 26

d. 1 Nunc sequitur virtus nascitiva, cuius <termini> sunt mensis
 septimus, mensis octavus et mensis nonus. Habet enim questionem
 quare mensis septimus potius quam octavus, et quare etiam ante men-
 5 sem septimum secundum nature ordinem non nascatur, ut possit natus
 permanere in vita. Ad hoc responsum dant physici quod ante sep-
 timum mensem non est tantus motus in puero, quod, si nascatur,
 vivere possit. In septimo vero est vite motus sufficiens. Unde puer se
 movens in matris utero, si debiles nervos, quibus matrici jungitur,
 10 movendo fregerit, ydoneus vite nascitur. In octavo* autem mense nasci
 quidem potest, sed non vivere, quia in septimo mense ita debilitatus
 fuit motibus naturalibus, ut, si nascatur, vivere nequaquam possit.
 Octavo autem mense et in omni parte <eius> refocillatur et reparatur
 a laborum commotione, quo attenuatus <erat> in septimo. Et sic
 15 nono mense iterum moveri incipiens rumpit nervos predictos et liber
 nascitur. Ac quia in calido et humido nutritus est in matris utero,

⁷⁶ C. 25 d. 1 Boese, op. cit. Bk. I, c. 73, pp. 73-74.

[†]recipit] recipi

*octavo] septimo

nascens et ad dissimile prodiens contrarietatem sentit vocemque ululationis emittit plorans. Et ideo prima vox hominis vox doloris. Infans etiam nascendo vocem nullam emittit, antequam totus nascatur.

- 20 d. 2 Itaque notandum est, quod aliquae mulieres protrahunt partum usque post nonum mensem diebus 3 aut 4. Dicit enim Ivo Carnotensis in libro *Epistolarum* suarum, quod naturaliter potest puer expectare in matris utero 9 mensibus et 3 diebus aut 4, preoccupare vero potest diebus multis.⁷⁷ Hoc etiam in partu notandum, quod si puer veniat ad
25 portam ante nativitatem ita dispositus, ut in latus vel dorsum jaceat vel pedes preponat infra caput que superius, tunc difficiliter et cum labore et periculo matris et sui nascitur. Sed possunt obstetrices huic periculo succurrere, ille tamen que perite sunt. Sed heu! pauciores inveniuntur, et ideo multi pueri abortiuntur et non possunt nasci ad vitam et per hoc
30 non renascuntur ad gloriam. Et ideo plangit philosophus <Plinius>: “feminis,” inquit, “sepe abortum facientibus quantum in parte hac multo infeliciores quam fieri sumus!”⁷⁸ Cum ergo puer male dispositus est in partu, debet obstetrix per portam MANU leniter intromissa puerum intra SECUNDINAM ad justum motum vertere, scilicet ut
35 caput inferius disponatur ad partum.⁷⁹

C. 27

- d. 1 Primo ergo dicendum est que sunt impedimenta partus. Observandum est quidem ipsum ne sit pariens VERECUNDA vel MULTUM TIMIDA aut IRACUNDA aut <corpus habeat parvulum>
5 vel nimis gracile aut multum PINGUE, aut imbecillis matris vel ORIFICIUM angustum aut contortum aut utraque parte clausum aut (Fol. 11^v) ubi in vicinitate emeroydarum sunt, aut collectiones humorum, aut infans grande habeat caput aut corpus excedens in quantitate aut mortuus aut gibbosus aut contra naturam positus.⁸⁰
10 d. 2 Quatuor modis generaliter nascuntur pueri: in capite, in pedibus, in devexo jacens, aut duplicatus. Specialia autem plurima

⁷⁷ Ivo of Chartres, *Ep.* 205, *PL* 162.210.

⁷⁸ Pliny, *Historia Naturalis*, Bk. X, c. 83.

⁷⁹ d. 1 - d. 2 Boese op. cit. Bk. I, c. 74, pp. 74-75.

⁸⁰ Muscio, *Gynaecia*, ed. V. Rose (Leipzig, 1882), pp. 77-79, 83-86, 87-89.

sunt. Si in capite ad partum descenderit, reliquas partes <in latere> habens, inmissa manu obstetrix puerum componat, manibus scilicet lateribus junctis, ut in ORIFICIUM rectus descendat. Quando junctis
 15 pedibus descenderit, numquam eum obstetrix adducat <sicut descendere cepit; inmissa manu cum teneat et sic adducat>, ne puer brachia manus que divaricet† et* lateribus matris infigat. Si grande caput habuerit ut exire non possit, inmissa manu obstetrix adducat tenens caput eius adjuvante ipsa pariente conatu suo.

20 d. 3 Si contra naturam positus sit, pariens in lecto jaceat, caput altius teneat, et obstetrix inmissa manu secundum naturam eum componat et sic adducat. Lectus autem parientis fit durius stratus. Si manum profert, jubemus, ut numquam eum obstetrix adducat--plus enim inclinatio inter ORIFICIUM obducatur. Nam ipsa potest manum
 25 a mittere et vitio obstetricis vitiosus esse. Jubemus igitur, ut humero eius digitis infixis retrorsum revocetur et componat manum eius junctis lateribus et apprehenso capite paulatim <adducat>. Quod si brevissimum caput habuerit, caput eius ad ORIFICIUM componat et sic per manus adducat. Si pedes profert reliquo corpore in alia parte inclinato,
 30 sicut diximus, <obstetrix> inmissa manu eum componat et sic eum adducat. Si unum pedem eiecerit, numquam nec conetur. Sed primum digitis ad inguina infantis infixis sursum eum revocet et post inmissa manu pedem alterum corrigat† et, si fieri potest, manum eius lateribus jungat et apprehensis pedibus foras adducat. Si pedes in diversis par-
 35 tibus fixerit, manu inmissa obstetrix jungat et ad ORIFICIUM componat et adducat. Si caput conversum et contorsum habuerit, inmissa manu obstetrix corrigat et humeris apprehensis leniter adducat, ne matrix ipsa sequatur vel ledatur. Si genua ostendat, retrorsum repellatur et correctis pedibus adducatur. Si nates ad ORIFICIUM veniant,
 40 obstetrix inmissis digitis leniter eum in latus convertat et integro stomaco componat, id est, ut caput infantis ad ORIFICIUM veniat et sic adducat.†

†divaricet] devaricet

*et] in

†corrigat] erigat

†adducat] adducet

d. 4 Si plures pariens in utero habuerit et si simul se contulerint ad
 ORIFICIUM unus ab obstetrice retrorsum repellatur aut in latere si
 45 commodè <feri> potest, et sic unus post alium sigilatim adducatur.
 Hec omnia fiant sine* quassatione matricis <et> cum moderatione
 lenitatis, et ipse locus ORIFICII cum oleo calido vel succo fenugreci et
 lini seminis et malve cocte perfundatur. Igitur mulieres de facili quies-
 50 difficilius† vero quem feminas.⁸¹ Hec ideo libro nostro diligenter adi-
 unximus propter periculum abortivorum et ignorantiam obstetricum.
 Et optamus, ut omnes illi, qui debent consulere animabus sub libero
 arbitrio positis, hiis talibus <quam> maxime per hanc artem con-
 sulerent, qui ex suo iudicio et potestate arbitrii sibi subvenire minime
 55 possunt ut tenebras possint evadere sempiternas.⁸²

C. 28

d. 1 Ostendit philosophia divinam potentiam que est efficiens causa
 mundi et eiusdem sapientiam, scilicet formalem et bonitatem, id est,
 finalem. Hoc facto illa* demonstrat circa potentias et proprietates
 5 anime a Deo collatas et primitus hec ostendit circa animam mundi et
 eius proprietates. Et est anima mundi naturalis vigor qui dat moveri
 tantum, quedam crescere, quedam sentire, quedam discernere. Sed
 quid sit ille naturalis vigor queritur? Sed ut michi videtur, ille naturalis
 vigor est spiritus sanctus, id est, benigna et divina concordia que est
 10 spiritus sanctus a quo omnia habent† (Fol. 12^r) moveri et esse et
 vivere, crescere, sentire, et discernere, qui bene dicitur vigor naturalis,
 quia divino amore omnia nascuntur, vigent et bene dicitur <anima>

⁸¹ Aristotle, *Historia Animalium*, VII. c. 4.

⁸² C. 27 d. 1 - d. 4 Boese op. cit. Bk. I, c. 75-76, pp. 75-76.

*sine] si in

†difficilius] difficulter

*illa] illud

†habent] habunt

mundi quia solo divino amore et caritate omnia que in mundo vivunt,
 <hoc vivunt>.† Viso quid sit anima mundi, vidende sunt eius proprie-
 15 tates juxta corpora, que tales sunt, vegetatio, sensualitas, ratio.
 Quedam enim corpora vegetat, id est, facit crescere, ut herbas* et
 arbores. Quedam facit sentire, ut bruta animalia. Quedam discernere,
 ut homines. Et una eadem manens anima sed non in omnibus eadem
 potentiam et hec tarditate et natura corporum faciente. Unde Virgilius
 20 quantiter ut “noxia corpora tardant.”⁸³ Ac dicit aliquis, “anima mundi
 exercit rationem in homine, ergo non anima hominis” quod aperte fal-
 sum est, quia anima mundi, id est, divinus amor, et anima hominis in
 eodem utitur ratione.⁸⁴

d. 2 Hec habet ex anima mundi, id est, divino amor. Sed dicit ali-
 25 quis anima mundi et anima hominis sunt in homine, ergo due anime.
 Falsum est. Dicitur etiam hec anima a Platone <esse> ad excogitatam
 <rationem> quia spiritus sanctus, id est, amor quo cuncta subsistunt,
 a Deo processit hoc pacto. Ex individua et dividua et mixta substantia,
 ex eadem natura et diversa, quia anima, id est, divinus amor et incor-
 30 poralia facit existere que dicuntur individua, quia cum habeant partes
 que non possunt dividi, et corporalia que possunt dividi et dicuntur
 dividua, quia omne corpus ex partibus junctum est, et in eas potest
 dividi et ex ea que natura est, et diversa.⁸⁵ Quidam enim damnant
 Boethium de hiis, quod dicit Dominum aptasse animas sublimibus cur-
 35 ribus putantes quod dixerat Deum creasse simul omnes animas et
 posuisse super comparem stellam unamquamque et eam venire ad
 corpus, sed quia videtur hec Platonem dixisse, videamus que intellex-
 erit Plato et Boethius sequendo Platonem; sed istud numquam in Pla-
 tone, quod omnes anime simul create sint similiter, sed quod anime a
 40 Deo sint posite super stellas invenitur.

⁸³ William of Conches, commentary on Boethius, *De Consolatione Philosophiae* Bk. III, m. 9, fol. 92^v.

⁸⁴ *Aeneid* VI. 731.

⁸⁵ Wrobel op. cit., pp. 92-94.

†hoc vivunt] habent vivere

*herbas] herbe

d. 3† Quid ita intelligendum est: anima posita est super stellas, quia per rationem anime transcendunt,* homines [et] stellas et super eas reperiunt† creatorem et hec habent anime a Deo et idcirco dicit Plato,⁸⁶ Dominum posuisse animas super stellas compares animabus, 45 ideo dicitur, quia quemadmodum anime sunt in motu ita et stelle et quemadmodum anima rationabiliter movetur, <ita> et stelle; vel aliter, Deus posuit animas super stellas, id est, huius nature fecit animas quod ex effectu stellarum habent* esse in corporibus. Ex stellis enim est calor sine quo nulla vita nec anima esse potest, non quod 50 dicunt omnia <que> contingunt, venire homini, sed quedam ut calores, frigora, quedam infirmitates et similia.

§ 1 Si vero dicat aliquis a Deo ista fiunt recepta, fiunt sed per effectum stellarum et cetera.⁸⁷ Quatuor enim sunt elementa ut predicatur, hiis similes sunt 4 partes anni, quibus similes sunt 4 humores, et 55 hiis similes sunt 4 etates; ita quod igni junguntur estas et colera, juvenus; aeri et ver, sanguis et pueritia; et sic de humore <et terra>. Et intellige quod iste 4 humores et 4 tempora anni et 4 etates hominis conveniunt cum 4 elementis, sicut enim terra est frigida et sicca, sic melancolia† humor est frigida et sicca, et senectus etas frigida et sicca, 60 autumnus tempus frigidum et siccum, unde cum melancolia de sua naturali complectione sicut frigida et sicca in tempore autumnali augmentatur, frigiditas et siccitas eorum equalitatibus temporis et propter hoc patet eius maius illo tempore quam in aliquo alio.⁸⁸ Et notandum quod omnis homo originem traxit a primo qui creatus est ex 4 65 elementis ut predicatur in quibus 4 intelligimus septem ex quibus factus

⁸⁶ Wrobel op. cit., p. 202.

⁸⁷ William of Conches, fol. 92^v.

⁸⁸ John here follows the well known pattern *Mundus-Annus-Homo* developed by Isidore of Seville. See J. Fontaine ed., *Isidore de Seville, Traité de la Nature* (Bordeaux, 1960) fig. 5, pp. 216-217.

†d. 3] d.4

*transcendunt] transcendere

†reperiunt] reperiant

*habent] habet

†melancolia] malencolia

est homo, videlicet de limo terre, de aqua maris, de Sole, de vento, de nubibus, de lapidibus, et de spiritu sancto. De limo terre facta est caro, de aqua maris sanguis, de Sole cor et viscera, et omnes virtutes, de nubibus animus, de vento manus, de lapidibus ossa, et de spiritu sancto
 70 anima tantum.⁸⁹ Sic omnis homo diversimode creatur secundum maiorem et minorem speciem† predictorum, ut inferius <patebit> figuraliter, unde complectiones, humores, qualitates, dispositiones humane evidenter poterint perpendi.

⁸⁹ This passage, with some variation, follows Honorius, ed., Y. Lefèvre, *L'Elucidarium et les Lucidaires* (Paris, 1954), pp. 371-372 and commentary on pp. 115-116. For an excellent discussion of the whole tradition, see M.-T. d'Alverny, "L'Homme comme symbole. Le microcosme", in *Simboli e Simbologia nell' alto medioevo: Settimane di Studio del centro Italiano di Studi sull'alto Medioevo*, 23 (Spoleto, 1976) Vol. I, 123-183.

†speciem] speciei

(Prima ymago, see fig. 16)

- Largus, amans, hilaris, ridens, rubeique coloris,⁹⁰
 Cantans, carnosus, satis audax atque benignus.
 Color rubeus
 Color rubeus
 5 Color acutus
 Pili molles
 Pili duri
 Capillus rufus
 Capillus rufus
 10 Capillus rufus
 Capillus rufus
 Caput rotundum cum rufis capillis
 Cum rufis
 Cum rufis
 15 Caro dura
 Vox acuta
 Vox grossa
 Vox tarda
 Vox acuta et mollis
 20 Frons parva
 Frons magna
 Frons rotunda
 Supercilia grossa
 Oculi lippi
 25 Oculi magni
 Oculi rotundi
 Oculi oblongi
 Oculi parvi
 Oculi rubii
 30 Oculi flavi
 Nasus grossus
 Nasus gibbosus
 Nasus directus
 Nasus gibbosus

⁹⁰ For early examples of the "Salernitan" verses here and in the subsequent temperament images, see Salvatore de Renzi, ed., *Flos Medicinae Scholae Salerni* in *Collectio Salernitana* (Rp. Bologna, 1967) Vol. I, p. 484 and Vol. V, p. 48. In the 15th century these verses were credited to a Richard of Florence or to a master Alexander "egregius physicus" who may also be the author of the tabula *De Signis* at page 125. See Lynn Thorndike, "Unde Versus", *Traditio* 11 (1955), pp. 177-180.

C. 29

d. 1 Quoniam anima sequitur corpus in suis passionibus et <egrescit>, ut patet in egritudinibus, ebrietatibus et sanitatibus.⁹¹ Sed quedam sunt signa propria et talia sunt priorum corporum. Et
 5 quedam sunt contraria signa et per talia non potest aliquis physiologizare, quia dubium cuius erit signum.

Signa manifestissima et non prevelata† debent elegi ad physiologizare et hac re per signa corporis et non anime, quia nemo potest physiologizare per aliqua signa que sunt in anima.

10 Phisionomia enim loquitur de naturalibus passionibus. Unde dicitur a “phisis” Grece, quod est “natura” Latine, et “nomos”,* “signum”, quasi signum de natura.

Signa accipienda sunt ex motibus, figuris, signis, et coloribus apparentibus in lenitate et facie et voce et carne.

15 Ideo autem uni signorum fatuum est credere quando plura conveniunt, quia aliqua possunt esse ex natura humidi et luxuriosi et tamen actu faciunt opposita, ut patet in Socrate, qui erat huiusmodi et tum ratione operabatur et fecit contrarium hiis vitiis.⁹²

Sciendum est quod bonitas et malitia hominis est iudicanda penes
 20 complectiones illius et non penes masculinitatem vel femininitatem licet sit formalior et iustior et ulterior et melior.

Sed accipienda sunt signa manifestissima in parte corporis principali,† ut in capite, in fronte, facie, oculis, pectore, et in consimilibus.

⁹¹ Bartholomew of Messina, tr. Aristotle, *Physiognomia* ed., Richard Foerster, *Scriptores Physiognomonici Graeci et Latini* (Leipzig, 1893) Vol. I, 1, p. 5 YAL.

⁹² This alludes to the story of Socrates' encounter with the physiognomer Zoopyrus, who said that the sage on the basis of facial signs was a lecher or a homosexual. Though his friends laughed, Socrates admitted that these were indeed his vices but that he controlled them by reason. See Cicero, *De Fato* 5.10 and *Tusculanae Disputationes* 4. 37.80 as well as John Ferguson ed., *Socrates: A Source Book* (London, 1970), pp. 206, 314 for Greek examples.

†prevelata] preventa

*nomos] nemos

†principali] principales

C. 30

d. 1 ColorES acuti significant calidum quia cito facit invenire medium. Causa huius est quia talis color generatur ex habundantia spirituum et sanguinis qui multum ad motum <est>, et huiusmodi
5 color est scintillaneus,† ut Sol, et ideo fantasmata, cum recipiuntur in istis speciebus, necesse est ut diversimode permutentur, et ideo cito inveniunt* medium.

Rubeus color bonam naturam significat et hoc propter temperatam complectionem ex calido et frigido ex quibus generatur; color flammeus
10 significat mansuetum et hoc propter accensum colorem.

Albus significat timiditatem et hoc propter humidum fleumaticum.

Flavus significat bonitatem et hoc quia est medium inter hos colores.

Rubeus hastutiam significat et hoc propter abundantiam colerarum.

15 Niger significat malemorigeratum et hoc propter elapsum in melancolicam.† Significat etiam niger colore ubique timiditatem et hoc propter humorem melancolicum et propter evaporationem humidi a calido extremo.

Pallidus significat turbationem et hoc quando periculum imminet:
20 color extremis vertitur interius et tunc homo pallescit.

Melleus* significat frigiditatem et siccitatem et differenter mobilitatem, ut patet inferius.

PILI animalium diversificantur secundum diversitatem complectionis et coriei, quoniam si corium grossum et pili grossi †. . . ††

25 Compositio cerebri est ex terra et aqua et hominis magis quam mulieris.

Corium vero humani cerebri copiam pillorum habet et hoc humiditate eo enim multa indiget custodia quoniam cito eo calore et frigore extrinseco recipit lesionem. Cor hominis est valde calidum et ideo
30 homo de numero animalium erectam habet formam quia calor super ascendit.

†scintillaneus] cintillaneus

*inveniunt] invenit

†melancolicam] malincolicam

*melleus] mellius

†quoniam lacks a verb

Corruptio et senectus proprie proveniunt ex paucitate sanguinis.

Sanguis etiam in parte dextra levior est et calidior quam in parte sinistra, et in masculo magis quam in femina.

35 Est enim <in> partibus superioribus sanguis subtilior et subtilitati convenientior, et in partibus inferioribus turpior et spissior.

Sed isti 4 humores qui in istis 4 patent in omni homine vivente regnant, quorum unus semper magis est in homine, et non equales et cetera.

(Secunda ymago, see fig. 14)

- 40 Hic somnolentus, piger, sputamine plenus,
Ebes huic sensus, pinguis facies, color albus.
Color albus
Color flavus
Color pallidus
- 45 Capillus glaucus
Capillus glaucus
Capillus spissus
Capillus albus
Vox pulchra
- 50 Vox mediocris
Vox gravis
Frons longa
Frons quadrata
Frons extensa
- 55 Supercilia divulsa
Supercilia directa
Oculus albus
Oculus glaucus
Oculus albus
- 60 Oculus glaucus
Oculus glaucus
Oculus albus
Oculus albus
Nasus curtus
- 65 Nasus longus
Nasus acutus
Nasus acutus
Nasus pallidus
Os magnum
- 70 Labia subtilia
Dentes albi
Dentes equales
Mentum rotundum
Mentum longum

C. 31

d. 1 Intelligendum est ut vult Albertus quod in phisionomia tria sunt signa, scilicet communia, media, propria.⁹³ Communia fallunt et media fallunt. Communia sunt tria, scilicet, figura, color et motus.

5 Media autem ut fortitudo, et sic de aliis. Unde sciendum est quod quodlibet vitium semper ad ista tria, verecundum, luxuriosum, et timidum, secundum hilaritatem† et tristitiam non potest aliquis phisionomare, quia nunc est homo hilaris, nunc est tristis.

Unde intelligendum quod pallidi homines cum magno capite cito
10 tendunt ad lepram. Si autem pallidi homines habeant CAPUT parvum sunt debilis complectionis et de facili volunt inebriari et dicuntur pallidi quia non vivunt,* id est, brevis vita eis inerit quia sunt ita debilis complectionis quod si in superfluitate fuerint cito illa superfluitas corrumpit eos propter debilitatem complectionis.

15 MULIERES habentes pinguedinem magnam circa umbilicum luxuriare libenter volunt. Homines habentes quandam venam in fronte elevatam per risum, et cum hoc, si habeant magnos renes luxuriosi sunt, et est signum infallibile.

HOMINES rubii significant bonam naturam cum aliis signis ita
20 quod habeant colorEm melleum; et est talis color habere faciem albam cum QUADRATO rubidine in medio genarum. HOMINES habentes COLOREM subRUBEUM ad modum fumi cum naso aquilino et cum grossis genis sunt callidi, id est, deceptivi. Si sint subrubei et non habeant illa signa sunt misericordes, fortes, et fideles.†

25 MOLLES CRINES significant timidos qui generantur ex humido et frigido humore et cum uno addito est signum infallibile, scilicet, quod habeat renes parvos et tunc erit timidus. Si autem habeat magnos RENES et molles CRINES et si habeat tantos CRINES et plures in aliis partibus corporis sicut in CAPITE luxuriosus est.

30 DURI crines significant fortitudinem et est signum fallibile nisi

⁹³ This does not appear in the material on physiognomy in his *De Animalibus*.

†hilaritatem] illaritatem

*vivunt] vivat

†sunt misericordes, fortes fideles] sing.

plura addantur et tunc infallibile, scilicet quod non sentiat aliquod gravamen in pedibus et quod non sit luxuriosus quia luxuria destruit medullam† que est causa fortitudinis. Primum probat quod habentes molles CRINES sunt timidi et hoc per unum experimentum, quia
 35 mulieres naturaliter sunt timide et sunt timide ad pugnandum sed non ad eloquendum vel ad rixandum.

CARO dura notat instabilem, et sumitur instabilis his tribus modis, vel quia est indocilis vel quia habet faciem omnino dispositam ad malum, ut NASUM CURTUM vel quia habet multas figuras que tendunt ad malum.
 40

CARO LEnIS notat instabilem et tamen docilem et omnes tales communiter sunt melancolici* vel colerici.

Vox descensa ut mulieres habent† communiter significat verecundiam in gestu et non in facto et est signum infallibile.

45 Vox gravis significat fortitudinem et hoc si habeat magnam loquelam, magnas tibias, magna brachia, magnum collum et si sit longus, est longe vite.

Vox remissa est que magis loquitur, remisse quam alte. Unde habens vocem remissam et colorem subrubeum ut fumus deceptivus
 50 est,* et est signum infallibile. Si autem habeant colorem ut ex albo et rubeo et remissam vocem sunt boni, si nasus non sit nimis longus nec curtus nec nares nimis parve nec magne; si non sint huiusmodi sunt calidi.

Vox acuta et tibie sint magne, tunc provocari ad iram libenter
 55 volunt et volunt rixare.

MOTus tardus significat mollitiem ingenii, id est, illos qui cito sciunt percipere scientiam, sed non profunde sciunt perscrutare; et si habeant nasum ad modum aquile infallibile est signum.

ACUtus MOTus calliditatem significat et est talis motus ut quando
 60 tu obvias alicui eundo non respiceres ad eum, sed ires iuxta eum, acute licet te percutiat.

†medullam] medelam

*melancolici] malencolici

†habent] habunt

*deceptivus est] sunt deceptivi

CRUX SANCTI ANDREE in medio palme manus sinistre hominis
et dextre mulieris notat prodigum, si superior linea sit recte,

(Tertia ymago, see fig. 15)

- Invidus et tristis cupidus dextreque tenacis,
65 Non expers fraudis, tumidus luteique coloris.
Color niger
Capillus niger
Capillus niger
Capillus niger
70 Capillus fuscus
Capillus fuscus
Capillus niger
Capillus fuscus
Capillus fuscus
75 Vox acuta
Vox gravis
In fronte ruga
Frons tristis
Frons obscura
80 Supercilia arcuata
Oculus niger
Oculus niger
Oculus niger
Oculus niger
85 Oculus niger
Oculus luteus
Nasus obtusus
Nasus subtilis
Nasus curvus
90 Os grossum
Labia grossa
Dentes rari
Mentum parvum
Mentum fissum
95 Facies macera
Facies parva
Facies plana
Facies acuta
Aures parve
100 Aures magne
Aures mediocres

longa. Si curta notat largum. Similiter habens penulam infra nares fatuus est. Figure per quas debemus phisionomare homines sunt 3: scilicet figura inclinata et figura recta. Tertia quando caput protenditur
 105 deorsum, id est, magnum occipitium ubi viget virtus memorativa retro in capite. Unde homines habentes figuram inclinatam et caput inclinatum deorsum sunt imaginativi non tamen dico quod sunt imaginativi secundum superscriptum. Sed circa vana gaudia que sunt in corde et est signum infallibile. Quia si aliquis locutus fuerit sibi, ipse non audiet,
 110 sed vult petere quid dicis.

Homines habentes figuram rectam et caput protensum ita quod non sit magnum occipitium nec magnum foramen sub occipitio[†] est signum stultitie. Si autem sit magnum et magnum foramen est signum bone memorie.

115 Ipsum probat, quia quisque habet memoriam ex loco in quo situatur, sed ibi non est magnum.

Intelligendum est quod passiones sunt duplices, quedam provenientes ex verecundia, ut propter aliquod dictum vel huiusmodi et alie sunt provenientes ex potu.

120 Primum est signum castitatis infallibile. Secundum est signum ebrietatis, scilicet <si> habeat malas extensas et calorem infallibile est, quoniam ipse sepius est ebrius. Unde intelligendum quod homo parvus habens parvum jecur et si sit iracundus et tristis est signum invidie et infallibile quia quando contristatur tunc constringitur cor. Ideo parvi
 125 homines habentes parvum cor diligunt libenter sed non nisi quid pro quo. Magni vero stabiliter diligunt, quia magnum est causa amoris, parvum vero causa invidie.

Homines acuti, scilicet, homines qui sunt per proprium ingenium comprehensi multorum gestorum nec pingues et huiusmodi sunt instabiles, quia tales operationes proveniunt ex imaginibus et nunc sunt in
 130 una, nunc in alia, ergo instabiles.

Si homines habeant acutam vocem et vigorosam ut voces sint indignantes, est signum infallibile ut, si dicas “doce me istam propositionem,” dicit ipse “veniat is cras” cum voce non naturali.

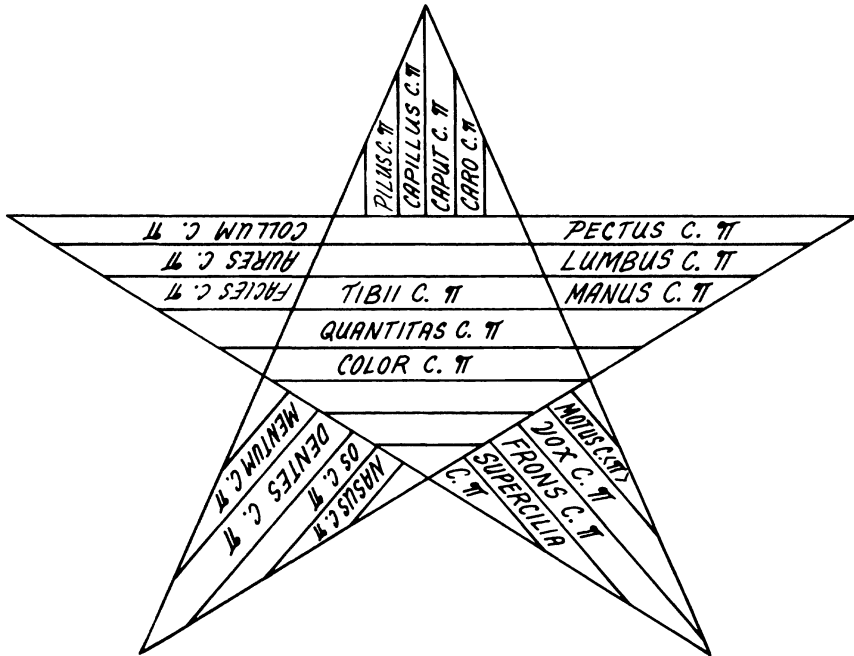
[†]occipitio] occipite

135 Nota quod homines habentes voces et loquentes cum impetu, id
 est, cum affectibus qui frangunt, id est STUTAND,⁹⁴ non sunt sine
 dolo et fraude quia calor tantus vadit ad operculum oris ubi formantur
 voces et ille calor est causa fraudis et doli. Sunt tamen tales commun-
 iter fortes. Unde dicit Albertus quod homines meliorem figuram
 140 habent quam mulieres, quia communiter mulieres sunt magne in pos-
 teriori, quia si ille caderent citius caderent in posteriori quam super col-
 lum⁹⁵ et cetera.

⁹⁴ ME "stuttering".

⁹⁵ The passage in P. Hossfeld ed., *Alberti Magni de Caelo et Mundo* (Aschendorff, 1971) Vol. V, Part I, Bk. 2, Tract I, cap. 4, p. 111 actually reads "... membra virorum et masculorum propter abundantiore[m] calorem frequenter sunt superius magis nutrita, quia masculi superiora membra, ut humeros, habent grossiora quam inferiora, et feminae e converso, et ideo cum cadunt masculi ab alto, cadunt frequenter super humeros et feminae super posteriora."

<Table 4>



(Quarta ymago, see fig. 3)

155 Hirsutus fallax irascens prodigus audax,
hastutus gracilis siccus crocique coloris

Color flavus

Color melleus

Capilli laevi

160 Capillus glaucus

Vox acuta

Vox nitens

Frons elevata

Frons magna

165 Frons rotunda

Supercilia gracilia

Oculus parvus

Oculus glaucus

Oculus glaucus

170 Oculus rotundus

Oculus flavus

Oculus glaucus

Nasus concavus

Nasus oppressus

175 Nares aperte

Dentes spissi

Mentum grossum

Mentum equale

Facies rotunda

180 Facies triangula

Facies longa

Aures magne

Aures parve

Aures dure

185 Aures molles

Collum grossum

Collum longum

Collum curtum

Guttur planum

190 Guttur nodosum

Pectus osseum

Spina magna

Manus longe

Manus subtiles

195 Manus curte

Manus graciles

C. 32 d. 1

<Pili> molles significant timidum qui sumantur ex humore humido et frigido qui non potest resistere sed cedit agenti. Ideo molles propter humiditatem que non resistit iter corporis[†] inclinati et hoc
 5 propter debilitatem caloris* circa umbilicum vel quod est sub umbilico.

Duri significant fortitudinem qui sumantur ex humore sicco et calido que potest bene resistere et testatur: complexionem siccam et colericam vel melancolicam et huiusmodi faciunt audaces homines et fortes, scilicet PILI duri et hoc propter siccitatem; et habent figuram
 10 corporis erectam et hoc propter caliditatem; extrema corporis magna et fortia et hoc propter dispositionem calidi et tuti et humidi et motus spiritum et hoc ut bene recipiat alimentum armilli lati et distantes et hoc propter caput et non bene colligati et hoc propter frigidum nec omnino dissoluti quia tunc notant superfluitatem caloris.[†]

15 PILOSITAS circa ventrem loquacitatem significat, quia PILI veniunt ex caliditate circa pulmonem in illa parte et calor super ascendit et causat motum et aperit solum quod claudit illam partem ubi servatur et formatur.

C. 33

d. 1 <Capillus> tenuis, niger et directus significat stultum, super-
 3 bum, et voracem de facili in iurgia prorumpentem, arrogantem, non libenter obedientem, propositum facile dimittentem, multum odibilem, vix propositum consummantem, vitalis tamen est et diuturnus multum.

6 Niger, grossus et spissus, significat impetuosum, bone memorie, et boni ingenii, et bonum moralem, et egregie facundie, lascivum tamen et voracem, et bona cibaria appetentem, facile scabiosum, peroptime
 9 societatis fidem servantem, non multum ornatum, multa disponentem, sed pauca consummantem.

Niger et crispus significat multum irascibilem, superbum et voracem et cito omnia facientem, valde lascivum, sed non multum in lascivia permanentem.

[†]corporis] corpore

*caloris] coloris

[†]caloris] coloris

Rufus et spissus, directus significat malitiosum, valde superbum,
 15 malignum, arrogantem, invidum, fallacem, subdolum.

Rufus et tenuis significat occultantem iram, et multos dolos frequenter cogitantem tacite, sed tacite magis secum cuncta disponentem.

18 Rufus et tenuis et crispus significat magis in iram prorumpentem, et diu iras memorantem, adulantem, et non perfecte fedus amoris conservantem. Spissus crispus et rufus significat superbum, jactantem,
 21 vigilantem, glaucum vel mendacem, valde in societate liberalem, et impetuose multa largientem.

Glaucus et spissus non frequenter est grossus et significat humilem
 24 in sermone et ut plurimum, laudem et favorem populi appetentem, invidum et simulatum in amicitia.

Glaucus et tenuis significat humiliorem et minus mendacem, minus
 27 promittentem, non libenter largientem.

Glaucus et crispus significat libidinosum, non multa cibaria appetentem, nec voracem, sed magis invidum et simulatum, atque sua
 30 libentius largientem.

Fuscus spissus et grossus valde liberalem significat, pium, et mansuetum, plura promittentem quam solvere valentem, multa secum
 33 disponentem et vigilantem et beneficiis valde memorantem et amicitias hominum multum captantem non simulatum sed mendacem.

Fuscus et crispus significat superbum, et libenter accusantem non
 36 libenter alicui deferentem, multa sibi arrogantem.

C. 34

d. 1 <Caput> rotundum in eminentiori parte ad modum corone
 3 se habens significat procul dubio consultum, providum, mansuetum, facundum, amabilem, et iras serventem.

Si nigros CAPILLOS habeat significat <hominem> capacis ingenii,
 6 et tenacis memorie, levis ire, et constantis amicitie et veri sermonis.

Si albos, significat durum ingenium, et memorie tenacis, valde large sua[†] causa federa perfecte servantem et constantem.

[†]sua] sola

9 Si rufus adeo facundum, nec iras celantem, satis amabilem et sapientem, sed in sermone credibilem peroptime memorie et ingenii capaxis.

12 Si fus- (Fol. 16^v)-cos modestum, in sermone benignum, multum lascivum, et celatum, perfecte societatis et benigne rationis.

CAPut <ob>longum in eminentiori parte significat hominem perspicacis ingenii, inconsulte multa facientem impetuosum, levem, mobilem, iracundum, non bene secreta celatem, non naturaliter lascivum, acutum in sermone, ratione commendatum in actibus disponendis, minus providum, suos diligentem valde.

Si album, perdit rationis in ira impetuosum, naturaliter avarum.

Si niger, levis ingenii, et nullius fere rationis in ira vix domino obediens, amatam† facile relinquentem, valde impetuosum.

Si rufum, peroptimum ingenium, superbum, indignantem, facile maledicentem, sed amabilem et largum.

24 Si fuscum levem et lascivum, labilem et inconstantem, et mendacem.

Si CAPut oblongum et CAPILLI juxta nasum significat libertatem sed invidum et hoc propter apparentem sententiam.

CAPut magnum sensum notat.

CAPut pinetum significat inverecundum.

30 CAPut parvum tenue sensum notat.

CAPut longum significat inverecundum.

CAPut parvum et rotundum <significat> inverecundum et <in>verecundia autem in venibus pessima dispositio, quia initium quodam modo est omnium vitiorum, si enim meretrix verecunderetur non, ut fit, scortaretur.

36 CAPut medium sapientem, liberalem, ingeniosum sed timidum.

CAPut magnum rudem significat docilem, tum altum, inverecundum.

39 CAPut magnum cum magna fronte et longa facie notat benignum et durum ingenium.

†amatam] amata

CAPut in eminentiori loco quadratum significat humilem, mansuetum, pium, benignum, non multum irascibilem, providum, sapientem, sed avarum, in sermone verecundum, gloriam et favorem hominum multum appetentem.

45 Si album minus humilem, plus avarum, amabiliorem et jocundior.

Si nigrum, constantiorem, in animo amicitias cito perquirentem, et diu servantem, valde lascivum, et bene secreta celantem.

Si rufum, optime disponentem de rebus utilibus et inutilibus, bene circumspectum vel adulantem, sed per iras leniter mentientem.

51 Si fuscum, notat mulierem modestiorem, largiorem, sed facilius mentientem, et amicitias perfectius servantem.

CAPut in eminentiori parte triangulum significat avarum, subdolum, versutum, arrogantem, frequenter in infirmitate, sepius dolore capitis laborantem, ingeniosum mendacem, invidum, et multum alienis actibus detrahentem.

57 Si album, minus malitiosum.

Si nigrum, facilius in temeritatis offensam prorumpentem.

Si rufum, vel citrinum† superbiorem sed amicum liberaliorem.

60 Si fuscum, ceteris huius maneriei meliorem.

C. 35

d. 1 <Caro> dura insensibilitatem significat quia talis CARO fit ex sanguine coagulato quia quedam CARO non recipit repressionses cito per defectum humidi et frigidi et corrumpit superscriptum.

5 Lenis CARO ultra temperiem significat intemperatam stabilitatem. Illius CARO est CARO mulieris, ut in lapsis in humiditatem, cum ante cerebrum fit maxime humidum, labile est ad motum; ideo ille spiritus recipiuntur leviter impresse, sed non retinent, ideo significat instabilitatem.

10 Alia mollities temperata que est bene redacta ad medium et talis significat bonitatem ingenii.

†citrinum] citurium

Motus tardus significat mollitiem ingenii cuius causa est humiditas imbibita in nervis <et> significat supercompositionem fleumaticam ut patet in parili-(Fol. 17^r)-ticis.

- 15 Motus velox significat calidum et talis significat bonitatem ingenii.

C. 36

d. 1 <Vox> gravis significat fortitudinem et audacem cuius causa postea patebit.

Acuta significat timiditatem sed intelligendum quod multe sunt
5 voces differentes super diversas passiones accidentales attestantur.

Valde grossa significat audacem et bellicosum et fit a virtute forti et multitudine spirituum vitam observantium.

Valde festina significat hominem valde iracundum et improbum et malorum morum, qui causantur a calore excedente et moti speciebus
10 sine re et ratione.†

Tarda enim notat hominem vilem et luxuriosum quia testatur
<super> flexibilitatem nervorum et dissolutionem.

Valde pulcra significat hominem valde subdolum et pernitosum, quia testatur super debilitatem caloris* et spirituum.

15 Mediocris grossa sapientem significat, veracem et justum, quia testatur temperamentum virtutis et ordinationem mos anime. Homo indignatus et iratus dilatat vocem et acute loquitur, causa prima est quia talis vox provenit quando virtus magna et multus spiritus est in aere et vox gravis erit sed esset virtus fortior. Secunda causa est sanguis
20 attentus circa cor et tunc calor intenditur et spiritus subtiliatur et talis vox causatur.

Qui graviter vociferant injuriosi sunt et hoc propter multitudinem grossorum spirituum, et tales pronitatem habent ad iram et invidiam.

Qui incipiunt graviter vociferare et finiunt acute, iracundi sunt, quia
25 magna transumptio vocis significat magnam transumptionem in corde quia calor et spiritus convertuntur ad radicem et infrigidantur et frigiditas est causa acuitatis in voce.

Acuta et mollis notat timiditatem et hoc propter paucitatem aeris moti, et arguit frigiditatem cordis.

†ratione] rationis

*caloris] coloris

30 Acuta et fortis significat iracundiam.

Non nitens significat mansuetudinem et hoc propter mollitiem pulmonis et eius flexibilitatem et arguit lapsum cordis.

C. 37

d. 1 <Frons> parva notat indisciplinabilem et hoc propter parvitatem cerebri et parvam distinctionem cellularum et per consequens spiritus non bene recipiuntur.

5 Magnitudo significat tarditatem sensus et motus, et hoc propter indispositionem humorum et cerebri.

Rotunditas notat insensibilem et hoc propter abundantiam carnositatis† et cerebri in parte anteriori et arguit appropinquationem cerebri et humorum et ita obtunditur intellectus.

10 Longitudo notat insensibilem et hoc propter tectiorem et disjunctionem cellularum.

Quadrata et modo rara notat magnanimitatem et hoc quia ibi est cerebrum bene elevatum secundum sub et supra et fit bona dispositio cellularum, et ita arguit super bonam dispositionem et bonam suscep-

15 tionem spirituum et caloris naturalis.

Extensa notat adulatorem, quia fit propter habundantiam humidi que notat instabilitatem.

Ruga in FRONTE fit propter calidum.

Tristis notat mestitiam.

20 Obscura notat planctum, quia caliditas fluit ad cor et tunc redduntur* membra ponderosa propter absentiam sanguinis membra confortantis.

Elevata notat liberalem. Magna ponderositatem et stultitiam significat. Rotunda iracundum notat.

25 Latitudo super parvitatem discretionem† significat.

†carnositatis] canositatis

*redduntur] reddentur

†discretionem] discretionis

C. 38

d. 1 <Supercilia> grossa et directa significant valde severum, libenter laudem perquirentem et detrahentem invidum, et libenter pro laude largientem.

5 Fumosa significant tristitiam, et hoc propter continuitatem fumi viscosi que facit ea adherere.

Divulsa significant fatuitatem et hoc propter materiam fumi viscosi que est multum ponderosa et arguit habundantiam fleumaticam in capite.

10 Rectitudo significat mollitiem flexibilitatis, conditionem feminarum. (Fol. 17^v).

Si conjungantur ad corium nasi audaciam, lenitatem, subtilitatem, et studiosum notat.

Arcuata et gracilia significant valde modestum et benignum, sed de 15 facili labentem a proposito, lascivum et bene lasciviam et omnes voluntates suas et alterius veras et falsas bonas et males celatem.

Si vero fuerint arcualia[†] versus tempora genarum, negligentiam et malam dispositionem significant. Si non dimissas* invidiam significant.

Gracilia et directa significant valde amarum animum et irascibilem 20 et venenosum.

C. 39

d. 1 <Oculi> lippi amatores vini sunt, quia lippitudo lippum cerebrum significat et per consequens cordis siccum et calidam complectioni[‡]. . . ‡† est vinum et ideo appetunt vinum quia omne simile appetit suum simile et super huius oculos somnolentum significant, quia quando homo somnietur similis est tali.

Magnitudo significat pigritiam et hoc propter complectionem 8 fleumaticam et <hoc> propter magnam frigiditatem in corde, ideo pigri et tardi sunt imbibiti ex humiditate. Magnus et rotundus et albus significat valde superbum et indignantem et multam cupiditatem, lascivum et facundum sed facile per iram rationem perdentem.

[†]arcualia] arcuales

^{*}dimissas] dimissam

[‡]unreadable

12 Magnus, rotundus, glaucus significat malitiosum corde, simulatum vultu, non rationalem, valde et bene fedus amoris servan-tem.

Magnus rotundus et niger significat rationalem indignan-tem multa cogitan-tem.

16 Magnus oblongus et albus significat versutum et insidias multas cogitan-tem non fedus in societate servan-tem, sub ira libenter detrahen-tem et sibi alienos actus asseren-tem et jactan-tem.

Magnus glaucus et oblongus significat mansuetudinem, dolores in
20 corde frequenter et multos passurum labores et sibi de necessariis cogi-
tan-tem.

Magnus, albus et luscus significat superbiam et multa passurum infortunia et per insidias et dolos prosperan-tem et multa mala de suis
24 frequenter cogitan-tem et valde vultu et verbis simulatum.

Magnus glaucus et luscus significat liberalem in consortio et humilem humilibus, superbum contra superbos et dolosum in ira.

Magnus niger et luscus significat valde dolosum et fraudulentum,
28 multos dolos passurum, valde sollicitum in amicitia perquirenda, sed
paucis gratum.

Parvitas significat pusillanimitatem et hoc est propter parvam dis-
tantiam cellularum et constrictionem reducitur ad naturam frigidi et
32 sicci, quia et ad spiritus debiles; ideo melancoliam significat.

Parvus et rotundus et albus significat tamen in sermone multum providum et tenacem, non libenter largientem multis gratum.

Parvus rotundus et glaucus significat amabilem valde et jocosum;
36 irascibilem, tamen diu amicitias servan-tem.

Parvus rotundus et niger significat omnimodo lascivum et valde liberalem et ante 30 annos valde inconstantem et post multum constan-
tiores, parum ante morte languentem.

40 Niger significat timiditatem.

Concavitas malitiam significat et hoc propter lapsum ad melan-
coliam et coleram† quia tunc contrabuntur nervi propter siccitatem et
constringuntur humores et ideo parvi.

44 Eminentia stultitiam significat et hoc propter habundantiam cerebri
et humiditatem eius.

†coleram] coloram

Medii bonitatem significant quia virtus consistit in medio⁹⁶ et super propter temperantiam debitam.

48 Rubii significant egressionem ab ira, quia tunc sanguis et spiritus ascendunt ad cerebrum et flectunt oculos.

Flavus significat bonum animum, et hoc propter multitudinem spirituum et humorem crystallinum† qui potest refrenare cor.

52 Parvus, oblongus et albus significat multum ad alias dignitates aspirantem sed parum proficientem, multum adulantem, paucis gratum.

Parvus, oblongus et niger <significat> malitiosum, (Fol. 18^r) subdolum et multa mala cogitantem, vix bonum finem in actus suos consequentem.

Parvus, albus et luscus significat perniciosum in actibus, largum in muneribus, cautum in sermonibus et maxime domesticis suis invidum.

Parvus luscus et niger significat malignas cogitationes et subdolas, 60 et traditiones in aliquos per iram <et per> magnam superbiam cordis machinantem.

Parvus, luscus et glaucus significat leviter infirmantem ex ira, valde laboriosum et inconstantem.

64 Albus in albo homine significat inconstantem, mendacem, et facundum, impetuose providum et naturaliter avarum.

Niger in albo homine significat disponentem multa et ad multas divitias per magnum laborem attingentem.

68 Glaucus in utroque significat benemorigeratum, amabilem, liberalem et libenter sua largientem.

Albus in nigro homine significat iracundum et levi ex causa infirmantem et non sepe sanum.

72 Dexter maior sinistro <significat> rationalem, argutum in sermone, pium, mansuetum, providum, superbum, libenter sua largientem et donis cito penitentem.

Sinister maior dextro significat arrogantem, facundum, lascivum, et 76 multum laborantem.

Albus <et> glaucus significat timiditatem; vinosus malitiam

⁹⁶ Aristotle, *Nicomachean Ethics*, see *Aristotelis Opera cum Averrois Commentariis* (Rp. Frankfurt am Main, 1962) Vol. 3, Bk. 2, p. 24 "Virtus vero medium invenit" YAL.

†crystallinum] cristalleum

significat, et hoc propter nimium calorem dominantem super cerebrum.

Igneus significat verecundiam, et <hoc> propter magnam quantitatem humoris, et hoc arguit lapsum in cerebro.

Discretus significat timiditatem et hoc propter multam subtilitatem.

Luteus significat luxuriam, et hoc propter multitudinem humidi crystallini, et arguit multitudinem cerebri et ita fortem virtutem animalium et naturalium virium.

Qui bene mobiles sunt acuti, capaces, et hoc propter multitudinem spirituum mobilium† et ostendunt lapsum oculi ad caliditatem et siccitatem et ideo parva operatio est cerebri ad cor.

Qui palpebrizant timidi sunt, et <hoc> propter estimationem continuam invadentem rei nocive.

Qui frequenter habent oculos moventes sunt boni intellectus, quia testatur super multitudinem spirituum et agilitatem.

Oculi profundi in omnibus significant acuitatem.

Oculus multe aperitionis significat stultitiam et verecundiam.

Oculi multum clausuri significat mobilitatem et levitatem discretionis et inconstantiam in operibus.

C. 40

d. 1 <Nasus> grossus in superficie significat animum facilem ad concupiscendum et hoc propter carnis abundantiam et grossitudinem musculorum.

Grossus in imo insensibilitatem, et stultum, voracem non multum de rebus futuris cogitantem notat. Multum gibbosus significat ebriosum, voracem, arrogantem, lascivum et sua libenter largientem.

Directus et in medio curvatus significat iracundum nullius ferentem et valde indignantem.

In medio gibbosus aliquantulum non habens nares longas significat valde liberalem et inconstantem in verbis.

In medio gibbosus et longas habens nares significat maledicentem, voracem et deliciosum.

Curtus significat iracundum, simultatem, detrahentem frequenter suis, et suos impugnantem.

†mobilium] motiorum

Longus significat multa cogitantem et magna injuriantem et cito irascibilem.

Acutus notat irascibilem.

In imo acutus significat gnarum et providum et libenter sua largientem et valde invidum.

Naturaliter rubens significat subtilem ingenio, levis memorie, multas amicitias perquirentem et multis gratum et inconstantem.

Pallidus significat durum ingenio, inconstantis memorie et in amicitia constantem et patientem in sermone.

Obtusius et rotundus significat magnanimitatem.

Extremitas nasi subtilis significat superhabundantem luxuriam, quia significat superhabundantiam caliditatis que causat luxuriam.

Curvus versus frontem verecundiam significat.

Concavus <et> oppressus qui est habens frontem rotundum (Fol. 18^v) luxuriam significat.

Nasus in medio oppressus super<abundantem> luxuriam significat.

Nares aperte iracundiam significant et <hoc> propter passionem que fit in ira.

C. 41

d. 1 <Os> magnum gracilia habens labia significat valde gnarum animo et constantis ire non multum durabilis vite, multa perquirentem et perquesita bene conservantem.

Labia subtilia et in extremitatibus relaxata significant magnanimitatem.

Grossum habens labia rubea significat voracem, lascivum, irascibilem, constantem, amabilem.

Labia valde grossa significant fatuitatem.

In medio grossum, habens labia pallida significat fatuum, vicissim impetuosum, constantis memorie et durantis amicitie.

Labia† superiora ultra inferiora labia <que> est prominens* <significant> contumeliam.

†labia] labio

*que est prominens, perhaps an intrusive gloss.

Dentes albi facetum significant, laudem valde appetentem. Nigri
 15 significant libenter detrahentem, accusantem et suis frequenter insidian-
 tem. Equales significant eloquentem sed iracundum, multa disponen-
 tem, bona consilia dantem et utilia.

Inequales significant multa cogitantem et vagum in cogitationibus.

Rari corpus debile, maledicentem, lascivum, luxuriosum significant
 20 et hoc precipue in mulieribus et fleumaticis.

Si canini, gulosus et malus.

Qui ridens est, benignus est, qui vero non nequaquam. Qui alte
 ridet inverecondus est.

Ridens foramen habens in gena summe luxuriosus est.

25 Qui tussit ridendo tyrannus est.

Dentes spissi significant voracem et deliciosum.

Mentum rotundum notat femineum <et> constantem sed indig-
 nantem.

Mentum quadratum significat virilem.

30 Mentum acutum notat bonum amicum.

Mentum longum notat levem et faciliter ad iras inclinantem.

Mentum quasi motum si longum <et> minam significat pacificum.

Mentum parvum crudelem et invidum ostendit.

Mentum fissum sive concavum in medio significat luxuriosum
 35 <et> liberalem sed inconstantem.

Mentum grossum et integrum significat indignantem et mendacem.

Mentum equale significat benignum, mansuetum et pium.

C. 42

d. 1 <Facies> carnosus significat concupiscibilem et timiditatem, et
 hoc propter habundantiam humidi, qui non potest bene resistere.

Macra significat simulationem, mediocris habens albam pinguedi-
 5 nem voracem amantem, intelligentem, sapientem, socialem, et
 ingeniosum notat.

Parva pusillanimitatem notat.

Magna tarditatem sensus significat.

Plana adulatorem significat.

10 Acuta dyscolum, litigiosum, injuriosum et invidum notat.

Erubescens verecundum notat et hoc quando aliquod malum

apparet in homine, quod fecerit, sanguis currit ad genas et hec concordat philosophus in libro *Problematum*.⁹⁷

Rotunda significat bene morigeratum, simplicem et humilem et
15 multa non alta cogitantem sed humiliter cuncta disponentem et fidelis-
simam amicitiam servantem.

Quadrata significat sapientem, facundum, constantem, bona consilia
disponentem.

Longa notat garrulum,† superbum, mobilem animo, et plus de se
20 quam de aliis jactantem multis adulantem.

Triangula significat facundum, subdolum, simulatum, irascibilem et
indignantem.

Pallida notat avarum, detrahentem, iracundum, non mentientem
sed subdolum et versutum.

25 Rubea significat levem, mobilem et in iras facile prorumpentem,
maleficiis cito penitentem, et facile molestiam corrigentem.

Extensio venarum circa tempora notat irascibilem et hoc propter
inflammationem caliditatis (Fol. 19^r) quia vene a corde procedunt.

Gene rubie significant ebrietatem et amatorum vini quia ebrietas
30 multum calefacit et humiditas multum appetit.

⁹⁷ 'Philosophus in Libro Problematum', 11. 905a, 5-15 YAL.

†garrulum] garolum

C. 43

d. 1 <Aures> parve et dure significant bonam dispositionem.

Magne malam dispositionem significant, quia humor in capite ingrossat spiritum.

5 Magne super stoliditatem significant, sed stoliditatem bone retentionis et memorie.

Parve letum, luxuriosum.

Mediocires autem meliores.

Similiter magne significant dolosum, simulatum et multa jactantem.

10 Parva humilem significat et lenem.

Dura significat corporis bonam dispositionem.

Mollis eius contrarium et leviter irascibilem notat.

<Collum> grossum fortitudinem notat.

<Collum> subtile imbecillitatem notat.

15 <Collum> longum mentis elationem notat et indignantem minoribus et maioribus non facile cedentem.

Collum curtum notat dolosum, lascivum et cautelam, et frequenter iracundum et levi ex causa.

Guttur planum significat amicitiam constantem et sepe multa
20 disponentem <sed> pauca consummantem.

Guttur nodosum significat mentem† frequenter inconstantem et levem iram.

Pilositas notat liberalem propter habundantiam caliditatis ob temperantiam cerebrorum et ita arguit multam subtilitatem spirituum.

25 Quicumque pectus osseum habent <et> acutum, sunt boni <et> fortes. Qui modicam carnem habent sicut desiccatam sunt mali moris, et significat lapsum ad melancoliam [ad] quam sive malitiam morum.

Qui habent spinam magnam fortes sunt, et causa <est> quia spina magna inichia inguina* et per consequens cerebrum, caput et pectus et
30 sic huius igitur cor, et sic sequitur fortitudo, quia a corde procedit fortitudo et robur in membris.⁹⁸

⁹⁸ CC. 32-43 d. 1 - d. 1 These chapters follow the text established by R.A. Pack ed., "Auctoris incerti De Physiognomonia Libellus," *AHDLMA* 41 (1974) 113-138. See also Trinity College, Cambridge MS 0.1.57 and the Middle English translation of the work as "The Wise Book of Philosophy and Astronomy" in CUL MS L1.4.14 among other MSS. See the text in Jean Krochalis and Edward Peters eds., *The World of Piers Plowman* (Philadelphia, Pa., 1975), pp. 222-228).

†mentem] mentis

*inguina] inguea

Quicumque sunt bene lumbosi, amatores feminarum sunt quia ibi stat corporea vis, in feminis vero in umbilico, unde Gregorius, qui asserens, luxuriam in lumbis fert.⁹⁹ Fit in feminis in umbilico. Testatur
 35 Dominus qui de diabolo ad beatum Job loquitur dicens “virtus eius in lumbis eius et fortitudo eius in umbilico ventris eius.”¹⁰⁰

C. 44

d. 1 <Manus> longe <et> subtiles in operibus significant inverecundiam.

Subtiles et lenes notant sapientiam, et intellectum.

5 Curta notat stultitiam.

Gracilis et longa significat injustitiam tyrannidem.

Grossities et brevitatis notat stoliditatem et insipientiam.

Torquentes et frequentes sunt adulatores et querunt per apparentiam quod non possunt habere per virtutem et ita defectus virtutis est
 10 causa adulationis.

Quando vola est carnea, dearticulata ii articulis longitudinem <vite> significat. Si ille linee se extendunt per manus, significat quod virtus sensitiva se inerit interius.

Si sint longe findentes totam palmam, significant longitudinem vite,
 15 breves vero significant brevitatem vite.

Latitudo tibiaram et talorum significat fortitudinem et <est> signum bone nature.

Si e converso, est signum male nature et sunt mendaces et illiberales et mali moris.

20 Latus et bene articulatus et nervosus significat fortitudinem et completam naturam.

Parvus notat paucitatem materie.

Pilosi† venerem notant et propter multiplicitudinem materie.

⁹⁹ *Moralia in Job* 32.14, PL 76.648 YAL.

¹⁰⁰ Job. 40.11.

†pilosi] pilose

Nuditas pectoris f. . . † significat et <hoc> propter frigidum et siccum
 25 in corde.

Mediocritas pilorum in corde notat bonam dispositionem.

Pilositas in dorso vel in spina notat invecundiam et hoc propter
 multiplicitudinem et grossitudinem spirituum.

Parvi homines sunt acuti in sensu, motu et intellectu, quia parvus
 30 locus sanguini-(Fol. 19^v)-nem continens motus fit velox. Cor enim par-
 vum est in ipso, nec motus vitalis et animalis et virtus in parva, donec
 concluditur ibi spiritus <et> generat* multum calorem et calefaciunt
 cor et spiritus, subtiles et ideo cito accedunt ad sapiendum et fit
 obedientia et proportio inter partes materiales et immateriales et cito
 35 accedunt ad motum.

Magni valde homines sunt e converso, quia locus continens
 sanguinem magnus est ideo tarde accedunt ad motum et cor non est
 factum ideo generatur. Sanguis suffusus et ideo generatur sanguis
 grossus, et tarde movetur ad sapiendum quia longum tempus requiritur
 40 antequam spiritus subordinantur virtutibus materialibus.

Intelligendum est enim, quod nec valde magni homines nec valde
 parvi sunt proficientes ad sapiendum universaliter cum media corpora
 habentes sint sapientes in < tam > sensitivis quam < in > intellectivis
 et tam in practicis quam in speculativis et meliores, quia parvi homines
 45 sunt valde hastuti et dolosi. Magni vero valde pigri et fatui, unde pro-
 verbialiter dicitur "parvum humilem, aut magnum sapientem quis
 invenit? In raro breves humiles vidi, longos sapientes, albos audaces,
 aut rufos esse fideles." ¹⁰¹

¹⁰¹ These verses occur in the collection of Latin epigrams compiled at Durham by Richard de Segbruck, now BL MS Arundel 507, fol. 69^v. See Introduction for discussion of this compilation. The verses and two other distichs cited by John de Foxton are also found in Basel Universitätsbibliothek A.XI 67, 14th-15th century. As one is also cited by Alexander Neckham, *De Naturis Rerum*, it is probable that a copy of the Basel MS was available in England. See Jakob Werner, *Lateinische Sprichwörter und Sinnsprüche des Mittelalters* (Heidelberg, 1966), pp. 105.5, 108.83, 118.219.

†Something has been lost here.

*generat] generatur

- a g f ed c b
 50 Zelus honestat Adam turbat dominatur eundem.
 a gf e d c ba g
 Questus Adam vicit merito dum querit honores.
 f e dc b a g
 Aurum non damnat errorem querit amicos.
 55 fe d c b ag f
 Vir magnus dominum rogicans horrescet honorem.
 e d cb a g f
 Nonni emissent et missent agmina Christi.
 dc c b a gf e
 60 Ecce domum regis benedic hostem novitatis.
 d c ba g f e dc
 Esse solet justus ama oto figura deorum.
 b a g fe d c b ag
 Ros brevis ymbre vocet cum spergis karole granum.
 65 f e d cb a g
 Oto fert karolum karoli breviatur ymago.
 f ed c b a
 Gramina cunctorum servat concordia fratrum.
 gf e d c ba g a
 70 Oto fur tange liras bintatis ymagine grates.
 e dc b a
 Burnellum serva cognoscendo famulatum.
 g fe d c b ag
 Pugna bonum turbat laus estatem pietatis.
 75 f e d cb a
 Gaudia justorum minuit commotio zeli.
 g f ed c b a gf
 Hostis Adam tangit luit Evam querere gestit.
 e d c ba g f
 80 Justum mors dicat zelalis hereditat aurum.
 e dc b a g fe
 Verba dat effectum quotiens aurora vocatur.

- d c b ag f e d cb
 Mi dum rex hostis aurum non exigit emptum.
 85 a g f ed c b a
 Querit amor Christi multo dum regnat inisti.
 gf e d c ba g f
 Hostem novit enoc est inuat agmina Christi.
 e dc b a g fe
 90 Fur damnum reperit bone gentilem novitatis.
 d c b ag f e
 Esse solet karolus audax operis fabricator.
 d cb a g f
 Causam regnandi benedicimus ysidis ortu.
 95 ed c b a
 Collectionorum signasti karole factum.
 gf e d c ba g
 Odit fur karolum luget† bonitatis ymago.
 f e dc b a
 100 Gaudia* blandorum signat collectio florum.
 b fe d c b ag
 Peccat furto tunc luget casus ymago.
 f e d cb a
 Gaudio† Bernardum tangit cupiens furiosum.
 105 g f ed c b a gf e
 Peccat Adam tactu luit Evam que gravit illum.
 d c ba g f e
 Multa domat zelus honor argentum veneretur.
 dc b a g fe d
 110 Lux egrum querit horos justum metuendo.
 c b ag f e d cb
 Doctor et horvatos animam vox erat egentem.
 a g f ed c b a
 Querit amor Christi minimos dum regnat iniquos.

†luget] lugit

*gaudia] gaudea

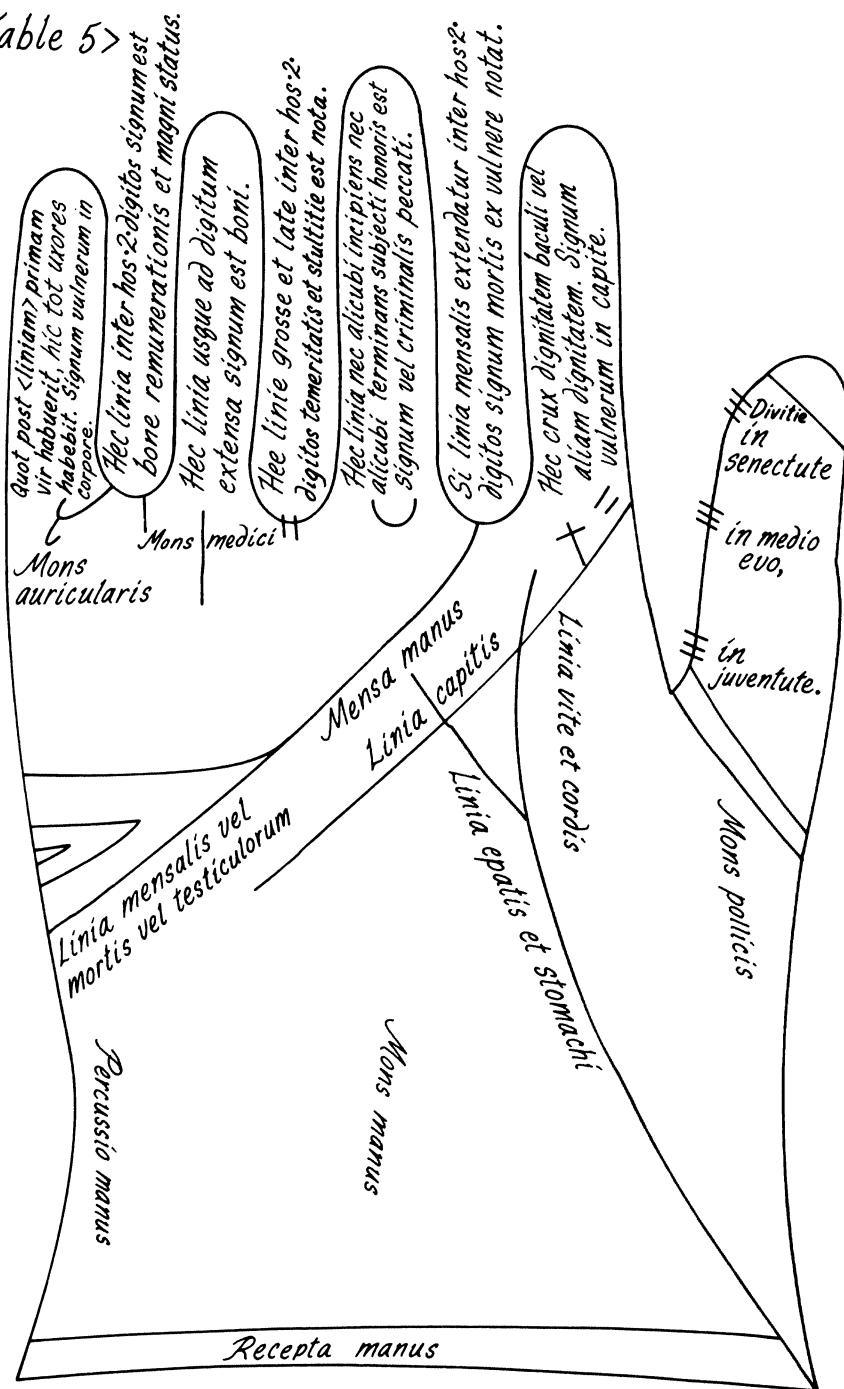
†gaudio] gaudeo

- 115 gf e d c ba g
 Aurum novit emens divinum quesivit amore.
 f e dc b a g
 Christe faveto diem regnat justo graviorem.
 fe d c b ag f
 120 Novit evos est kartas audacia Christi.
 e d cb a g
 Fraudantis curam reddit benedicio gratam.
 f ed c b a
 Omnes effectus sensisti karole fructum.
 125 gf e d c ba g
 O flos camporum lampas bonitatis ymago.
 f e dc b a g
 Omne bonum sentit karitas† fructum placuisti.
 fe d c b ag
 130 Fraude kalendarum lugebit condolorum ysus.¹⁰²

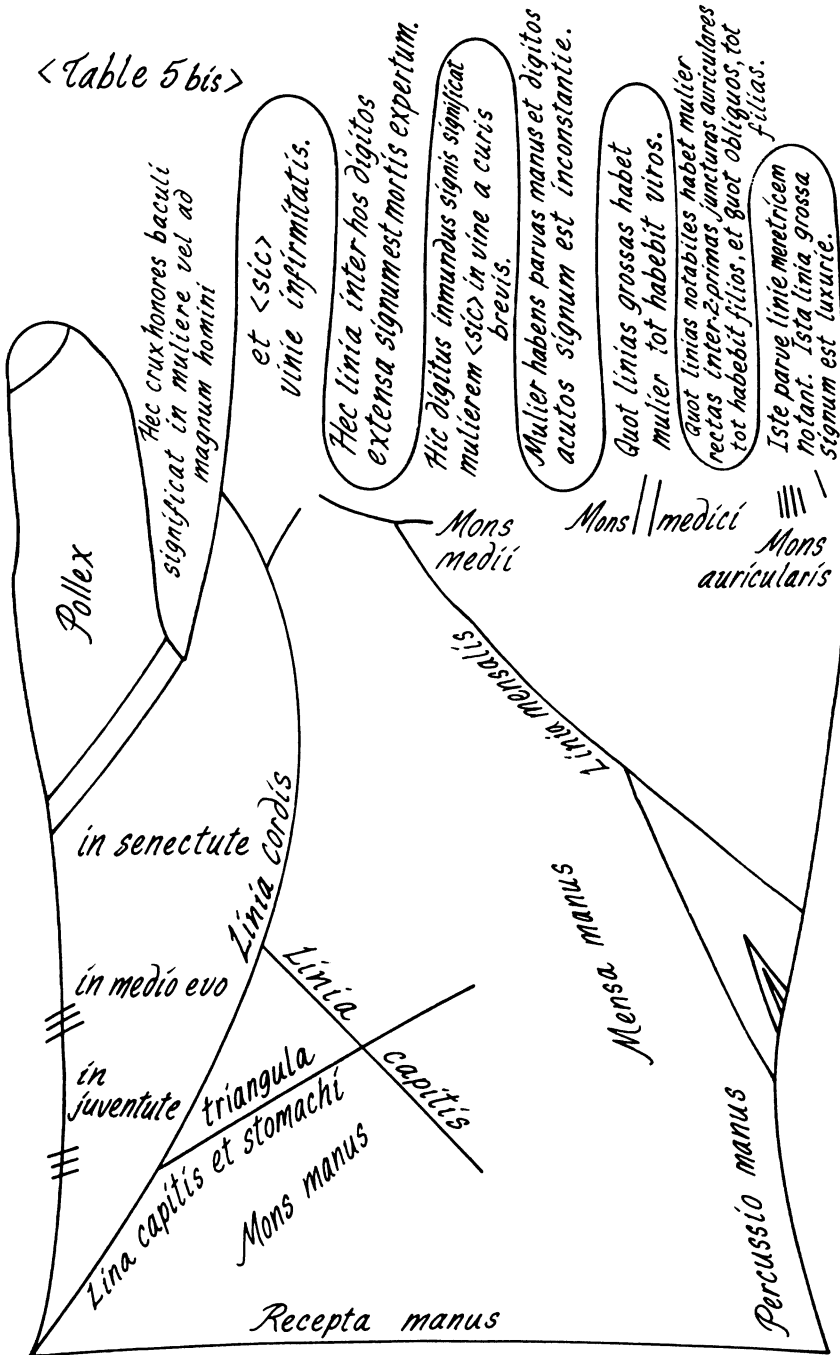
¹⁰² See generally on these sorts of computistical mnemonic verses, Christopher Wordsworth, *The Ancient Kalendar of the University of Oxford* (Oxford, 1904) pp. 4-6; for dominical and bissextile letters, see F.P. Pickering, *The Calendar Pages of Medieval Service Books* (Reading, England, 1980), and Introduction for full discussion.

†karitas] kartas

<Table 5>



< Table 5 bis >



C. 45 Regula de manu

<Si> sub LINIA CAPITIS juxta receptam cRux vel quedam stella fuerit divitias significat in senectute. Et si juxta medium linie vite tunc <in> media etate et si magis superius tunc in juventute divitias significat. Et si in hiis tribus locis <stella> reperiatur, tunc semper divitias habere ostendit. Sub linia CAPITIS cRux divitias cum labore acquirere significat.

Sub LINIA EPATIS cRux divitias significat et honores et multa bona temporalia. Si LINIA POLLICIS juxta manum una fuerit et continua divitie sibi prosunt sed si hinc et inde sit dispersa divitie sue hinc et inde fatue dispergentur. Si LINIA de juNctura POLLICIS juxta unguem fuerit tota huius circularis† circuiens totum POLLICEM talis erit suspensus, sed si in aliquo loco <est> discontinua* in periculo suspensionis actum evadet. Et si in uno latere pars est discontinua et per totum residuum continua, caput eius amputabitur vel saltem pro culpa morietur nisi remedium ponatur per sapientem in predictis.

C. 46 Signa particula in muliere

Si in triangulis foramina fuerint in linia intercepta et talis figura erecta, tunc mulier illa dicitur de filio esse pregnans, sed si talis figura inclinaverit se ad angulum sic: Y, de filia inpregnatur.

Si linia vite in pollicem et indicem tumescat occisionem partus vel alterius infantis significat.

Item si linia vite sit discolor vel de pluribus tincta coloribus, tunc pluribus viris significat SE FORNICARI.

Si linia epatis et stomachi versus brachium sic fuerit bifurcata: [, MALAM MORTEM significat in muliere propter furta vel adfore factum.

Ad cognoscendum virginitatem vide eius manum jejuno stomacho et si habuerit linias GRACILES et PALLIDAS <tunc> est virgo, sed si fuerint linie late et rubie vel fracte tunc infallibiliter est CORR- UPTA, et si <habet> VIRUM IPSUM nocte ILLAM COGNOVIT.

†circularis] circulare

*discontinua] distantia

De vitibus judica secundum qualitatem et quantitatem liniarum.¹⁰³

Signa universalialia tam in viro quam in muliere

Si linia vite recta fuerit et continua et usque ad receptam extensa signum est LONGE VITE et audacie et bone dispositionis, sed si fuerit
 20 discontinua† vel nimis brevis talis vir vel mulier numquam aut raro ad finem optatum aliquid deducet; et quando est magis rubia versus receptam manus crudelitatem significat. Et si fuerit tortuosa versus liniam capitis DECEPTOREM luxuriosum atque animi perversitatem significat. Et quando hec linia furcatur in superiori <sui> parte vagabundum significat, et quando ramos tales‡, superius divitias significat et
 25 honores. Et si inferius versus receptam significat oppositum.

Si juxta liniam vite propre receptam reperiatur unum O amittet unum oculum et si due OO duos <oculos> amittet.

Si linia capitis bene continua fuerit et recta, bonam complectionem
 30 cerebri significat. Et quando est longa decenter ita quod extendatur propre montem manus signum est LONGE VITE. Si sit valde curta ita quod non exeat concavam manus homines PAVIDOS et AVAROS et MODICE FIDEI ostendit, et si aliquid boni promiserint ipsos penitebit.

Si autem sit tortuosa vel discontinua* PRAVITATES et MALITIAS
 35 tractantes homines et verba sua non tenentes. Et quando est nimis lata defectum providentie et ruditatem ingenii significat. Et quando est nimis subtilis debilitatem cerebri et complexionis significat. Et quando est profunda et gravosa et diverso colore tincta mirabilem animam et LATRONEM et FALSITATEM significat. Et quando furcatur in
 40 inferiore parte talis duas vitas ducet.

Linia epatis et stomachi quando est longa et continua et bene colorata significat bonitatem stomachi et epatis. Et quando non apparet

¹⁰³ CC 45-46 This treatise is found in Bayerische Staatsbibliothek CLM 658, fols. 20-22^v. John de Foxton seems to have known a slightly fuller version. See also a similar English text, *Summa Ciromantie*, Bodleian MS Digby Roll IV, ed., D.J. Price, *An Old English Palmistry* (Cambridge, Eng., 1953), where the chapters follow a different order.

†discontinua] distentia

*discontinua] distentia

vel non est discontinua† tunc significat oppositum. Et quando est magis rubia versus liniam vite dolorem capitis propter vitium epatis
 45 significat. Et quando quedam linia scindit eam transit in concavum manus (Fol. 21^v) signum proxime infirmitatis est.

Triangulus quasi equilaterus fidelem, et longam vitam significat et hominem amabilem et famosum ostendit.

Angulus trianguli cantatus a linia vite et linia capitis terminatur
 50 tribus modis. Primo modo quando linia vite et linia capitis jungunt se in concavo manus quasi ex opposito illius spatii quod est inter indicem et medium digitum et tunc significat miseriam vite et captivitatem animi et solitudinem circa cumulationem pecunie. Secundo quando predictae linie <conjugantur> recte et opposito medietatis indicis et
 55 tunc <est> signum subtilitatis ingenii et bone dispositionis. Tertio quando distant predictae linie ab invicem significat ipsum sibi placentem et fastidiosum <et> crudelum, vanos et inutiles sermones proferentem, invidum, prodigum,* et mendacem.

Aliquando quedam linia est inter ipsas et quando tangit utramque
 60 vel tunc est signum mortis ex veneno vel ex persecutione.

Angulus cantatus a linia vite vel a linia epatis quando est rectus vel quasi bene apparens significat bonitatem cordis et virtutem fortem, et talis naturaliter inclinatur ad bonum. Et quando iste angulus est acutus significat amarum, et quando obscurus vel grossus <est> significat
 65 malam dispositionem, pigrum, negligentem et somnolentum, et <si> ibi non sit angulus neque conjugantur predictae linie varietatem ostendit et instabilitatem animi et in tali non est fides.

Angulus cantatus a linia capitis vel linia stomachi quando est bene dispositus significat bonitatem et intellectus et longitudinem vite.

70 Quando linia mensalis est recta et lata et continua significat bonam dispositionem nature et bonam dispositionem in membris <generatis> et si elongetur ultra medietatem indicis signum est crudelitatis et magne ire et invidie et detractationis et si habet ramos versus superius, signum est exaltationis et honoris et talis sit pauper. Ascendet gradatim ad

†discontinua] distantia

*prodigum] protigum

75 predicta. Et <si> caput huius linie variat versus liniam capitis talis coram gentibus adulationibus et mendaciis utetur et verbis placere cupit sed retropungit. Et si conjugatur cum linia vite et linia capitis talis erit in PERICULO et TIMORE. Et si sit juncta cum linia vite et non sit ibi linia capitis talis MORBUM CADUCUM habebit, vel propter vulnus
 80 morietur et si hec linia respiciat digitum medium iuvabitur a fortuna et si intret digitum nuncquam erit sine ANGUSTIA. Et si habeat multas crepaturas luxuriam nefandam significat. Et si sit discontinua† et gravosa debilitatem caloris naturalis et impotentiam coitus demonstrat. Et quando est multum rubia dolorem TESTICULORUM et aliorum membrorum inferiorum significat. Si talis O reperiatur super dorsum pollicis
 85 submergetur.

Si quedam linia reperiatur in monte pollicis jacens juxta liniam vite malum significat et luxuriam et mori extra suam nationem.

Et si quedam linia vadat a radice pollicis et scindat liniam vite
 90 significat longas imitationes.

Et si sint tres linie et scindant liniam vite et liniam capitis lesiones et plagas ostendunt.*

Si super dorsum indicis reperiatur talis figura *** LUXURIAM significat.

95 Cruces in monte indicis honores et dignitates ostendit. Si quedam linia veniat a parte superiori montis indicis cadens super liniam mensalem vel propre, significat mortem ex fluxu, si tale signum 6 reperiatur in medio digito infortunium significat semper.


Si in monte huius digiti reperiantur multe linie intricate labores et
 100 angustias et calumnias ostendunt et carceres.

Et si oriantur in concavo manus et extendantur ultra per juncturam poni in vinculis ostendit et quandoque ibi mori, si linie fuerint multum extense. Si quedam linia recte extendatur per medium, hominem subtilem et sapientem ostendit. Si in monte medii† sint invente 2 linie
 105 manifeste significat subtilitatem ingenii et investigationem diversarum artium et eloquentiam inanem [et] (Fol. 22^r) gloriam et arrogantiam.

†discontinua] distentiva

*ostendunt] ostendit

†medii] medici

Et si quedam <manus> † ostendit predictas linias significat impedimentum. Talis <figura>  in auriculari FUREM significat et LATRONEM.


110 Si quedam linie reperiantur in monte auricularis significant LUXURIAM et amorem.

Et si quedam linie procedant a radice auricularis tendentes versus montem mendaces et inordinatos et fures et insidiatores significant.

Si quedam linie reperiantur in monte manus et vadant versus
115 liniam mensalem, significant amicos extraneos, et si versus receptam significant amicos de natione aut de parentela.

Si in percussione manus reperiat tale signum 'A' mortales inimicos significat aut talis a casu aut precipitatione peribit.

Si autem in monte manus, juxta liniam vite propre receptam reperitur
120 talis 6 figura, parricidium* vel sacrilegium ostendit. Et si <in> muliere, meretrix nequissima erit.

Et si tale signum  in hoc loco reperitur significat incrementum.

Si linia que est inter receptam et manum recta fuerit et continua hominem in suis negotiis magis quam in sollicitum esse ostendit.

125 Sed si fuerit tortuosa vel discontinua, † tunc in alienis negotiis magis quam in propriis sollicitum esse ostendit.

Si in radice medii digiti vel indicis sive in secunda junctura eorum sive circa illa spatium intermedia sit aliquis nodus carneus sive verruca* sive carnis vel pellis superfluitas significat laborem inordinatum et
130 continuum et adversitates circa opera sua.

Si in manu sint multe linie transversales scindentes linias naturales significat multas implicitates circa diversa opera et de multis intromissionem.

Cum in pulpa auricularis extra juncturas apparuerit linia obliqua,
135 submersionem in aqua significat vel periculum in pueritia, si autem in

†manus] linia

*parricidium] parisidiam

†discontinua] distentia

*verruca] veruca

medio,† in adolescentia, si in medio digito, in medio etatis, si in indice, in senectute, si in pollice, in senio.

Si digiti sint parvi stultum indicant et invidum.

Quando digiti sunt multum dispersi, paupertatem et miseriam
140 ostendunt.

Quando aliquis habet consuetudinem percutiendi palmam quando loquitur, signum est imperfectionis.

Ungues lati et longi <subrubentes> bonum significant
[in]habentem. Si sint subrubentes <et> nimium breves malum
145 significant et discordem.

Quando punctus albi reperiuntur in unguibus, significant benedictionem <et amicos> et si fuerint nigri inimicos significant et persecutionem et maledictionem.

C. 47

d. 1 Dicuntur enim tria esse fata quibus tribus modis temporalia disponuntur. Scilicet prius evocantur de non esse ad esse postquam sunt evocati sorte vel improvisi hominibus dantur et auferuntur.
5 Deinde de esse ad non esse tendunt. Unde tria nomina trium factorum et officia congrue sunt disposita. Clothos* dicitur prima cuius est officium colum baiulare. "Clothos" enim <est> Grece "evocatio" Latine, quia prius evocatur res de non esse ad esse et hoc est colum baiulare, id est, extollere. Deinde est Lachesis, id est, "sors", cuius est
10 officium trahere filum, id est ducere vitam. Ultima est Atropos, id est "sine conversione," id est mors, cuius est officium filum occare, id est, finire vitam; vel tria fata dicuntur per tria tempora et dicitur Clothos evocatio, id est, futura temporalium dispositio, quia futura de non esse ad esse tendunt, Lachesis, id est, sors dispositio presens, Atropos sine
15 conversione, cum sit dispositio illa preteritorum,† quod enim preteritum est iterum non convertitur. Et quia non omne factum est super-veniendum, quia quedam temporalia sunt honesta addit superbum, id

†medio] medico

*et al. Clothos] Clatos

†preteritorum] preterita

est, facit hominem superbum. Sed <homo>† quem non prospera nec
adversa extollit neque deprimit, talis non movebitur a securitate.
20 Vesveus* est mons flammosus, qui aliquando intus ardet quod flamma
non videtur, sed fumus exit et nocet, aliquando ruptis cavernis exit
flamma et comburit omnia (Fol. 22^v) vicina. In hoc mundo dicitur
Vesveus quilibet invidus qui aliquando non potest nocere <et> intus
ardet ita et fumum mali sermonis emittit, unde ait quidam “justius
25 invidia nichil est, que primitus ipsum/Auctorem rodit, excrucians
animum,”¹⁰⁴ aliquando accepta licentia nocendi, quasi Vesveus ruptis
cavernis omnia vicina consumit, sed Vesveus iste, id est, invidus non
moven sapientem.

d. 2 Quod dicit fulmen “solitum ferire celsas turres”¹⁰⁵ est Philo-
30 sophia quod quomodo sit videamus. Cum enim nimius calor non
potest durare sine humore etheris [et] ideo attrahit sibi humorem ad
conservationem sui. Sed humor cum ascendit ex pondere suo movet†
aera et commotus illi per venas usque ad summum aeris ex prepondera-
tione aque thessalicis* conmoventur quemadmodum in mari, quod
35 prius conmovetur fundus aque, unde ante tempestatum videtur phoce
et in hoc cognoscunt naute tempestatem quia phoce naturaliter dormi-
unt, ut ait Juvinalis: “eripient somnum Druso vitulisque marinis.”¹⁰⁶
Cum incipit moveri mare a stagno† excitantur et veniunt usque ad
summum incipiunt concurrere et se illidere unde fit similiter in aere.
40 Cum illa commotio pervenit ad summum concurrere incipiunt unde et
sese illidere partes aeris quasi conmote aque concurrunt et simul illu-
dendo faciunt fragorem et splendorem, quia ex motu aer incalescit et
relucet quemadmodum fit ex violenta collisione lapidis, sed cum simul

¹⁰⁴ Cited by William of Conches, *De Philosophia Mundi* Bk. III, Preface PL 172.75.

¹⁰⁵ *De Consolatione Philosophiae*, I, m. 4.

¹⁰⁶ Juvenal *Satires* 3.238 YAL.

†homo] bene

*Vesveus] Veseus

†moven] manet

*thessalicis] pthessalicis

†stagno] sano

fiant fragor et splendor ante videtur splendor quam audiatur fragor,
 45 quia est velocior visus auditu quod quilibet potest perpendere. Si fra-
 gor, quia est velocior visus auditu quod quilibet potest perpendere. Si
 consideret a longe aliquem ferientem antequam audiat fragorem ictus
 videbit alium elevatum. Ex illa collisione quam prediximus generatur
 maximus impetus, quia violenta collisio generat aliquem impetum.
 50 Impetus ille si sursum tendat tonitrus sine fulmine fit. Si vero deorsum
 tendat et non sit tantus quod usque ad terram veniat similiter est ton-
 itrus sive fulmine. Si vero usque ad terram veniat tunc est fulmen
 quod aliquando tantum findit, aliquando tantum urit quia in illo impetu
 aer ex motu calescit, et si in hac parte aeris inundatio aquosarum
 55 nubium fit, tunc findit. Si vero non sit in hac parte illa inundatio
 extinguitur et tunc <urit> sed non <findit>. Si autem Sole con-
 trahente humorem fulmen et tonitrus fiant. Per hoc potest perpendi
 quod in estate sepiissime fit, sed raro in aliis temporibus, quia in yeme
 et in aliis temporibus remotior est Sol quam in estate, idcirco non est
 60 nobis tantus calor qui possit usque ad summum aeris trahere humorem,
 idcirco est illa commotio venti circa terram. Sed impetus ille citius
 reperit alta, quia vento impellente vadit aliquantulam obliquando.

d. ulterius. Hic per fulmen ira divina intelligitur vel alicuius
 potentis vel potestatis magne et hoc auctoritate Virgilii, qui volens
 65 designare destructionem agrorum et iram Augusti futuram ait: “de
 celo tactas memini predicere quercus.”¹⁰⁷† Ut per quercus* significaret
 agros, quia de eorum fructu primi <homines> vivebant. Per fulmen
 vero significaret iram potentis vel imperatoris, sed hoc fulmen, id est,
 ira “solitum est ferire celsas turres” et deprimere alios potentes, sed
 70 hoc non movebit sapientem, qui numquam mortem que sit honesta
 timet. Et notandum quod cum sint tres angarie, id est injuste coac-
 tiones vocis pene corporalis ablationes suorum, totas tres ponit Philoso-
 phia dicendo nulla earum movet sapientem. Et per minas portentis

¹⁰⁷ Virgil *Eclogues*, I.17 YAL.

†quercus] querit, quarcos

*quercus] querit, quarcos

intelligimus angariam sermonis, per Vesveum angariam corporis, per
75 fulmen “solitum ferire celsas turres” angariam que est in
<ambulatione> possessionis.¹⁰⁸

¹⁰⁸ William of Conches, commentary on *De Consolatione Philosophiae*, I, m. 4, fols. 72^v-73.

Prophecies of Esdras¹⁰⁹

<p>Alpha Hyems 80 calidum. Estas pluviosa, autumnus frumentosus, bene reddens 85 in horrio. Fructus copiosus. Abundantia mellis. Mortalitas hominum. 90 Appellatores multi. Magna parlamenta, sine profectu. Mutatio principum 95 vel dominorum.</p>	<p>Beta Hyems communis, estas madida modicum granum. Multus tonitruus. Bona vina. Magnus dolor. Mors regum. Destructio apium. Magnus labor guerre et nullum impletum. Potestas malorum spirituum. Si siccum, granum optimum et fructiferum.</p>	<p>Cima Hyems niger. Estas pluviosa autumnus carus bene reddens grana, fructus, copiosus. Mel bonum. Mors multorum. Infirmitas pecudum. Magnus labor <vanum> † sine vino. Potestas procellarum vigilie multe.</p>	
<p>Delta Hyems calidus. Estas bona. 100 Autumnus bonus. Bene reddens. Multus fructus. Bona vina. Multum mel. 105 Mors mulierum pregnantium. Periculum feni. Magna parliamenta. 110 Discordantia dominorum. Potestas et valitudo ignium 115 materialium.</p>	<p>Eta Hyems ventosus. Estas bona. Autumnus bonus. Nullus fructus fere. Carnes care. Multum mel. Mortalita<s> pecudum. Mundus diversus. Pax in regno. Fluctus magni, et durantes et impediendes multa.</p>	<p>Digamma Hyems niger. Estas cara. Modicum granum. Bona vina. Infirmitas oculorum. Parum mel. Mortalitas puerorum. Fames magna locorum diversorum. Periculum multum aeris et tonitru. Pisces multiplicentur et aque inundantes.</p>	<p>Gamma Hyems calida. Estas pluviosa. Multum frumentum. Multus ignis. Febrecitas hominum. Bonum mel. Multum linum. Mors senum. Multum fenum. Pruine magne cito reddentes.</p>

¹⁰⁹ These prophecies occur widely in late medieval manuscripts, associated with the names of Ezechiel, Esdras, or Erra Pater. There were printed editions as late as 1640. Here two types are combined. One gives the day of the week on which January 1 falls, the other on which Christmas falls. See generally, Bernard Capp, *Astrology and the Popular Press. English Almanacs 1500-1800* (London, 1979), pp. 31, 210 and Keith Thomas, *Religion and the Decline of Magic* (N.Y., 1971), pp. 295-296. For the presumably wide spread habit of making predictions from the days on which January 1 and Christmas fall, see Priscilla Heath Barnum ed., *Dives et Pauper* (London, 1976) EETS: OS 275, Vol. I, Commandment I, cap. 47-48.

†vanum] vanium

	Sol Hyems bona erit, sed 120 ventosa valde.	Luna Hyems bona erit. Ver ventosus.	Mars Hyems mirabilis erit, mulieres	
	Vindemia bona, et sicca estas et bona erit.	Estas ventosa, pluvialis, et tempestuosa. uosa.	morientur, naves periclitabuntur, reges	
125	Oves multiplicentur mel et lac et omnia	Vindemia Bona, apes minuentur.	Peribunt. Omnibus rebus incipiendum	
130	habundabunt, vitule morientur.	Omnibus rebus† inci piendum	bonum est. Qui nascuntur	
	Pax et concordia erunt. Omnia que vis	bonum est. Qui nascuntur fortes erunt.	erunt cupidi. Qui fugerit invenietur.	
135	incipere utile est tempus et qui	Qui fugit in loco occulto invenitur.	In lecto qui ceciderit convalescet.	
140	nascuntur magni erunt. Qui fugerit cito invenietur.	In lecto qui incidit convalescet et resurget.	Annus placabilis multis.	
145	Mercurius* Hyems dura et aspera erit.	Jupiter Hyems mirabilis erit. Ver ventosus,	Venus Hyems mirabilis erit, ver bonus.	Saturnus Hyems turbida erit, ver ventuosus.
	Ver malus et ventosus. Estas bona.	estas sicca, et bona, et vindemia bona.	Estas sicca et bona.	Fructus laboriosus. Vindemia mala.
150	Vindemia arbores et frumenta habundabunt.	Reges sive principes morientur sive peribunt.	Dolor oculorum eveniet. Vindemia bona et copiosa.	Senes morientur. Qui nascuntur vix boni erunt.
155	Juvenes morientur.	Causis inci piendum bonum est.	Oves peribunt.	Furtum invenietur.

†omnibus rebus] omnes res
*Mercurius] Marcurius

erint satis
laborabunt.

affabiles
erunt.

incipiendum

languescet et
vix evadet

160 Omnibus rebus
incipiendum
bonum est.

Qui fugit
cito
invenitur.

bonum est
et utile nimis.

sine morte.

C. 48

d. 1 Astronomia docet de magnitudine mobili, hoc est de motibus firmamenti et planetarum et eorum affectibus. Fecit autem Dominus
 165 firmamentum movens ab oriente in occidens et 7 planetas moventes ab oriente in occidens, et moventur motu equo firmamenti ex quibus omnibus motibus reguntur [infra] inferiora. Nam omnis res in mundo recipit primam formam secundum originem in suam naturam, a viribus superioribus vigorem et humiditatem in ea, unumquemque planetarum
 170 regit et disponit quod convenit nature sue, verbi gratia: Saturnus habet terram, Mercurius aquam, Jupiter aerem, Sol ignem, et non reperitur convenientia in planetarum operibus. Sed in operationibus quas semper habent continuas et perpetuas per virtutem superiorem super carens lumine et de opere et natura. Vegetabilium Saturno regitur, et <ei>
 175 attribuitur, et quicquid vegetabilium est et non fert fructum a Mercurio est. Omne igitur vegetabile, floridum, fructiferum, Soli attribuitur, et per ipsum figitur. Saturni attribuitur floridum et non flores a Mercurio causantur et a Marte ista [quod] vegetabilia, quedam per ramos, quedam per semina, quedam sine semine nascuntur et huius plantatione parent, quia luce clarior ex predictis quolibet species vegetabilium
 180 habet disponi patet et complectionatur et ymaginatur virtutem unius planete et assimilatur ei et attribuitur <eius> virtuti, 2 planetarum vel in plurium, secundum quod potest suscipere et juvat quamlibet proprietatem, id est, quod ei attribuitur alia virtus naturalis et disponit
 185 suas species sicut in colore, sapore, odore, et <proprietatibus> huiusmodi et alia naturalis tollit omnes has proprietates et virtutes naturalis et quod decurrit ab ipsa imitatur per eam et facit eam durare per totum tempus; quantitates sibi efficiunt vel designant ex sua virtute, quia non est actus sine motu et non est compositio sine termino et sic
 190 invenies quamdam speciem vegetabilium noticiam, quamdam sanitivam, quamdam mortiferam et hoc diversimode secundum complectionem et quantitatem eamus de posito loco decernanto determinamus.¹¹⁰

¹¹⁰ d.1 - *Secretum Philosophorum*, Trinity College, Cambridge, MS 0.1.58, fols. 84-87, perhaps composed in England in the thirteenth century YAL. See Introduction for John de Foxton's interest in this work.

C. 49

d. 1 Sphere sunt 9 summi celi et una intendit a prima scilicet superiorum spherarum et est sphaera circumdans Deum infra ipsum. Sphaera syderum, que est secunda sphaera, tertia sphaera Saturni, quarta sphaera Jovis, quinta sphaera Martis, sexta sphaera Solis, septima sphaera Veneris, octava sphaera Mercurii, nona sphaera Lune, adhuc infra has sphaeras sunt 4 sphere elementorum quarum prima est ignis, secunda est sphaera aeris, tertia sphaera aque, quarta sphaera terre. Est autem terra in medio elementorum sita, est sola densior† inter omnia corpora, et spissior et equaliter. Et postquam orte fuerint ille quemadmodum in seipsis dispositione naturabili divisa in pulcritudine ordinate, mote sunt circulariter in suis partibus et planetis super elementa 4 in situ, dominatur super ea nox, dies, estas, hyems, estus, frigus, et compositione quidem sunt in quodam actu. Contemperatum est rarum cum denso condensis in eis erat ponderosum cum eo quod erit leve, et calidum cum frigido et humidum cum sicco. Tunc componitur ex eis <et> ex longitudine temperierum universe species compositorum temperierum quot sunt minerabilia sive vegetabilia sive animalia. Sunt autem organibilia postquam congelatur in seminibus terre et profundo maris et concavitatibus montium ex fulminibus inclusis et ex vaporibus ascendentibus et ex humidis congelatis et concavitatibus cavernarum in quibus aer terrens dominatur, sicut aurum, ferrum, plumbum, stagnum, lapides margarite et huiusmodi similia que videntur et cognoscuntur. Animal vero est genus quod movetur, et transit ad locum per seipsum et aeritas in eo magis dominatur vel compositio nobilior est in compositione originali. Animal autem nobilius est genus in compositione quam vegetabile. Homo autem nobilior est in compositione omni animali et igneitas magis in eo dominatur. Sunt autem 5 genera animalium, scilicet, homo, volatile, aquatile, gressibile, et reptile. Super 5 sensus non perficiuntur plante* que nascuntur ex terra nisi communicent et concurrent cum eo sepe rami† in foliis fructus.

d. 2 Dividatur a prima causa celum motus super 2 polos quorum

†densior] dencior

*plante] planta

†rami] ramos

unus vocatur articus alius antarticus inter quos imagnetur celum esse
 divisum in 2 mediatates equales per unum circulum qui vocatur
 35 equinoctiale quia cum Sol fuerit sub illo circulo semper est nox equale
 diei. Imagnetur tunc iste circulus qui (Fol. 24^v) dividitur in 360 partes
 equales et iste vocatur gradus, tunc imagnetur alius circulus transiens
 per 2 puncta, omnia declinans, hunc ad austrum hinc ad septentrionem
 secundum quantitatem punctorum ab equinoctiali que quidem quantitas
 40 est spatium 34 graduum et zodiacus† ille circulis ecliptica sive medium
 zodiaci que est zodiacus signiferens signorum habens 12 gradus in lati-
 tudine cuius medium est ecliptica. Dividitur autem ille zodiacus 12
 gradus partis equalis que vocantur signa. Que sunt Aries, ♈Taurus,
 Gemini, Cancer, Leo, Virgo, Libra, Scorpio, Sagittarius, Capricornus,
 45 Aquarius, Piscis.

d. 3 Dividitur autem quodlibet signum in proprietates sibi annexas
 accidentales et substantiales. Sunt hee 3 Aries, Leo, Sagittarius. Sunt
 significativa simpliciter primo <ignea> colerica, calida, sicca. Taurus,
 Virgo, Capricornus sunt significativa tripliciter, 2 terrea, melancolica,*
 50 frigida et sicca. Geminus, Aquarius, Libra sunt significativa tripliciter,
 terrea,† aeria, sanguinea, calida et humida. Cancer, Scorpio, Piscis sunt
 significativa tripliciter, 4 aquatica, fleumatica, frigida et humida.
 Proprietates signorum accidentales sunt ille nam Aries significat de cor-
 pore hominis, faciem ad caput. Taurus collum et guttur, Gemini
 55 humeros et brachia, Libra lumbos et renes, illia et nates. Scorpio testi-
 culos et vesicum anum usque ad femora. Sagittarius femora et ankos
 usque ad genua. Capricornus genua, Aquarius crura et tibias, Piscis
 pedes et plantas pedum.¹¹¹

C. 50

d.1 Legitur Saturnum 3 filios habuisse, scilicet Neptunum, Jovem,

¹¹¹ d. 1 - d. 3 *Secretum Philosophorum* fol. 87.

†zodiacus] zodiacum

*melancolica] malencolica

†terrea] trio

et Plutonem quibus divisit regnum tripartitum, id est triplicem
machinam mundi huius, unde versus:¹¹²

5 Jupiter† astra, fretum,
 Neptunus cattays Plutoni.
 Regna paterna tendent
 Tres tria quisque suum.

Mater primo erat Rea et dicitur reor-reris, quia fecit Saturnum reri, id
10 est, putari quod peperisset lapidem. Mater secundo dicitur Ceres, quasi
constans, quia quolibet die, <ea>, ceres id est, blandum recreat nos.
Cybele* mater tertio dicitur quasi cubile a cubon solidum a cubo-bas,
quia omnia cubant in gremio terre. Stilbon dicitur Mercurius quasi stil-
lans bona quia planeta benevola et fructifera est. Luna dicitur a lucen-
15 tes, quia capit lumen a Sole. Sol dicitur quia solus lucet. Venus dicitur
a veneror-aris, quia tempore antiquo in magno honore habebatur, vel,
quia planeta benevolus est et omnes res in maxima debent haberi
reverentia. Mercurius dicitur quasi mercatorius et dicitur Mercurius
quasi [medicis] currens inter homines, et hoc nichil aliud est quam
20 sermo secundum Isidorum.¹¹³ Mars dicitur quasi mors quia in eo mors
regnat, id est, pestilentia et in Mercurio. Jupiter dicitur quasi jubens
pater vel juvans pater, quia omnia juvat. Saturnus dicitur quasi satur
annus, quia in illo anni fructibus sunt pleni qui nos saturiunt, id est,
reficiunt. Et sciendum est quod quilibet istorum planetarum habet
25 domicilium suum et regimen in duobus signis preter Solem et Lunam,
quorum alter tantum in uno. Saturnus vero habet domicilium suum in
Capricornio et in Aquario. Jupiter in Piscibus et Sagittario, Mars vero
in Ariete et in Scorpione, Venus vero habet domicilium suum in Libra
et in Tauro. Mercurius habet domicilium suum in Virgine et Geminis.

¹¹² on this popular formula, see Lynn Thorndike, "Unde Versus," *Traditio* 11 (1955), pp. 163-193. The verses in these lines are unidentified and it is possible that de Foxton composed them for the occasion.

¹¹³ Isidorum, Lindsay ed., *Etymologiae* VIII. 11.45. See also Roswitha Klinck, *Die Lateinische Etymologie des Mittelalters* (Munich, 1970), p. 183.

†Jupiter] Jubiter

*Cybele] Sibile

- ³⁰ Cumque unusquisque predictorum planetarum habeat 2 signa sibi in domicilio deputata. Isti duo Sol et Luna non habent nisi unicum, ita quod Sol habeat Leonem, Luna vero Cancrum, ut plenius patet in figuris sequentibus et cetera.

C. 51

d. 1 Sunt 12 signa quorum primum dicitur Aries, in quo est Sol in Martio, et dicitur Sol in illo mense esse in Ariete, quia sicut Aries ut dicitur incumbit in yeme sinistro latere, in estate dextro, sic Sol in Martio et inclinatur versus aliud hemispherium.[†] In secunda parte inclinatur se versus nostrum vel quia Aries in anteriori parte vigorem habet cum in posteriori sit animal debile* <ut> infra. Sol in Martio in anteriori, scilicet versus estatem magnos exercitus infundit calorem[†] eius sed in parte posteriori, scilicet, versus yemem parum habet caloris.

10 Secundum signum dicitur Taurus in quo (Fol. 25^r) Sol dicitur esse in Aprili et dicitur esse in Tauro, quia tunc taurorum patent operationes, et sicut Taurus est fortior Ariete ita Sol maiorem infundit calorem in Aprili quam in Martio.

Tertium signum dicitur Gemini in quo est Sol in Mayo, et tunc 15 dicitur in Geminis, quia tunc geminatur calor vel quia Gemini depingitur miro modo se applicans ita per virtutem Solis in illo mense radices herbarum et segitum ad modum geminorum amplectuntur.

Quartum dicitur Cancer in quo Sol dicitur esse in yeme, quia sicut Cancer est animal retrogradiens ita Sol in hoc mense in solstitio estivali 20 cum accessit versus nostrum hemispherium. Quando contingit et ascendit quam pole gradus retrogradiendo convertit se versus aliud hemispherium.

Quintum signum dicitur Leo in quo est Sol in Julio, quia sicut leo est animal ferventissime ire, et maximum supra cetera animalia habet 25 domicilium sic Sol in Leone.

Sextum signum dicitur esse Virgo in quo Sol dicitur esse in Augusto, quia sicut Virgo sterilis est quoad partum ita id tempus sterile, ita quod fructus amplius non producit, sed magis iam productos maturat* vel facit maturare.

30 Septimum signum dicitur esse Libra in quo est Sol in Septembri, et dicitur tunc esse in Libra, quia tunc librat dies cum nocte, est enim in Septembri equinoctium autumnale.

[†]hemispherium] yimspherium

*debile] debele

[†]calorem] calor

*maturat] mature

Octavum signum dicitur esse Scorpio, in quo Sol dicitur esse in Octobri, quia sicut Scorpio pungit ita in illo mense cito pungit frigus et
 35 tempestas.

Nonum signum dicitur Sagittarius in quo Sol dicitur esse in Novembri, quia sicut Sagittarius subito emittit sagittas ita tunc yems subito mittit tempestates grandines et similia.

Decimum signum dicitur Capricornus in quo Sol dicitur esse in
 40 Decembri, et hoc quia tunc tempus breve et fetidum et sicut hoc animal dicitur esse fetidum vel huiusmodi alias pascendo erigit ita Sol in illo mense se erigit convertendo se versus istud hemispherium.

Undecimum signum dicitur Aquarius in quo Sol dicitur esse in Januario, et dicitur esse in Aquario tunc propter pluviarum multitudi-
 45 nem.

Duodecimum signum dicitur Piscis, in quo Sol dicitur esse in Febuario, quia sicut Piscis est alias tunc multiplicatus ita in illo mense fieri solent coitus et generationes per quas multiplicantur animalia. Primum signum deservit Martio, secundum Aprili, et sic deinceps, ita
 50 quod 2 ultima deserviunt Januario et Febuario et semper quindecim kalendis† collocanda sunt.

C. 52

d. 1 Dicto de qualitatibus signorum iam dicendum est de qualitatibus planetarum. Saturnus est malus ferendus, frigidus et siccus, et frigidus in summo, sic est eius natura intus; omnia dimittit preter sua.
 5 Jupiter est viridus et calidus, humidus in parte; omnia auget sua et aliena. Mars, malus ferendus, calidus et siccus temperate, suis prodest, alienis nocet. Luna, mediocris temperata et frigida superflue humida, suis prodest, alienis nocet.

C. 53

d. 1 Coniunctiones planetarum et actus sunt isti. Saturnus preest melancolie et terre et dat pingues et stabiles actus. Jupiter preest sanguini et aeri et dat temperatos actus. Mars preest corpori rubeo et

†kalendis] kalendas

5 igni et dat actus instabiles et distemperatos. Sol preest carni temperate
 et dat actus mobiles et intemperatos. Venus preest fleumatici tem-
 perate et dat stabiles actus in principio et mobiles in fine prebet. Mer-
 curius preest omnibus et dat cum bonis bona, et cum malis mala. Luna
 preest fleumatici distemperate† et aque et dat instabiles actus. Habent*
 10 etiam planete in genere hominis effectus et similiter cuiuslibet animalis.
 Nam Saturnus infrigidat materiam coagulando primo mense. Jupiter
 operatur membra et facit nasci in septimo mense, ibi incipitur tunc spir-
 itus ab eo. Mars componit ossa et interiora. Sol facit spiritum in quo
 mense debet nasci et facit stomacum et epar et cor. Venus facit super-
 15 cilia, aures, nasum et multa faciei et testiculos. Mercurius facit omnem
 formam corporis et linguam ordinat. Luna facit pulmonem, et membra
 dividit per loca sua.

Habent† etiam planete digitos in signis et dominium maius et
 minus secundum que sunt in maxime conveniendis. Sunt autem 5 dig-
 20 nitates (Fol. 25^v) que sunt facies tres, triplicitas, exaltatio, domus.
 Quando autem planeta est in <una> facie habet unam dignitatem,
 quando habet totum, habet 2 dignitates, quando est <in> triplicitate
 habet 3 dignitates, quando est in exaltatione habet 4 dignitates, quando
 est in domo habet 5 dignitates.¹¹⁴

25 Disponunt autem planete ista inferiora secundum complectionem
 eorum et secundum naturam eorum in signis, et maius et minus secun-
 dum dignitatem eorum que cognoscuntur per tabulam sequentem, quia
 magna eruditio semper in figurativis scriptionibus et locutionibus
 inventa ac ostensa est, et quia nonnulli rudes et indocti videntes *Secreta*
 30 *Philosophorum** citius detractant et scandalizant ea quam inde virtutes
 cumulant.

¹¹⁴ d. 1 *Secretum Philosophorum* fol. 88.

†distemperate] distemperato

*habent] habunt

†habent] habunt

*Today called *Secretum Philosophorum*

Table 6

	Signa	Saturnus	Jupiter	Mars	Sol	Venus	Mercurius	Luna
	Aries	32	32	521	431	21	2	0
35	Taurus	27	2	32	0	532	21	432
	Gemini	32	321	21	1	2	532	0
	Cancer	2	42	32	0	321	21	531
	Leo	327	521	21	53	2	21	0
	Virgo	2	2	32	1	321	32	531
40	Libra	4321	321	2	0	52	32	7
	Scorpio	2	2	5321	1	321	2	3
	Sagittarius	321	512	2	3	2	21	1
	Capricornus	52	21	4321	1	32	21	3
	Aquarius	532	2	2	0	21	321	1
45	Piscis	21	521	321	0	432	2	3

C. 54

- d. 1 Paradysus dicitur locus deliciarum, unde Genesis 2 “plantaverat autem dominus Deus paradysum voluptatis a principio, in quo posuit hominem quem formaverat.” Est autem paradysus locus in
 5 orientis partibus constitutus, et dicitur paradysus Grece, ortus Latine, Eden Ebrayce, et Latine <ut> delicie interpretantur. Conjuncta hec duo sonant ortus deliciarum. Est enim omni genere ligni et pomiferarum arborum consitus, habens in se lignum vite. Est dicitur paradysus quasi parans Dei visum.¹¹⁵
- 10 d. 2 Nota hic quod paradysus creditur esse quidam locus corporalis indeterminata parte terre situs temperatissimus et amenus ut homo nullis perturbationibus impeditus spiritualibus deliciis quiete frueretur. Hic autem locus exterminatur sub equinoctiali esse versus orientalem partem. Leo dicit quod philosophi locum illum temperatissimum assertunt.¹¹⁶ Ex quo etiam loco Julius dicit unus de 4 fluminibus paradysi
 15 fluere videtur.¹¹⁷ Unde secundum Bedam “volunt <intellegi quod> in orientali esse parte paradysum, sine ligno interjacent spatio vel maris vel terre <cunctis> regionibus quas <nunc> incolunt homines secretum, et in alto situm, unde nec aque nec diluvii illuc pervenerunt.”¹¹⁸
- 20 Sed consuevit queri quomodo intelligatur illud quod dixit Dominus in cruce latroni: “amen dico tibi hodie mecum eris in paradyso,”¹¹⁹ ad hoc potest dici, quod hoc non est intelligendum de paradyso terrestri, quia passio Christi non reducit ad illum paradysum sed ad celestem. Qui quidem paradysus potest accipi dupliciter secundum regulam fruitionis. Et sic statim moriens in paradyso latro fuit vel quantum ad
 25 locum glorie convenientem et sic in nullum paradysum† intravit ante

¹¹⁵ Gen. 2.8; Isidore of Seville, *Etymologiarum*, Lindsay op. cit., XIV. 3.2.

¹¹⁶ This statement does not occur in the genuine works of Leo the Great.

¹¹⁷ Julius Pomerius, *De Vita Contemplativa Libri Tres*, III. 18, PL 59.501.

¹¹⁸ *In Genesis* I. ii. 8-9, C. W. Jones ed., *Bedae Venerabilis Opera* (CC 118A, Turnholt, 1967), p. 46 YAL.

¹¹⁹ Luke 23.43.

†in nullum paradysum] in nullus paradysus

ascensionem.¹²⁰ Et hic est paradysus deliciarum ut invenitur in multis scripturarum locis.

¹²⁰ John alludes here to the view of the western Fathers that after death, Christ went to hell in order to free the patriarchs. See Augustine, *De Genesi ad Litteram*, Bk. 8, *PL* 34.376 and *Epist.*, 187, *PL* 33.833 YAL.

Table 7, Alexander *De Signis*¹²¹

30	Augustus	Martius	Aprilis	Maius	Junius	Julius
	Virgo	Aries	Taurus	Geminus	Cancer	Leo
	Libra	Taurus	Geminus	Cancer	Leo	Virgo
	Scorpio	Geminus	Cancer	Leo	Virgo	Libra
	Sagittarius	Cancer	Leo	Virgo	Libra	Scorpio
35	Capricornus	Leo	Virgo	Libra	Scorpio	Sagittarius
	Aquarius	Virgo	Libra	Scorpio	Sagittarius	Capricornus
	Piscis	Libra	Scorpio	Sagittarius	Capricornus	Aquarius
	Aries	Scorpio	Sagittarius	Capricornus	Aquarius	Piscis
	Taurus	Sagittarius	Capricornus	Aquarius	Piscis	Aries
40	Geminus	Capricornus	Aquarius	Piscis	Aries	Taurus
	Cancer	Aquarius	Piscis	Aries	Taurus	Geminus
	Leo	Piscis	Aries	Taurus	Geminus	Cancer

¹²¹ See Vatican MS Palatine Lat. 1115, fols. 167^v - 168^r.

	September	October	November	December	Januarius	Februarius†
	Libra	Scorpio	Sagittarius	Capricornus	Aquarius	Piscis
45	Scorpio	Sagittarius	Capricornus	Aquarius	Piscis	Aries
	Sagittarius	Capricornus	Aquarius	Piscis	Aries	Taurus
	Capricornus	Aquarius	Piscis	Aries	Taurus	Geminus
	Aquarius	Piscis	Aries	Taurus	Gemini	Cancer
	Piscis	Aries	Taurus	Geminus	Cancer	Leo
50	Aries	Taurus	Geminus	Cancer	Leo	Virgo
	Taurus	Geminus	Cancer	Leo	Virgo	Libra
	Geminus	Cancer	Leo	Virgo	Libra	Scorpio
	Cancer	Leo	Virgo	Libra	Scorpio	Sagittarius
	Leo	Virgo	Libra	Scorpio	Sagittarius	Capricornus
55	Virgo	Libra	Scorpio	Sagittarius	Capricornus	Aquarius

†Februarius] Februarum

Table 8

	Hore	Diei	Hore	Noctis	Dies Solis	Dies Lune	Dies Martis
	1	8	3	10	Sol	Luna	Mars
	2	9	4	11	Venus	Saturnus	Sol
60	3	10	5	12	Mercurius	Jupiter	Venus
	4	11	6	0	Luna	Mars	Mercurius
	9	12	7	0	Saturnus	Sol	Luna
	6	1	8	0	Jupiter	Venus	Saturnus
	7	2	9	0	Mars	Mercurius	Jupiter

65	Dies Mercurii	Dies Jovis	Dies Veneris	Dies Sabbati
	Mercurius	Jupiter	Venus	Saturnus
	Luna	Mars	Mercurius	Jupiter
	Saturnus	Sol	Luna	Mars
	Jupiter	Venus	Saturnus	Sol
70	Mars	Mercurius	Jupiter	Venus
	Sol	Luna	Mars	Mercurius
	Venus	Saturnus	Sol	Luna

C. 55

d. 1 Incipit Plato narrare de illo genere Atheniensium, dicens quod Pallas in typo pro sapientia ponitur. Que utramque urbem constituit, quia conventus sapientium utramque composuit. Sed de nominis
 5 Athenarum impositione Pallas et Neptunus certaverunt quia esset in litore maris sita et ex frequentia mercatorum per mare venientium maximum nomen haberet et ex conventu etiam et studio sapientium, dubium fuit a quo maius. Sed in dissensione <illa> vicit Pallas, annuentibus diis, quia maior est et plus Deo placet opinio fame quam
 10 mercature. Quia Pallas protulit olivam ideo est quia oleum convenit lucerne studentium. Quod Neptunus equum, vel propter maris inconstantiam vel quia mari advehitur aurum ex quo oritur prelium, cui equi sunt necessarii. Condidit constituendo muros, id est populos augmentando, leges ponendo. Set ne aliquis <putaret> utramque in eodem
 15 tempore esse factam, id est Athenas.

d. 2 Et addit, ex quo legitur in fabulis, Vulcanum se Palladi commiscere voluisse. Qua repugnante, cecidit semen in terram <ex> quo natus est Erictonius habens draconinos pedes. Unde ad celandum turpitudinem pedum usum invenit currum. Unde Virgilius "primus Erictonius" et cetera. Hic imperator Athenien- (Fol.27^r)-sium fuisse dicitur, dictus Erictonius quasi ex lite et terra creatus. "Er" enim lis est, "rictos" terra. Indiges† vero ager dicitur, quia inde homo est genitus. Huius integumenti talis est veritas. Vulcanus aliquando dicitur ignis, et tunc dicitur Vulcanus quasi volicanus vel volans* candor, quia volat in
 25 altum et canus propter favillas. Aliquando dicitur Vulcanus fervor ingenii quasi "bules cauma". Bule enim est ingenium vel consilium, cauma ardor vel fervor. In hoc loco ita accipitur. Hic Palladi se commisceri desiderat, unde ex fervore ingenii aliquis perfecte sapientie aspirat. Sed Pallas reluctatur, quia nullus in hac vita perfectam habere
 30 potest scientiam. Sed quamvis Pallada non retineat, semen tamen ejicit quia, etsi perfectam non habeat sapientiam, tamen aliquando acquirit quia "est aliquid prodire cenus si non datur ultra". Sed semen <illud> cadit in terram quia ex hoc fragili et terreno corpore gravatur.

†indiges] indigos

*volans] volitius

Inde Erictonius, in superiore parte homo, in inferiore parte draco, quia
 35 ex sapientia predicta nascitur et cura celestium que rationalis est, et
 cura temporalium, que utilis est, et astuta ut draco. Sed illa superior,
 hec inferior, quia illa cura dignior est ista. Sed quia cura temporalium
 vix aut numquam sine aliquam turpitudine haberi potest, ad hanc celan-
 dam parat currum, idest, rationem et intellectum et virtutes. Et ex hoc
 40 Erictonio et indigete agro facte sunt Athene, quia ex conventu sapientis
 et agrestium inde genitorum facta est illa civitas, et de Vulcano semine
 satis diximus. De numero annorum in quo quidam dissentiunt,
 dicamus. Sunt igitur qui dicunt 1000 annos fuisse a constitutione
 Athenarum usque ad constitutionem Says, et inde usque ad tempus in
 45 quo sacerdos ista narravit, 8000 annorum. Et ita sunt 9000 annorum a
 constitutione Athenarum usque ad narrationem sacerdotis. Alii dicunt
 9000 annorum inter utramque civitatem sed a constitutione Athenarum
 usque ad Erictonium 1000 fuisse annos, et ab Erictonio† usque ad con-
 stitutionem Says scilicet 8000 secundum utramque litteram.

50 d. 3 Est quoddam mare quod dicitur Athlanticum scilicet illa
 refluctio que ab occidente vergitur ad septentrionem ab Athlante
 monte adjacente. Vultque Plato in illo mari quasdam fuisse insulas
 ante illum locum quo mare ingurgitur inter Calpem et Athlantem,
 unam magnam et parvas adjacentes ex quibus ista gens exivit. Ad hoc
 55 quod aliquis posset dicere, “unde est quod modo nulli inde conveni-
 unt?” Respondetur: quia tunc erat conmeabile, modo non. Dum
 enim ille exstabant insule, homines de illis ad continentem terram,
 <veniebant> et de continenti ad insulas, sicque fretum factum erat
 conmeabile. Omnis vestibuli vocat introitus inter Calpem et Athlanta
 60 <et> antequam insula Herculis vocata est Gades, quia ibi quasdam
 columnas posuit, ut signaret ultra nullam restare terram. Sed ne
 quereretur quomodo ex insula tanta gens venire potuit, subjungit. Quia
 dixerat eorum qui addiscuntur in prima etate facilem esse memoriam,
 ponit inde phisicam rationem sub quadam dubitatione. Cuius hec est
 65 summa, quod anima naturaliter omnium cognitionem deberet habere,

†Erictonio] Ericto

sed adjuncta corpori, carnis gravedini, a naturali cognitione privatur. Sed postea, cum primum incipit intelligere, quasi congaudens sue nature, ea que percipit tenaciori commendat memorie. Sequentibus vero etatibus, quia intelligere iam versum est sibi in tedium, minus
 70 conservat audita, ut dicit Plato.¹²² (Fol. 27^v)

Phlebotomy Tables¹²³

† Phlebus† † enim doctor dicit quod sanguis minuatur in capite post cibum assumptum si morbus in nervis fuerit aliter magnam penam patietur in vulnere ferri sanguinis. Vena in fronte bona est pro ymi-
 75 grania et pro apostemate in oculis pro flemate et pro lebra* faciei.

Vena in pircula bona est pro oculis aquaticis et rigantibus et pro parali-
 ticis et fantasia in cerebro, et pro non valentibus dormire. Isti sunt dies
 magis periculosi et a Grecis et philosophis in ibi, scilicet, octavum
 kalendas Apriles, octavum kalendas Augusti, octavum kalendas Decem-
 80 brum, quia post sanguinem cito morietur vel leprosus erit omnibus
 diebus vite sue et maxime si de anca post sanguinis minutionem com-
 mederit. Item cautius caneat unusquisque ne minuat sanguinem nisi
 magna necessitas ingruerit.

Vena sub auribus bona est pro dolore capitis et prurigine et pro prus-
 85 tulis, id est rede blayns† in facie et pro dolore aurium et vena sub
 mento bonas est pro prurigine et prustulis, id est rede blayns et pro

¹²² d. 1 - d. 3 Jeaneau ed., William of Conches, *Glosae in Platonem*, pp. 92-94.

¹²³ See, on the tradition of phlebotomy lore, Linda E. Voigts and Michael McVaugh, *A Latin Technical Phlebotomy and its Middle English Translation* (Phila., Pa., 1984), pp. 1-6.

†Phlebus] Globus. "Dr. Phlebus" is unidentified. It is not possible to reproduce the numbering and sentence divisions of the checkerboard patterns containing this material in the manuscript.

*lebra] lepra

†ME: "chilblains." On this and subsequent ME medical terms, see Thomas W. Ross and Edward Brooks, Jr. eds., *English Glosses from British Library Additional Manuscript 37075* (Norman, Oklahoma, 1984).

carentia venti, et pro stomacho, et pro excoriatione in ore et in lingua et dolore aurium. Cefalica bona est, id est, vena capitis valet pro capite, et pro oculis, pro gutture, et pro dolore in lingua, et in radicibus
 90 eius et pro pestilentia.

Ab ydibus Iulii usque ad nonas Septembri qui sunt dies caniculares et dicuntur caniculares a canicula, que est stella periculosa.

Media vena brachii bona est pro dolore capitis, et pro costis et stomacho et pro doloribus interioribus in loco ypocondriorum, et pro
 95 strictura pectoris. Item omnis dies Martii prima post quamlibet primam non est bona. Item qui <minuitur> in brachio dextro 10 die Martii vel nono die Aprilis in sinistro brachio numquam erit cecus. Qui vero minuitur in ambobus brachiis quarto die vel ultimo die May numquam febres habebit.

100 Basilica vena bona est pro morbo qui dicitur epatica passio, et pro saliva et pro renibus, et pro opilatione sanguinis nasi.

Vena in latere pro costis et pro morbo qui dicitur ignavus pro apostemate in latere <et> pro inflatura renum. Caveat unusquisque a minutione sanguinis cum fuerit Sol in Geminis vel cito post sanguinem
 105 morietur.† Dies vero Egyptii non periculosi quia ponuntur in calendario non ut observentur sed ut memoriter teneantur preterita. (Fol. 28^r)

Vena inter pollicem et indicem manus pro capite et pro dolore oculorum. Isti sunt dies boni pro minutione sanguinis videlicet Sancti Lamberti episcopi et martyris et est pro gutta securissima medicina probata. Sancti Stephani prothomartyris et dies sanctorum martyrum Gervasii et Prothasii: Cave ab incisione in capite vel in facie et ne inscidas
 110 venam capitalem ullo modo quia periculosum est.

Vena inter medicum et auricularem que dicitur splena pro dolore manuum et pro febre quartana et pro pestilentia in capite vel gutture.

†morietur] moriet

115 Cave ab incisione in collo vel in gutture nec in hiis locis quia valde periculosum est pro malis futuris.

Vena sub cavilla pedum bona est pro renibus extra pedem et dicitur illa vena silvatica pro gutta, pro sciatica, et pro dolore dorsi.

Geminus: Cave ab incisione in humeris vel brachiis sive manibus nec
120 aperias venam in hiis locis ne forte deterius aliquid mali tibi contingat.

Vena sub cavilla pedum infra dicitur domestica et est bona pro vesica, pro lapide in vesica, et pro omnibus infirmitatibus eiusdem.

Cave ab incisione in pectore vel in costis et a lesione stomachi et pulmonis nec inscidas arteriam vel venam que ad splenam dirigitur.
125 Caveas ab incisione nervorum, et a lesione lateris et ossium, nec inscidaris in dorso per apertionem vene nec per ventosam. In Virgine, cave ne inscidaris in vulnere, in ventre, nec in locis oculis.

Vena inter pollicem et indicem pedis pro genibus et tibiis et pro lumbis, pro pedibus, et pro inflatione pedum.

130 Vena in latere pollicis pedis bona est pro febre quartana et pro emoroydis et pro omnibus infirmitatibus casualibus in mulieribus.

Vena inter medicum et auricularem pedis dicitur splena quia sicut jacet in manu, sic jacet in pede. Unde errant accipientes dotis interioribus. In Libra cave ne inscidaris in umbilico vel in inferiori parte ventris nec
135 aperies venam in dorso nec ponas ibi ventosam. Cave ab incisione testiculorum et ani et vesice, et a lesione medulle ne inscidas verendam in viro vel in muliere. Sagittarius: Cave ab incisione femorum et digitorum nec inscidas maculas vel superfluitates excrescentes quia valde periculosum est in hoc tempore.

¹⁴⁰ Vena in virga valet contra retentionem urine, et pro apostemate eiusdem et vesice et contra inflaturam testiculorum, et genitalium pro dolore in le rawn† et pro dolore in ventre.

†ME: rayne, kidney

Quinta ymago¹²⁴

(See fig. 5)

¹²⁴ The association here of parts of the body and constellations appears in the almanachs as the "aspectus duodecim signorum" and derives from Manilius, *Astronomicon*, II. 453-465 and Julius Firmicus Maternus, *Mathesis*, II.24. See also Peter Murray Jones, *Medieval Medical Miniatures* (London, 1984) and Charles W. Clark, "The Zodiac Man in Medieval Medical Astrology" Unpublished dissertation, (University of Colorado, 1979).

Vena sub virga virili bona est pro tumore virge et genitalium.

145 Cephorica est vena optima pedum† sed periculosa pro incisione nervorum ideo ictus eius erit longus et non profundus. In Capricornio cave ne inscidaris in genibus et ab incisione nervorum et venarum in hiis locis quia periculosum est.

Vena in medio pectoris pro lunges* et epate pro pectoris obstructione et
150 pro interioribus hominis, et pro stomacho. In Aquario cave ne inscidaris in cruribus, vel in nervis eorum usque ad inferiora cavillarum quia periculosum est.

Due vene sub lingua sunt bone pro apostemate in gutture, et pro stomacho, et pro corde, et pro swynantia† super omnia. In Piscibus
155 cave ne inscidaris in pedibus ullo modo pretium* indendum est, quod facit minutio sanguinis in homine.

Vena sub labio pro fleumate oris, et pro tumescentibus genvis, et pro faciei, et pro aqua currente inter cutem et carnem. Vivificat mortua, roborat debilia, et consolidat senes, reddit juvenes, confortat cerebrum,
160 aperit stomachum et pectus clarificat, cor letificat, viscera innundat <et> vesicam.

Vena super labium sub naso valet contra lepram faciei et est bona pro morbo qui dicitur corisa in anteriore parte capitis.

Vena in angulis oculorum pro oculis lippis et aquaticis confortat et red-
165 dit sanam et integram, artus debiles et plantas reddit innocuos, omnibus infirmitatibus auxiliatrix est. Vena in tympanis pro dolore cap-

†pedum] pedus

*ME: lungs

†ML/ME: tonsillitis

*pretium] pretia

itis et pro ymigrania confortetur minuta[†] cibus et potibus delicatis et dormire non presumat quia si fecerit non conualescet vel morietur. Sequitur enim restrictio sanguinis diversis modis ut patet. (Fol. 29^v)

170 Summitas urticarum bene in manibus fricata* sanguinem restringit vulnere pleno appposito similiter bursa pastoris. Item stercus porcinum calidis appositum. Item pro sanguine minuente per os betonica, salgia et ruta, angelica decocte in lacte caprino, mane et sero bibite mirabiliter restringit. Iter consolida minor trita et umbilico apposita mirifice

175 stringit tam infra vel supra corpus. Item pellis anguille cremata et in pulverem redacta sanguinem nasi restringit sic et aqua frigida in fonte colli apposita. Nunc aliter videndum et de venis secundum Ypocrasium ut sequitur.

Vena in gena bona est prustulis in facie et pro glabriosis. Sophonalita

180 est vena sub cavilla pedum pro dolore pedum et pro cavilla in tibiis et in renibus et inundat vesicam et ventrem.

Vena in fonte colli valet contra dolorem in spina et in collo et in humeris pro corisa in posteriore parte capitis et contra vanitatem cerebri.

185 Paxiauca est vena sub cavilla et est bona pro dolore articulorum et pro morsia.

Vena veniens ad poplicem valet inscisa ventositati repletis et ydropicis. Vena in medio fronte inscisa purgat emoroydas in nasibus et frenesim.

Vena in temporibus retro inscisa deinceps non fit effusio spermatis.

190 Vena in utroque pede sub cavilla inscisa interius et exterius hominem purgat inferius.

[†]minuta] minutus

*fricata] fricate

Vena inter medicum et auricularem purgat melancoliam et febrem quartanam iuvat. Vena juxta nares incisa purgat caput et auditum iuvat et stomachum.

195 Vena sub sinu iuvat et valet contra passionem oculorum et cerebri.

Vena in extremitate nasi incisa iuvat cerebrum et purgat memoriam.

Vena pulsalis incisa conforta in cardiaca passione et masinate. Vena yliaca et titillaris aperitur pro passionibus inferioribus. Vena in lingua incisa iuvat swinantiam† et impedimentum loquale. Vena sub
200 utrumque parte acelle incisa facit hominem reddendo mori.

Vena purpurea et quedam vena pro passionibus interiorum incisa valet.

Vena in gibbo incisa purgat melancoliam et comfortat renes.

Vena in poplicibus facit hominem currere incessanter si fuerit incisa.

Vena basilica epatica aperitur pro passionibus epatis et totius corporis.

205 Vena cardiaca, id est, cordis vel coralidis insciditur pro passione spumalium omnium.

Vena sub genibus extra incisa iuvat sciaticam* in cruribus.

Vena cephalica, id est, capitis incisa valet contra dolorem capitis et cerebri.

210 Vena sub genu ab interiore incisa sanguinem decurrentem purgat ne coaguletur.

†swinantiam] squinantiam

*sciaticam] ciaticam

C. 56 (Fol. 30^r)

d. 1 Nunc autem dicendum est de 7 planetis et de eorum effectu et operatione; quorum primus est Luna et minima stellarum, id est, planetarum sicut dicunt philosophi. Sed dicit Ysidorus, ideo maior videtur, 5 quia proxima terre in primo circulo fertur huius corpus globosum esse, non igneum, sed aqua permixtum.¹²⁵ Unde et proprium lumen non habet, in modum speculi illuminatur a Sole. Et ideo quasi Lucina, id est luce nata, nominatur. Dicitur enim, si aqua permixta non esset, terram ut Sol illuminaret, immo ob vicissitudinem maximo ardore vastaret. Luna ea parte lucet qua Soli est opposita, ea autem parte obscura 10 est qua Sol est aversa. A Sole vero longius remota tota lucet. Non enim crescit vel minuitur, sed objectu terre <fit, ne> in lumine quod a Sole accipit videatur.¹²⁶

d. 2 Circulum autem suum perambulare affirmatur ut in tabula de 15 7 planetis postea declaratur. Luna 4 si rubeat, ventos ostendit. Si in summo cornu maculas nigras, pluviosum mensem, si in medio plenilunium serenum significat. Est autem tricesima dies qua Luna non lucet, quia ideo tunc videri non potest, quia Soli conjuncta obscuratur; sed eodem momento renascans paulatim ab eo recedendo videtur. 20 Luna terris est vicinior quam Sol, unde et brevior orbe celerius peragit cursum suum. Nam illud inter <quod Sol> in diebus trecentis quinquaginta 5 peragit, Luna per dies triginta percurrit. Unde et antiqui menses in Luna, annos autem in Solis cursu posuerunt. Eclipsim Luna patitur, quando quintadecima est, et hoc eo, quamdiu centrum usque 25 umbram obstantis terre exeat, videat Solem vel videatur a Sole. Magnitudo Lune multo minor est quam Solis. Luna humorum mater est. Unde quidam fluvii orientales crescunt ac decrescunt secundum incrementum vel decrementum Lune. Ipsa etiam humana corpora Lune cursus sentiunt, et hoc maxime hii, qui in insaniam versi lunatici 30 dicuntur. Alie etiam infirmitates in corpore Lunam sentiunt. Animalia etiam ac bestie plurime sagina crescunt vel decrescunt secundum statum Lune. Luna infrigidat ac temperat estus Solis. Luna tenebras noctis discutit. Inter planetas terre proximior est. Possunt autem 10 proprietates Lune cognosci per 6 versus:

¹²⁵ Isidore of Seville *Etymologiae*, ed., Lindsay, op. cit. III.48.

¹²⁶ d. 1 Boese op. cit., Bk. XVII, c. 4, pp. 386-387.

- 35 Humorum mater Solisque refrigerat estum,
 Eclipsim patitur Phebo faciente recessum.
 Huic Sol dat lumen, tenebras de nocte relidit,
 Illustrat mundum, Sol pristina quando revisit.
 Inter planetas magis hec terre propriavit.
 40 Crescit, decrescit, candet tempus mediavit.
 Et est planeta aqueus frigidus temperate summe humida est. Quantitas
 vero Lune requiratur in figura loquente de quantitate planetarum.

C. 57

- d. 1 Luna vero habet domicilium suum in CANCRO, qui ver
 innatus est de aqua, adquiret victum suum, et optime in partibus
 occidentalibus vigeat. Malitiosus, et mente diu mala retinens, albi
 5 coloris et in operibus suis multum dilectans, unam mulierem solam
 diligens et propriam verecundiam patietur. Tandem uxorem ducet de
 stirpe divite unde multum placens gaudebit, nec albi coloris est et in
 propriis non dapsilis.† Iste hoc signum habens in tibia et litigator erit,
 quando injuriatur tunc vix hic* pacificabitur, dives et multiplicatus et
 10 hereditans, quam multi nituntur† supplantare, semper erit movens sive
 in terra fuerit sive in mari, nec adquiescens consiliis nec obprobriis ut
 in manu eius bene patebit, unde multum damnum et forte multos ictus
 patietur, et tempore vagabundus* in dolore. Postea convertens cor
 suum ad dominum omnia corrigens, unde tunc letitia magna sibi
 15 veniet, 2 habens mulieres, subtilis ingenii tamen malum facere, (Fol.
 30^v) a multis dilectus et ideo sua mala opera non curantur. Instabilis in
 verbis et inde multos decipiens quia defraudans unde sibi multa venient
 pericula atque damna et hoc in juventute sua et senio hec emendans.
 Tunc bonus et bonis multiplicatus et sese bene custodiens quia valde
 20 misericors, mentem suam ad omnia bona convertens et bonis suis mul-
 tos sustentabit, tunc cum bonis et honestis conversabitur quorum bona

†dapsilis] dapsilis

*hic] hunc

†nituntur] nitentur

*vagabundus] vacabundus

non erunt sibi tarda. Multum sibi proficiet 2 uxores habere sui autem 2 beneficia, homines secum conductos habebit, sive clericus sive laicus fuerit cum muliere diffamabitur† qui sibi patiet puerum. In lumbis
 25 dolorem patietur. Multum expediet ei venenum injuriare. Infirmabitur vel morietur ut patet in figura de etate, medicabitur ut patet in figura.¹²⁷

§ 1. MULIER NATA pulcra et sapiens et eloquens. Anno et semis dolorem patiens in mente deinde in egritudinem vertens, deinde
 30 conualescet multa faciens matrimonia semper desiderans dives fieri et multiplicabitur. De divitibus ignotis multum locupletabitur sed proximi eius de bonis eius non supportabuntur quia eis invidens erit quod sibi dolorem magnum inferret. Tunc stultitia diffamabitur et culpabitur, itaque conjunx eius se sibi fidelem non estimabit et sibi pepererit* duos pulcherimos pueros. Deinde de culpa resurget et cum conjuge suo
 35 commorabitur. Dies boni et mali requirantur in figura. Nec vix lavat† caput suum in die Veneris. Etas et medicina requirantur in figura.

C. 58

d. prima. Dicto de proprietatibus primi planete et dispositione signi illius. Iam restat declarationem prime ymaginis patescere et picture eius quo vero secundum philosophos femina dicitur sed hec propter
 5 affectum eius pingitur vultu femineo decoro lucifluo et delectabili, cum capite in nova Luna, cum veste discolorata, cum istis 2 litteris in pictura, cum Cancro in pectore, cum Luna ecliptica super cor, cum Luna plena supra umbilicum, accinctus lintheo mundo; cum olla in manu dextra ascendenti et alia in sinistra descendenti.

10 pars 1. Bene quidem per istam primam ymaginem notatur huius seculi instabilitas, cuius causa omnia mala atque perversa evenire perhibentur, unde per vestem in parte fulgidam atque venustam et in parte fuscam; bene significatur juvenis obediens et omni bono consilio

¹²⁷ C. 57 d. 1 See Trinity College, Cambridge MS 0.9.10, fol. 67 for a similar fortune in April.

†diffamabitur] deffamabitur

*pepererit] peperet

†lavat] lavet

promptus, qui bene fulget ornatus virtute obedientie cui juniore citius
 15 maior sapientia principatur quam seniori, quia sunt nonnulli humiliores
 et obediētiore in iuventute sua quam in senectute et unde prius con-
 scientia recta metuit tunc larga et scrupulosa non remordet quod dolen-
 dum est, unde dictum est “cum averterit se iustus a iustitia sua, et
 fecerit iniquitatem, morietur in eis.† In iniustitia sua quam operatus est
 20 morietur.”¹²⁸ Nam dedecus est insipientiori senio quam pueritia. Iste
 due littere Π Θ vestibus inscripte significant practicam et theoricam de
 quibus predictum est, et postea plus patebit que sunt species unius et
 alterius.

pars 2. Bene quidem dicitur caput in nova Luna quasi primo cres-
 25 cens in virtutibus quousque pervenerit ad perfectam etatem ibidemque
 stans quasi in plena Luna, deinde pigritia obtusus decrescens se declinat
 ad suum principium unde originem traxit sue lucis, sicque manentes in
 conjunctione nondum pleni illuminati in hora mortis, unde dictum est
 “nemo mittens manum <suam> ad aratrum, <et> respiciens retro,
 30 aptus est regno Dei.”¹²⁹ Omnium enim elementorum instabilissimus
 dicitur, unde Psalmus: “orietur in diebus eius iustitia et habundantia
 pacis.”¹³⁰ Donec auferatur Luna, id est, mutabilitas huius vite mortalis
 atque mutabilis, sic quam plures cum ad januam perfectionis et discre-
 tionis pervenerint respicientes retro. Cum Luna crescunt in virtutibus
 35 aut decrescunt in vitiis quam diu vivunt, quod est contra eos qui
 dicunt se artius consueto-(Fol. 31^r)-dines dimissis perfectionibus obser-
 vare et custodire, unde Psalmus: “ibunt de virtute in virtutem et Deus
 deorum videbitur in Syon.”¹³¹ Quid enim instabilius vultu femineo quia
 velut* pisces capiuntur in hamo, ita impinguntur† in vultu earum, quia
 40 in quanto pulciores sunt in tanto instabiliores videntibus vultum

¹²⁸ Ezechiel 18.26 .

¹²⁹ Luke 9.62 .

¹³⁰ Ps. 71.7 .

¹³¹ Ps. 83.8 .

†eis] ea

*velut] velud

†impinguntur] inpindi

earum, itaque multi boni eadem via perierunt hinc dicitur “fallax gratis, et vana est pulcritudo.”¹³² Et alibi: “qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mechatus est eam in corde suo,”¹³³ ita visus introitus est operibus libidinosi, unde iterum dictum est “si oculus
 45 tuus scandalizaverit te, erue eum, et proice eum ex te, melius est tibi cum uno oculo in vitam ingredi quam 2 oculos habentem mitti in Gehennam ignis.”¹³⁴

pars 3. Eclipsim Luna patitur, hoc est anima munda de peccato, quia cito postquam mundata fuerit et tota lucens, paulatim cepit rema-
 50 culari et obfascari ubi deest perseverantia, unde dictum est “cito fecerunt et obliti sunt benefactorum eius. Isti sunt qui ad tempus credunt et in tempore temptationis recedunt.”¹³⁵ Et temptationibus minime resistunt, venit eclipsis, id est, defectus lucis et cito labuntur ubi prius, multi sunt hiis diebus quis viam perfectionis adquirunt et tota
 55 mente desiderant sed impediti hac mutabilitate mentis quia iam ad illam vitam anelant iamque proponunt, hoc quod vespere pepigerit mane violabitur, quia quamdiu quis in hoc mundo vivit instabilitatem et mutabilitatem sentiet carnis corruptionis et ruinosae sensualitatis humane, unde Apostolus: “inveni legem in membris meis repugnan-
 60 tem legi mentis mee et captivum me ducentum in legem peccati. Quod volo bonum non facio, sed malum quod odio hoc facio. Non enim ego operor illud, sed quod inhabitat in me peccatum. Quia lege mentis mee servio legi Dei mei, et lege membrorum meorum fragilitatis et sensualitatis servio legi peccati et corruptionis.”¹³⁶ Sed talibus suasionibus
 65 justus non collidetur, unde Psalmus “si ceciderit justus non collidetur, quia Dominus supponit manum eius.”¹³⁷

pars 4. Bene quidem Cancer dicitur in pectore, qui fluctibus marinis super arenam prohicatur, decrescente vero flumine ad hoc retrorsum regredi fertur, sic huius labentis seculi instabilitas hunc in

¹³² Prov. 31.30 .

¹³³ Matt. 18.9 .

¹³⁴ Matt. 18.9.

¹³⁵ Luke 8.13.

¹³⁶ cf. Rom. 7.7-22.

¹³⁷ Ps. 36.24.

70 mundum divitiis <et> voluptatibus prohibet quo nesciente et eo
 recedente hunc retrorsum retrahit humiliat et apportatur,[†] unde dictum
 est "divitiae si affluent, nolite cor adponere."¹³⁸ "Et iterum divitias et
 paupertates ne dederis michi." "Et quare ne forte satiatum evomam
 eas." "Et perjurem nomen Dei mei."¹³⁹

75 pars 5. Habet etiam ymago binas ollas in manibus, unam in dextra
 rorem fundentem, alteram in sinistra vaporem retractantem, unde ille
 vapor retractus, cum ad Lunam pervenerit, eam inficit obscurat, obfus-
 cat, atque maculat ita quod maxima pars sue lucis abstrahit. Hec est
 anima munda terrenis oblectamentis dedita. Hanc obscurat et contam-
 80 inat et lucem perfectionis impellit, quamvis alia olla rorem perfectionis
 adquirat orationibus intentis vigiliis et jejuniis multis, et <sic> canni
 laborans dicit aliam vitam perfectiorem iam concupiscere hancque
 solam affectare sed maxima pars sue lucis terrenis affectibus obscuratur,
 sicque retentus et obscuratus nebula mutabilitate huius avaritiae et
 85 dilectionibus caducis vix aut numquam invenit* perfectionem neque
 devotionem.

pars 6. Accinctus lintheo mundo et albo, non quia anima tota
 humana munda est semper, sed quia modo munda modo immunda
 peribetur quia quanto quis mundior vel sanctior tanto facilius turpitu-
 90 dine fedatur, nam citius in veste alba videtur macula sordis, quam in
 nigra vel alia, unde Aristoteles contraria juxta se posita magis
 averent.¹⁴⁰ Sed quanto minor macula, tanto facilius abluatur. Nunc sta-
 bilitas decrescit, instabilitas accrescit, quia stabilitas et constantia
 exulant a patria.

¹³⁸ Ps. 61.11.

¹³⁹ Prov. 30.8.

¹⁴⁰ Aristotle, *Nicomachean Ethics*, VIII. 1.6 YAL.

[†]apportatur] apporitur

*invenit] inveniunt

(Sexta ymago, see fig. 11)

Lunation Tables¹⁴¹

1. Omnibus rebus agendis† utilis est. Natus rubius fidelis illustris igitur. Iratus erit, in aqua periclitabitur, tamen domino auxiliante aque periculum. Si evaserit, longevus erit et vitalis. Puella nata intemerata, 5 casta, benigna, sponsa viris placens, atque cuncta discernens. In posteriori etate diu languescet, longo tempore recumbet. Quicquid somniaveris, in gaudium convertetur. Et si somniaveris inimicos tuos te superare eos vere vincere debes. Qui fugerit cito inveniatur. Sanguinem minuere ante horam tertiam bonum est. Anni reddit 10 causam sapientes ista voluit, scilicet propter auctoritatem in doctrina quia magis eis creditur, propter potentiam et divitias, id est, probitas in subditis, id est, doctrina et exemplo, cum presertim ista debentur bonis ac si diceret quisque propter bona ista illa propter malos sunt inventa et versa vice eveniunt Philosophia circa Boethium recte ordinem docentis 15 servat primitus edificando fidem ut credat, deinde subjugendo rationem ut probet. Quia dixerat non esse mirum si aliquid videretur confusum, ignorata ratione ordinis. Quid rectum est ostendit. Multa que ignorantibus rationem videntur confusa, scientibus ordinata.¹⁴² Et primum de arcturo arcturus dicitur quasi arcton-urus, bos silvestris, sed in hoc loco 20 dicitur arcturus ipsa ursa, id est, plastrum scilicet sydera que vicina polo sunt. Semper in eodem in loco videntur quia nescientibus causa in confusum est, scientibus non. Boetes sunt signa juxta arcton. Tractum est a similitudine bulbulci vel bucoli qui plastrum ducit domum. Quod numquam mergit eundo ad occasum. Quare stelle dicuntur mergi

¹⁴¹ Such lunaria were common in medieval scientific collections. The example here is very similar to British Library MS Tiberius A.III, 11th century, published by Emmanuel Svenberg, *De Latinska Lunaria* (Göteborg, 1936), pp. 24-83. On the tradition as a whole, see the same author's *Lunaria et Zodiologia Latina* (Göteborg, 1963) and Laurel Braswell ed., *The Days and Months of the Moon: An Edition and Study of Fifteen Middle English Lunaries* (Heidelberg, 1984). John de Foxton has added a number of scientific questions to the tables.

¹⁴² William of Conches, commentary on *De Consolatione Philosophiae* IV, m. 5, fol. 89.

†agendis] agendum

25 in equore est propter hoc: quod his stantibus in occasum cum interponitur inter eos et stellas.¹⁴³

2. Multis rebus utilis est: arare, seminare, emere, vendere, navem ascendere. Puer natus niger, sapiens, benignus, hastutus, fidelis, dolorem capitis patiens et religiosus erit. Puella nata felix et benigna et
30 longeva erit. Bonum est maritagium facere et in aliud regium ire. Qui jacet, convalescet. Somnium non habebit effectum, vel est bonum. Sanguinem minuere media die bonum est. Et qui cum muliere fornicatur cucoca <erit>. Capietur et damnum patietur magnum et dolorem.

3. Nullum opus inplere congruit et qui de servili statu progenitus
35 fuerit in commissis fidelis erit. Animalia bonum est domare, oves castrare et cetera animalia. Ortum ne seras. Quod furatur, cito invenietur. Qui recumbit cito convalescet ac subito mortis periculum patietur. Puer natus blasphemiam patietur. Animosus erit, in rebus alienis cupidus. Raro senex erit. Nec bona in orte morietur, modice crescens, et si
40 vivat post mensem sine visu malus erit et in aqua periclitabitur. Puella nata similiter, laboriosa, multos viros desiderans, nec erit vetula. Somnium vanum est. Sanguinem non minuas, nec des rem tuam.


4. Vitalis est, omnia bona erunt, et omnia bona incipere <est> bonum. Puerum ad scholas mittere vel <ad> quascumque artes discendas multum proficit. Qui fugit cito invenietur. Qui decumbit, cito morietur, seu vix evadet. Puer natus rubius, fornicator erit, multa pericula sustinebit. Tractator regni erit. Puella nata similiter. Diminutio sanguinis bona non est. Qui locum mutaverit vix inde evadet. Somnium bonum habet effectum. Si malum somniaveris non nocebit nec
50 damnum facit. Questio prima: videntur ibi nobis quasi in nemore que statim in principio noctis et nobis apparent. Adhuc aliud quod videtur mirum ignorantibus causam inter omnes recte planetas indubitate constat esse Luna† Solem maiorem, terra Lunam minorem nec proprium lumen habere sed a Sole mutuari cum igitur scilicet eclipsis Lune, cuius
55 eclipsis causam videamus. (Fol. 32^v) Attingit per ista tria corpora scilicet Solis et Lune et terre, ita sint disposita ut Sol sit in inferiori hemispherio, Luna in superiori, ita ut si linea dirigit, que medio Solis transiret per medium terre et Lune, quia cum conus terre altus mittit

¹⁴³ idem.

†Luna] lune

umbram, scilicet usque ad Lunam <dirigit> et tunc non acta potest.¹⁴⁴

60 5. Non eas ad colloquium nam in eo sepe fit perjurium. Qui fugit, cito invenietur aut mortuus <erit>. Annos sepe inutilis moritur et juvenis vel luxuriose adquirit victum suum. Puella nata mala morte morietur. Nuntiabitur vel legatus reducet; furtum difficile invenietur. Puer natus rubius erit, vix evadet post 10 dies malificus et barbarus
65 est.† Sanguinis minutio bona est post horam tertiam. Qui in lecto ceciderit non vivet. Somnium nullum habet effectum, sed quo somnium suspendetur et effectum habet quoniam hoc <quod> somniaveris eveniet. Consilium ne dicas secretum ne perferas.

6. Furtum non invenietur. Quid decumbit cito morietur. Puer
70 natus audax erit, magnus et multum hastutus. Si annos 18 supervixerit fortunatus erit. Sigillum habens in manu dextra, vitalis et felix erit. Periculosus in juventute, in aqua periclitabitur. Puella nata casta, viris accepta, grata in omnibus bonis. Somnia sunt certa, noli revelare. Bonum est minuere sanguinem. Utile est venandum. Noli consilium
75 dare. Secretum ne perferas. Matrimonium contrahere non est bonum. Qui fugerit non celabitur. Sanguinem minuere non persanum.* Questio secunda: †. . . †† Lucem a Sole et inde patitur eclipsim, unde numquam sic deficit nisi in plenilunio, quia in aliis diebus non est opposita Soli, non tum in omni plenilunio sic deficit, sed qua in alio tempore non
80 deficit, qua re autem non in omni deficiat breviter dicendum est. Omnis umbra quam de se emittit aliquod totum corpus aut est cylindroides* aut calathoides aut coloneides, et est cylindri forma longa et rotunda equaliter lineis numquam in summo coeuntibus, unde cylindroides umbra, equaliter crescens, ista fit tum corpus luminosum
85 equale est umbroso hoc modo ut hic  Calathis est forma ab acuto tendens in latum; unde calathoides, umbra se dilatans que fit corpus, quotiens <corpus> lunosum minus est umbroso sicut

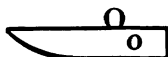
¹⁴⁴ William of Conches, fol. 89.

†maleficus et barbarus] malifica, barbara

*persanum] persanus

†Something is lost at beginning of the question.

*cylindroides] chelindroides



Conus est figura a lato tendens in acutum; illa fit
 quotiens luminosum magis est umbroso sic. ☉. Ergo umbra terre ex
 90 Sole in superiorem hemispherium currente vel cylindroides vel
 calathoides vel conoides est. Cylindroides non est quia terra non est
 equalis soli nec calathoides quia non est <maior> Sole, et hoc potest
 sic probari. Si enim cylindroides vel calathoides esset <rerum> num-
 quam stelle super terram viderentur. Est igitur conoides. Cum igitur in
 95 plenilunio ut diximus Sol et Luna sic sunt dispositi tunc Luna in cono
 umbre existens. Deficit et patitur eclipsim, sed si in plenilunio ita
 disponantur ut alterum sit versus aquilonem, alterum versus austrum,
 tunc conus umbre non dirigitur ad Lunam nec tangit eam, et ideo non
 patitur eclipsim. Ecce quare non in omni Luna. Et hoc est non quia
 100 Luna habet cornua sed quia sic videntur in novilunio. Quia numquam
 ut prediximus hoc fit nisi in plenilunio, id est, in umbra noctis que
 tunc, ut conus, dirigitur in ipsa, id est, Luna confundit que ante eclip-
 sim in splendore Lune non viderentur. In eclipsi incipiunt detegi† et
 Corybantes putabantur.

105 7. Sanguinem minuere, castrare, medicare, domare bonum est.
 Fugitivus invenietur.* Furtum invenietur. Puer natus rubius, prudens,
 strenuus, docilis, diu languescet, tamen felix et, incipiens male,
 loquens erit. Signum habens in fronte vel in supercilio dextro vel in
 mamilla sinistra. Puella nata viris accepta, egra medic<in>a et sanabi-
 110 tur. Somnia certa sunt sepe tarda. Furtum non invenietur. Eger medi-
 cina curabitur. Omnia bona opera incipere bonum est et utile.

8. Sanguinem minuere a nona hora bonum est et semen in terram
 mittere, apes <mutare> de loco in locum utile est. Furtum non
 invenietur. Puer natus crocius, ignotus, strenuus, multum periclitabitur
 115 in aqua, juvenis morietur aut fur erit dum vivet vel juvenis uxorem
 ducet. Puella nata signum habet in supercilio sinistro et erit sponsa.
 Somnium implebitur. Qui exierit cum gaudio revertetur. Domum
 novam intrare uxorem ducere bonum est. Qui fugerit cito redire debet.
 Eger post longa tempora curabitur et convalescet. (Fol. 33^r)

120 9. Sanguinis diminutio non est bona sed ad alias res agendas utilis

†detegi] de terra

*invenietur] invalescet

est: ortum facere, seminare. Qui fugerit cito inveniatur. Eger cito convalescet. Puer natus graciosus, hastutus, strenuus periclitabitur usque ad annos 13, peregrinabitur, in promissis verax erit. Signum habet in dextra manu. Si autem supervixerit 30 annos dives in
125 adquirendis rebus erit vel neque dives neque pauper erit. Periculum in aqua passus erit. Puella nata studiosa erit, grata, utilis, et casta. Signum habens ut puer. Somnium cito revelabitur. Celare tamen incide. Bonum est separare a mamilla matris sue.

10. Omnibus rebus agendis utilis est: sanguinem minuere, novam
130 domum intrare, puerum ad scholas mittere. Puer natus niger, religiosus, dolorem capitis patiens, negligens, laboriosus in prima etate non erit dives nec diu vivet. Puella nata benigna, lanifica, in etate melius ac melius aget. Quid decumbit, cito morietur aut statim resurget. Somnium bonum effectum habet, et infra tres dies evenire solebat et in
135 gaudium revertere.

11. Diminutio sanguinis non est bona. Beneficium petere, arbores de loco mutare, apes madere utilis est. Puer natus niger, religiosus, dolorem capitis patiens, laboriosus in prima etate signum habet in fronte vel in mamilla. Vitalis erit sed in aqua peribit. Multa scandala
140 patietur. Puella nata sapiens et casta erit, sed non bona morte morietur. Eger diu languescet aut infra 4 dies resurget. Somnium manifestabitur. Cautus esto. Uxorem ducere bonum est. Puerum ad scholas mittere bonum est.

12. Omnibus rebus utilis est: sanguinem minuere, seminare,
145 uxorem ducere, iter gerere. Puer natus bonus, amicabile, animosus, periculosus, vitalis et religiosus erit. Multa scandala patietur. Signum habet in dextra manu. Puella nata signum habet in mamilla. Erit enim multum sponsa sed non erit longeva. Eger cito morietur. Somnia vera sunt certa. Ora omnium dominatorem ut omnia convertantur in prospera. Vanem intravestium tum induere bonum est. (Fol. 33^v)
150

13. A quarta hora diminutio sanguinis bona est. Qui fugit cito inveniatur. Puer natus animosus, audax, rapax, sibi soli placens, non diu vivet. Subtilis sed juvenis morietur, lucrans per terram et graciosus erit frugibus. Puella nata superba, animosa, temerata, multos viros
155 habens, cito morietur. Eger cito evadet. Nichil castigatur pro peccatis et diu languescet. Somnium cito fit; infra 62 dies complebitur. Res

perdita non recuperabitur. Eger cito morietur vel convalescet. Questio
 tertia:¹⁴⁵ de fluxu et refluxu maris ponitur questio. Dicitur <quod>
 cum mari† incorporetur virtus supracelestis, movetur fluendo natural-
 160 iter. Et ita virtus ut dicitur, est virtus corporis lunaris. Vult tamen
 Aristoteles quod causa fluxus maris est strictitudo laterum eius. Hec
 tamen non est causa fluxus, sed est quasi conferens ad fluxum eius.
 Velocitas autem fluxus causatur per strictitudinem laterum. Ad iam
 dictum plenius intelligendum. Sciendum quod cum Luna habeat potes-
 165 tatem super humida per incorporationem radiorum suorum in aquas
 maris, facit eas inturgescere velut volunt quidam, eas rarefacere quod
 ostendit* per experimentum nautarum ducentium† naves plus profun-
 dare se <plus> in aquas maris tempore fluxus quam refluxus. Quod
 non contingeret nisi essent aque maris rarefacte magis. Et sic fluunt
 170 aque maris. Ex quo enim inturgescuntur vel magis rarefiunt, querunt
 <sibi> ampliorem locum. De numero fluxuum in uno die naturali:
 sciendum quod duo sunt quia cum Luna oritur in oriente alicuius maris
 tunc primo infundit radios lunares in aquas maris et fortiter imprimit
 virtutem suam movetque mare, ut dictum est prius. Et augmentatur
 175 hec motio quousque Luna pervenerit usque ad meridiem. Cum autem
 transierit meridiem, minoratur virtus <eius> efectiva et redit mare ad
 proprias canales quousque perveniat ad occidentem; et ab occidente
 usque ad medium celi sub terra respectu nostri habitabilis iterum aug-
 mentatur mare et a medio celi sub terra et iterum minoratur <mare>
 180 quousque iterum perveniat ad ortum. Et sic in una revolutione ab ortu
 ad occasum sunt duo fluxus et duo refluxus, quia secundum duas quar-
 tas celi sunt duo fluxus et secundum alias duas sunt duo refluxus.

14. Omnibus bona est: sanguinem minuere, mancipium emere,
 uxorem ducere, puerum ad scholas mittere. Puer natus mercator erit.

¹⁴⁵ Questio tertia. This material is from Olga Weijers ed., *Les Questions de Craton et leurs Commentaires* (Leiden and Cologne, 1981), pp. 104-106, MS M1 YAL.

†mari] maris

*ostendit] extendunt

†ducentium] dicentium

185 Signum oculo† vel in femore habens, audax, superbus, sibi soli placens.
Cito morietur et proditor erit; periculum in aqua patietur. Cancrum in
lingua habebit, loquax, dolorem capitis habens. Puella nata signum in
cervice habebit, superba, multos viros desiderans, non diu vivet. Eger
cito convalescet et non morietur quia medicamentis sanari potest.
190 Somnium infra breve tempus effectum habet. Cautus esto.

15. Sanguinis diminutio non est bona. Testamenta dare non est
infirmum. Puer natus benignus, periculosus patitur de ferro vel in aqua,
pauper et juvenis morietur. Dolorem capitis patiens et claviger erit.
Puella nata verecunda, casta, viris placens, si post triduum vixerit.
195 Eger non surget, nec evadet. Somnium non nocebit nec memorie tra-
dendum est. Ad omnia opera bona et utilis est.

16. Nullis rebus utilis est nisi furtis. Qui decumbit mortuus nunti-
abitur. Puer natus hospitalis, efficax, stabilis, in etate melior ac melior
erit. Negligens et pauper, per longa tempora raptor pecudum, in peri-
culo aque erit. Puella nata hastuta, omnibus amata. Eger ut supra dic-
tum est. Somnium post longum tempus implebitur. Dolor erit max-
imus nisi clementia Dei preveniat consequenter. Sanguinem minuere
non presumas. Eger cum magna pena sanabitur. (Fol. 34^r)

17. Nulla in minuendo sanguinem felicitas aque aliquod opus
205 operari vel serere. Puerum ad scholas mittere bonum est. Puer natus
periculosus in partu, amicabile, hastutus, sapiens, litteratus, audax et
verax et felix erit. Suspensus, vel exul, vel diffamatus. Puella nata sig-
num habet ut puer. Tum uni viro contenta. Eger diu languescet.
Somnium cito implebitur infra 10 dies. Bonum est bellum facere et iter
210 agere. Furtum non invenietur. Questio quarta:¹⁴⁶ item tangit ques-
tionem quare Luna modo sit plena modo amittit splendorem et nitescit.
Unde sit plena quia est obvia flammis frigidis, id est, Solis, inde amittit
quia est propior Phebo, quod qualiter fiat videmus. Dicunt quidam
quod tanta est Solis claritas que obscurat omnes vicinas stellas unde,
215 cum Luna est propior Phebo, ex splendore eius obscuratur. Cum
incipit elongari a Sole incipit videri in parte et cum remotissima a Sole

¹⁴⁶ Questio quarta, William of Conches, commentary on *De Consolatione Philosophiae* I, m.5, fols. 73^v - 74^r.

†oculo] oculos

est tota videtur quia cum ipsa oritur et Sol occidit et ita non impedit
 eius lumen. Sed si hoc esset verum deberet Luna prior apparere ex
 parte remotiore a Sole quia in ea minus impeditur. Sed semper prius
 220 apparet ex parte <propiore> Solis non ergo verum est quod dicunt.
 Dicemus ergo quid nobis videtur Luna ut volunt omnes philosophi.
 Proprium splendorem non habet quia si haberet splendorem haberet et
 calorem ut Sol. Si haberet calorem, quia proxima est terre faceret et
 calorem in terra et ita cum per singu-(Fol. 34^v)-los menses perficeret
 225 zodiacum suum et curreret per omnia signa. Cum venerit ad Cancrum
 faceret calorem estatis, cum ad Capricornium frigus hyemis et ita per
 singulos menses. Habemus temperiem hyemis et estatis nec possent
 vivere herbe et arbores. Non igitur habet proprium lumen, sed est
 corpus simile speculo et accipit splendorem a Sole et modo relucet.
 230 Hec est item natura omnis luminosi corporis quod illuminat aliud ex
 parte sui fundere lumen, in opposita parte† jacet umbram, igitur Sol
 illuminat Lunam cum est suppositus Lune ex parte sui, id est, versus
 terram facit umbram et ita non videtur. Sed cum incipit Luna removeri
 a Sole in parte versus Solem [solem] incipit splendor descendere, et
 235 ideo ex parte Solis videtur splendor et ascendit umbra et tunc est plen-
 issima. Quando appropinquat Soli incipit umbra ex opposita parte des-
 cendere et splendor ascendere et ita incipit deficere donec iterum super-
 ponitur.

18. Multis rebus agendis* utilis est: conjugem ducere, puerum ad
 240 scholas mittere, sanguinem minuere. Puer natus signum habet in geni-
 culo. Inquietus, superbus, multiloquus† et dives erit. Niger, reli-
 giosus, dolorem capitis patiens. Puella nata signum habet ut puer, casta,
 laboriosa, servatrix, sed in posteriori etate largior erit. Eger cito resur-
 get. Somnium utile est et infra triginta dies eveniet et non tardabit.

245 19. Omnibus rebus agendis utilis est. Sanguinem et alia plurima
 facere bonum est. Puer natus signum in supercilio vel in pollice habet,
 hastutus, fidelis, secundum quosdam. Sapiens, decens, melior erit bel-
 lator honorabilis vel raptor bovm et grani et gladio peribit secundum

†parte] perte

*agendis] agendum

†multiloquus] multilocus

quosdam vel in aqua. Puella nata similiter, sed uni viro contenta erit
250 omnino. Eger cito convalescet. Somnium infra 5 dies patefactum erit.
Qui rem amiserit non inveniet. Qui fugerit vel furtum fecerit non
invenietur. Infirmans ydeo privatus erit, laborabit et convalescet.

20. Omnibus operibus vanissima est, sed sola diminutio sanguinis
bona est. Puer natus hastutus agricola erit, bellator et latro erit,
255 reprobis et in campo morietur vel secundum quosdam fidelis, multa
scandala patiens. Puella nata viros multos spernit. Eger post 7 dies
resurget. Somnium non est credendum, vel infra 24 dies in gaudium
revertetur. Plantare, seminare, Deum orare bonum est.

21. Ab hora matutina usque ad 3 sanguinis diminutio bona est. Sed
260 gladiatoribus non est bonum ad pugnandum. Furtum non invenietur.
Puer natus niger, religiosus, dolorem capitis patiens, laboriosus in
partu, misericors, litteratus, multa scandala patiens, exul vel suspensus
erit. Signum habens in femore vel in via morietur, tantum diu vivens,
ingeniosus et fortis et fidelis. Puella nata contenta. Eger cito morietur
265 vel difficile evadet. Somnia vera sunt nec memorie tradenda quia fal-
lent.

22. Multis rebus utilis est. Diminutio sanguinis ab hora 12 utilis
est. Puer natus patiens, mendicus, luxuriosus, exul erit vel gladio peri-
bit et multa mala et adversa patiens. Puella nata honesta et pudica.
270 Eger diu egrotabit et convalescet aut subito morietur. Somnia vana
sunt vel convertentur in gaudium. Qui fugerit cito invenietur.

23. Diminutio sanguinis bona est. Puer natus fidelis, agilis, et
discretus erit et vitalis sed neque pauper, multa scandala patiens. Adu-
lator aliquantulum fur sed litteratus erit. Puella nata bona et vere-
275 cunda. Eger vix evadet. Somnium vanum est. Uxorem ducere, quic-
quid volueris facere bonum est. Furtum vel qui fugerit cito invenietur.
Edificare, plantare, seminare utile est et bonum.

24. Diminutio sanguinis bona est et omnia agere vel incipere
bonum est. Puer natus pugnator erit et ingeniosus, vitalis in magno
280 gaudio vivere debet, sed plures terras ante mortem transire debet, sed
in senectute dimersus erit, juvenis in periculo aque erit, luxuriose
vivens vel largitor multorum, quia magnus erit. Puella nata pulchra et
fortis erit. Eger cito morietur. Somnium pro nichilo habendum est.
Qui rem perdidit numquam recuperabit. Furtum non invenietur.

285 Soli non videatur omnino. Qui in decimo vel undecimo die Aprilis de ambobus brachiis sanguinem minuerit febres non habebit. Qui in fine May quarto vel quinto die de ambobus brachiis (Fol. 35^r) sanguinem minuerit lumen oculorum non amittet. Qui in septimo decimo die Martii [in dextre] de dextro brachio de media vena sanguinem
290 minuerit, febrem in illo anno non habebit. Qui sanguinem minuerit in sinistro de capitali et qui in die Sancti Stephani sibi minuerit in illo anno non laborabit continua.

25. Sanguinis diminutio bona est. Venationes exercere multum proficit. Puer natus crassus et gravis in corpore, contentiosus et vitalis
295 erit, et si vivet, superbus erit et multa scandala passurus. Puella nata avara et tamen bona in lanifico opere. Eger infra 8 dies convalescet. Somnia infra 9 dies manifesta erunt. Qui rem amiserit, infra viginti dies recuperabit.

26. Sanguinem minuere non est bonum. Puer natus sapiens et
300 memorosus, dimersus vel luxuriose, acquirens victum suum. Puella nata dives et honesta erit. Somnia vera sunt et certa infra tempus predictum. Eger sanabitur. Somnia perfectum habent sed nichil nocebunt. Fugitivus cito invenietur. Furtum non invenietur. Non est bonum contra inimicos ire. Tres sunt dies in anno observandi, videlicet
305 octavo kalendas Aprilis, et primus dies in Augusto et novissimus dies in kalendis Decembris. In hiis diebus qui minuerit hominem vel pecus de vena infra tres dies post ea morietur vel cito post. Isti dies sunt maxime convenientes hiis predictis hoc est certis horis ad minus, si quis eas cognoverit ut in calendario notantur† recte eum inspicientibus.

310 27. Sanguinis diminutio bona non est. Puer natus cautus et prudens et amicabilis erit. Periculum in igne passurus, vel multa scandala patiens. Puella nata sapiens, honesta. Somnia nichil nocebunt. Eger cito si Deus voluerit ordinare et medicamine sanari potest. Qui in lecto ceciderit turba vertitur sed ad vitam revertetur. Et quicquid volueris
315 bonum est. Furtum invenietur cito.

28. Sanguinem minuere bonum est. Potionem accipere multum proficit. Puer natus laboriosus et in omnibus crudelis, negligens bonus multiloquus vel patiens scandala. Puella nata modesta, obediens et

†notantur] natantur

320 fidelis. Eger convalescet. Somnia certa sunt et non nocebunt.
Infirmus aut cito confortabitur aut diu languescet et morietur. Furtum
non invenietur.

29. Sanguinem minuere bonum est. Puer natus docilis, eruditus in
scientia et gloria eminens, dulcis et suavis, bonus, fidus et vitalis, sed
in igne peribit. Puella nata sapiens et dives. Somnia enim interdum
325 vana sunt ideo per omnibus memento quod psalms dicunt: "Jactos
errare fecerunt."¹⁴⁷ Somnium bonum et certum est sed non credas
somniis, quoniam multa cogitatum tunc in domino. Infirmus sanabitur.

30. Sanguinem minuere non est bonum. Puer natus fortis, fidelis,
atque benignus, bonus et proviso erit, periculum aque patiens vel multa
330 scandala patiens. Puella nata felix et mansueta. Eger languore labora-
bit, sed domino adjuvante convalescet. Somnium infra 3 dies vel infra
70 dies eveniet. Infirmus quasi mortuus erit vix evadet. Furtum raro
invenietur.†

C. 59 (Fol. 36^r)

d. 1 Sol quartus planeta <est> inde <Sol> dictus, quod solus
luceat stellis ceteris obscuratis splendoribus suis. Vel ideo dicitur Sol,
quod sit super omnia lucens, omnibus stellis lumen prebens. Per zodi-
5 acum tricentis sexaginta 5 diebus graditur, circulumque suum 28 annis
perambulat. Sol in ortu suo maculosus vel sub nube latens diu indi-
cat pluvialem, si rubet, sincerum, si pallet, tempestuosum demonstrat.
Si concavus videtur, ita ut in medio fulgens radios <ad> austrum et
aquilonem emittat,* tempestatem humidam et ventosam significat. Si
10 pallidus in nigras nubes occidit, aquilonarem ventum determinat. De
eius proprietatibus sunt 7 versus:

Fulgidus, effundit, radios, fons ipse caloris.

Attrahit hic nubes, specimen vel forma coloris.

Illustrat Lunam, noctemque diemque ministrat.

15 Fructus maturat, ac humida cuncta resiccat.

Intrat, si reseras, glacies et dura relidit.

¹⁴⁷ unidentified

†Folio 35^v containing the portrait of Sol is printed as Figure 10 of the Introduction.

*emittat] emittit

Letificat sanos oculos, lippos quoque claudit.

Occidit et oritur, descendens hinc quoque scandit.

Nunc redeamus ad ea que restant de Sole dicenda. Sol perdidit 6 partes
 20 claritatis sue in lapsu primi hominis, quas utique recuperabit post
 conflagrationem mundi et renovationem elementorum. Sol cum igneus
 sit, primo motu conversionis sue amplius incalescit. Cuius igni aqua
 nutritur et ex contrario elemento virtutem luminis et caloris accipit.

d. 2 Unde videmus <eum> sepius† madidum atque rorantem.
 25 Sol per se ipsum movetur, non cum mundo vertitur. Nam si fixus celo
 maneret, omnes dies et noctes equales efficeret. Sed <nunc> spatiis
 inequalibus orbis annos conficit propter <temporum> mutationes.
 Oriens diem facit, occidens noctem inducit. Nam dies est Sol super ter-
 ram, <nox vero est Sol sub terra>. Ex ipso menses anni numerantur,
 30 ex ipso vicissitudines temporum sunt.

d. 3 Nam, ut Clemens ait, Sol cursus diversos accipit, quibus aeris
 temperies pro ratione temporum dispensentur et, ordinem per muta-
 tionem motus habent* ut ipsa temperies indissolubilis et inconcussa ser-
 vetur.¹⁴⁸ Nam dum ad superiora conscenderit, ver temperat. Ubi
 35 autem† ad summum celi venerit, estivos accendit calores. Descendens
 rursum autumnio tempore redit. Ut vero ad superiorem redit circulum,
 ex glaciali compage celi rigorem nobis hyberni temporis et frigoris
 derelinquit.

d. 4 Eclipsis Solis fit, quotiens <Luna> tricesima ad eandem
 40 lineam quo Sol vehitur pervenit eique se obiciens Solem obscurat. Nam
 deficere* nobis Sol videtur, dum Soli orbis Lune opponitur. Sol fons
 caloris est, nubes† de terra attrahit per vapores, fructus maturat, fluida

¹⁴⁸ Isidore of Seville, ed., Lindsay, op. cit., III. 51.2.

†sepius] sapius

*habent] habunt

†ubi autem] ut

*deficere] difficere

†nubes] ymbres

siccat. Sol fortior est terra, sicut dicit Ysidorus¹⁴⁹ et non multi et max-
 imi philosophi probant, octies maior est quam terre globus. Sed ideo
 45 cubitalis nobis videtur, quia remotissimus in altitudine a nostris oculis
 separatur.† Igneus tamen est temperatissime causa et sic omni nature
 amicus, magnitudo requiratur in tabula sequente.¹⁵⁰

C. 60 <Leo>

d. 1 IN HOC SIGNO NATUS crudelis, cui due uxores erunt si
 fuerit laicus, si clericus, unum beneficium, graciosus, audax et omnes
 inimicos suos superans, multos habens honores toto vite sue tempore.
 5 Et sicut crescet in senectute sic in divitiis. Omnibus sibi servantibus
 largus erit, sed et instabilis, et se minoribus malus, paucos habens
 pueros. In loco nativitatis sue non manens. In juventute optime
 vicens, fortis in tibiis et stature communis. Magnam habens vocem,
 habens secum spiritum sanctum. Semper bene loquens, et inter
 10 honorificos et propter fidelitatem suam a multis collaudabitur tam a
 pauperibus quam de divitibus. Nec damnum inferent sibi familie sue
 nec id facere presument. Omnia acquisita* caritate† expendens. (Fol.
 36^v) Pueros plures 10 sustentabit, nullum patiens defectum, de divi-
 tibus multa bona accipiet. In languore* et dolore quandoque vexatus,
 15 numquam de† uxore. In tibia dolorem patiens, in latere dextro signum
 habens rubeum vel super oculum, cupiens quid materie adquiret, vul-
 neratus pluribus vulneribus 2. Peregre proficiscens, mulieres sepe dili-
 gens et sepe inde frigescens. Dolorem vero meroremque de puero non
 suo habebit. Pinguis erit faciem, grossius habens dextrum latus quam
 20 sinistrum. Secretum signum habens juxta cor suum. Dies boni et

¹⁴⁹ Ibid.

¹⁵⁰ d. 1 - d. 4 Boese, op. cit., Bk. XVII, c. 7, pp. 389-391.

†separatur] separetur

*acquisita] acquosita

†caritate] caritative

*languore] langor

†numquam de] de nequam

mali, annus termini vite sue, et contra hec remedium¹⁵¹ videantur figuraliter per sequente.

§ 1. MULIER NATA signum habens in facie quod gravitatem suam declarabit, multos capillos habens in capite, bene formosa, plena
 25 multis operibus pessimis, cor habens avarum et valde irascens, magnum habens caput cum voce rotunda, sanum corpus [habens] habens, visui perspicabilis erit. Latos habens humeros, non litigans, multa habens bona que perdentur suis pessimis verbis, et pro alienis. In medio vite nec patiens lites, languores neque merorem, quia vero quandam
 30 artem bene sciet que sibi multum proficiet. Cum 3 viris habens pueros, pro pueris dolorem patiens, mutabilis de loco in locum erit et in capite fere mortua. Fluxum sanguinis patiens. Igne cremata vel ferro vulnerata vel fortuitu casu.† Post hec gaudens de filiis. In facie vel in tibia signum habens magnam de inimicis vindictam videns.
 35 Fortis in lingua. Corporis erit communis statura. In operibus sapiens, et in mente tribulationem patiens, tunc dives et in capite convalescens. Dies boni et mali, obitus, et remedium requirantur ut supra.

C. 61

d. 1 Bene quidem per Solem qui secundus planeta dicitur et mater luminum in hac pictura et fructuari caritas intelligitur. Qui quidem* recte pingitur vultu decoro, vestibus albis, floribus stipatus, singula
 5 aurea <zona> succinctus,† cum leone in pectore, stans in flamma ignea, et cum inter tibias glaciebus.

pars 1 Unde considerandum est vultus largientis, quia dictum est

¹⁵¹ remedium: the practice of reciting or wearing on the body scrolls containing portions of specific psalms to ward off unfavorable astrological fortunes was common. See, for example, Trinity College, Cambridge MS 0.9.10, fol. 67 for either sex in Aries: "et si evasit vel sciam voluit evadere ista periculosa portet super se istum psalmum 'omnes gentes plaudite manibus' or the same tag for a woman in Gemini "cum caractere in carta virginea," fol. 68^v. "Per sequente" directs the user to the "remedial" Table 12.

†casu] casus

*quidem] que

†singula aurea <zona> succinctus] singulo aureo succinctus

“hilarem datorem diligit Deus.”¹⁵² Et juxta vultum respicientis caritas perpenditur largientis. Nam vero per vultum homo tam ad bonum
 10 quam ad malum allicitur. In albidine vestium caritas in conscientia cognoscatur et mentium, in qua munda <et> radiata florescit, comburit† et illucescit. Qui vero permanendo in immunditiam perpetrat non est in caritate. Unde bene dicitur “esto in perfecta caritate, et quodcumque vis fieri fac, quia nulla immunditia facta est in caritate.”¹⁵³
 15 Unde, caritas si sola habeatur, recte habentur* cetera, que si defuerit frustra habentur† omnia. Quia caritas non excidit, non agit prosperam, non est ambitiosa, non querit que sua sunt, non inflatur, non irritatur. Caritas benigna est. Omnia credit; omnia sperat; omnia sustinet. Caritas Grece, dilectio Latine, unde dictum est “amor vincit omnia.”¹⁵⁴
 20 pars 2 Unde bene in vestibis albis dicitur. Tertia pars picture dicitur floribus stipata. In quibus 4 considerata sunt, scilicet: radix, stipula, flores, et fructus. Per radicem caritas in pueritia. Nam infantes infra etatem 7 annorum mortaliter peccare non possunt et hoc propter 7 que notantur in hiis versibus:

25 Sunt pueri parvi; puri, parvo satiati

Ludunt, conformes, cito dant, cito pacificantur.¹⁵⁵

Per stipulam adolescentia* designatur, in qua bene operantes in negociis secularibus, divinis vel spiritualibus bene excusantur honeste laborantes manibus, meditando, legendo, psallendo, discendo, erudiendo, orando,
 30 divinisque serviciis perfruendo, talibus namque et hiis similibus acquiritur perfectio caritatis, que bene stipula omnia sustinens comprobatur. (Fol. 37^r) Observando 10 precepta Decalogi, omittendo 7 criminalia

¹⁵² 2. Cor. 9.7.

¹⁵³ This appears to be an expansion, by John or another writer, of Augustine *In Ioannis epistolam ad Parthos tractatus X*, 7.8 *PL* 35.2033: “dilige, et quod vis fac.”

¹⁵⁴ Virgil *Eclogues*, 10.69.

¹⁵⁵ BL MS Arundel 507, fol. 73 and Werner, *Lateinische Sprichwörter*, p. 118.219.

†comburit] comburet

*habentur] habuntur

†habentur] habuntur

*adolescentia] adolescia

peccata. Deinde flores parturiet gradatim et paulisper accrescens ab inferiore usque ad superius pervenitur, qui velut† flores odoriferi
 35 odorem spirant suavitatis, veluti misericordie et pietatis dona proximis perimplenda, verbis, operibus, et exemplo bone actionis, que licite floribus comparantur medicando, odorendo, fragrando, condiendo, id est, docendo, confortando, castigando, patiando, dimittendo, audiendo, consulendo, et huiusmodi, vel aliter cibando, potando, vestiando, colli-
 40 gendo, visitando, distribuendo, sepeliendo. Ecce flores caritatis. In talibus minor gradus perpenditur caritatis. Deinde pervenitur ad fructum, qui devotionis perfectio bene nominatur, id est, perfectio devotionis,* gratiarum actio, desiderando, languendo, meditando, suspirando, et cum ceteris huiusmodi operibus, sine murmure, sine
 45 tedio, sine calumnia, sine angustia et merore, sine accedia, sine mora, prout mutabilitas huius fragilitatis pati cognoscitur in hac vita. Qui succensus igniculo divini amoris, degustando melliflue suavitatis ardorem velut alter Job altiora petens solidatur nec mutabilis nec fatiscens.†

pars 3 Accinctus lumbo singulo justitie, id est, aurea zona, quia
 50 sicut aurum omni metallo pretiosius, sicque caritas omnium virtutum, unde dictum est operculum templi Salomonis erat* lamine auree,¹⁵⁶ unde caritati non deest justitia, unde 2 iste sorores conjuncte non separantur, cum sit altera mortua sine reliqua. Caritas in pueritia florescit, in adolescentia supportat, in senectute odorificat, in senio
 55 fructificat, ardet, et lucescit.

pars 4 Que bene propter actus probabiles stans in igne dicitur. Quia velut ignis omnia consumenda consumit sic caritas, id est, ille divinus ignis quem veniet spiritus sanctus mittere in terram et itaque nesus† ut ardeat, ut dictum est: "et alibi, ignis ardebit in altari meo, et sacerdos

¹⁵⁶ 2. Chron. 3.5.

†velut] velud

*devotionis] devotio

†fatiscens] faticiscens

*erat] erant

†itaque nesus] et ut quid nisi

60 mane surgens apponet ligna ne ignis extinguatur.”¹⁵⁷ Sed quis est qui premissis cunctis sensualitatibus labent desiderando, meditando, dictum concupiscendo et fortiter perquirendo, dummodo perveniat ad illam civitatis Hierusalem mansionem ubi <sunt> pax, caritas, omnia gaudia melliflua et incontaminata? Igitur omnes sumus in via, nondum
65 in patria, desiderantes, nondum fruantes.

pars 5 Hinc est quod glacies scillantes et liquescentes in hunc ignem temperatissimum redeunt† ne semper extensi dirumpantur et pereant quia nullus in hac mortali vita sufficere sine alicuius operis intermissione potest nam qui dicit se sine mensura discretionis hanc
70 custodire, caveat ne cadat. Prelati comparantur Soli, predicatorum vero Lune. Clerici, minores stellis, vel populus communis. Sol et Luna eclipsim patiuntur per lapsum peccati. Sol vero propter vilitatem receptionis, propter asperitatem exasperationis, et propter capacitatem cupide receptionis. Luna propter inobservantiam religionis, propter superbiam
75 elationis, propter apostasiam aversionis, vagando per seculum, procurando alium statum et redeundo ad seculum. Sol et Luna tenebescunt, stelle minores nunc clarescunt, quod est mirabile et talibus detestabile, quia dolendum est, unde Augustinus “exsurgunt indocti et rapiunt celum, et nos cum totis scientiis nostris in infernum demergimur.”¹⁵⁸

80 § 1 Sol dicitur habere filium, qui Pheton dicitur, qui interpretatur ardor, qui filius Solis bene dicitur esse, quia ex Sole calor procedit, qui filius clementie esse dicitur, id est, humoris, quia sine humore fervor esse non potest. Hic currum Solis ducit. Sol dicitur habere currum propter circuitonem circa terram. Hunc trahunt 4 equi, quia sunt diei
85 4 proprietates.

¹⁵⁷ cf. Lev. 6.12.

¹⁵⁸ Augustine *Confessions*, 8.8.19 YAL.

†redeunt] reddunt

(Fol. 37^v) In mane enim rubet, deinde splendet, postea calet, ad ultimum descendit, et tepet. Quibus proprietatibus bene conveniunt nomina equorum. Primus enim Erichtheus, id est, rubens. Secundus Acteon, id est, splendens, tertius Lampnus, id est, ardens, quartus Philogeus, id est, amans terram.¹⁵⁹ Hos† Pheton ducit, cum maxime in eo ardor dominatur, unde quidem 4 partibus caritatis supradictis conveniunt.

¹⁵⁹ Boese op. cit., Bk. XX, c. 12, p. 426.

†hos] hunc

(Fol. 38^r) C. 62

- d. 1 Jupiter† 6 planeta <est> qui et Phenon dicitur. <Zodiacum peragit annis duodecim.> Est autem planeta iste calidus et siccus. Est autem vocatus a gentilibus Jupiter, a deo suo qui Jupiter dicebatur.
- 5 Dicitur Jupiter quasi jubens pater, nec totaliter forte sine ratione, cum in ascensione syderis huius omnia terre nascentia vi erumpunt.* Nisi enim virtute quadam occultiori rerum semina a suis principiis dividerentur, semper apparerent in statu sue creationis immobiliter permanere. Sed indidit Deus globiferis stellarum circulis et maxime planetarum talem virtutem, ut a motu sui principii creata rerum vegetabilium transire facientes se ad multiplicationem transferant consimilium, et successionis et posteritatis quasi subole concupita in se manere volentes soli, semina de se fundunt, semina† iterum in alias* proventuras, ceduntque semper succedentibus aliis et ad rerum principium terram
- 10 iterum revertuntur. Et hoc est quod Dominus dixit in prima rerum creatione animantibus. Dixit “crescite et multiplicamini”; et terre dixit “germinet terra herbam virentem”¹⁶⁰ et cetera. Omne corpus† constat ex 4 elementis; lignum autem corpus est, et lignum quidem igni coniectum ignis materies que ei inest ardet; terre vero materies <per
- 20 fenum> in cinerem vertitur, aeris autem et aque materies per fenum in aerem evanescent; ideo autem eius fumus amarus est, quia natura aque salsa est, vel quia terre permixta est. Ecce quam evidentissimis rationibus ostensum est, quod omnia vegetabilia non propriis motibus <ad superiora consecuntur, sed Lune, Solis, vel certis motibus>
- 25 planetarum ad alia transferuntur. Exceptis ergo hiis que ad liberum arbitrium hominis vel ad specialia divine voluntatis spectare videntur.
- d. 2 Deus omnipotens rerum causas istarum, que inferius sunt, sub stellarum motibus esse constituit. Quod lucidius sub motibus

¹⁶⁰ Gen. 1.22; 1.11

†Jupiter] Jubiter

*vi erumpunt] inerumpunt

†semina] seminum

*alias] aliis

†corpus] tempus

planetarum, Solis et Lune constare <probatur> dum sub augmento
 30 Lune vel defectu eius humores in hominibus et aliis animalibus crescere vel decrescere videantur; veris autem tempore <Sole superius ascendente> erumpunt frondes, flores fructusque de floribus; et dum citius ascenderit Sol, vapore sub sicco et igneo fructus et semina maturescit, et hoc per id quod humiditatem superfluam calore desiccat,
 35 et in eis remanet† siccitas et humiditas temperata. Rursus quis non videat, Sole postmodum descendente et per orbis climata in divexa cadente, qualiter priorem estivi temporis ordinem in rebus exercitat, ut queque virentia Solis aversionibus arefiant,* cadant stantia, rigida cer-
 40 vice tepescant et, ut breviter dicam, specie† sua dolent omnia et recessum fomenti solaris lugubri facie et tabita forma deplorant? Si hec igitur in Sole et Luna videmus, quare non idem de ceteris planetis plena ratione credamus? Dicit commentator* super astrologiam Martiani quod, si non esset alius planeta a Jove qui est† Jupiter in celi firmamento, omnes homines essent immortales.¹⁶¹ Intelligendum est
 45 autem secundum cursum forsitan nature, non secundum voluntatem et potentiam creatoris. Est autem, ut dicit Martianus in libro de astrologia, “stella Jovis que est Jupiter ad omnia salutaris”¹⁶² et secundum naturam mortalibus <ab ea> sanitas inparitur. Nequaquam autem aliquem de fidelibus moveat dictum esse in Genesi “fecit enim Deus duo
 50 luminaria magna.”¹⁶³ “Magna” dictum est non quod maiora corpore vel lumine apud se, sed “magna” dictum est comparatione aliorum

¹⁶¹ See Cora Lutz ed., *Remigii Autissiodorensis Commentum in Martianum Capellam Libri I-II* (Leiden, 1962) I.15, p. 91 “in Jovem . . . esse causam prosperitatis vel felicitatis.”

¹⁶² Martianus, *De Nuptiis Mercuriae et Philologiae*, Book VIII. 885 YAL.

¹⁶³ Gen. 1.16.

†remanet] remaneat

*arefiant] arefiat

†specie] spem

*commentator] conditor

† est] et

syderum, que minus et ideo minora videntur apud nos, que tamen† sunt maxima apud se, et hoc propter remotionem suam.¹⁶⁴ Si enim Luna equalis quantitate videtur Soli, qui tamen sexies vel septies maior
 55 est, et hoc ideo quia remotior: quid estimare poterimus de reliquis tribus planetis, qui longe superiores sunt Sole? Mars enim planeta 5 in tantum et paulo plus superior est quam Sol. Jupiter vero sextus planetarum in quintuplum Marte altior est. Saturnus autem planeta septimus, qui et ultimus est, et Jove in duplum fere superior est. Vide
 60 ergo in quantum Saturnus planeta septimus Sole superior compro- (Fol. 38^v)-betur et estimemus, si possumus, quam Saturni sydus magnitudini Solis valeat comparari. Aereus temperata,* calida et humida, plus tamen calida. Omni nature amicus magnitudo patet in figura.¹⁶⁵

C. 63 <Sagittarius>

d. 1 HOMO NATUS penuriosus. In facie fuscus, nigra habens supercilia, hilare vultu et dicere cupiens diversa, sine defectu domum suam† gubernans, multas expendens divitias et in eis morietur. Caveat
 5 tamen ne odiatus <sit>. Quater cadet in manibus cuiusdam domini cum quo torquetur. Invidiosus naturaliter erit. In mente retinens mala. In brachio dolorem patiens. In capite percussus ut non prevaleat stare. In loco nativitatis sue non manens. Amore eius leviter ac subito ab amicis cito cadet, nec perfecte diligens, nisi forte mulieres volup-
 10 tuose. Divitias colligens et avarus. Cum irritatur non facilliter pacificatus, quod sibi multotiens damnum inferet. Multum sibi prodest sapiens esse in operibus, quia in ambitione stabit fortuna sua. Post hec omnia vitans mala et in bonis finiturus vitam eius. Discretus et liberalis, et forte pertingens ad magnam dignitatem. Tres viri aut
 15 mulieres* cupient facere sibi damnum, nec prevalebunt, qui vero

¹⁶⁴ ff. Augustine, *De Genesi ad Litteram* Book II, c. 16 PL 34.278 YAL.

¹⁶⁵ C. 62 d. 1, d. 2 Boese op cit., Bk. XVII, c.9, pp. 392-394.

†tamen] cum

*temperata] temperate

†suam] sua

*mulieres] muliere

postulantes veniam prosternent† se coram pedibus eius. Multotiens in operibus suis impeditus, capietur in locum fortem propter suam audaciam. Cum ferro vulneratus, morsus canum vel serpentum patiens. Post hec ad arciores locum perveniet, in quo multa mala et opprobria de se dicuntur, tamen amabitur et honorabitur. De quadam muliere multum meliorabitur. Hereditatem alienam acquirens et fortis erit, vitam pulcram ducens et bona si sese bene custodiet.* Signum habens in lumbo vel unico carens oculo, vel maculam in collo vel gibbum super nasum, vel in brachio vel in pede signum vulneris. In primis sex annis languore gravabitur† in infirmitate detentus. Hac eadem egritudine perdurante 2 annis occumbens interdum quandoque pergens, quod si supervixerit, etas, dies boni et mali et remedium ut prius requirantur.

§ 1 MULIER NATA amabilis paucos habens crines, in lumbis rotunda. Sanum cor habens. Corpore pulcra et membris cunctis, nec viris acquiescens nisi subito capiatur. Affabilis nimis nec valentia preferens verba. Bene conjugem diligens et ab eo bene dilecta. Habens cor durum et irritata valde aspera. A conjugis divorcium* petens propter angustiam in corpore eius. Quia a conjugis reprobata et scandalizata quasi propter infirmitatem quandam eius mamillam invadet. Ab aliis consilia non petens, quia in oculis eius se sapientissimam reputabit bonam habens conscientiam. Signum habens in corpore vel in capite. Bis nuptiis tradita vel pluriens, cum primo parvo vivens tempore, cum duo annis 12. Etas, dies mali et boni et remedium ut prius.

C. 64 <Pisces>

d. 1 MEMBRO CARENS natus, iracundus, lites diligens, unum forte perdens amittens vitam, in multis cadens periculis, super mamillam vel super humerum habens signum. Morsum canis patiens vel cum alio pecude percussus. Simul et senilis 2 pueros generabit. Signum super brachium vel digitum habens. Magnam habens tribulationem tamen salvabitur. De morte sua non curans et ideo male ex-

†prosternent] prosternabunt

*custodiet] custodierit

†gravabitur] gravetur

*divorcium] devorcium

(Fol. 39^r)-pediet, magnum damnum patiens et forte oculo carebit. Signum super pedem habens et dolorem in genu. Si laicus 2 habens
 10 uxores, ad ignotum locum pergens et multas patiens tribulationes. Ferro vulneratus fere ad mortem percussus et fere in aqua mergetur. Optimum et electissimum amicum suum in necessitate perdet. Aut cum igne vel aqua cremabitur, male in corpore mordebitur. Magna culpa accusabitur et inde magnum pudorem patietur quibus devictis
 15 domi permanebit ante quadragesimum annus. Signum habens in pede. Tunc undique infirmitates confluent. In multis rebus erit fortuna eius quia venditio et emptio erunt sibi feliciores sive fuerint in panno sive bestiis, et maxime in partibus orientalibus. Etas, dies boni et mali cum remedio requirantur ut supra.

20 § 1 MULIER NATA dolorem capitis patiens. Invidiosa cum acerbis verbis, morigerata gestu, sapiens et docta. Bis nupta, posterior conjunx sibi melior, tunc colligens animalia, multosque patiet pueros, quorum gaudio letificabitur. In tibia vel in pede signum habens. Dolorem patiens de passione sub corde fundata, angustiam et nocu-
 25 mentum et sepe lites patiens pro amico suo. Cum igne vel aqua cremata. Formosa, et de clerico multa bona possidens. Cum uno proximorum discordiam faciens, aut in juventute vel in senectute de quadam bestia damnum patiens. Consilium est sibi sanum ut non in die dominica lavet caput suum. Si immundissima omnium erit,† scandalizabitur.
 30 Etas, terminus vite, remedium requirantur ut supra.

C. 65

d. prima¹⁶⁶ Sequitur tertia ymago que et Jupiter nominatur <et est> quomodo eam depingunt poete, id est, virtutem prudentie. Per Jovem enim designatur poetice virtus amoris et benevolentie. Unde
 5 secundum Fulgentium Jupiter lingua Greca Zeus* dicitur quod in nostra lingua idem sonat quod calor sive vita. Amore autem ignis est, amor inordinata vita est. Scio, dicit Hugo alloquens animam suam in suo

¹⁶⁶ d. 1 - pars 3 John Ridwall, *Fulgentius Metaforalis*, ed., Hans Liebeschütz (Leipzig and Berlin, 1926), pp. 78-87 YAL.

†erit] esset

*Zeus] Zelus

libro *de Arra Anime*, quod vita tua dilectio est. Etiam quod amor sit ignis docent multi sancti et philosophi, sicut patet ex Dionisio in suo
 10 libro *de Angelica Ierarchia*. Depictio autem poetica dei Jovis notari potest, quia Jupiter iste pingitur:

Vertice curvatus, arena locatus,
 Aquilis stipatus, cum palma scepstratus,
 et auro velatus,

15 vultus eius amenus, et color serenus;
 filios regulans;† cornu cibatus.

pars 1 Iste sunt partes picture Jovis, quibus correspondent tante proprietates* benevolentie et amoris. Nam Jupiter <pingitur> cum vertice curvato, quia pingebatur cum capite arietis. Et bene convenit
 20 virtuti benevolentie et amoris, que virtus est capitalis et principalis inter ceteras virtutes. Aries enim dicitur ab ares Grece quod est virtus Latine; et ideo caput istius virtutis est arietinum ad signandum dignitatis et perfectionis excessum, quem habet caritas in ordinatione omnium aliarum virtutum. De cuius dignitate tractat Augustinus in
 25 diversis locis, sicut in *libro de Trinitate*, ubi dicit quod nullum est donum excellentius isto Dei dono; et Apostolus dicit, quod maior virtutum est caritas; et in sermone suo de Laude Caritatis multa tangit de dignitate et excellentia istius virtutis et super canonicam Iohannis† plura tangit Augustinus de singulari excellentia caritatis.

30 pars 2 Secunda pars picture <est> de Jovis situatione. Nam poete eum vocant Amon, id est, arenosum; unde recitant poete: Jupiter iste potissime cultus* in arenis Libee, ubi solemne est templum deo Amoni, Jovi scilicet addicatum, sicut tangit Lucanus in sua poesi. Et illud est proprium amoris veri et benevolentie se ostendere pro loco et
 35 tempore necessitati et indigentie. Necessitas enim probat amicum, ut dicit Cassiodorus libro *Variarum* et Ysidorus de *Summo Bono* (Fol. 39^v)

†regulans] rugulans

*proprietates] proprietate

†canonicam Iohannis] canona 10

*cultus] celitus

dicit,[†] quod in prosperitate incerta est amicitia; nescitur enim, utrum persona an prosperitas diligatur. Et ideo poeta loquens de amicitia fucata et simulata dicit:

40 Cum fortuna manet, vultum servatis, amici;
cum cecidit, turpi verticis ora fuga.

In arena igitur est locus adversitatis, quia in arena consueverunt apud antiquos gladiatores pugnare et se mutuo interficere. Ideo locus vere amicitie a poetis ponitur in arena, et ideo signanter dicit Seneca in qua-
45 dam epistula, quod iste tripliciter errat,* qui amicum querit in atrio vel aula. De isto multa essent notanda, que scriptura sacra dicit, sicut patet in Proverbiis, in Ecclesiasticis et aliis locis.

pars 3 Tertia pars picture est de Jovis administratione. Nam poete fingunt aquilam armigerum dei Jovis; et ideo pingitur a poetis vallatus
50 undique aquilis, sicut dominus aliquis magnus consuevit circumdari armigeris suis. Quomodo autem istud conveniat virtuti caritatis, pulcre docent auctores. Nam, ut docet Plinius in *Historia Naturalis*, in aspectu et auditu aquile terrentur omnes aves alie et ex terrore aves, querentes predam, cessant a predatione. Applicando igitur ad virtutem caritatis
55 docet Hugo de Sancto Victore in sua expositione super *Regulam* beati Augustini, quomodo demones, qui aliquando in scriptura dicuntur aves et celi volucres, quia sunt in celo, id est, in aere isto caliginoso, ut docet <Haymo>. Est triplex genus dilectionis et amicitie. Sicut de hoc <etiam> tangit Aristotles <libro> 8 *Ethicorum*, scilicet amicitia
60 <fit> propter utile, propter honestum et propter delectabile et hec omnia continentur in amore vero, id est, in caritate et amicitia que sola est virtus vera. De qua pulcre loquitur Augustinus in quadam epistula et est ad Macedonium. Talis enim amicitia caritate informata, que sola est vera virtus ut ibi probat Augustinus, summe est utile et summe
65 delectabile, etiam summe honestum; et ideo propter istam triplicem materiam veri amoris, amor merito dicitur fulmen proicere, quod, ut dictum est, triplicis ponitur nature. Sunt enim quedam fulmina, ut tangit Seneca et concordat cum Plinio, terebrantia, <id est> penetrantia. Sunt etiam fulmina dissipantia seu comminuentia. Et sunt fulmina
70 adurentia. Primum est nature subtilioris, secundum <est> nature

[†]dicit] dicitur

compactioris, sed tertium habet, ut <dicat>† Seneca, plurimum
 materie terrestres. Et proportionantur ista tribus proprietatibus veri
 amoris, qui ratione sue honestatis habet subtilitatem. Dicta autem varia
 sanctorum et philosophorum possunt notari de ista materia, scilicet de
 75 virtutis istius honestatis complacentia et commoditate. Nam eundo ad
 honestatem Boethius 3 libro de *Consolatione* prosa secunda attribuit
 amicitie maximam sanctitatem; unde vocat amicitiam sanctissimam. Ubi
 autem sanctitas, ibi honestas. Unde pro ista amicitie honestate dicit
 Tullius, quod hoc sanxiri debet lex amicitie, ut neque ad amicis res
 80 turpes rogemus nec rogati faciamus. Turpis enim excusatio <est et
 minime> accipienda, cum quis amici causa peccaverit. Et idem Tullius
 dicit: hoc, inquit, primum sentio, nisi in bonis amicitiam esse <non>
 possit. De complacentia et delectabilitate vere amicitie etiam tractat
 idem Tullius, qui dicit, quod caritate et benevolentia sublata omnino
 85 vita [evita] aufertur. Dicit enim Seneca homo enim bestie comparatur
 non habens, qui sibi nec collocetur in rebus secundis, nec contristetur
 in tristibus; cui evaporet, si quid molestum mens conceperit; cui com-
 municet, si quis preter solitum sublime et luminosum accesserit. Ve
 enim soli, dicit Salomon, quia, cum ceciderit, et cetera. Solus omnino
 90 est, qui sine amico est. De commoditate etiam amicitie et eius plurima
 utilitate loquitur idem Tullius. Dicit enim, quod plurimas et maximas
 commoditates continet amicitia. Res enim prosperas amicitias facit
 splendoriores et res adversas amicitia partiens et participans efficit
 leviores, unde aqua, non igne pluribus locis utimur, quam utamur ami-
 95 citia. In omni enim loco ut dicitur in libello de *Amicitia*; et in omni
 studio, in certis, in dubiis, in quolibet eventu, in fortuna qualibet, in
 secreto et publico, in omni consultatione, domi, foris, ubique grata est
 amicitia, et amicus utilis [ubi] reperitur. (Fol. 40^r) Amici enim, ut dicit
 Tullius, virtute amicitie assunt absentes, quia amicitia facit eos
 100 presentes, habundant etiam indigentes, valent imbecilles et impotentes
 et quod mirabilius est virtute amicitie mortui sunt viventes. Ista sunt
 ergo tria illa sublimia <fulmina> que jaculantur,* amicitia et caritas,
 que sola virtus est vera. Que caritas habet maximam honestatem, quia

†dicat] sit

*jaculantur] jaculatur

sola facit Deo animam caram et acceptam. Ipsam etiam habent summam commoditate quia parant eternam felicitate. Summam habent iocunditatem, quia ut dicit Boetius,† omnis iocunditas alia meror et tristitia est.

Nona pars* picture de Jovis oblatione. Sicut poete *De Imaginibus Celestibus* pingunt, Jovem cibatum in pueritia lacte capre. Quam capram in celum Jovem fingunt pro mercede transtulisse et signum Capricorni statuisse. Unum tamen cornu capre nutricis Jovis dicunt Jovem in terris dimisisse, quod cornu ab Hercule est repertum. Fingunt <etiam> poete hoc cornu Herculem dee Copie consecrasse. Deam autem istam poete finxerunt hoc cornu mediante rerum terrenarum habundantiam hominibus ministrasse; et ideo per cornu consueverunt copiam et opulentiam intelligere. Patet igitur intellectus picture. Cibatur enim Jupiter et reficitur cornu capre per figuram synechdoche† quia supponitur* pars pro toto, quia cibatrix Jovis erat capra cornuta, sed quia istud cornu fuit consecratum dee Copie, ideo merito potest ista cibatio Jovis applicari ad virtutem amicitie. Virtus enim ista plena est omni copia, quia plenitudo legis est dilectio. Unde Augustinus de *Vera Innocentia*: quanta est caritas, que si desit frustra habentur† cetera, et si assit, habentur omnia. Et Augustinus in sermone suo de *Caritate* dicit quod divinarum scripturarum multiplicem habundantiam, latissimam doctrinam iste sine ullo errore comprehendit et sine labore custodit. Eius cor plenum est caritate. Istam autem copiam et uberem affluentiam amicitie tangit liber, qui *Speculum Amicitie* dicitur, dicens sic: amicitia divitibus est pro gloria, exulantibus est <pro> patria, egrotis <pro> medicine. Amicus enim medicamentum vite, ut dicit sapiens pauperibus est pro censu, imbecillibus pro virtute est, infirmis pro vita et sanis pro gratia. Sic igitur finitur <poetica> pictura caritatis et amicitie sub ymagine dei Jovis. Et nota in serie picture accipitur caritas et amicitia pro eadem virtute, quia amicitia, de qua locuti sunt

†Boetius] Ridwall "Bernhardus"

*Nona pars] Sic

†synechdoche] sinodoche

*supponitur] supponit

†habentur] habuntur

philosophi, non est dicenda virtus, sed potius vitium, nisi fuerit caritate
 135 Dei et proximi informata, sicut patet per Augustinum in *Epistola ad Macedonium*, ut prius est tactum.

C. 66

d. 1 Tres sunt partes prudentie scilicet preteritorum memoria, presentium intelligentia et futurorum providentia. Dicit Augustinus: si prudens esse subito cupis in futurum, profectum. Haymo iste, inquam,
 5 aves nichil tantum timent in hominibus quantum caritatem. Si distribuerimus totum, quod habemus, pauperibus, hoc diabolus non timet, ipse nichil possidet; si jejunamus, hoc ipse non metuit, quia cibum non sumit; si vigilamus, inde non territur, quia somno non utitur. Sed si caritate conjungimur, inde vehementer expavescit, quia hoc tenemus in
 10 terra, quod ipse in celo servare contempsit. Hinc est, quod sancta ecclesia terribilis ut castrorum acies ordinata describitur, quia sicut hostes timent, quando vident aciem <bene> ordinatam et conjunctam ad bellum, ita nimirum diabolus expavescit, quando conspicit spirituales viros armis virtutum armatos in caritate concorditer <vivere>. Hec
 15 ille. Signanter igitur virtus caritatis vallata depingitur undequaque aquilis propter timorem, quem undique incutit demonibus malignis spiritibus.

pars 4 Quarta pars picture de Jovis sceptrizatione. Unde pingitur sceptrizari cum arbore palme in signum universalis potentie et victoriae,
 20 quam poete solent deo Jovi pre ceteris diis attribuere. Unde (Fol. 40^v) nomen Jovis idem quod universalis significat vis. Jovis <vis> enim secundum poeticam ymaginem se extendit universaliter ad omnia tam celestia quam terrena. Unde attribuitur triumphus et victoria de diis tamquam etiam de hominibus et hac de causa sceptrum depingitur
 25 palme. Testantur enim auctores, quod arbor palme talis est nature, quod nulli homini vult succumbere; quamlibet† enim gravi [in] pondere deprimatur, licet ad tempus succumbat, tamen tandem supra pondus se erigit et triumphat. Nota de istius palme proprietate loquitur Alexander Nequam libro duo tractatu de arboribus, ubi dicit sic, quod

†quamlibet] quantumcumque

30 victores in suis triumphis palmam gestare consueverunt, eo quod hec arbor oneribus quamlibet magnis impositis non vincitur nec frangitur. Et notat bene Carnotensis libro duo sui *Policratici* c. 5 de ista proprietate palme, ubi alligat Aristotelem septimo libro de *Problematibus* et Plutarcum scilicet *Memorabilium*. Et peroptime proprietas ista convenit
 35 caritati et amori, quia amor vincit omnia, quia vincit Panapan, qui <deus> totius, quem poete ponunt captum amore Syringe, puelle pulcherrime, sicut et nos dicimus Dei filium victum amore nature humane in virginis uterum corporaliter descendisse.† Et essent notanda multa, que tangunt doctores catholici de potentia et triumphali victoria caritatis. Nam Hugo in suo libro de *Laude Caritatis* alloquens eam sic dicit:
 40 “magnam vim habes, O caritas; tu sola Deum trahere potuisti de celo ad terras. O quam forte vinculum tuum, quo et Deus ligari potuit, et homo ligatus tuis vinculis iniquitatis vincula disrupit. Nescio quid maius in laude tua dicere possum quam quod Deum de celo traxisti et homines de terra ad celum sublevasti.” Et <istud> nota, quod caritas facilius Deum vincit quam hominem. Quia ex quo constat Deum esse beatum, magis est Deo debitum, amore vinci quam a caritate separari. Unde, ut amor facilius homines vinceret, prius Deum superavit adducens Deum sagittis suis vulneratum, ut amplius puderet homini caritati
 50 resistere, cum videret* ipsam de Deo triumphasse. Hec iste. Augustinus etiam loquens de ista caritate, victoria dicit, quod sola caritas est que vincit omnia et sine qua nichil valent omnia.

pars 5 Quinta pars picture est de Jovis indutione.† Pingitur enim indutus <a poetis> tunica aurea. Unde de ista tunica loquens poeta
 55 <Ovidius> dicit “Quatuor in niveis aureus* ibis equis.” Alloquitur enim poeta victorem redeuntem† de prelio cum triumpho. Apud enim Romanos mos fuit, quod talis victor indueretur tunica aurea dei Jovis et poneretur in curru, quem currum trahebant quatuor albi equi, et sic ducebatur ad Capitolium. Ista autem indutio aurea bene convenit

†descendisse] ascendisse

*videret] vinceret

†indutione] inductione

*aureus] aureis

†redeuntem] reddentem

60 virtuti amoris et caritatis. Nam, ut docent auctores, philosophi et alii,
 aurum forma dicitur omnium aliorum metallorum, et caritas est forma
 omnium aliarum virtutum. Unde sine caritate omnis virtus est
 informis. Habet etiam aurum proprietatem, quod ipsum ductilius est
 omnibus aliis metallis, et figurat latitudinem caritatis, que se extendit
 65 ad Deum, ad se ipsum, ad amicum et ad inimicum et ideo latum habere
 dicitur indumentum. Unde de ista caritatis loquitur Gregorius libro
 quarto *Moralium*, ubi dicit, quod caritas studiosa sollicitudine ad cuncta
 virtutum facta dilatatur. Que caritas a duobus preceptis incipit, sed ad
 innumera se extendit. Propter quam latitudinem <et extensionem>
 70 meretur Deus digno auream indutionem.

 pars 6 Sexta pars picture est de Jovis hilaritate. Pingitur enim
 <Jupiter> a poetis cum vultu hilari et ameno, sicut <et> de hoc tractat
 Virgilius, et recitat Alexander Nequam in sua *Mythologia*. Astrologi
 etiam dicunt Jovem preesse sanguini; unde sanguinei† sunt filii Jovis.
 75 Que complexio naturaliter <est> jocunda et convenit proprietas (Fol.
 41^r) ista caritati, que cunctis est placida <et> nullis penitus est
 molesta. Et de hoc Bernardus in quadam epistula: “O mater caritas,
 beata que sive foveas infirmos, sive exerceas provectos, sive arguas
 inquietos, diversis diversa exhibens, sicut filios tu diligis universos.
 80 Cum redarguis, mitis es, cum blandiris simplex es. Pie* soles sevire,
 punire, patienter novit† irascis, sed humiliter indulges.”

 pars 7 Septima pars picture est de Jovis serenitate. Ad litteram
 enim pingitur a poetis cum facie relucente. Unde Jupiter a poetis dicitur
 Lucecius vel Diespiter, id est, diei claritatis pater; dian enim Grece
 85 clarum dicitur Latine; et bene convenit amor et claritati, quia nescit
 latere. Et ideo signanter Aristoteles definiens* amicitiam et dicens
 quod est beneficium et non latens in compassis. Si enim verus amor
 fuerit, statim in opere se ostendit; operatur enim, magna si est; si
 autem operari renuit, caritas vel amor non est, ut dicit Gregorius in
 90 Homilia de *Pentecostes*. Et hic notanda est ista narratio de philosopho

†sanguinei] sanguinem

*Pie] que

†novit] vestis

*definiens] diffiniens

- Theophrasto, de quo narratur quod cum quidam sibi diceret de duobus hominibus, quod unus esset amicus alterius quesivit statio philosophus quomodo igitur est quod unus est dives et alter egenus. Voluit enim Theophrastus per <hoc> innuere, quod ibi non fuit vera amicitia, ex
 95 quo ex una parte fuit copia et ex alia penuria. Sicut enim recitat [at] Hieronymus, velut de potissimis preceptis Pythagoris fuit, quod amicorum omnia debeant esse communia. Unde de quodam legitur sapiente, qui consuevit dicere se tantum diligere inimicum qui nichil malefacit, sicut amicum qui nichil facit boni.
- 100 pars 8 Octava pars picture est de Jovis fulminatione. Ista enim verba tonare, fulminare et similia sunt apud poetas excepte actionis, quia conveniunt Jovi et nulli alia. Qualiter autem ista fulminis jaculatio conveniat moraliter virtuti amoris et caritatis notandum est, quod poete Jovis fulmen dicunt trisidum, sicut patet per Remigium in commentario
 105 super Martianum. Sunt enim <secundum> Plinium in libris *Naturalis Historie* fulmina triplicis differentie. Et de hoc etiam loquitur Seneca libro *Naturalium Questionum*. Propter istam triplicem differentiam fulminum dicunt poete Jovem proicere fulmen trisidum, tripliciter scilicet fissum et variatum, et proportionaliter intendo, que possunt contingere,
 110 animo tuo cuncta propone, nichil tibi subitum sit, sed totum ante conspiciens, presentia ordinans, futura. Provide preterita recordare. Nota ergo, quomodo poete fingunt Saturnum <istam> triplicem prolem procreasse, scilicet Junonem, quam ponunt libro memorie et signanter fingunt istam partem prudentie sexum muliebrem habere. Sed de hac
 115 materia tacentes, circumspiciamus naturam et intellectum duorum signorum in quibus Jupiter habere dicitur domicilium suum. Unde poete dicunt Herculem <expellere> aves infernales de mensa regis cum arcu et sagitta, sic virtus amoris et caritatis aves omnes, id est, spiritus immunditie quibus aves infernales dicit possunt, qui bene sagitta
 120 <expulse sunt> id est, omne opus bonum in fide et caritate fundatum expellit aves conscientie inordinate, quia "fides sine operibus mortua est."¹⁶⁷ Sagitta fit ex tribus videlicet de ligno, de ferro, de pluma, que bene conveniunt virtuti amoris et caritatis. De ferro durissimo quoad

¹⁶⁷ James 2.20.

Deum, quia non potest separari, unde Apostolus “scio enim quia neque
125 mors, neque vita, neque instantia, neque futura et cetera vos separabit
a caritate Dei que est in Christo.”¹⁶⁸ Per lignum ad proximum, recta,
quoad seipsum per plumas immunditie. Bene enim <Jupiter> pingitur
cum piscibus in pedibus. Pisces vero sunt nature frigide in aquis
nutritis, qui bene <conveniunt> virtuti amoris et caritatis, quia sicut
130 ima petunt aque sic caritas se vilissimum et infimum omnium putat,
unde <quod> “qui se exaltat”¹⁶⁹ et cetera.¹⁷⁰

¹⁶⁸ Rom. 8.38-39.

¹⁶⁹ 2.Thess. 2.4.

¹⁷⁰ C. 66 d. 1 - pars 8 Liebeschütz, op. cit., pp. 78-87. Folio 41^v containing the portrait of Saturn is printed as Figure 13 of the Introduction.

C. 67

d. prima Saturnus planeta septimus est <et ultimus> qui et Phe-
 ton dicitur. De cursu eius respice in figura. <Signiferum peragit tri-
 ginta annis.> Summum omnium Saturni sydus et, ideoque minimum
 5 videri potest. Plinius dicit. A parte sinistra girant omnes planete
 excepto Saturni sydere qui semper in parte dextra percepts graditur.
 Hinc <est quod> immensa celeritate in occasum attolleretur, nisi con-
 versione assidua obviis aliis syderibus impediretur. Nunc vero
 impeditus mundi vertigine ignavo globo torpet et fit gelide ac regentis
 10 nature; unde fit ut tardius ceteris cursum peragrat.† Augustinus autem
 qui <non inmerito> corona philosophie dictus est, aliam causam
 ponit, quare gelidus fit planeta Saturni. Dicit <enim> in libro *super*
Genesim ad litteram: “stella,” inquit, “Saturni valde frigida est, que
 tanto* ardentior esse deberet, in quantum celo rapitur altiori.”¹⁷¹
 15 Exteriora quippe sydera in sphaera celerius rapiuntur. Ergo eam frigi-
 dam facit aquarum que super celo est† vicinitas. Et <autem> nec
 absque omnimoda ratione planeta iste Saturnus vocatus est a gentilibus
 secundum nomen dei sui Saturni. Dicitur autem Saturnus quasi saturi-
 tatis numen.¹⁷² Et hoc forsitan* propter illud, quod in ascensione
 20 syderis huius, jacta semina mortificantur in terra ut fructum afferant in
 saturitatem <omnia> carnis.¹⁷³

C. 68

d. 1 <Capricornus> IN HOC SIGNO NATUS sapiens aspectu
 amabilis et fusci coloris vituperatus magni commissi, non habens oculos
 <parvos> sed communis stature vel valde parvos, dolorem in capite
 5 patiens et in corpore proprio cordi. In uno membro mutilabitur,

¹⁷¹ Augustine, *De Genesi ad Litteram*, Bk. II, c. 5 PL 34.266-267 YAL.

¹⁷² Isidore of Seville ed., Lindsay op. cit., VIII. 11.31.

¹⁷³ C. 67 d. 1 Boese op. cit., Bk. XVII, c. 10, p. 394.

†peragrat] paragrat

*tanto] quanto

†est] sunt

*forsitan] forcitan

morsus alicuius bestie patiens, vel ferro vulneratus. Primam perdens uxorem sibi in dolorem et angustiam, ad ignotum locum transibit aliis pro minimo serviens. In aqua erit ultra caput, ubi nisi gratia auxiliante dimersus erit. Sub potentis cadet opprobrio. Cum multis mulieribus
 10 fornicans, et propter peccata sua multas penas patiens, et pravus erit. Multa bona expendens et ad nichilum pertingens quousque 40 annos et ultra laborabit. Signum habens in genu, vel in capite juxta oculum. Cumque peracta fuerint hec omnia in prosperis deducet vitam suam. Si a Deo gratiam adquisierit et multa bona habebit. Tunc ducens uxorem,
 15 cum qua, bene sine lite vivet. Multa adquirent bona. Dies boni et mali et etas et remedium, ut supra.

§ 1 MULIER IN HOC SIGNO NATA in juventute sua valde diligit virum, magnam propterea de parentibus patiens atque pudorem, sapiens et faceta et proximis et amicis, auxilians inconsiliis quia in
 20 necessitate non deficiet. 3 pueros habens bonos, quartum habens pravam, et de patria usquequaque multum dolorem patietur. Dolorem in capite et in ventre patiens. Duos habens conjuges quorum primus erit mortem eius machinans, quorum posterior melior erit sibi. Dies boni et mali etas et remedium, ut supra.

C. 69

d. 1 <Aquarius> HOMO IN HOC SIGNO NATUS honorabitur a multis, quandoque sanus, quandoque infirmus interdum vero dolorem patiens, quia dolor undique veniet. Et tandem ipsum ab omnibus illis
 5 liberabit Deus. Ubi conmorari diligit, bene amabitur, non erit accusator, dolorem capitis patietur. Cum lapide percutietur valde male, vel ferro vulneratus. Cum cane mordebitur, vel cum alia bestia percutietur, iracundus erit. Ingeniosus erit. Et semper timens Deum, et cum honestis conversabitur, uno tempore multum proficiens in divitiis.
 10 Per-(Fol. 42^v)-egre proficiscens, et a potentibus multum diligitur. Pro consanguineis multa patiens, et in costis dolorem. Signum habens in capite aut de ictu vel ulcere, vel plicationem, vel in corpore vel in tibia. Si ad extraneam patriam gradietur multum ad pedes et ad manus honorabitur. Multum de mulieribus cogitans. Et ciborum et potuum
 15 crapulam diligens. In verbis asperis dirigit linguam. In scientia propria multum sperans. Peractis 30 annis colligens catalla cum divitiis, nisi

forte peccata sua et nequitia perpediant. In loco nativitatis sue non morabitur. In aqua torquetur multe. Si laicus fuerit, 2 habebit uxores, quarum primam resignabit propter litem exortam inter illos. In potestate potentioris se succumbet; de bestiis damnum multum patiens. Ne
 20 presuma<t> caput suum lavare in die sabbati. Ab occidente fortuna bona sibi veniet, sive mala. Dies boni et mali et etas et remedium, ut supra.

§ 1 MULIER NATA sapiens et casta, multa bona colligens, cum
 25 mulieribus honestis conversans, et in penitentia spontanea. In propriis finietur. Naturaliter fortis erit, aut corpore aut mente. Discordans cum conjugē multotiens. Signum in manu dextra habens, quod erit signum vinculi arcioris. Dolorem capitis et dentium patiens multum. In CRAMP vel paralise estimans se mori, multotiens infirmitates habens
 30 quia multa patietur mala. Ante annum 40 nec habens divitias, quibus peractis cito colligens. Et de bestiis damnum patietur. Et transiens† loco nativitatis sue et forte sui redditu, quia sibi devastabitur. In costis dolore naturaliter patiens. Si bona fuerit multa bona habebit. Dies boni et mali etas et remedium, ut supra.

C. 70

d. 1 Pictura dei Saturni secundum philosophos et alios auctores qui septimus planeta dicitur.

pars 1 Prima pars <est> de capitis velamine. Ad litteram apud
 5 paganos antiquos philosophi et sapientes prudentia prediti consueverunt incedere velato capite, id est, pilleato in signum vel testimonium honoris et reverentie, que dentur isti virtuti. Et de ista <essent notande> hystorie gentilium tractantes de habitu et vestimentis philosophorum et virorum prudentium. Et nota hic, que notat et narrat
 10 Alexander in sua *Mythologia* de flaminibus gentilium, qui fuerunt sacerdotes paganorum, quomodo nefas fuit eos incedere discooperto capite propter reverentiam status. Unde in diebus festivis necesse fuit eos velare caput cum pilleis;* in aliis vero temporibus propter magnitudinem fugiendam caloris et estus utebantur filo, quo capita religabant, ne

†transiens] transeens

*pilleis] pilliis

15 nudo capite incederent, unde dicti sunt flamines. In testimonium ergo honoris et reverentie, que viris prudentia peditis et morum honestate, conspicuis debebatur, incedebant tales persone velato capite. Unde inhibitum est sacerdotibus capite nudato incedere *Decretorum* <Secunda Pars, Causa> 21, q. 4 <c.iii> “episcopis sine.” Nota
 20 autem secundum Remigium in commentario suo super Martianum de *Nuptiis Mercurii* istud velamen capitis Saturni pingitur non glaucum sed viride; et hoc in signum, quod numquam prudentia marcet, sed semper viret.

pars 2 Secunda pars picture est de falcis† deportatione. Loco enim
 25 sceptri defert* Saturnus falcem curvam in manu sua. Ad prudentiam enim pertinet regnare. Tales enim digni sunt regimine. Unde et Socrates, qui Appollinis oraculo fuit sapientissimus iudicatus, asseruit tunc demum res publicas bonas fore quando sive philosophici viri sive prudentia vel prudentie pediti eas regerent, ac rectores earum studere
 30 sapientie contigisset, ut recitat Carnotensis in suo *Policratico* libro octavo, ubi adducit scripturam Proverbia octava ad eandem materiam, que dicit loquens in persona Sapientie: “per me reges regnant et principes imperant et potentes discernunt iustitiam.” Prudentia ergo in signum regiminis vel regie dignitatis (Fol. 43^r) portat sceptrum; sed in sig-
 35 num magnifice largitatis defert sceptrum ad modum falcis recurvatum, ut omnes ad se possit retrahere et panem potumque sapientie cunctis largissime ministrare. Nota hic scripturam Proverbia 9, ubi Salomon utens colore rhetorico, qui Grece dicitur prosopopeia Latine vero conformatio, introducit sapientiam convivium ordinantem et indifferenter
 40 omnes indigentes ad convivium invitantem. Unde dicit, “quod sapientia miscuit vinum, et posuit mensam et misit ancillas suas, ut vocarent ad arcem, et ad menia civitatis: si quis est parvulus, veniat ad me; et incipientibus locuta est. Venite, comedite panem meum et bibite vinum, quod miscui vobis.” Sicut Proverbia octavo sapientia clamat
 45 et prudentia dat vocem suam dicens: “O viri, ad vos clamito, intelligite

†falcis] phalos

*defert] differt

parvuli astutiam, et insipientes† animadvertite.” Ecce falx sapientie sive prudentie qua nititur alios ad se trahere pro eorum commodo et salute. Nota <tamen> quomodo eundo ad litteram et historiam Saturnus iste depingitur cum falce quia ipse primus in* Ytalia docuit
 50 homines agros colere et cultos serere et satos metere, et hec omnia fecit virtute prudentie mediante et ideo poetice falcem depingitur deportare.

pars 3 Tertia pars picture est de vultus dejectione seu desolatione et juxta finctionem poeticam bene convenit virtuti prudentie. Sicut
 55 enim narrant hystorie gentilium, fuere aliqui viri philosophi prudentia preclari, qui consueverunt continue lacrimari considerantes et considerando conditiones et qualitates hominum mundanorum vitia et studia omni vanitate plena, sicut tangit Juvinalis poeta et etiam Seneca. Unde Juvinalis loquens de isto Eraclito, qui sic consueverat continue
 60 vitia et vana hominum facta deplorare, dicit sic metricè “mirandum est, unde ille oculis suffecerit humor.” Seneca etiam <in suo> libro de *Tranquillitate Animi* loquens de <isto> primo Eraclito dicit, quod sibi videbatur, quod omnia, que homines mundi agunt, erant miserie et ideo flebant continue ex passione. Narrat autem Seneca ibidem de
 65 Democrito philosopho, quando ipse ridebat continue quia sibi videbatur, quod omnia, que homines mundi agunt, erant ineptie facta scilicet frivola, fatua et vana et ideo deridebat ea. Et ideo Seneca videtur magis approbare factum Democriti semper ridentis, quam factum Eracliti semper flentis. Unde dicit Seneca sic: Democritum imitemur
 70 potius quam Eraclitum. Hic Eraclitus, quotiens in publicum processerat, flebat, e converso ridebat Democritus omnia que aliis videbantur miserie, Democrito videbantur ineptie. Sed humanius est dicit Seneca, deridere vitam quam deflere. Sed debemus notare, quod, quomodocumque sit deductio Senece, factum Eracliti magis consonum
 75 est vite et modo vivendi <Christi> quam sit factum Democriti. Unde <Johannes> Crisostomus homilia sexta *super Mattheum*: “nichil ita conglutinat Deo sicut lacrimae, quas dolor peccati et amor virtutis effundunt.” Et sequitur: “si tu huius modi lacrimas effundis, domini

†insipientes] sapientes

*in] ad

tui Jesu Christi imitator eris. Flentem enim Christum frequenter
 80 invenies, numquam vero ridentem, sed nec leviter subridentem <sal-
 tem vel gaudentem>.” Et sequitur: “cuius rei gratia, O Christiane, in
 cachinnum† laxaris et defluis, qui tantorum tua sponte fodis et es causa
 merorum, ante terribile illud tribunal Christi staturus et summa cum
 examinatione rationem, [cum] pro cunctis tuis actibus redditurus?”
 85 Idcirco multa nobis de luctu loquitur Christus et beatificando lugentes,
 et comminando* ridentibus; non enim spem in unum sepius conven-
 imus, ut in dedecentibus <rebus> resolvamur cachinnis,† sed ut
 gemamus potius et regnum ex hoc gemitu futurum hereditemus. Hec
 Crisostomus. Laudo ergo et approbo plus Eraclitum mundi miserias
 90 deplorantem quam Democritum cachinnantem.

pars 4 Quarta pars picture <est> de Saturni castratione. Nam
 poete fingunt eum castratum. Nam ad prudentiam pertinet reprimere*
 (Fol. 43^v) voluptatem veneream, quia nichil magis <est> periculosius
 prudentie quam <delectatio> illa deordinata carnalis lascivia. Nam ut
 95 Aristotles dicit septimo *Ethicorum*, ipsa voluptas carnis rapit intellectum
 spisse sapientis. Et ideo Augustinus primo libro *Soliloquiorum* loquens
 de ista voluptate, ostendens quam sit inimica prudentie dicit sic:
 “nichil michi tam fugiendum, quam concubitum esse. Decrevi nichil
 enim esse, quod magis ex arce deiciat animum virilem quam blandi-
 100 menta feminea corporumque illi contactus, sine quo uxor haberi non
 potest.” Sic de isto notat Tullius in suo libro *de Senectute*, ubi ostendit
 quod senectus in homine <ideo> maioris est laudis et reverentie,
 quam etas juvenum quia etas ista caret voluptatis veneree feditate.
 Unde ex priore proprietate prudentie, scilicet quod pingitur senio gra-
 105 vata, detur ista proprietas scilicet quod ipsa sit mortaliter castrata, hoc
 est immunis a voluptate deordinata lascivie carnalis. Unde dicit Tullius
 sic: “O pictarum minus senilis etatis, siquidem illud aufert a nobis
 quid adolescentie et vitiosissimum. Nullam sane capitaliorem pestem

†cachinnum] kaminum

*comminando] communicando

†cachinnis] chathenis

*reprimere] deprimere

Architas Tarentinus dicebat a natura datam hominibus quam voluptatem.” Cumque Deus homini nichil mente, id est ratione, prestantius dedisset, huic divino muneri nichil tam inimicum esse censuit quam voluptatem. Nec enim libidine dominante temporantie locum dixit esse neque in voluptatis regno virtutem posse consistere. Nemini enim censuit dubium fore, quin tam diu, dum homo voluptate gauderet, eum
 110 nichil agitarete mente, nichil ratione, nichil cogitatione eum consequi posse; que voluptas, si maior esset et longius duraret, commune animi bonum extingueret. Nota ergo, quomodo propter istam impossibilitatem inter virtutem prudentie et deformitatem carnalis lascivie poete finxerunt Saturnum, propter quam virtutem prudentie describere
 115 voluerunt, castratum a Jove. Notandum etiam ulterius, quomodo poete fingunt Saturni virilia <in> mare projecta a Jove et inde dicunt deam Venerem generatam. Sicut enim docet Remigius in commentario super librum *de Nuptiis <Mercurii>* poete duplicem dicunt deam Venerem: unam, quam dicunt deam ordinate et caste dilectam, et aliam dicunt
 125 [dicunt] esse Venerem, quam ponunt deam† lascivie et carnalis voluptatis. Applicando igitur ad propositum intelligendum est, quod amor Dei separat a prudentia voluptatem veneream et projicit eam in mare constrictionis--magna, dicit, Jeremias velut mare* <contritio tua et de istis membris virilibus in hoc mare projectis nascitur Venus,> id est,
 130 bona et sancta et ordinata dilectatio semper gaudere.

pars 5 Quinta pars picture est de Saturni refectione. Nam fingunt poete Saturnum proprios filios in cibum assumpsisse. Et hec est quinta pars prudentie semet ipsam reficere et refectionem nutrire suis propriis actibus, qui actus dicuntur filii. Talis habitus filius enim dicitur, quod
 135 fit ut <ille; et ideo> quia actus virtutis† conformiter est factus juxta inclinationem, talis habitus ideo* dicitur poetice filius eius. Iste autem filius dicitur cibare patrem suum, et pater hunc filium pingitur devorare et comedere, quia sicut cibus nutrit, et auget, roborat et perficit corpus comedentis, sic usus virtutis nutrit virtutem et eam reddit intentiorem,

†deam] deo

*mare] manus

†virtutis] virtutis

*ideo] homo

140 robustiorem et perfectam, sicut patet per Augustinum *super Johannem*
omilia quinta. Ubi loquens de caritate dicit, quod caritas primo nascitur
et ipsa nata per usum nutritur, nutrita roboratur et roborata perficitur.
Quod autem ipse dicit de caritate, hoc <idem> intelligendum est de
145 prudentia, et quacumque alia virtute. Et sic finitur intellectus quinte
picture Saturni. Deinde dicamus de signis in quibus Saturnus habet
domicilium suum et quare in genibus pingitur Capricornus, unde modi-
cum tangitur in Jove, sed minime ad intellectum presentis scripture.
Idcirco breviter actus naturales huius Capricorni intimamus. Nam vero
capra volup- (Fol. 44^r)-tatem carnalem significat et est sexta pars picture
150 dei Saturni.^{174†}

pars 6 Nam fingunt poete Saturnum Capricornum in genibus
habere. Capra secundum doctores et philosophos inter omnia animalia
neccessaria maxime fetidum dicitur, quod bene lascivie comparatur,
quia quanto magis dulcescit in carne eo amplius fetescit in mente sic et
155 voluptas carnalis: quanto plus operitur exterius tanto plus fetescit intus
in anima. Sed bene pictura presens in genibus dicitur secundum poeti-
cam depictionem. Quia in genibus maxima restrictio et expulsio cog-
noscitur libidinis, <et> hoc in partibus inferioribus quassa et concul-
tata, unde dicitur “Si ignoras te, O pulcherrima inter mulieres,
160 <egredere et> abi post vestigia gregum tuorum et pasce edos tuos.”¹⁷⁵
Hoc est O anima munda, si ignoras te cuius filia es, cuius sponsa, cuius
thalamum, cuius sedes, abi, id est egredere velut divina filia dicenda
<quia> que egressa virgo pudica, regressa est meretrix impudica.
“Egredere post vestigia gregum tuorum et pasce edos tuos” quasi
165 mater filios. “Pasce edos,” id est, cum corporis sensu.^{176*} De hac
materia dicitur statueret edos quidem a sinistris, et cetera. Et bene
quidem castitas virtuti prudentie et amoris comparatur, quia “amor vin-

¹⁷⁴ C. 70 d. 1 - pars 5 Liebeschütz, op. cit., pp. 74-76.

¹⁷⁵ Canticles 1.7.

¹⁷⁶ Jerome, *Epistola ad Eustochium*, Ep. 22.25, PL 22.411 YAL.

†Saturni] Jovis

*sensu] sensus

cit omnia,"¹⁷⁷ ergo voluptatem carnalem. Sed castitas triplex dicitur minima est in conjugatis, maior in viduis, maxima et optima in virginibus, ut ait Johannes: "laudo conjugium, sed quando michi virgines, <generant>: lego de spinis rosam, de terra aurum, de concha margaritam."¹⁷⁸ Ita nuptias recepimus et virginitatem que de nuptiis nascitur preferimus. "Numquam argentum non erit argentum, sed aurum argento pretiosus; ut poma ex arbore, frumentum ex stipula ita
 175 virginitas ex nuptiis, unde idem, ut scias virginitatem esse nature, <nuptias post delictum> virgo nascitur caro de nuptiis, <et> in fructu reddens, quod in radice perdiderat."¹⁷⁹ De hac materia pulcre tangit Bernardus dicens: "Hec est sola <caritas> que in hoc mortali loco, et tempore statum <quemdam> immortalis glorie representat,"¹⁸⁰ quod in Mattheo dicitur: "in resurrectione <enim> novissima neque nubent, neque nubentur: sed erunt sicut angeli Dei."¹⁸¹ Unde Cyprianus: "quod futuri sumus nos, vos iam esse cepistis. Vos resurrectionis gloriam in isto seculo iam tenetis."¹⁸² De commendatione virginitatis affirmans predicta beatus Augustinus dicit de
 185 *Definitionibus Recte Fidei* virginitatem conjugio et viduitati comparans ait: "virginitas utroque excellentior est, quia <et> naturam vincit et pugnam. Naturam corporis integritate; pugnam, clipio castitudine que pro solo amore pudicitie in pace est,"¹⁸³ que bene virtuti prudentie comparatur.

¹⁷⁷ See above, Chapter 61.

¹⁷⁸ From here to the end of the chapter John's attributions become extremely corrupt. This passage is from Jerome, *Ep. ad Eustochium* 20, *PL* 22.406.

¹⁷⁹ Jerome, *Ep. ad Eustochium*, 20, *PL* 22.406.

¹⁸⁰ MS "Beda," Bernard of Clairvaux, *Tractatus de Moribus et Officiis Episcoporum*, c. 3, *PL* 182.816 YAL.

¹⁸¹ Matt. 22.30.

¹⁸² Cyprian, *Liber de Habitu Virginum* 22, *PL* 4.462 YAL.

¹⁸³ Gennadius of Marseilles, *Libri Ecclesiasticorum Dogmatum*, c. 65, *PL* 58.996 YAL. This work was widely attributed to Augustine in the Middle Ages; see Boese, *op. cit.*, Bk. II, c. 1, p. 83 and the *Manipulus Florum* of Thomas of Ireland s.v. Abstinencia.

190 pars 7 Septima pars picture dei Saturni† est de Aquario inter tibias.
 Fingunt enim poete Aquarium inter tibias. Omnis enim aqua desuper
 est descendens, quia modo descendit modo ascendit. Sic et virginitas
 hiis diebus quia 3 sunt gradus virginitatis, scilicet virginitas corporalis,
 spiritualis, et spiritualis et corporalis. Corporales que corpus custodiunt
 195 tamen de iniquatione corporis et corruptione; libenter loquuntur vel
 audiunt vel gestus libidinosos exercent, que merita nec premia virgini-
 tatis non consequuntur, unde Hieronymus ad Eustochium ait: "iste
 sunt virgines male, virgines carne, sed non spiritu: virgines stulte, que
 non habentes oleum, excluduntur a sponso."¹⁸⁴ Spirituales vero sunt
 200 que corpus custodiunt tantum <sed> voluntatem habunt nubendi.
 Ista virgo si penituerit prima non amittit virginitatem.* Sed tertia virgini-
 tas quia corpore et mente observat virginitatem voluntarie, unde Aposto-
 tolus: "et mulier innupta, et virgo, cogitat que"¹⁸⁵ (Fol. 44^v) sunt domi-
 ni, ut sit sancta spiritu et corpore."¹⁸⁶ Unde Ambrosius: matrem vir-
 205 ginem ideo Christus elegit ut ipsa omnibus esset exemplum castitatis in
 qua quasi in speculo refulget forma virtutis.¹⁸⁷ Et sic prima pars pruden-
 tie terminatur. (Fol. 45^r)

C. 71

d. 1 Mars quintus planeta est, qui et Pyrois dicitur. Est autem
 vocatus Mars a gentilibus a deo Marte, qui deus bellorum dicebatur;
 nec ab re forsitan omnimodo, cum in ascensione syderis Martis colera
 5 sepius in hominibus accendatur et fiant calefactiones cordis epatisque et
 ebullitio cerebri et corrumpantur humores, et sic causis contrariis
 impugnantibus sanitatem bellum utique geritur in creatis, quod non nisi
 in morte finitur. Virtuosa ergo irascibilitas, si integre in fusione

¹⁸⁴ MS "Georgius" (Gregorius?). This passage is from Jerome, *Ep. ad Eust.*, 22.5.397.

¹⁸⁵ The portrait of Mars which occupies the remainder of Folio 44^v is printed as Figure 9 of the Introduction.

¹⁸⁶ I. Cor. 7.34.

¹⁸⁷ MS "Johannes." The passage is loosely from Ambrose, *De Virginibus Libri Tres*, II.2, PL 16.208 YAL.

†Saturni] Jovis

*virginitatem] virginitatis

conscendat, bellum cum vitiis partiatur et bona dignaque indignatione
 10 contra obviantia <queque> saluti animi virtute consurgens, finem
 imponat vitiis in membris ad iniquitatem prona mortificet. Igneus
 superflue, calida et sicca tum plusquam calida, colerico.¹⁸⁸

C. 72

d. prima <Aries> IN HOC SIGNO NATUS luxuriosus, peregrine
 proficiscens quapropter miserabiliter morietur. Perdens possessiones
 suas et postea cum labore et sudore convalescens. Jocundus in corde
 5 sed dolor undique surget quem cum multa angustia superabit. Signum
 habens in capite vel super pudenda vel in tibia. Causator erit. Multi
 nitentur sibi nocere nec prevalebunt adversus eos. Multos habens pul-
 cherrimos pueros. In periculo aque erit sed convalescet. Post hec in
 manus potentis succumbet. In fauce sustinens ictum, deinde
 10 infirmabitur. Sciens omnia ad que se subjugaverit, alieni citius de bonis
 eius melioretur† quam proximi eius. Pro labore et sudore multum
 patiens dolorem. Concilio* vero et societate providus erit. Postquam
 duxerit uxorem honorabitur, sed infra breve puerum perdens.
 Credulus inter proximos, videns de hostibus suis vindictam. Pater
 15 vocabitur alienorum puerorum. Invidie causa culpabitur. De bestiis
 patiens damnum, deinde de amico adiutus convalescet. Filium sapien-
 tem habebit de quo multa bona procedent. Fortuna sua in mercimonio
 sive in equis, bovis, ovibus, panno, grano vel aliis bestiis. Dies boni
 et mali, etas et hec contra remedium, ut supra.
 20 § 1 MULIER NATA IN ARIETE nutrita bene, sapiens, casta, pud-
 ica, amabilis, fusca, iracunda. Non bene vocans in domo sua hospites
 in ingressu primo. Hereditatem acquirens aut propriam aut alienam.
 Dolorem in oculis et in costis multum patiens, et in ventre male mor-
 debitur. Scandalum et culpam magnam patietur. In igne patiens.
 25 Quandoque carebit suo puero quia negligens et instabilis. De bestia in
 periculo magno erit. Signum habens in corpore vel in tibia. Multa
 habens mala sed Deus eius erit adiutor. Post 30 annum bonis

¹⁸⁸ C. 71 d. 1 Boese, op. cit., Bk. XVII, c. 8, p. 392.

†melioretur] meliorentur

*concilio] concilium

multiplicabitur et divitiis. Sive digne sive indigne culpam patietur. Si bona fuerit bona multiplicabitur. Damnum de uno proximo patiens
30 molestabitur, filium sapientem habebit de quo multa bona procedent. Dies boni et mali, etas et remedium, ut supra.

C. 73

d. 1 <Scorpio> IN SCORPIONE NATUS superator questionum, acquirens hereditatem in senio sequens alios in voluntate sua. Amorem de mulieribus petens sine quo non erit <felix>. Pravitatem multam
5 habens, avarus et malitiosus. Sub manibus potentioris cadens captus incarcerabitur, cum quo graviter multabitur et fere non evadens. Parentes eius undique morientur, et fere super omnes vivet. In labore magno et sudore (Fol. 45^v) acquirens victum suum. Felicem habebit puerum et multos alios non ita felices. 2 uxores habebit cum prima
10 requiem confortatus habebit; cum secunda vero dolorem languorem et laborem. In aqua erit fortuna eius et inde vix sine morte evadet. Hyemps sibi melior erit quam estas. In nullo loco requiescens sed in diversis. Sive clericus sive laycus amator mulierum erit [et]. Signum habens in corpore in collo vel in scapula. Cum proximis et amicis mul-
15 tum discordans et iracundus. Pro rebus propriis jurans indeque vituperatus. Semper multum jurans. Plenus dolo et fraude multis quia calidus nimis. Cum mundo vel cum maligno spiritu invadetur. Adquisita multa temere consumens. Post hec valde infirmabitur fere ad mortem. Post hos autem plurimos annos colligens censum, bestias et bona multa
20 sed numquam dives erit. Tunc inter amicos suos conversabitur, quorum auxilio supportabitur, et hos cum pravitatem suam reliquerit. Adhuc signum habebit in capite. Dies boni et mali, etas et remedium, ut supra.

§ 1 MULIER NATA mollis cum dolore cuiusdam membri in capite
25 ite dolorem cum in latere STOMAKE de malo vento. Aspera in lingua et multa loquens, conjugii suo iracunda si in manu inde signum habuerit. Conjugem habens de nobili genere quem honorifice sepeliet. Multos pueros tam masculos quam feminas habens. Jocunda vultu, bene diligens, frivola, omnia scire cupiens libenter. Multas passiones
30 patiens et adiutorio salva divino. Bene tunc diligens patrem et matrem et ab eis bene dilecta. Soror eius post se nata longas crines non habebit.

Signum bone gratie habens in mamilla, in collo, vel in facie. Bonum potum valde diligens. Casta et instabilis erit, timens divinum et amabilis. Semel nubens viro bono, alias cum avaro, in languore vivens
 35 quia ipsum garcionem repudiabit.† Propter ipsum vero de parentibus suis multa opprobria patietur. Si post 40 annos vixerit omnis languor transibit, filium vel filiam habebit de quo vel qua multa bona receptura erit. Ne lavet caput in die sabbati. Dies boni et mali, etas et remedium, ut supra.

C. 74

d. 1 Depictio dei Martis secundum poeticam pictionem pingitur gladium vibrans, pueros suos 7 iugulans, caput dolens, et illud in manu tenens, vultu crudeli et austero. Armatus, rubeis coopertus cum ariete
 5 in capite, cum scorpione sub umbilico.

pars 1 Et bene quidem hec pictio convenit virtuti fortitudinis que virtus dicitur media inter timorem et audaciam, quia nec timor sine fortitudine nec audacia valet, unde gladius restrictionis temptationibus resistendo gladio fortitudinis, unde dictum est "accinge fortitudine
 10 lumbos tuos."¹⁸⁹ Legitur enim in fabulis quod Ulixes* de Troia veniens 10 annis erravit† et multa adversa sustinuit, qui dum erraret venit ad antrum Poliphemi qui unicum oculum habens in fronte socios illius devoravit. Sed postea ab Ulixee oculo privatus est. Cuius rei veritas talis est. Poliphemus interpretatur perdens famam et ponitur pro
 15 puerilis quia nichil de fama sed voluptate otiosa. Unde bene dicitur unicum oculum habens in fronte quia illa superbia nil habens rationis et intellectus solum habet corporeum sensum et in fronte, id est, in ostentatione superbie, unde exfrontes dicuntur qui sine pudore sunt. Poliphemus socios illius devorat, sed ab Ulixee cecatur, quia puerilis superbia minus prudentes superat, qui sunt socii Ulixis. Sed ab Ulixee
 20

¹⁸⁹ Prov. 31.17.

†repudiabit] reputabit

*Ulixes] Ulexes

†erravit] heremunt

sapiente in fortitudine† cecatur cum puerilis superbia confunditur. (Fol. 46^r) Ulixes interpretatur sapiens, qui bene istam superbiam impuerilis abscidit de errore inperitorum. Quia superbia inanis et sine pondere utilitatis est, quamvis mersisset socios Ulixis ceco ore, id est, 25 remoto sensu corporeo, quia unde prius gaudet superbia, <inde> dolet penitendo addita sapientia.¹⁹⁰ Unde dictum est “estote fortes in bello”¹⁹¹ et cetera.

pars 2 Secunda pars picture dei Martis est de necatione 7 filiorum, quia fortitudo vincit et necat 7 peccata mortalia, que filii dicuntur 30 imprudentie quasi actus proprii quasi ab ea generati. Quia quod quis genuerit, id est, gesserit in corpore sive in mente dicitur fructus vel proles genitoris, unde dictum est, quod Deus noster Jesus Christus de muliere 7 demones ejecerat, id est, 7 mortalia peccata que demonibus sunt peiora, unde in Evangelio: “cum immundus spiritus exierit ab 35 homine, vadit per loca arida, et inaquosa, et requiem non inveniens dicit ‘revertar in domum <meam> unde exivi,’ veniens assumit septem spiritus nequiores se, et ingressi habitant ibi. Et fiunt novissima hominis illius peiora prioribus.”¹⁹² Sed fortitudo spiritualis istos filios necat in sapiente, id est, superbiam cum humilitate, invidiam cum 40 <patientia>, iram cum mansuetudine, accidiam cum sollicitate, avaritiam cum largitate, gulam cum abstinence, luxuriam cum castitate. Hii sunt 7 gladii, 7 filios cecantes, unde ponitur poetice de Hercule emerendo* universa gesta sua et primo de Centauris quos ipse vicit. Cuius rei veritatem videmus primo historiam, deinde integumentum.¹⁹³ 45 Secundum integumentum Ixion voluit concumbere cum Junone, sed interposita nube a Junone semen cecidit in terram de quo nata sunt monstruosa animalia que postea Hercules domuit. Juno ponitur pro

¹⁹⁰ William of Conches, commentary on *De Consolatione Philosophiae*, Bk. IV, m. 7, fol. 92.

¹⁹¹ Ecclesiastes 46.1.

¹⁹² Matt. 12.43-45 and Luke 11.24-26.

¹⁹³ By “integumentum”, William means the “letter” of the fable rather than the “spirit”.

†fortitudine] fortitudinis

* emerendo] enumerando

activa vita, tamen bene dicitur Herculem novercam habuisse. Hercules enim pro sapiente ponitur qui bene dicitur Hercules, id est, lite
 50 gloriosus, “er” enim lis, “cleos” gloria, quia sapiens lite et pugnans contra vitia gloriosus apparet. Sed sapiens noverca est activa vita, quia sapiens impedit curam actionis, unde in Evangelo Martha tenens figuram actionis, Marie tenentis typum contemplationis quasi invidens, Domino exclamat, “Domine, non est tibi cure quod soror mea reliquit
 55 me solam ministrare,”¹⁹⁴ et cetera. Jure igitur dicitur Juno noverca Herculis et vexat eum per Euristeum, quia amore boni quod designatur per Euristeum, “eu”, enim, id est, bonum. Laborat sapiens in activa vita, cum Junone vult Ixion concumbere, Ixion dicitur quasi “axion”, id est, dignitas, que se jungere querit actioni, quia in ea dignitas et
 60 reverentia adquiritur. Sed Juno interposuit nubem, quia temporalis actio, dignitates est umbratile, et quasi fumum vanescentes confert. Cadit semen in terra, quia intentio actionum maxime versatur in terrenis. Nascuntur in ea monstruosa animalia in parte rationabilia, in parte irrationabilia quia facta eorum et cogitationes aliquando cum
 65 ratione, aliquando preter rationem fiunt. Sed ista domat Herculis quia omnia irrationabilia domat in se et in aliis aliquis sapiens,¹⁹⁵ unde pulcre tangit scriptura de Jacob et duabus uxoribus eius videlicet Lia et Rachel et cetera.

pars 3 Tertia pars picture dei Martis. Pingebatur enim a poetis,
 70 cum ariete in capite. Est enim vermis in capite arietis cuius pruriginem† sentiens cito movetur cornupetere,* et est fortis in capite et audax, sic sapiens, fortis in capite tenens vermem, id est, memoriam preteritorum presentium et futurorum mala preordinata cognita atque patrata facit fortiter, audacter et perseveranter cornupetere contra
 75 nequitas spirituales et ea vincere, et hec est vermis conscientie. Aries

¹⁹⁴ Luke 10.40.

¹⁹⁵ William of Conches, commentary on *De Consolatione Philosophiae*, Bk. IV, m. 7, fol. 92.

†pruriginem] pruridinem

*cornupetere] cornupetare

enim ut in *Naturis Rerum* declaratur habet vermem in planta pedis¹⁹⁶ qui velocitatem inpediens facit eum tardum et pigrum in cursu, quem si non habuerit velocissimus omnium animalium esset, quod bene convenit virtu-(Fol. 46^v)-ti fortitudinis, quia in omnibus stabilitas maxime
 80 commendatur. Igitur sapiens bene dicitur pigrum et tardum ad malum vel inhonestum propter tardos passus in via recta quia fortitudo custodit omnia. Aries vero ut dictum est < dicitur > ab "ares" quod est virtus, et bene in hoc loco significat fortitudinis virtus.

pars 4 Quarta pars picture dei Martis dicitur dolorem capitis patiens
 85 quod bene convenit virtuti fortitudinis, quia cum quo† dolore vexatur inde inanis appetitus mundanorum restringitur et vilependitur quod vanum est et transitorium, quia in infirmitate virtus perficitur, unde Gregorius tribulatio vel adversitas que bonis viris contingit non est indicium probationis sed probatio virtutis,¹⁹⁷ unde Psalmus, "si ambulavero
 90 in medio tribulationis,* vivificabis me."¹⁹⁸ Et iterum: "in tribulatione dilatasti michi."¹⁹⁹ Et iterum "probasti cor meum et visitasti nocte."²⁰⁰ Iterum dicit "in tribulatione mea invocavi Dominum. Et exaudivit me in latitudine Dominus."²⁰¹ Et iterum dicit "ad Dominum cum tribularer clamavi, et exaudivit me."²⁰² Et iterum "afflictus sum et humili-
 95 atus sum nimis."²⁰³ Et Apostolus dicit "glorietur in tribulationibus nostris, scientes quod tribulatio patientiam operatur: patientia vere pro-

¹⁹⁶ As Thomas of Cantimpré says, "vermem habet in *capite*," Boese, op. cit., Bk. IV, c. 85, p. 157, John may have made up this story to fit the context.

¹⁹⁷ Not in the genuine works of Gregory. De Foxton apparently searched a florilegium under the topic heading "tribulatio" for these example.

¹⁹⁸ Ps. 137.7.

¹⁹⁹ Ps. 4.2.

²⁰⁰ Ps. 16.3.

²⁰¹ Ps. 117.5.

²⁰² Ps. 119.1.

²⁰³ Ps. 114.10.

†quo] quis

*tribulationis] tribulatio

bationem, probatio vero spem, spes autem non confundit.”²⁰⁴ De hac tolerantia dicit Gregorius “tanto altior spe quis consurgit Domini, quanto maiora pro eo pertulit.”²⁰⁵ Unde Evangelus “ego quos dirigo, arguo et castigo.”²⁰⁶ Unde propheta “cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum et glorificabo eum.”²⁰⁷ Unde Gregorius dicit “cor salvationis sapientiam deservit, quia nulla tribulatio ipsum exterius custodivit.”²⁰⁸ Unde Augustinus ait, “non potest quis opportunius anhelari ab hoc seculo, quam si voluptatibus transitoriis labores et dolores miscenatur.”²⁰⁹ Unde Evangelus “beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam,”²¹⁰ et cetera. Et alibi: “ibant gaudentes a conspectu consilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Christi contumeliam pati.”²¹¹ De hac tolerantia Jacobus apostolus dicit “omne gaudium existimate fratres <mei>, cum in diversas temptationes et tribulationes incideritis.”²¹² Unde in Communi Glossa scriptum est “non est Christiane veritatis† in temporalibus exaltari, sed potius deprimi, quia mali nichil habent in celo, vos autem nichil in mundo.”²¹³ Unde Seneca “tunc tibi salutaria

²⁰⁴ Rom. 5.3-5.

²⁰⁵ Hugh of St. Cher, citing “Gregory”, “tanto spes in Deum solidior surgit quanto quis pro eo graviora sustinuit,” *Opera Omnia in Universum Vetus et Novum Testamentum* (Venice, 1732) Vol. I, fol. 31^v.

²⁰⁶ Apoc. 3.19.

²⁰⁷ Actually Ps. 90.15.

²⁰⁸ Not in the genuine works of Gregory.

²⁰⁹ cf. *Enarrationes in Psalmos* 9.3 YAL.

²¹⁰ Matt. 5.10.

²¹¹ Acts 5.41.

²¹² James 1.2.

²¹³ *Glossa Ordinaria*, PL 114.67 YAL.

†veritatis] dignitatis

consilia advoca, cum tibi alludit prosperitas mundi.”²¹⁴ Unde etiam Jeronimus ait “quanto in virtutibus crescimus, tanto amplius timere debemus ne de sublimiori corruamus.”²¹⁵ De hac materia clare tangit
 115 Gregorius dicens “si omnis fortuna est timenda magis tamen prospera quam adversa.”²¹⁶ Unde Bernardus “Deus facit se cognosci verberando qui oblitus et incognitus erat parcendo.”²¹⁷ Unde Augustinus “periculosa est in divitiis suavitas, periculosa sublimitas, timor perpetuus.
 120 Labor infructuosus, principium sine prudentia, finis cum penitentia.”²¹⁸ Unde Gregorius “continuus successus temporalium future damnationis est indicium.”²¹⁹

pars 5 Quinta pars picture dei Martis est vultus irascibilis et austerus et bene convenit virtuti fortitudinis, quia omnibus transitoriis,
 125 circumspectis, <et> vanis, sepius† dilectis, eternis vero durantibus dolore magno concutitur contristatur et quasi vultu lugubri et transformato quia vana gaudia consequuntur. Hinc inde Augustinus in suo libro de *Visitatione Infirmorum* de philosophis quomodo ordinaverunt quod in hominum et puerorum natali deberent homines ostendere signa

²¹⁴ Pseudo-Seneca, *Formula vitae honestae*, ed., C. W. Barlow, *Martini Episcopi Braecensis Opera Omnia* (New Haven, 1950) 55, p. 240 YAL. As the maxims from Seneca, Jerome and Gregory in pars 4 occur in virtually the same order and with the same attributions in the mid-14th century ME *Prick of Conscience*, ed. R. Morris (Philological Society 1862-4: London and Berlin, 1865) Bk. 2, pp. 36-37, a work once associated with Richard Rolle and certainly of northern origin, apparently Hugh's commentary was a standard source for this set of topics on wealth.

²¹⁵ This seems to be a conflation of Gregory, *Moralia in Job*, Bk. 24, c. 3 “quia extollendo se de suis meritis, inde in ima deterius corrui,” and Jerome on Ez. 32.19 “quanto aliis major es, & abundantior divitiis, tanto ad inferiora loca detraheris.” These passages occur together in Hugh of St. Cher, *Opera Omnia*, Vol. V, fol. 107^v.

²¹⁶ This maxim appears without attribution in Hugh of St. Cher, *Opera Omnia*, Vol. V, fol. 79^r as a gloss on Ez. 21.22; as Gregory did not comment on this portion of Ezechiel, it is probable that Hugh was de Foxton's source.

²¹⁷ This passage does not occur in the genuine works of St. Bernard.

²¹⁸ Unidentified.

²¹⁹ This maxim occurs without specific attribution “unde dicit auctoritas,” as a gloss on Gen. 21.14 in Hugh of St. Cher, *Opera Omnia*, Vol. I, fol. 27^v.

†sepius] sapiens

130 meroris et tristitie, in morte vero hominum signa gaudii et leticie.²²⁰ Et
 hec fuit causa, nam in hominum nativitate inchoant miserie, sed in
 morte sunt miserie determinate. Vultus irascibilis est cuiusque
 sapientis cum in mente cernitur miseria conditionis humani peccati in
 quam omnis aut magis aut (Fol. 47^r) minus multotiens labitur. Sed
 135 aliter dicitur ira per zelum, aliter per odium. Unde Psalmus “irascimini
 et nolite peccare.” Et alibi “date locum ire.”²²¹ Et iterum “Sol non
 occidat super iracundiam vestram.”²²²

pars 6 Sexta pars picture de deo Martis est arma. Dicitur enim
 deus Martis armatus, id est, sapiens virtute fidei armatus, quia sine fide
 140 impossibile est placere Deo. Sed hec fides sine operibus bonis mortua
 est et e converso. Est fides recta in studio sancto ex promissorum veri-
 tate ad invisibilia mentem impendere. Sed fides sine caritate fundata
 nichil est,²²³ unde Apostolus “<et> si autem habuero tantam fidem
 [fidem] ut montes transferam, caritatem <autem> non habuero, nichil
 145 sum.”²²⁴ Sed quid proderit fundamentum ponere sine structione per
 manus artificis, nec fidem habere sine operibus bonis. Ideo resistamus
 adversariis nostris fortes in fide ne irruentes dominum† precipitent et
 ad terram prosternent. Et bene convenit virtuti fortitudinis.

pars 7 Et sequitur septima pars picture de deo Marte. Dicunt
 150 poete Martem rubeis coopertum quia mos antiquus solet victorem in
 bello vestibis rubeis pervestire in signum victoriae, quod bene convenit
 virtuti fortitudinis, nam in rubea* veste intelligite verecundiam quia si
 male fecerint erubescantiam multi habent,† et est signum verecundiam
 quia si male fecerint erubescantiam multi habent, et est signum vere-
 155 cundie cum quis erubescantiam post malefactum notorium et

²²⁰ Pseudo-Augustine (Baudri of Bourgueil?) Bk. I, c. 6 *PL* 40.1152 YAL.

²²¹ Ps. 4.5 and Eph. 4.26.

²²² Eph. 4.26.

²²³ Rom. 12.19.

²²⁴ I Cor. 13.2.

†dominum] domum

*rubea] rubia

†habent] habunt

perpetratum sine moderamine† fortitudinis, unde dictum est “qui me erubuerit, et sermones meos erubuerit, hunc filius hominis erubescet cum venerit iudicare seculum per ignem.”²²⁵ Unde dicitur quod Hercules fixit Arpias. Secundum fabulas²²⁶ Phineus filiis eius oculos
 160 extraxit. Unde a diis eandem penam mutuatus est, ut ait Ovidius “quid fodis inmeritis, Phinei, sua lumina natis? Pene reversura est in caput ista tuum.”²²⁷ Et apposite sunt pene Arpie, que volucres cum virgineo vultu, plumis, rapidis unguibus pallide. Mensas istius commaculabant et ore cibum auferebant. Sed postea Hercule, Zeto et Calai filii Boree
 165 eas sagittis suis fixerunt.* Cuius rei veritas hec est. Phineus ponitur pro avaritia, et dicitur Phineus a fenerando, quia avaritia intenta est fenerationibus et usuris. Hic filios cecat et cecatur quia avarus cecus est et cecat alios cupidine. Huius mensas commaculant Arpie et cibum auferunt. Arpo Grece, Latine rapio, inde Arpia dicitur rapacitas. Arpie
 170 mensas maculant avare† et cibum auferunt, quia rapacitas avaros facit et in modico vivere etiam a multis abstinere. Unde Horatius “querit et inventis miser abstinet ac timet.”^{228*} Que bene tres esse dicuntur quia in rapacitate tria sunt. Alienum invadere, cito auferre, deinde sublatum celare, unde nomina earum conveniunt. Prima enim dicitur Ello quasi
 175 edo, ellon, id est alienum invadens. Secunda Occipite, id est, citius auferens. Tertia Celonie, id est, iniqua quia ablata denigrat et obscurat celando, quia Arpie dicuntur volatiles et merito, quia rapacitas ad auferendum festina est cum plumis, que tegunt† ablata, virgines quia arida et sterilis est rapa. Ab omni honestate acutis unguibus, ad auferendum.

²²⁵ Luke 9.26.

²²⁶ William of Conches, commentary on Boethius, *De Consolatione Philosophiae*, Bk. IV, m. 7, fol. 92.

²²⁷ Ovid, *Ars Amatoria* I. 339 YAL.

²²⁸ Horace, *Ars Poeticae* 170 YAL.

†moderamine] mordoramine

*fixerunt] fixit

†avare] avari

*ac timet] et uti

†tegunt] tegit

180 Pallide propter timorem et curam et abinentiam quesitorum. Sed iste
 Arpie ab Hercule figuntur, quia omnis rapacitas a sapiente execratur,
 certis sagittis, id est 5 sensibus et hoc auxilio Zeti et Calai, id est, emu-
 latione et inquisitione boni. Zetus est emulatio, Calo bonum. Qui
 Zetus et Calais filii Boree dicuntur. Quia emulatio boni spirtualis est,
 185 non terrena.

pars 8 Octava et ultima pars picture de deo Marte est de Scorpione
 sub umbilico super vesicam† et non inmerito dicitur scorpio super vesi-
 cam quia sapiens voluptatis carnalis appetitus superat, refrigerescit et vin-
 cit stimulo scorpionis asperi (Fol. 47^v) abinentia, caritate, labore con-
 190 tinuo, quia amor non est otiosus et bene convenit virtuti fortitudinis.
 Sed fortitudo dicitur medium inter timorem et audaciam, ut postea
 patebit.²²⁹ (Fol. 48^r)

C. 75

d. 1 Mercurius, qui et Stilbon Grece dicitur, planeta secundus est.
 Hic aliquando ante Solis ortum, aliquando post occasum Solis splendens
 exsurgit. Dictus autem fuit planeta iste a gentilibus Mercurius a deo,
 5 quem Mercurium nominabant. Et dicebatur ille deus Mercurius quasi
 merces curans. Fortunas enim, mercimoniorum in illum ponebant.
 Nec omnimodo forsitan sine ratione hoc fecere gentiles, ut dei sui
 nomine planetam istum Mercurium vocarent, eo quod in ascensione
 planete istius spiritus sensuum humanorum puriores, et perspicatior
 10 et expeditiores <sint> ad lucra facienda et rerum causas investigandas.
 Purgato enim cerebro a fumis et superfluitatibus humidis purgator spir-
 itus exsurgit ad actus. Quid si hoc de spiritu fiat ad mundi vana distrac-
 tum per planete sydus in homine? Quin* potius fieri potest et debeat,
 ut spiritus mentis nostre superne gratie luce purgetur, ut expeditior
 15 possit et cognoscere veritatem et justicie operibus inherere, quibus
 utique apprehendat et quod in habendis summum est et sine indigentia
 perpetuo possidendum. Et quidem secundum Augustinum <in libro>

²²⁹ The portrait of Mercury which occupies the remainder of Folio 47^v is printed as Figure 12 of the Introduction.

†vesicam] visicam

*quin] que

de *Civitate Dei* "cor non mundat nisi una et simplex intentio in eternam vitam, solo et puro amore sapientie est. <Sola ergo cordis mundatio>
 20 rerum eternarum intentio."²³⁰ Terreus frigidus et siccus in se inclinatur ad nostrum tunc cui complectitur. Quantitas huius ut supra.

C. 76

d. 1 <Gemini> IN GEMINIS NATUS homo ventosus, gaudens† multum de sapientia sua, seipsum commendans tacite similem sibi neminem reputans, multum laborans ut ad altio rem statum attingere
 5 queat, et laborem suum alleviet reputans se talem, qualis numquam erit, 3 habens mulieres. Pulcher erit et decorus. A prima muliere separabitur sic et a secunda. Cum tertia commorans super eam 3 pueros gignans. Verbosus, et macer, humilis. Commiserans cum illis qui sibi mala plus quam bona inferre nitentur, obloquentes sibi et quan-
 10 doque mortem suam machinantes. [quod] Quia nequibunt, unde nec timidus erit. Ad bonum finem perveniet. Cum divitibus pergens cum dominis et dominabus, sibi facientibus multa bona. 5 annos <ante> obitum suum adipiscens hereditates. In lumbo dolorem patiens. Tunc a pravis accusabitur qua accusatione fere mortuus erit. Sed tandem ab ea
 15 liberabit illum dominus. Sibi necesse est opera minima perimplere et precipue elemosinas largiendo, et sepius sese confiteri de peccatis suis. Dies boni et mali, etas et remedium, ut supra.

§ 1 MULIER NATA macra, dolorem patiens et angustias patiens. Signum habens super mamillam, sive gibbum super nasum vel super
 20 frontem, vel super manum maculam. Maritata viro scienti multas miserias. Annis 5 pudores patiens, pro infirmitate et culpa, pulcra, amabilis, fusca, decens, multos viros amans nec lascivii causa sed transitorie. A quibus bene amabitur sive generosis sive mediocribus. In operibus studens, nec curans de conjuge suo, mel, oleum, et cibaria
 25 dulcia bene diligens. Non cum conjuge intermittens nec cum eo

²³⁰ Actually Augustine, *De Sermone Domini in Monte*, PL 34.1232 YAL. C. 75 d. 1 Boese, op. cit., Bk. XVII, c. 5, p. 388.

†gaudens] gadens

libenter morans, sed cum alio quem plus diliget† unde sibi magnus dolor superveniet. Dies boni et mali, etas et remedium, ut supra.

†diliget] dilige

C. 77

d. 1 <Virgo> NATUS IN HOC SIGNO ab omnibus amabitur, visitator infirmorum erit, ideoque bene vigens. Pro sapientia multum commendabitur, bene discernens omnia. Laboriose in juventute sua
 5 adquiritur victum suum. Si laicus (Fol. 48^v) fuerit ducet uxorem quam postea sepeliet. Post hec aliam ducens super quam gignet multos pueros, tam filios quam filias.[†] Et huius vite tempore divitias affluentes percipiet. Et hec erit honesta, atque casta, nec consumens, quam sicut seipsum diligit, sed tandem inter se lis non minima orietur, et hoc
 10 propter aliam mulierem sibi suspectam. Multi tamen requirent a se consilium quia sapiens in consiliis erit. Austerus in gestu. Inter probos et magnos honoratus. Multum sibi proderit habere uxores 2 vel 3 unde multum meliorabitur, aut 2 vel 3 erunt dulcissime* sibi, et de illis magnaliter prosperabitur si a mortali peccato se custodierit. Languorem
 15 habens de frigore post sudorem, sed convalescet infra breve. Cum muliere defamabitur. Tunc magnam partem sue bone fame amittet, et fortes contra eum resurgent, sed inde non peribit. Infirmabitur et medicabitur a longinquis. In evo commendabitur et amicus reputabitur. Super nasum signum habens vel super caput vel super genu. Dies boni
 20 et mali, etas et remedium, ut supra.

§ 1 MULIER NATA in hoc SIGNO pulcherrimos oculos habebit, rubecundam faciem et calide complexionis, pulchre et honeste per viam transientes advocans et erit magne potentie et hoc de uno con-
 iuge. De potentibus bene dilecta plusquam de proximis eius. Faciens
 25 sine licentia conjugis multa sibi molestantia. Defamabitur, de puero moritura forte pregnans, habens mamillas graciles et pectus rotundum. In juventute sua nupta ducetur ad extranea, ubi diu commorabitur in gaudio magno et letitia. Post hec dolor in dies accrescet quia cum multis fornicabit antequam pervenerit ad trigesimum annum. Pueros
 30 multos et fortes habebit sed infra modicum tempus acquirere eos. Con-
 junx enim eius ipsam odio habebit multotiensque eam tormentis affliget, tamen bene nutrita et faceta erit in salutatione divitum ac pau-

[†]filias] alias

*erunt dulcissime] erit dulcissima

perum, quamquam[†] habens infirmitatem secretam in medio eius et
 ibidem signum non longe a dextro latere. Dies boni et mali, etas et
 35 remedium, ut supra.

C. 78

d. prima Videndum est quid per Mercurium in picture figura per
 philosophos significari videatur. Mercurius vero secundum philosophos
 pingitur cum capite in nube discolorata, stabili vultu, viridibus vestibus
 5 singulo aureo succintus, cum Geminis in humeris, cum Virgine super
 cor, cum bursa in sinistra manu, distribuens cum dextra manu. Cuius
 pictura bene convenit secunde parti fortitudinis, que dicitur timor.

pars 1 Bene dicitur caput sapientis fixum in nube que est prima
 pars timoris. Quia duplex dicitur timor, scilicet timor filialis, et timor
 10 servilis, timor vero filialis meritorius est, quia in clara nube constitutus.
 Et iste timor idem est quod amor quia de <eo> solo amare est, non
 quasi timeamus Deum quia ipse prius nos dilexit, non quasi sui sed
 quasi filii liberi. Unde Psalmus "initium sapientie timor <Dei>,"²³¹
 nec deficiamus cum ab eo arguimur. Quia quem diligit arguit et casti-
 15 gat. Nonne filius a patre castigatus diligit patrem? Tutus est qui casti-
 gatur. Timor vero non habet penam cum recte ordinatur. Amore vero
 expellit timorem. Qui vero Deum metuit videns cuncta que nobis attu-
 lit que similiter pro nobis pertulit et que nobis promittit. Quod si num-
 quam pena creata fuerit nec peccatum vindicaretur non minus
 20 timeamus si diligamus. Qui timet propter terrorem non diligit sed tan-
 tum metuit quantum dubitat puniri. Sed forte dicit aliquis, quid est
 timor? Timor Domini est fide et moribus divinorum preceptorum vigi-
 lans custodia, qui bene dicitur in nube (Fol. 49^r) clara. Timor, vero,
 servilis est tantum propter timorem pene, percutionis plage et
 25 huiusmodi miserie. Iste etenim timor habet penam in se inclusam quia
 carens amore et non fert lumen accensum sed extinctum, unde in
 Evangelis, "quinque virgines fatue [non] non sumpserunt oleum"²³²
 secum et ideo excluduntur a sponso, id est, quia non habuerunt

²³¹ Ps. 110.10.

²³² Matt. 25.2.

[†]quamquam] quandam

amorem qui per oleum designatur. Unde dictum est: "oleum effusum
 30 nomen tuum."²³³ Sed timor sine <spe> est execrabilis, quia cum
 timor est sine spe tunc desperatio ledit, timeamus igitur spem retinente.
 Spes est animi motus immobiliter ad ea que appetit accipienda
 suspensus, quia nec timor sine spe, nec spes valet absque timore.
 Modernis enim temporibus timor Domini mutatur in terrenum plus
 35 temporalia quam spiritualia requiruntur. Plus carnalis voluptas quam
 continentie libertas. De hac materia satis patet ad oculum hiis diebus.
 Iste timor dicitur in obscura nube quasi non recte ordinatus quia premia
 non consequuntur.²³⁴

pars 2 Secunda pars picture de deo Mercurio que pingitur stabili
 40 vultu. Quia timor dicitur stabilis vultu. Quia nec asperis nec blanditiis
 nec caducis oblectamentis flectitur sed omnia retinens que solum domi-
 num affectant. Sed quid sit materia timoris et rami eius? Notat
 Boethius dicens quod proprium est sapientis pro suis et aliorum exces-
 sibus flere. Et notandum quod Orpheus deflet et temperat carmina,
 45 quia fletus sapientis carmen est et dilectio sibi et aliis. Unde Psalmus
 dicitur "cibabis nos pane lacrimarum."²³⁵ Hoc est flere non propter
 vana et nugas temporalium vel vanitatum. Mater enim Orphei secun-
 dum fabulas dicta est Calliope una de 9 Musis, unde Virgilius "Orphei
 Calliope, Lino formosus Apollo."²³⁶ Quod quid sit videamus. Calliope
 50 dicitur calophone, id est, bonus sonus. Calos enim bonus, "phone",
 sonus. Et ponitur pro eloquentia. Eius filius dicitur quilibet sapiens,
 vel eloquens, quia preceptis eius eruditus est, sed Calliopes,† id est,
 eloquentie 3 sunt fontes et principia et partes scilicet dialectica et gram-
 matica et rhetorica ut supra expositum est. Principia sunt fontes illius,

²³³ Cant. 1.3.

²³⁴ C. 78 The treatment of fear here may reflect that of the two main types of theological fear in Peter Lombard, *Sentences*, Lib. 2, Dist. 34, *PL* 192.823-827, "timor servilis" where a man refrains from sin through fear of hell and does good through fear and "timor filialis" where man, loving God, fears to lose Him through sin, Bernard, *Serm. in Cant.*, *PL* 183.852.

²³⁵ Ps. 79.5.

²³⁶ Virgil, *Eclogues* 4.56.

†Calliopes] Calliope

55 dialectica et rhetorica. Sed Orpheus in inferis deflet, scilicet quicquid auferat de precipuis fontibus matris dee, cum dialectis rationibus et rhetorica. Et sapiens et eloquens probat in temporalibus intentionem non esse ponendam. Et adhuc deflet, quod probat luctus de amissa uxore. Impotens quia reddit hominem inpotentem. Quod dabit amore geminans luctum. Amor dicitur geminare luctum, quia sunt due cause
60 luctus, timor penarum, et amor alicuius rei cum defertur, unde invenitur in Vetere Testamento, quod Phane dedit Axe filie sue irriguum superius et irriguum inferius. Irriguum superius, id est, pro spe et dilectione celestium. Et inferius pro timore penarum utrumque dedit
65 pater filie, id est, creator fidelis anime. Similiter Orpheus deflet et quod dat luctus et quod amor, quia ex timore penarum et ex amore spei celestium sapiens deflet. Tenarus dicitur descensus ad inferos. Tenarus interpretatur lamentatie. Que bene dicitur descensus ad inferos, quodcumque predictorum mortuorum† descendit ad inferos per lamentationem transit, quia in eis nisi dolorem et angustias non reperit. Deinde in umbra, id est, in nube que dicuntur illa que in temporalibus pervalent et dominantur ut sunt illa 5 que Boethius enumerat: divitie, dignita, regna, gloria, voluptas. Hec faciunt umbram in timore. Sed Orpheus istos duos umbrarum, re, cum sapiens et eloquens considerat
75 in ipsis, scilicet 5 esse que re et se et suam et aliorum intentionem ab eis removeat. Et hec est <cum> dulci prece non cum demonstratione odii, sed cum dulce-(Fol. 49^v)-dine caritatis vel carminis. Sed ne aliqui putent sapientem aliis naturis proficere ostendit per Orpheum quod et aliis alicuius sapientia est stupenda.

80 pars 3 Et huic sequitur tertia pars picture de deo Mercurio que dicitur poetice in humeris Geminos portare. Non tantum Geminos sed insuper triplicates. Dicitur enim in fabulis poeticis, quod janitor* inferorum dicitur Cerberus tria capita habens, et dicitur carnes consumere et ossa conservare. Cuius rei veritatem videamus. Janitor
85 inferorum dicitur terra, quia est quasi introitus et principium mutabilium quantum ad nos, et dicitur tria capita habere propter principales

†mortuorum] modorum

*janitor] ganitor

partes terre: Asiam, Africam,† Europam. Dicitur carnes comedere et ossa conservare, quia terra putredine carnes cito consumit, non ossa, unde dicitur tumulus hominis sarcophagus, id est, comedens carnem.

90 “Sarcos” enim Grece, caro Latine, phagos comedere. Si huius janitor dicitur Cerberus quasi carbonarie-os, id est, carnem vorans, quia terra vorat carnes, ut expositum est. Sed janitor iste stupet audite Orpheo, et mulcetur, quia nulla est pars terre in qua non admiretur sapientia et mulceat feros, vel janitor aliter dicitur ira que est animi. Quare ad

95 inferos et ad penas descendat homo unde cum Cerberus, id est, quasi carbonarie-os vorans carnem, quia ex invidia corrodit homines, unde quidam ait “justius invidia nichil est, quod protinus <ipsum> auctorem rodit <ex> crucians animum.”²³⁷ Et Oratius “invidia Siculi non invenere tyranni maius tormentum.”²³⁸ Dicitur habere tria capita quia

100 tres sunt species ire: una naturalis, unde dicitur homo irascibilis, alia casualis, unde dicitur homo iratus, alia inversiva* que dicitur odium. Sed hec tria capita mulcet Orpheus, cum sapiens et eloquens et naturalem et casualem et inversivam iram ratione sua in aliquo sedat et extinguit. Et hic est timor vincens et extinguens vitia fumigantia

105 omnium malorum.

pars 4 Unde sequitur quarta pars picture de deo Mercurio qui pingitur in vestibis viridibus per quos intelligitur virtus perseverantie quia inter omnes virtutes mater dicitur secundum quamvis caritas, quia caritas sive perseverantia, vel timor sive fides, sive spes, et sic de similibus

110 nichil est. Unde dictum est “qui perseveraverit usque ad finem, hic salvus erit.”²³⁹ Perseverantia est que virtute,† quadam perfectione, longanimitate proficiente confirmat animam. De qua dicitur poetice

²³⁷ Cited by William of Conches, *De Philosophia Mundi*, Bk. III, preface, *PL* 172.75.

²³⁸ Horace *Epistles*, I.2.58 YAL.

²³⁹ Matt. 10.22.

†Africam] Affricam

*inversiva] inversive

†virtute] virtutum

quod scelerum dicuntur tria† esse, que vocantur tres Furie, quorum nomina sunt hec scilicet Allecto, Tisiphone,* et Megea, quia tria sunt
 115 que omne malum commovent et perficiunt, scilicet cogitatio furibunda, furibunda vox, operatio furibunda. Primo enim malum cogitatur, deinde dicitur, postea perficitur, unde hec nomina eis conveniunt. Prima dicitur Allecto, id est, impassibilis scilicet prava cogitatio, deinde Tisiphone, id est prava vox, Tisiphone enim dicitur subposita vox.
 120 Thesis enim est ponans vel positurus phone vox vel sonus. Megea dicitur magna contentio, scilicet prava operatio. Sed iste tres dicuntur virtutes scelerum, vel quia quandam penam conferunt sceleratis. Malus enim torquetur cogitando malum, loquendo, operando vel quia cause sunt quare scelerati puniantur. Quia considerant pravas cogitationes,
 125 sermones et operationes, statim timent, quod bene convenit virtuti timoris.

pars 5 Et sequitur quinta pars picture de deo Mercurio. Est† Virgo in corde, quia timor omnem libidinem de corde expulit. Quia audito Orpheo, id est, eloquentia et sapientia et vitio suo cognito inde doleat
 130 et penitendo defleat, adhuc ostendit quod Orpheus operatur in inferis, scilicet quod velox rota non precipitat Yxioneum caput. Fabula Yxionis est quod voluit concumbere* cum Junone, sed interposuit Juno nubem et cecidit semen in terram et nati sunt inde gigantes. Unde in inferis subditus rote volvitur. Cuius rei veritas talis est. Juno ponitur pro
 135 activa vita. Unde invenitur in fabulis, quod tres dee, Juno, Pallas, Venus, iudicium Paridis que indignior esset (Fol. 50^r) quesierunt aureo pomo, quia Jupiter definire noluit. Quod non fuit aliud nisi quod tres vite sunt, scilicet theoretica, id est, contemplativa, practica, id est, activa, philargica, id est, voluptaria. Et ponitur Pallas pro contempla-
 140 tiva, Juno pro activa, Venus pro voluptaria quod potest probari per premia que promittuntur Paridi. Pallas namque promittit sapientiam, quia ex contemplatione fit aliquis sapiens. Juno divitias, quia per activam vitam acquiruntur divitie. Venus enim promittit feminam, quia

†tria] tres

*Tisiphone] Thesiphonei

†est] et

*concumbere] occumbere

in ea est maxima voluptas. Iste tres dee pro pomo certant, id est, pro
 145 beatitudine quia unaqueque videtur facere bonum. Sed Jupiter hoc
 noluit definire, quia libertatem homini videtur auferre, unde quesitum[†]
 iudicium hominis cuiuslibet. Sed Paris adquiescit Veneri, quia pars
 maxima hominis consentit voluptati. Juno igitur ponitur pro activa
 vita, unde dicitur sceptrum portare, quia per talem vitam sceptrum
 150 acquiritur. Dicitur etiam in tutela sua pavonem habere propter varia-
 tem vestium que talem vitam comittantur. Dicitur noverca Herculis
 quia talis vita noverca est et inimica sapienti. Cum hac Junonis* aliquis
 ut Ixioni vult concumbere violenter, quando laborando tali vita beatitu-
 dinem vult acquirere. Sed nubem interponit Juno, sed semen cadit in
 155 terram, de quo nascuntur gigantes, id est, cure terrenorum. Et inde
 dicitur in inferis Ixion rotam volvere, quia tali vice subditus modo
 extollitur prosperitate, modo deprimitur adversitate. Sed audito Orpheo
 velox rota non precipitat Ixioneum caput, quia sapiens et eloquens
 debet dicere quare <rote> et mutabilitati talis vite nullus submittere
 160 se debeat, velox rota, id est, divitiarum mutabilitas, quia cito transeunt
 non precipitant, <sed et> non extollunt,[†] unde timendum est et est
 timor omnibus sapientibus.²⁴⁰

pars 6 Et sequitur sexta pars picture de deo Mercurio, qui
 accinctus dicitur aureo singulo, quod bene convenit virtuti timoris, quia
 165 pars auri intelligitur virtus caritatis et amoris, quia timor filialis non
 potest esse <sine> caritate et dilectione ut predictum est in Sole et in
 aliis planetis et ideo in hoc loco pretermittitur.

pars 7 Septima pars picture de deo Mercurio dicitur <habente>
 bursam in manu quod convenit virtuti potentie que bene dicitur timor,
 170 quia habet potentiam supra serpentes et scorpiones, quia nichil deest
 timentibus Deum. Et inde expellit avaritiam et hoc per fabulam Orphei
 in inferis, scilicet quod Tantalus perditus longa siti spernit fluvia. Iste
 Tantalus dicitur esse in aqua usque ad mentum et habere poma ante ora

²⁴⁰ pars 2-5 William of Conches, commentary on Boethius, *De Consolatione Philosophiae*, III, m. 12, fol 85^v - 86.

[†]quesitum] quartum

*Junonis] Junenis

[†]extollunt] extollit

pendentia et cum fame et siti deficere, quia cum vult aquam haurire vel
 175 poma capere, subterfugiunt. Tantalus ponitur pro quolibet avaro quasi
 manu clausa ut presens locus, qui plenus divitiis, male egestatiam† in
 affluentia patitur dum non vult in necessariis propria expendere, quia
 non sustinet acervum denariorum minuere. Unde dicitur merito Tan-
 talus, id est, tantalon, id est, volens visionem, quia avarus sole visu
 180 pecunia sua delectatur, hic est Tantalus, id est, avarus. Sed timor
 interficit avaritiam et cupiditatem.²⁴¹

pars 8 Unde sequitur octava pars picture de deo Mercurio et est de
 manu distribuite. Timor vero semper est largus de quo dicitur sicut
 "aqua extinguit <ardentem> ignem, sic eleemosyna <resistit> pec-
 185 catis,"^{242*} quod in multis locis scripturarum confirmatur. Sed prodigus
 longa siti, id est, desiderio acquirendi, spernit fluvia, id est, temporalia
 que ut flumen sunt labilia. Unde dictum est quod Aristoteles dixerat se
 plus magne Alexandro habere, quod "ego," dicit "de hoc mundo
 sufficientia habeo, et desiderium meum, ipsum vero non potest implere
 190 totus mundus,"²⁴³ quod sunt huius mundi transitoria oblectamenta et
 fallacia, multos in laqueos miserie angustie, unde timor omnia vana
 excludit et expellit a mente.²⁴⁴ (Fol. 51^r)

C. 79

d. 1 Venus tertius planeta est, qui dicitur Hesperus Grece. Vocatur
 Lucifer† et aliquando Vesper. Est enim stella nitens, que omnium
 maxima et clarior esse videtur. Nam quemadmodum Sol et Luna, ita et
 5 hec umbram facit. Iste igitur orientem Solem precedit, <atque mane
 nuntians tenebras noctis lumine sui fulgoris spargit. Duobus enim
 signis tantum a Sole distat. Hec stella Lunam sequitur in defectu

²⁴¹ William of Conches, commentary on *De Consolatione Philosophiae*, III, m. 12, fols. 86^v - 87.

²⁴² Ecclesiasticus 3.33.

²⁴³ This story is told by Plutarch, "De Tranquillitate Animi", in *Moralia* 466d.

²⁴⁴ Folio 50^v containing the portrait of Venus is printed as Figure 7 of the Introduction.

†egestatiam] egestis

*peccatis] peccatum

†Lucifer] luciferum

Solem etiam occidentem sequitur et tenebris succedentibus precedit,>
 et tunc quidem Hesper vel Vesper dicitur.²⁴⁵ Hyeme lucet; estate condi-
 10 tur et in polo antaretico,† qui est vertex inferior, sepelitur. Vi huius
 nature, ut dicit Plinius, cuncta generantur in terris.²⁴⁶ Unde Venus dici-
 tur quasi Veneris <numen> que utique dicebatur apud gentiles dea
 amoris. Planeta iste in exortu suo vespertine vel matutino terram rore
 15 omnia in suo ortu ad luxuriam stimulat. De hoc sidere extant 4* versus
 continentes proprietates ipsius planete:

Lucis splendorem secum fert; sic quoque rorem.

Ingens dat letum, vigilansque decens preit ipsum

Solem, defectum Lune comitans, hyemisque

20

Tempore lucescit cedens estate quiescit.

Aereus temperate, calidus et superflue, humidus, quantitas ut supra.
 De altitudine planetarum: primus Saturnus, secundus Jupiter, tertius
 Mars, quartus Sol, quintus Venus, sextus Mercurius, septimus Luna.
 De mensura circuli signorum, ambitus circuli signorum, id est, octave
 25 sphere est 400 milium milium, et 10 milium milium, et 818 milium et
 570 miliaria:† 410818570. Cumque divisum fuerit hoc per 360 provenit
 mensura unius gradus circuli maioris, milia milies* et centum milium et
 41 milium et 160 miliaria: 1141160.²⁴⁷

C. 80

<Taurus> HOMO IN HOC SIGNO NATUS omne genus suum
 excellet si se custodierit a mortali peccato. Multa bona habebit.

²⁴⁵ Boese, op. cit., Bk. XVIII, c. 6, pp. 388-389.

²⁴⁶ Pliny, *Historia Naturalis* II, c. 6.

²⁴⁷ See Honorius, *De Imagine Mundi*, I.5, PL 172.122.

†antaretico] artetico

*4] 5

†miliaria] miliarium

*milia milies] mille milium

Omnibus fidelis. Divitiis habundans. Multis faciens bona, non sibi
 5 remunerantibus sed se magis despiciens pro suis benefactis et amicos
 eius in necessitate. In omnibus operibus fidelis et propterea bene
 expediens. Nam de stirpe quodam† promovebit, bono suo casu. Num-
 quam superabitur in questionibus nec in prelio capietur. Non erit longe
 stature. Si laicus fuerit in nuptiis bis copuletur. Multa dulcissima
 10 revelans verba que non tradentur memorie. Quandoque tamen callidus,
 in malum sonans. Et quandoque cupiens quod nullus sibi adquire
 poterit nec suum fuit nec erit, et quod viderit cito cupiet. Sed tamen
 de loco forti veniet sibi bona fortuna, sed inter hec multum laborabit,
 adquirens sibi hereditatem que angustias suas alleviabit.* A loco in
 15 locum festinans. In evo infirmabitur quod ire non poterit, sine alterius
 adiutorio. Multas vias ambulans in juventute sua, et postea in propriis
 non morietur. Erigens ad Christum cor suum memoriter in mente pas-
 sionis† eius. Gratias agens Domine de quocumque sibi tradito. Etas,
 dies boni et mali, et remedium, ut supra.

20 § 1 MULIER NATA placens, hilaris vultu, fuscii coloris, pulcherri-
 mos habens oculos et nigros. Sed infra 4 annos etatis sue tale habebit
 impedimentum, quod in juventute sua multabitur. Magnas in felici-
 tates* habebit nisi impediende divina clementia. Cumque vero peracta
 fuerint hec omnia cito promovebitur, vendens et emens. Amorem
 25 trium hominum habebit de quibus meliorabitur, cum uno eorum habe-
 bit puerum humilem et mansuetum. De quo multum gaudium habebit
 cum pena magna in nativitate eius. In nocte terrebitur propter visus
 horribiles malignorum spirituum. Quapropter bene hoc tempore custo-
 diatur et ferat scripta in sedulo 4 nomina 4 archangelorum et requiescat
 30 super caput eius. Et recipiat incensum mas-(Fol. 51^v)-ticis et myrram,
 rutam, et rosam marinam, semen feniculi, et anethum. Hec omnia in
 angulo domus cremantur. Tunc cum aqua benedicta extinguantur et
 circa eam nocte illa aspergatur, et liberabitur. Coniugi suo et amicis
 inveniet gravatim, aut cum aqua calida vel igne ignietur. Multum

†quodam] quosdam

*alleviabit] alliviabit

†passionis] passione

*in felicitates] infelicissias

35 studens in operibus et quodammodo in periculo erit. Dies boni et mali,
etas et remedium, ut supra.

C. 81

d. 1 <Libra> QUI NATUS EST IN HOC SIGNO amator mulierum et pro eis multa patiens. Multas patiens angustias et in multis locis, nec inediam in senectute patiens. Gratus et bona recipiens, consuetudinis singularis erit, paucos habens pueros. Cum irascatur non cito pacificabitur. Et de quodam vento forte morietur. Si laicus fuerit 2 uxores habebit quarum unam ita in dolore solidabit quod fere nullus eam a morte sublimabit, et ita cum pluribus. Signum habens in pede. Post hec vero omnia mala vitans nisi forte peccatum luxurie impediat. Suspectus mali habebitur de suis amicis caris et benignis et hoc per mulierem que se ipsum defraudare nitetur. Cum autem pervenerit ad senilem etatem elemosinam largiri diliget. Sive laicus, sive litteratus cum muliere defamabitur, et ab illo loco gradietur. Amici eius, parentes resurgent contra eum vindictam in eum procurantes, quia videntes se ipsum perdentem. Quos magnaliter timens magnam penitentiam tolerabit. Quos etiam omnes honorabit seque inhonorantes. Tribus temporibus multa bona acquirat cum multis similiter pactis interdum factis. In ultimis suis diebus fidelis in omnibus dictis reputabitur. Dies boni et mali, etas et remedium, ut supra.

§ 1 MULIER NATA formosa valde, non valde pulcra. Multotiens <habens> capillos multos interdum paucos quia eius caput non erit sanum. Cum aqua calida vel igne cremabitur. De bestia morsum patiens vel male percucietur vel tandem cum flatu venti aduretur. Cum conjugē dolorem patiens. In senectute hereditatem acquirens, qua honorata multa bona possidebit. Dolorem oculorum patiens, signum habens in facie. In crure et in costis male mordetur. Multos pueros habens tam masculos quam feminas et passiones multas passura erit. Cor habens altum. Post aspera leta venient. Nec in die Veneris non lavet caput suum. Dies boni et mali, etas et remedium, ut supra.

C. 82

d. 1 Dictis de pictura Solis, Lune, Martis, Mercurii, Jovis et Saturni; iam declarandum est de dea Venere, de qua quamvis hic vultu virili pingatur tum secundum poetas femineo vultu pingebatur et dicebatur dea amoris. Que cum coram deo amoris discumberet sponso

suo visis lautis et delicatis non acquiescens quod videns pater dee Veneris bufonem turpissimum adquiri precepit et ante eam poni. Quem cum vidisset dea Veneris hunc lascerans mandivit, quod videns coniunx, scilicet deus amoris, cognovit eam veneno a juventute sua nutriri
 10 et hoc naturaliter perfrui. Sed de hac materia tacentes, transeamus ad propositum presentis picture de dea Venere. Pingebatur enim Venus auro corona <ta>, vultu decora, cum Tauro in collo, cum nudo gladio super os. Albis vestita, cum flammeis ignis stipata, cum lucerna in manu sinistra, cum olla in manu dextra descendente. Sed quia
 15 preclaratur modicum de fortitudine, que est virtus media inter timorem et audaciam et de timore (Fol. 52^r) et presente pictura declarabitur de secunda parte fortitudinis que audacia quam bene significat scriptura de dea Venere.

pars 1 Prima pars picture de aurea coronatione qua fingunt poete
 20 eam coronatam, quia sicut laurea regia dignitatem et potestatem regalem notat, quia antiqui solebant victorem bene sibi famulantes regere ac gubernare laurea victorie coronare in signum victorie et audacie. Sic vero post victorie palmam et audacie homini, sapienti, audacter dimicanti datur corona victorie, unde dictum est "posuisti domine
 25 super caput eius coronam de lapide pretioso."²⁴⁸ Et iterum "gloria et honore coronasti domine et constituisti eum super opera manuum tuarum."²⁴⁹ Qui vicerit audacter, hoc est, in bona spe et humilitate peccatum gule dicit in Apocalypsis "dabo ei edere de ligno vite."²⁵⁰ Qui vicerit peccatum iracundie ex quo oritur mors, non ledetur in morte
 30 secunda. Qui vicerit peccatum invidie quod est valde amarum dabo ei edere manna. Qui vicerit peccatum avaricie, propter illa que relinquit, dabo ei potestatem super regna.²⁵¹ Qui vicerit peccatum luxurie propter mundiciam, vestiatur vestibis albis, unde dictum est, per Jesabel

²⁴⁸ Ps. 20.4.

²⁴⁹ Ps. 8.6.

²⁵⁰ Apoc. 2.7.

²⁵¹ Apoc. 2.20.

uxorem Ahab† regis, que fuit mulier pessima, ostenditur magnitudo
 35 criminis. Quia Jesabel interpretatur fluxus sanguinis vel fluens vel ster-
 quilinium. Dicitur autem luxuriosus sanguinis fluxus, qui diu con-
 tentus* delectationem effundit in actu, quando autem invalescit talis
 actus fit cor fluens, unde Gregorius dicit "auget in corde flammas libi-
 dinis effectus ipsius perpetuitate conjunctionis."²⁵² Marcescit spiritus,
 40 languescit membra et ut cera ante faciem ignis totus ut ita dixerim
 humor liquescit. Quando vero transitur in consuetudinem fit fetens
 sterquilinium. Qui vicerit peccatum superbie propter humilitatem,
 faciam illum columnam ecclesie. Qui vicerit peccatum accedie, propter
 solitudinem, dabo ei sedem mecum in regno meo.²⁵³ Unde dictum est
 45 "vincenti dabo manna et nomen novum."²⁵⁴ Cum acies belli fortiter et
 audacter dimicatur, cum prosperitate finietur. Et bene hec audacia
 [audacie] que est secunda pars fortitudinis.

pars 2 Secunda pars picture de dea Venere. Pingebatur enim
 decoro <vultu> stabili atque benigne. Hec sunt in muliere multe
 50 dilecta, scilicet, vultus amenus, facies pulcra, vox suavis, affabilitas ser-
 monum. Fortes emolliunt et liquescunt, si non fortiter et audacter res-
 tringantur. Sed audacia in talibus habita fortiter vincit omnia, et bene
 ad litteras. Et in ista parte picture significatur contemplatio divinorum,
 quia sicut vita voluptuosa gustantibus est delectabilis dulcis sic contem-
 55 platio divina delectantibus in eam ut patet Rachel et Lya. Unde Psalmus
 "quam dulcia faucibus meis eloquia tua. Super mel ori meo."²⁵⁵ Unde
 dicunt poete et philosophi. Quod vultur non trahit jecur Titii. Titius
 voluit concumbere cum Latona matre Apollinis, unde occisus dicitur ab
 Apolline et in inferis religatur, ubi vultur jecur illius devorat. Cuius rei
 60 hec est veritas. Titius philosophus fuit qui inquisitione futurorum
 artem divinationis exercuit, unde dicitur voluisse concumbere cum

²⁵² cf. *Moralia in Job* 21.12 PL 76.202 YAL.

²⁵³ Apoc. 2.17.

²⁵⁴ Apoc. 2.17.

²⁵⁵ Ps. 118.103.

†Ahab] Acab

*contentus] contenta

Latona matre Apollinis. Latona dicitur quasi latitans,† id est, incertitudo futuri que hominibus latet. Hec dicitur mater Apollinis, id est, divinationis, quia incertitudo futurorum est causa quare divinatio fuit
 65 inventa. Quod Apollo pro divinatione ponitur. Per hoc probatur quod videri in aliis locis dare responsa dicitur cum hac Latona dicitur Titius concumbere, quando cognitionem futuri voluit sibi adquirere, sed idem ab Apollone <sagittis> occiditur cum diversis divinationis intendendo demoratur. Studiis que vero et quorum species sunt divinationis (Fol.
 70 52^v) in sequentibus ostenditur. Vultur dicitur jecur illius comedere, quia cura semper comedit cor intendentis divinationi, sed audito Orpheo jecur non comeditur a vulture, quia audito sapiente nullus est anxius de divinatione, unde Horatius "<grata> superveniet, que non seperabitur hora."²⁵⁶ Et Cato "<mitte> hecque arcana <dei>
 75 celumque inquirere quid sit."²⁵⁷ <Huc> usque ostendit quid agat Orpheus in inferis, id est, sapiens in terrenis, modo vult ostendere quod eum sequitur scilicet quod superat omnia temporalia. Radamanthus* dicitur iudex inferorum, unde Radamanthus dicitur verbum judicans, qui enim nomina rerum et proprietates judicat in inferis;
 80 nullum bonum esse vel parum pronuntiat. Iste fatetur se vinci ab Orpheo, quia bene judicat et affirmat sapientiam que omnia temporalia superare. Non teneamus concupiscentiam eius naturalem sed ne securum† in hac vita cotidie possit, homini id quod habet in se admittere. Aliqua intemperantia subjungit curam temporalium, et iterum redire ad
 85 eandem curam, quia tunc ut canis ad vomitum. Ac si diceret. Talis lex est data Orpheo. Sed quis det, id est, possit dare, legem quam diceret grave est amantibus temporalia istam legem intimare. Qui amor est maior lege scilicet quod plus cogit amor quam coercitio. Coercitio autem aufert aperte peccare sed non voluptatem [non] peccandi, sed
 90 amor et peccare et voluptatem peccandi. Verus amor est maior lege,

²⁵⁶ Horace, *Ep.* I. 4.14 YAL.

²⁵⁷ M. Boas ed., *Disticha Catonis* (Amsterdam, 1952) 2.2, p. 97 YAL.

†latitans] latitona

*Rhadamanthus] Rhadamandus

†securum] securus

quia amore victus contradicit Orpheus, et hoc est cum prope extra esset terrenis et sic retulit ad terrenam intentionem. Et perdidit quia omnia bona que egerat dum ad temporalia respexit, amisit id est occidit de summo rationis ad ima terrenorum.²⁵⁸ Et hec est secunda pars picture

95 huius.

pars 3 Et sequitur tertia pars. Dicitur enim poetice quod dea Veneris pingebatur cum Tauro in collo, quia habet domicilium suum in Tauro. Taurus dicitur animal forte et audax et ferocissimum inter cetera, et bene convenit huic secunde parti fortitudinis, scilicet, audacie, quasi audacter cetera animalia vincens. In hoc intendit Philosophia
100 probare bonos semper esse potentes, malos impotentes. Bonis numquam deesse premia, malis vero sua supplicia. Quia de hoc turbatus erat Boethius quod putabat malos florere, et bonos deprimi. Ipsemet [se] continuat dicens cum Philosophia. Hic est emphasis, id est, pro
105 bono rei, per tria scilicet, quod <Deus> omnia potest, omnia scit et vult tantum bonos, si enim non possit† mutare non esset ita mirum, <sed verum> si iterum possit sed nesciret, sed prava illius voluntas esset, non iterum sic mirum esset. Sed cum ipse possit omnia, sciat omnia, et omnia velit esse bona, mirum est istud contingere quia non
110 justum videtur esse. Dicit enim “sunt etenim penne” et cetera. In istis versibus ostendit Philosophia, Boethius qualiter ad cognitionem perveniat, scilicet per cognitionem creature. Que ubi prediximus in creaturis perpenditur divina sapientia, cum videmus eas sapienter factas et dispositas, nec hoc posse fieri humana sapientia et ad hoc continua-
115 tur, quod dicit se infigere menti. Boethio Philosophia, ac si diceres, bene possum tue menti infigere philosophiam etenim, id est, quia sunt mihi penne--penne quas confert alumpnis philosophia, <cum> sunt sapientia et virtus per quas ascendit homo ad cognitionem creatoris. Per sapientiam enim cognoscitur qualiter ad ipsam perveniatur, per vir-
120 tutem, ut cognovit perveniendum, quomodo perveniat elaborat. Sed ne putaret <quod> aliquis has pennas ducens ad temporalia subjungit.

²⁵⁸ William of Conches, commentary on Boethius, *De Consolatione Philosophiae*, III, m. 12, fol. 87.

†possit] posset

“Que <conscendant>† celsa polis,” quia sapientia et virtute conscendit aliquis ad cognitionem celestium, ut per ea cognoscat creatorem.²⁵⁹ Queritur cum creator ubique fit totus, in celestibus dicitur habitare, sed
 125 superius expositum est. Quibus enim, id est, sapientia et virtute cum aliquis prefiscens sapientia et virtute modo vis eius est in terrenis, modo in celestibus. “Perosa terras despicit”²⁶⁰ quia ex sapientia cognoscit in eis non esse summum bonum et in ea virtutes eas aspernit. Et notandum <est> quod dicit mentem inductis illis pennis despiciere
 130 terras antequam ad cognitionem creatoris perveniat* (Fol. 53^r) quia cum amore et cura temporalium ad ipsum non potest perveniri, unde Martianus dicit Philologiam <despicere terras> antequam ad Jovem ascendat ut deificaretur. E vomere illud significans quod cura temporalium ad creatoris contemplationem nullus deificetur <sed> aeris²⁶¹
 135 et cetera. Incipit ostendere qualiter despectis terris mens ad cognitionem creatoris ascendat, quia considerata mutabilitate aeris credit animo creatorem immutabilem esse, et ita ultra querit quem diligit. Dum super eas querit creatorem credendo illum esse earum conditorem. Non tantum aera, nubes, nisi inveniatur creatorem, transcendit
 140 sed et verticem ignis. Verticem ignis vocat superiorem partem aeris vicinam Lune quod ad comparisonem inferioris aeris subtilior et calidior est, qui calet motu agilis etheris. Quia [ut] diximus ex motu superiorum habent† subdita calefieri. Hunc ignem transcendit aliquis ut creatorem inveniatur, dum credit illum divine potestati subditum esse.
 145 Astriferas domos vocat regiones planetarum. In has surgit mens, cum noscit creatorem, cum per hominum creationem et proprietates cognoscit divinam sapientiam et potentiam. Tunc contingit mens Phebo cum querit proprietates et motum Solis ut postquam cognoverit non esse Deum, quia de loco ad locum movetur, quia in hoc loco continetur,

²⁵⁹ William of Conches, commentary on Boethius, *De Consolatione Philosophiae*, IV, m. 1., fols. 87-87^v.

²⁶⁰ Boethius, *De Consolatione Philosophiae*, IV, m. 2, 1.4.

²⁶¹ Martianus Capella, *De Nuptiis Mercurii et Philologiae* II, 131.135 YAL.

†conscendant] occidant

*perveniat] perveniet

†habent] habunt

150 ultra querit creatorem non loco sed potentia. Gelidus et senex est Saturnus quia senex deificatus epithetum senem frigore. Illa vero stella que dicitur Saturnus senex dicitur, quia triginta annos consumit in zodiaci peragratione. Gelida, quia nociva est et malivola, unde dicitur falcem ferre, quia plus nocet in retrogratione, quemadmodum deferens
 155 falcem plus nocet recedendo quam accendendo. Item huius gelidi senis inter comitatur dum querit eius proprietates ut creatorem inveniat, sed et omnia alia astra ut cognitis earum proprietatibus credit ea subdita esse divine potentie.²⁶² Et ut breviter recludamus.

pars 4 Sequitur quarta pars picture huius. Pingebatur enim dea
 160 Venus alba veste, per quod intellegitur munditia mentis. Qui vero munditiam mentis retinere desiderant audacter dimicant resistere adversariis eius. In hac pictura considerandum est quod dicit Boethius, quia dicit homines mutari in belvas ex morum qualitate, non corporum specie. Sed ne alii putarent hanc mutationem non esse timendam.
 165 Probat illam esse timendam, quia maior est corporali mutatione. Unde videndum est quod metamorphosis,† id est, transmutatio,²⁶³ alia est naturalis ut mutatio aque in glaciem, alia magica, cum videtur id esse quod non est, alia moralis, scilicet, cum homo proprietates belve sibi conformat. Sed moralis maior est naturali, quia quanto dignior est
 170 anima corpore tanto illius mutatio in peius maior est mutatione corporali. Et hoc probat per Circem, que quamvis homines mutasset corporaliter, animam non potuit mutare. Cuius rei narrationem videamus, deinde expositionem. Legitur quod Ulixes* rediens de Troia per mare jactatur ad quandam insulam in qua Solis filia regnabat pervenitque.
 175 Amore illius conmotus est. Illum quia nec prece nec pretio retinere posset, ad socios illius se convertit, illud cogitans quod solus non recederet. Quare poculo mixto carminibus in diversas figuras illos mutavit, sed tum annum retinebant, scientes se fuisse homines quamvis carmine mutati essent. Quod sic ad litteram fuisse quidam

²⁶² William of Conches, commentary on Boethius, *De Consolatione Philosophiae*, IV, m. 1., fols. 87-87^v.

²⁶³ See Paule Demats, *Fabula* (Geneva, 1973), p. 148.

†metamorphosis] methomorphosis

*Ulixes] Ulexes

180 divini testantur. Huius autem rei talis est veritas. Ulixes† dicitur quasi
 “holonxenos”, id est, peregrinus omnis. Holon enim est omne, inde
 holocaustum, id est, totum incensum, xenos est peregrinus, qui rediens
 de obsidione Troie, diu per mare jactatur, quia sapiens omnium tem-
 poralium (Fol. 53^v) peregrinus est secundum illud. Nostra conversatio
 185 in celis dum oppugnat temporalia per mare huius vite, elevatione pro-
 peritatis, depositione adversitatis, jactatur sed tandem pervenit ad insu-
 lam in qua Circe regnat. Circe dicitur quasi “ciron”, cresce, id est,
 iudicium manuum. Ciros, enim manus est, cresie iudicium, et ponitur
 pro fertilitate temporalium, que ex iudicio, id est, ex labore manuum
 190 provenit, que bene dicitur filia Solis, quia ex effectu Solis omnis fertili-
 tas in temporalibus est. Dicitur etiam in insulam habitasse, quia ut ait
 Tullius in VI *de Re Publica*, xx, “omnis terra, que incolitur a nobis,
 que parva quedam insula est,” vel insula contincta humore* terra est,
 que est fertilior aliis. Hec Circe Ulixem non mutat, quia fertilitas tem-
 195 poralium sapientem non mutat nec corrumpit, sed socios illius corrup-
 pit. Socii Ulixis sunt qui discernentes bonum a malo intemperantia
 ducti, dimittentes† bonum adherent malo. In hoc enim quod discer-
 nunt bonum similes sunt sapienti, sed in hoc quod male exsequuntur
 non sunt sapientes et sunt socii Ulixis non Ulixes. Tales mutat Circe,
 200 quia tales corrumpit sterilitas temporalium et hoc in diversa genera
 animalium, scilicet conferendo <aliis> frendentiam apri, aliis ferocita-
 tem leonis, aliis* rapacitatem tigridis, dolum vulpis aliis, et hec similia,
 sed animos non mutat.²⁶⁴† Quia quamvis errent corrupti temporalibus,
 cum cognoscunt se errasse, et nituntur se in melius converti, et sic
 205 audacter ad bona priora recedunt.

²⁶⁴ William of Conches, commentary on Boethius, *De Consolatione Philosophiae* IV, m. 1, fol. 87^v.

† Ulixes] Ulexes

*humore] humori

†dimittentes] dimittente

*aliis] uvi

†mutat] mutant

pars 5 Quinta pars picture de dea Venere† est de stipatione ignea in vestibus. Nam fingunt poete eam igne <igneam et> stipatam quod bene convenit huic parti fortitudinis que dicitur audacia. Ignis proprietates possunt notari per 2 versus:

210 Destruit, emollit, restringit, consolidatque
 Clarificat, terret, accendit, letificatque.

alii versus:

Mollis et siccus, mundusque favilla tenetur.
Crescit et ascendit sed aqua modica morietur.

215 Que vero proprietates bene <conveniunt> virtutibus sapientis in quibus patet audacia maxima, unde poetice quod serpens erat in palude Grece, quod monstrum Hercules invasit, sed cum unum caput succidebat innumerabilia nascebantur, quod Hercules composito lignorum genere destruxit cuius rei veritas talis est, quod larva palus erat in Grecia
220 que maxime parti terre nocebat, unde propter nocitatem dicitur serpens ibi habitasse, qui bene dicitur Hydra. Hydor enim est aqua. Hercules temptavit capita succidere, quia cum esset rex Grece <qui> rivulos* illius volebat obstruere, quo viso Hercules tantam copiam congessit lignorum, cuius† causa lignis desiccavit. Hec fabula talis est, quod cum
225 Hercules peteret sibi Deianiram* veram filiam Oenei regis, Achelous fluvius mutando <se> in diversas figuras, cum <quo> pro ea Hercules pugnavit, sed cum ad ultimum verteret se in speciem tauri. Cornu ablato victus effugit,† et in aqua latuit, <cornu modo> quod tradidit nymphis, sed eo impleto, a nymphis copi<os>e traditum est.
230 Cuius rei veritas talis est. Quia Achelous fluvius est, et positus est inter Greciam et Caledoniam, in qua regnabat Oeneus, cuius filiam cum

†Venere] Veneris

*rivulos] rivulo

†cuius] qui

*Deianiram] Diraniram

†effugit] affugit

Hercules vellet auferre per fluvium appositum non poterat, cuius dessicato† uno brachio, quasi cornu ablato eam abstulit. Sed illud cornu dedit nymphis, quasi lymphis, quia ex uno brachio diversos rivulos
 235 fecit, quorum copia* postea sacrata est, quia magna copia ex eo pervenit. Sed dicit <Augustinus in Johannem> cum enim Deus ubique fit totus, ab eo tamen avertamus, cum per vitia ei dissimiles sumus, ad ipsum revertamur cum ei per virtutes similes sumus, vel illi nos similes facimus.²⁶⁵ Quod ut ait Augustinus “domino qui ubique est non locis
 240 sed actionibus. Aut longinqui, aut propinquissimi <sumus>, quia sicut separat nos ab eo dissimilitudo, ita nos convergit illi similitudo.”²⁶⁶ Et hec est reduci igne, id est splendore et fervore dilectionis. Ubi enim est ignis, sunt ista duo calor et splendor. Similiter in divino amore est splendor, quia illuminatur mens ad cognitionem celestium.
 245 Calor ad repre- (Fol. 54^r)- hendum et imitandum, ex quo enim aliquis diligit Deum. Amore in eo operatur illuminationem et desiderium celestium, et ideo dicitur divinus amor, unde spiritus sanctus, id est, divinus amor, in igneis linguis apostolis est infusus, quia divinus amor et fervorem dilectionis celestium eis attulit et genera linguarum eos
 250 docuit, quasi gentibus diversarum linguarum predicaturos. Ut ex fervore constantes ex linguis intelligibiles in predicando essent. Et hec benigna [lege] lex est scriptum asciscens honestum prohibens contrarium. Hec vero divina predestinatio dicitur lex benigna, quia ibi omnia leguntur et continentur, predestinatio ad vitam. Que predestina-
 255 tio dicitur scriptum in libro vite. Unde dicitur: “deleantur de libro viventis” et cetera. Et asciscit honestum et prohibet contrarium, id est, inhonestum. Ista lege revertuntur anime ad creatorem suum, quia nisi predestinatus sit aliquis ad vitam, ad ipsum non revertitur.²⁶⁷

²⁶⁵ MS: dicit Bo. The passage is not in Boethius but may have been suggested by Augustine “Homo. . . ergo accedit (Deo), et recedit ab illo: accedit illi cum se converterit, recedit ab illo cum se averterit”, *In Joannis Evangelium tractatus CXXIV* 21.4, *PL* 35.1566 and by the passage cited from Augustine’s *Enarrationes*. Possibly “In Jo.” in de Foxton’s source was corrupted to “Bo.”

²⁶⁶ Very close to *Enarrationes in Psalmos* 34.14 “Deo qui ubique est, et nullo continetur loco, aut per loca propinquamus, aut ab illo per loca. . . recedere ab illo, dissimilem illi fieri” YAL.

²⁶⁷ Apoc. 3.5.

†dessicato] dessictio

*copia] copie

pars 6 Sexta pars picture de dea Venere, Libra super umbilicum.†
 260 Libra vero in se naturaliter ponderat equale cum duabus stateris equale
 pendentibus, que vero significant duplicem amorem, videlicet Deo et
 proximo. Hoc est ut diligamus Deum ex toto corde, ex tota anima, ex
 tota mente, et ex totis viribus. Qui vero amor audacter facit amatorem
 omnia mala vincere celestibus inherendo. Et hec est pars trutine dex-
 265 tra. Unde dictum est poetice quod Hercules finitis omnibus aliis
 laboribus ad Athlantem gigantem celum sustentem pervenit, qui dum
 respiraret celum sustinuit. Et deinde post illum laborem translatus est
 in celum et deificatus. Cuius veritas talis est, quod Atlas* astrologus
 fuit quidam, qui collo celum sustinebat, quia celestia considerabat. Quo
 270 respirante, hic sustinet celum, quia post mortem eius, que est respiratio
 a propriis laboribus huius vite, Hercules vacavit contemplationi celes-
 tium. Et hoc fecit devictis omnibus monstris, quia nullus debet ad con-
 templationem celestium accedere nisi prius extricato omni vitio.²⁶⁸
 Sinistra vero trutina amorem proximi designat, quia proximus est dili-
 275 gendus velut nos. Unde "dilige proximum tuum sicut teipsum"²⁶⁹ hoc
 est ad minus in velle bono sicut tibi. De hac prius tactum est.

pars 7 Septima pars picture est de olla desuper stillante, que bene
 dicitur stillans olla, id est, spiritus sancti gratia rorans, profunde ardens
 et lucens corda fidelium. Quia "quos predestinavit, hos et vocavit,"²⁷⁰
 280 et cetera. Quia sedes spiritus sancti est anima iusti. Ab eo enim est
 sapientia, fortitudo, victoria, audacia, perseverantia, tolerantia, timor,
 spes, fides, castitas, caritas et continentia. In ipso benignitas et mina,
 quia omne a patre lumen† est descendens. Ipse ros, ipse pluvia, ipse
 radix et fundamentum totius operis perfectissimi. Ipse audacia prestans
 285 hec omnia.

²⁶⁸ William of Conches, commentary on Boethius, *De Consolatione Philosophiae* IV, m.
 7, fol. 93.

²⁶⁹ Mark 12.33.

²⁷⁰ Rom. 8.30.

†umbilicum] umbelicum

*Atlas] Athlans

†lumen] luminum

- pars 8 Octava pars picture de dea Venere. Pingebatur enim cum lucerna in manu sinistra. Bene quidem per lucernam ardorem et lucem intelligimus, et convenit viris ecclesiasticis et maxime prelati. Prelatus dicitur lucerna ardens <et> lucens, quasi ardens in amore Dei et proximi, lucem ministrans egentibus ambulanti in tenebris. Sed heu quod lucerna in modernis temporibus tenebrescit! Lucerna corporis tui est oculus tuus. Quod si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si vero oculus tuus nequam fuerit etiam totum corpus tuum tenebrosum erit. Vide ergo ne lumen quod in te est tenebre fuerit. In hac lectione duo intellige, scilicet opus bonum, id est, amor, et exemplum bone actionis, amore ut instruat, doceat, et castiget subiectos propter Deum, exemplum, ut operibus eius doctrinam suam ostendat quia, cuius vita despiciatur, restat ut eius vita despiciatur. Frustra predicatur a quo vita (Fol. 54^v) despiciatur.
- 300 pars 9 Et sequitur nona pars picture de dea Venere. Pingitur enim poetice cum <gladio> extracto super os. Iste gladius vindictam notat in negligentibus, quia non in manu, sed super os, et significat curam habentes qui habent gladium, id est, executionem juris, sed impediende vecordia non percutiunt aut terri propria culpa, aut <im>becillitate, quia defectivos increpare non audent emulceant. Unde Paulus apostolus dicit "obsecra, increpa in omni patientia, et doctrina. Insta opportune, importune in omnibus labora, opus fac evangelista, ministerium tuum imple,"²⁷¹ et cetera. Sed bene pastores hiis diebus comparantur idolo positio in loco celebri et sollemni genuflectiones recipiunt et honores in manu gladium vel hastam tenentes, numquam percutit vel castigat, sic talis prelatus perficitur in loco celebri, id est, in ecclesia sollemni. Genuflectiones accipit et honores et tales licet auctoritatem corrigendi habeat defectivos, tum mutus et quasi insensibilis, velut idolum nichil facit, et sic gregem dominicum sibi commissum sua negligentia lupis infernalibus exponit. Unde bene dicitur quod Lamech duas uxores habuit, unam juvenculam et aliam vetulam.[†] Juvencula vero omnes capillos albos extraxit de capite suo. Vetula vero omnes

²⁷¹ 2. Tim. 4.25.

[†]vetulam] vetitam

nigros, et sic totus decalvatur.²⁷² Tales sunt prelati hiis diebus, coacer-
 vant magnas summas pecunie. Unde placeant magnatis ad defenden-
 dum sua. Sic et alia parte mali patrimoni talia dantes beneficia
 320 ecclesiastica magis propter famulatum subditorum, vel propter munera
 largientis, talibus namque hiis diebus beneficia ecclesiastica largiuntur.
 Et hii tales comparantur cani cum magne osse in ore suo. Quia quanto
 maius est, tanto difficilius rectorem sustentat. Cum id quod minus est
 325 multo bene sustentare videatur. Isti tales non intrant per ostium sed
 aliunde, et ideo fures sunt et latrones, unde Johannes apostolus dicit
 “qui intrat per ostium, in ovili ovium et non aliunde pastor est
 ovium,”²⁷³ et per consequens fures sunt et latrones. Unde Ezechielis
 34 “facti sunt greges mei in rapinam, et oves mee in devorationem,”
 330 id est, bona gregis mei “eo quod non esset pastor,”²⁷⁴ scilicet talis
 qualis esse debet, et talis potest timere de hoc quod sequetur. “Prop-
 terea ecce ego requiram <ipse> super pastores gregem meum de
 manu eorum.”²⁷⁵ “Tales pastores non sunt pastores sed mercenarii,† ut
 patet in Evangelio Johannis 10 <. 12> “mercenarius <autem>, et
 335 qui non est pastor, videt lupum venientem” et cetera. Per quos dicitur
 “cessare eos faciam, ut ultra pascant gregem meum, nec pascant
 amplius semetipsos,” unde Psalmus “Deus, venerunt gentes in heredi-
 tatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum in pomorum custo-
 diam,”²⁷⁶ id est, sicut custoditur pomorum ita hiis diebus sancta ecclesia,
 340 quia tempore fructus custoditur, sed collectis fructibus solum et sine
 cura relinquitur dummodo perveniatur ad huius tempus. Unde dictum
 est in Vita Sancti Edwardi cum raptus esset in ecstasim, dicit hos autem
 annos plurimos translato ad celum, “‘vidi michi paulo ante in somniis
 assistere quod genti mee post meum obitum sic futurum, ex Dei man-

²⁷² This story is Midrashic in tone but was probably created by de Foxton. See Intro-
 duction.

²⁷³ John 10.1.

²⁷⁴ Ezechiel 34.9-10.

²⁷⁵ Ibid.

²⁷⁶ Ps. 78.1.

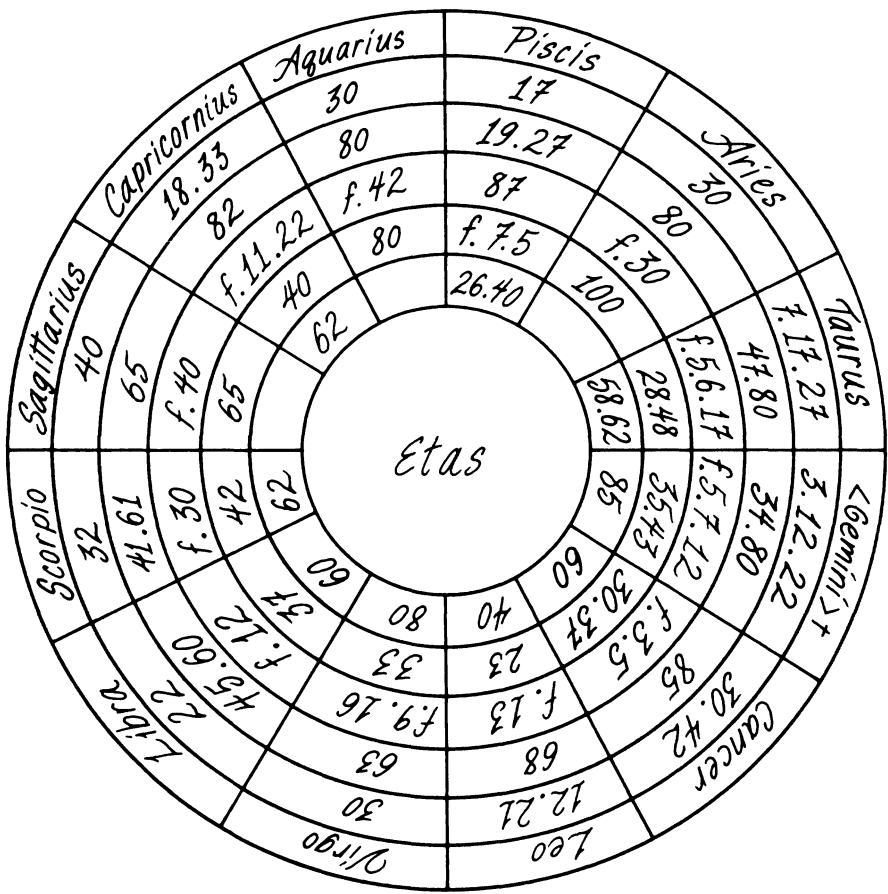
†mercenarii] mercennarii

345 dato michi inferentis.' ²⁷⁷ Impletam dicunt Anglorum nequitiam, et
 iniquitas consummata iram provocat. Accelerat vindictam, sacerdotes
 prevaricati sunt, pactum Domini polluto ore et pectore et manibus coin-
 quatinatis sancta contractant et non pastores sed mercenarii. Exponunt
 lupis oves et non protegunt. Lac et lanam querunt non oves. Mors et
 350 pastores depascit et oves, sed et principes terre infideles, socii furum.
 Preedones patrie, quibus nec Deus timore, nec lex (Fol. 55^r) honore.†
 Quibus veritas omnis contemptui, credulitas dilectatione, itaque nec
 prelati justitiam, nec servant subditi disciplinam. Et hec est ultima pars
 picture de dea Venere. Deinde secuntur tabule.

²⁷⁷ This story about Edward and the homily which follows it seem loosely based on the "green tree" prophecy in the *Vita* of King Edward. See Frank Barlow ed. and tr., *The Life of King Edward* (London, 1962) Bk. II, pp. 74-78.

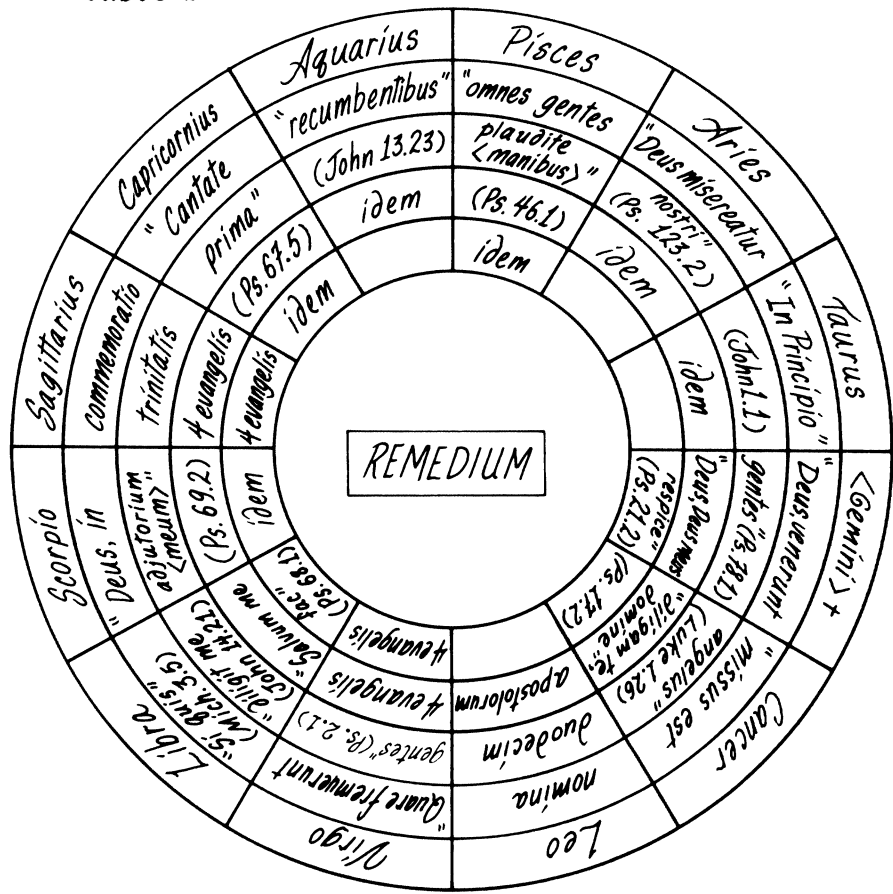
†honore] honori

Table 11



†Gemini] Virgo

Table 12



†Gemini| Virgo

Table 13

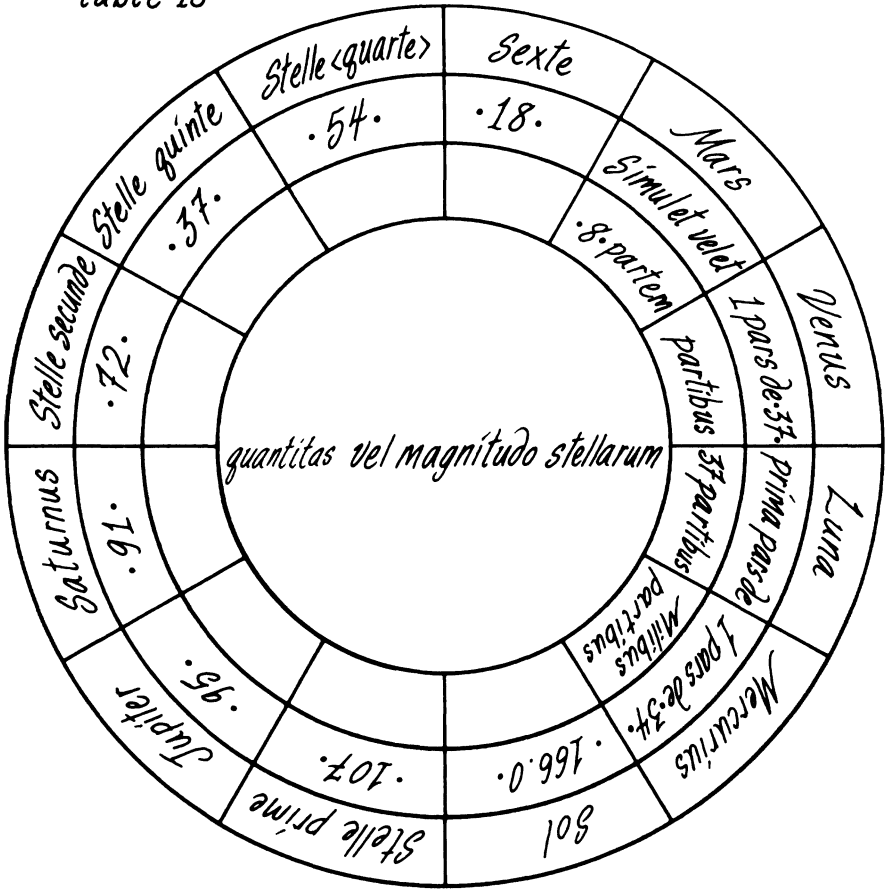


Table 14

A circular diagram consisting of three concentric rings. The outermost ring is divided into 30 equal segments, each labeled with a number from 1 to 30 in a clockwise direction starting from the top. The middle and inner rings are also divided into 30 equal segments each, but they are currently blank.

Table 17

Table 17

A circular diagram representing the twelve zodiac signs and their associated planets and qualities. The diagram is divided into twelve segments, each representing a zodiac sign. Each segment contains a list of planets and their associated qualities (e.g., 'boni', 'mali', 'tantum'). The signs are arranged in a circle, with the planets and qualities listed within each segment. The signs are: Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo, Libra, Scorpio, Sagittarius, Capricornus, Aquarius, and Pisces. The planets and qualities listed are: Aries (boni Lune, Jovis, Veneris, mali), Taurus (boni Solis, Martis, Veneris, mali), Gemini (boni Solis, Lune, Martis et Veneris, mali), Cancer (boni Solis, Lune, Jovis, mali), Leo (boni Solis, Lune, Jovis, mali), Virgo (boni Solis, Lune, Jovis, mali), Libra (boni Solis, Jovis, Martis, Saturni, mali), Scorpio (boni Solis, tantum, mali), Sagittarius (boni Solis, tantum, mali), Capricornus (boni Jovis, Veneris, Lune, mali), and Aquarius (boni Martis, Jovis, Saturni, mali). The planets and qualities listed are: Aries (boni Lune, Jovis, Veneris, mali), Taurus (boni Solis, Martis, Veneris, mali), Gemini (boni Solis, Lune, Martis et Veneris, mali), Cancer (boni Solis, Lune, Jovis, mali), Leo (boni Solis, Lune, Jovis, mali), Virgo (boni Solis, Lune, Jovis, mali), Libra (boni Solis, Jovis, Martis, Saturni, mali), Scorpio (boni Solis, tantum, mali), Sagittarius (boni Solis, tantum, mali), Capricornus (boni Jovis, Veneris, Lune, mali), and Aquarius (boni Martis, Jovis, Saturni, mali).

C. 83

d. prima Saturnus tres habuit filios, scilicet Jovem, Neptunum et Plutonem inter quos regnum primo† divisum est et ibi partitum. Prima pars fuit celum et cessit Jovi. Secunda equor et cessit Neptuno. Tertia
 5 infernus et cessit Plutoni. Versus:

Jupiter astra, fretum Neptunus,
 Tartara Pluto regna paterna tenet
 Tres tria quisque suum.²⁷⁸

Quidam vero addunt quartum. Dicit "ergo Saturnus"²⁷⁹ et cetera.
 10 Exercitio de nominibus planetarum. Saturnus dicitur quasi satur annus, senex dicitur, quia sicut in senibus calor minuitur et frigiditas augmentatur sive intelligitur, ita Saturni <domus> frigida est ab effectu, quia remotissima a Sole et vicina cum aquis supercelestibus, unde in signis hyemalibus habet domicilia sua, scilicet in Aquario et in Capricorno.
 15 Per Saturnum mundum, per quatuor eius filios, quatuor elementa intelligimus. Per Jovem celum sive aera. Per Junonem aer inferior intelligitur. Per tertium, Neptunum, aqua intelligitur. Per quartum, Plutonem, terra intelligitur. Jupiter dicitur quasi juvans pater. Juno quasi juvans nomos, quia sine calore ignis et humore aeris nichil potest nasci.
 20 Unde Ovidius "ab his oriuntur cuncta duobus."²⁸⁰ Inde fingitur Juno uxor Jovis, quia aer est subjectus igni. Et quicquid creatur ab igne concipitur aere mediante, vel (Fol. 57^v) dicitur Jupiter quasi diespiter, id est, pater diei, et hoc a Grecis. Neptunus dicitur a Grecis Posidonos,* id est, fulgens vel faciens imagines vel a poieo† quod est fingo, gis, et
 25 idos, forma, aqua enim imagines format in se spectantibus, sed illud non potest fieri in aliis elementis et ideo fulgens ymagines et

²⁷⁸ Unidentified. It is possible that de Foxton made up these verses for the occasion.

²⁷⁹ Unidentified.

²⁸⁰ Ovid, *Met.*, 1.431 YAL.

†primo] primis

*Posidonos] Poyodonos

†poieo] poyas

componens dicitur Neptunus, quasi neotonius, id est, nova formans, sed a Latinis Neptunus dicitur, quasi nubetonans, quia calor Solis attrahit humorem ad temperationem sui, et ex attractione quidam
 30 conflictus in aere nascitur et ex illo conflictu nubes illiduntur, unde coruscationes fiunt et tonitrua. Iter secundum quosdam desys est Neptunus ab antecessore suo, scilicet Nereo sed ab officio suo dicitur Amphitrite[s] quasi circuens terram. Huic Thetis <ideo> jungitur quia ei limus terre subditur unde thetis ideo subposita, quasi thesis,
 35 quod est positio. Pluto dicitur a pleo, quod est terra. Est enim deus terre vel terra dicitur plures, id est, divitie, unde Pluto, quasi dives unde Dis Latine dicitur, quia omnia metalla et divitie inde oriuntur. Unde Boethius “quidquid placet excreat qua mentes, in infimis tellus aluit cavernis.”²⁸¹ Huic nupsit Proserpina filia Cereris, quo juxta senens
 40 gaudium interpretatur, quia ubi est copia Cereris ibi est gaudium. Proserpinam† segetem quidam voluerunt, id est, juxta serpentem per terram hecaton* ab hecatos quod est centum quia fructum centuplum facit. Ceres eam raptam cum lapidibus querit, quia in tempore fruges in fervore Solis cum gaudio queruntur. Virgo est Proserpina quia in
 45 singulis annis nascitur et renovatur. Sex mensibus latet sub postquam sata est, et sex mensibus patet.

d. 2 Hic planeta-te dicitur a “planos” Grece quod est sator Latine. Sunt autem 7 stelle errantes et singulis diebus incipiunt suum ortum et occasum quare† planete dicuntur, quorum errorem incusantes. Item
 50 planete dicitur febris in tractatu vel quia incertis horis affligitur infirmum vel incertis diebus, vel planeta* dicitur vestis sacerdotalibus circa horas laxa, scilicet infula. Planeta pro stella est masculus igitur in aliis vero significationibus est feminini. Item notandum quod planete non errant, sed hominibus videtur. Item a plano dicitur hec planeta- te
 55 quod est pedum planities.

²⁸¹ Boethius, *De Consolatione Philosophiae* III, m. 10, ll.13-14.

†Proserpinam] Proserpina

*hecaton] ethace

†quare] que

*planeta] phenomena

d. 3 Sol dicitur a solon quid est commune quia Deus facit eum orire super bonos et malos. Luna, quasi luce vehementi lucens aliena, quia quicquid habet claritatis habet a Sole, quandoque in se est corpus tenebrosum.

60 d. 4 Venus dicitur a veneror-aris, ut supra tangitur, vel quia est planeta benevolus et omnibus rebus benignissimus, aliam legem syderum ostendit Boethius ut stella illa que in principio noctis sequitur Solem qui dicitur Hesperus eadem precedit in mane et vocatur Lucifer. De hac inter quosdam est dissensio quid est. Dicunt enim hoc esse non
65 posse in eodem anni tempore, quia hec stella est Venus et eiusdem velocitatis cum Sole ut dicunt. Hoc ergo potest in eodem anni tempore subsequi Solem in vespere et precedere in mane sed in diversis anni temporibus dicit Boethius²⁸² esse. Sed omnes auctores et philosophi hoc in eodem anni tempore dicunt esse, sed non docent unde hoc contingat, sed hoc dictum. Venus est altior Sole, quia Sol est in secundo
70 loco, Venus in quarto. Quia ergo altior est cum ita est prope Solem et similis veniunt ad occasum sive precedat Solem sive subsequatur diutius videtur. Eadem ratione in mane citius videtur. Itaque quia prius dicitur Hesperus, quia ante in mane dicitur Lucifer; vel aliter
75 Venus et Mercurius vicine stelle sunt et comitantur ita Solem, quo parum elongantur ab eo in quadam parte <anni>. Contingit quod altera precedit, Solem, altera consequitur. Hec est iterum ratio quod stelle que precedunt Solem in vespertino videntur, sed que consequuntur, <in mane> videntur et illa que subsequitur Solem in vespere
80 videtur. Item in mane ille <que> subsequuntur Solem non videntur sed ille que precedunt, et ita illa que precedit videtur, et cum tantum in vespere videatur, alia in mane, et sunt eiusdem quantitatis et coloris et celeritatis (Fol. 58^r) et simul comitantur Solem, eadem stella reputantur.²⁸³† Mercurius quasi mercantum kyrios, id est, deus quia Mercurius
85 deus eloquentie. Alio nomine Mercurius dicitur quasi mercatorum cura. Mars quasi vices quia fortes et strenui citius in bello moriuntur.

²⁸² alludes to Boethius *De Consolatione Philosophiae*, IV, m. 6, 11.14-16; 25-29.

²⁸³ William of Conches, commentary on Boethius, *De Consolatione Philosophiae*, I, m. 5, fol. 74.

†reputantur] reputate sunt

Jupiter a juvo-as, per antiphrasin quia patrem minime juvat immo a regno abscissis testiculis expulit. Unde in Theodolo "expuli alatum patrem crudeliter armis."²⁸⁴

C. 84

d. 1 Ostendit auctor quod quidam circulus est in celo qui dicitur zodiacus a zodion quod est animal, per quem Sol facit cursum suum, et in illo circulo sunt 12 signa disposita que animalium nominibus nuncupantur propter proprietates que sunt in animalibus quam Soli existenti in aliis signis dispositis, inquam ita, quia Sol in quolibet mense unum dicitur peragere, quorum Aries est primus, et dicitur ab ares quid est virtus, quia sicut Aries est fortior in prima parte sui quam ita Sol intrans, illud signum in principio sui cursus est fortior, quia calidior est quam in Februario.²⁸⁵

¶ 2 Taurus secundum signum attribuitur Aprili, quia sicut taurus fortior est ariete ac Sol calidior est quam ad nos vel quia labores taurorum tunc incipiunt apparere.

¶ 3 Gemini in Mayo, quia Sol tunc vires quantum ad nos dicitur geminale-aris, quia moram facit in illo signo per duos dies plus quam in aliis signis.

¶ 4 Cancer in Junio, quia sicut Cancer est animal retrogradens sic Sol incipit retrogradi in illo mense, scilicet in Junio.

¶ 5 Leo in Julio, quia sicut Leo est ire impassibilis et ire seivissime ita Sol in illo mense est calidissimus, scilicet in Julio, quia fere impassibilis est, et tunc dicuntur dies caniculares a canicula que est in ore Leonis et est tempus intemperatur, et est canicula quedam stella

²⁸⁴ Theodulus, *Ecloga*, l.46 YAL.

²⁸⁵ This material occurs in two places in manuscripts of Albericus of London, the Third Vatican Mythographer, ed. G. H. Bode, *Scriptores Rerum Mythicarum* (Rp. Hildesheim, 1968) 8.12, pp. 206-207 and 15.2-12, pp. 254-256. On the question of the Third Vatican Mythographer's identity, see Eleanor Rathbone, "Master Alberic of London, Mythographus Tertius Vaticanus," *Mediaeval and Renaissance Studies* 1 (1941) 35-38; Henning Sjöström, "Magister Albericus Londoniensis, Mythographus Tertius Vaticanus," *Classica et Mediaevalia* 29 (1968) 249-264; Richard M. Krill, "The Vatican Mythographers: Their Place in Ancient Mythography," *Manuscripta* 23(1979) 173-177; and Charles S. F. Burnett, "A Note on the Origins of the Third Vatican Mythographer," *The Journal of the Warburg and Courtauld Institutes* 44 (1981) 160-163.

periculosa ad minutionem sanguinis et intemperatum tempus eius unde Hippocrates "sub cane et ante canem moleste sunt purgationes,"²⁸⁶ vel
 25 propter Daniele[m] missum in illo mense in lacum leonum, quem Deus miraculose liberavit.

¶ 6 Virgo in Augusto, quia autem Virgo res est sterilis et infecunda. Infra tempus in illo mense nichil parit, vel quia bissextilis† Virgo assumpta est tunc temporis.

30 ¶ 7 Aries, qui Phrixum et Hellen transferebat,* deificatus est, Helle cum in mari submersa est, quia sicut Phrixus frater suus in litus aquarum est factus signum principale in celo.

¶ 8 Gemini, scilicet Castor et Pollux filii Jovis et Lede adulterini, cum qua Jupiter concubuit in speciem cygni qui propter proprietates
 35 suas deificati sunt, et dicti Gemini. Leo quem Hercules interfecit in Nemea† silva, corio cuius protexit clipeum suum, carnem vero voluit* sacrificare, Jupiter pater eius ad honorem ipsius deificavit. Virgo scilicet Erigone <filia> Icarii secundum fabulam qui interfectus fuit a suis mersoribus inebriatis cuius Erigone filia lamentando cum sua Canicula
 40 deificata est.

¶ 9 Sagittarius scilicet Chiron qui nutrit Achillem filium Thetidis et Pelei deificatus est et est factum signum principale in celo.

¶ 10 Capricornus, id est, Amalthea† capra que nutrit Jovem incerta cero cuius fuit tectus clipeus Pallidis, capra* vero quia Jupiter inde
 45 nutritus fuerat deificavit Aquarium, et Pisces sequuntur ex superabundantiam pluviarum.

¶ 11 Aquarius Hebe, filia Junonis vel Ganimedes filius Priami

²⁸⁶ Hippocrates, IV, aphorism 5. An identical passage occurs in Wellcome Historical and Medical Museum MS 510, fol. 9, an English miscellany of the 14th century.

†bissextilis] bissima

*transferebat] transfertavit

†Nemea] Nerata

*voluit] vellet

†Amalthea] Marthea

*capra] carne

quorum uterque fuit pincerna deorum, pisces possunt dici illi[†] qui transeuntem tulerunt Venerem cum filio suo fugientem sicut patet in libris
50 poetarum.

¶ 12 Libra in Septembri. Et notandum quod Libra non est signum, sed constituitur ex brachiis Scorpionis protensis, ut quia ad pedes Virginis et habet instar trutine et inde dicitur Libra et tunc fit equinoctium, ad equalitatem diei et noctis.

55 ¶ 13 Scorpio in Octobri, quia sicut scorpio est animal cum lingua, labiis, et cauda pungens, ita Sol in illo mense, quia primo nos lambit per calorem, postea nos pungit per frigus.

¶ 14 Sagittarius in Novembri, scilicet Chiron qui Achillem nutrit. Sic dictus est, quia tunc pluviis, nubibus, et grandinibus aer sagittatur.

60 ¶ 15 Capricornus in Decembri, quia sicut capra (Fol. 58^v) est animal ascendens vel in pascendo, similiter Sol incipit ascendere in illo mense quantum ad visum nostrum. Aquarius in Januario, quia tunc est tempus pluviosum, vel quia Dominus in illo mense fuit baptizatus. Pisces in Febuario, quia sicut pisces animalia humida et semper stantia
65 in aquis sic mensis ille in Febuario. De domicilio cuiusque planete prenotatur et signorum conjunctione.

C. 85

d. 1 Ulterius de planetis, et primum de Saturno. Saturnus idem est quod sacratissimus, id est, divinus versus omnia citans. Vel Saturnus idem est quod tempus unde satur annus interpretatur, unde
5 apud poeticos* depingitur caudam in ore vehens ad modum serpentis. Tempus enim est volubile et rotundum et latenter serpit vel preterit. Unde Ovidius "et nichil est velocius annis;"²⁸⁷ item pretereunt anni more fluentis aquarum. Pater fuit Saturni filius et post ipsum regnavit, id est, tempus gratie fuit, post tempus legis et expulit patrem a regno,
10 id est tempus gratie expulit tempus legis. Saturnus asbestum lapidem devoravit; per hoc notatur quod nulla Deo sunt ordinata quin a tempore

²⁸⁷ Ovid *Met.*, 10.520.

[†]illi] elle

*poeticos] libicos

consummabuntur, unde dicendum “sicut vestimentum veterascent,”²⁸⁸
 ver† anni eternum manebit et cetera.* Saturni testiculi sunt terre
 legumina sicut frumentum ordeum et cetera, et projecti sunt in mare,
 15 scilicet in ventrem humanum qui est ante mare omnia vorans, unde
 nata est frodisa, id est, Venus dea, id est, venter humanus terre
 leguminibus crapulatus dispumat in luxuriam unde beatus Hiero-
 nymus,† “venter cibo meroque estuans, de levi spumat in lux-
 uriam.”²⁸⁹ Jupiter quasi juvans patrem per antiphrasin quia minime
 20 juvit cum eum a regno expulit. Neptunus fingitur esse deus marinus,
 quod nichil aliud est, quam Saturnus precipitavit eum in mare. Plu-
 tonem interfecit vel eum vivum in terra sepelivit unde rex fingitur
 infernalis. Jupiter cum eo congressus fuit et eum a regno expulit et
 celum dicitur obtinere.²⁹⁰
 25 d. 2 Phorcus* quidam rex fuit qui habuit tres filias, scilicet
 Medusam, Eurialem,† et Sthenonem, quibus morte subveniente, pater
 reliquit regnum. Iste siquidem habebant solum oculum, et Gorgones
 vocabantur. Medusa omnes cernentes se mutabat in lapidem. Missus
 Perseus* ad Gorgonem interficiendam ipse vero mutuatus est arpiam,
 30 scilicet gladium Mercurii et scutum Palladis unde Medusam consilio et
 auxilio Palladis interfecit, cumque gladio Mercuriali caput abcidere-
 t, sanguine eius ortus est Pegasus, equus alatus. Rei veritas est quod
 Phorcus quidam rex fuit qui habuit tres filias, Medusam, Eurialem et
 Sthenonem que unum oculum habere dicuntur, quod nichil aliud est
 35 quod successerunt in regnum patris et hee tres unam pulcritudinem

²⁸⁸ cf. Ps. 101.27.

²⁸⁹ Jerome, *Ep. ad Oceanum*, *Epistola* 69, *PL* 22.663 YAL.

²⁹⁰ Third Vatican Mythographer in Bode ed., *Scriptores Rerum Mythicarum*, 1.1-9, pp. 153-156.

†ver] verus

*et cetera] aut ultra

†Hieronymus] Georgius

*Phorcus] Phocus

†Euriale] Furiale

*Perseus] Parceus

vel eandem habuerunt, unde monocule nuncupantur, quia unum regnum habuerunt. Perseus vero, rex Asye, facundia et potestate sua sorores illas devastavit et totam terram illarum sibi subjugavit. Intellectus talis est, Phorcus est matris gravitas quam Gorgon, id est terror
 40 comitatur qui tres habuit filias, scilicet Gorgones, id est, tres terrores sive tres effectus† terroris. Prima est Stheno que interpretatur debilitas; hic est primus effectus terroris. Terror enim reddit debiles sicut animositas reddit fortes. Secunda Euriale lata profunditas, quia terror facit hominem amentem, ita quod in mente profunda late terror pro-
 45 funditur vel spargitur. Tertia Medusa, scilicet oblitio, sicut patet in pueris, qui terrore stupidi vel stupore sunt obliviosi. Tales non utuntur gemino oculo, scilicet intellectu et ratione, quia carent ratione. Si tum aliqui intelliguntur qui hiis laborare vitiis dicuntur, que lapides efficiuntur. Perseus* vero id est virtus vel homo, virtuosus arpe gladio
 50 Mercuriali, id est, bona facundia, et clipeo Palladis, id est, spiritualia sua, illas, scilicet sorores devicit, id est, tria vitia. Per Pegasum alatum equum et divinum intelligimus bonam famam precedentem, a viris virtuosis que per totum mundum divulgatur. Et dicuntur Gorgonee quasi terre† cultrices, ge, terra Latine orge cul-(Fol. 59^r)-tura qua agricultura
 55 populum vivificat.*

d. 3 Hesperides dicuntur tres filie Hesperi qui fuit filius Chersonesi Atlantis† fratris regis Hyspanie ita dicitur ab hespera stella, inde primo sero apparenti, quarum prima est Egle, ita dicta ab egle quod est capra quia erat communis meretrix et ideo fetens ut capra. Secunda Neptusa a
 60 Neptuno qui eam defloravit juxta maris litora spatiantem. Tertia Arethusa, ab ares quod est virtus, quia ut masculina viriliter se habebat. Hee finguntur habere ortum in quo erat arbor aurea poma ferens quem draco pervigil servabat. Hercules draconem superans secum poma deportavit. Per has tres sorores moraliter intelligimus memoriam
 65 facundiam; intelligimus, per ortum ubi erat arbor aurea claustrum

†effectus] defectus

*Perseus] Percius

†terre] tres

*vivificat] viciabat

†Chersonesi Atlantis] Cheseni Athaltis

pectoris, per arborem aurea poma ferentem philosophiam diversas scientias explicantem. Per draconem vigilem annus intelligitur in exercitio studii laborandum. Per Herculem quemlibet discipulum partitum in disputationibus tam subtiliter iudicando, quod quandoque magistrum
 70 superat et transcendit.

d. 4 Arpie iste finguntur habere vultus virgineos, alas et pedes galinatos. Et Arpie dicuntur quasi rapie, de rapio, -pis, vivebant enim de rapina. Iste dicuntur fedasse mensas Phinei regis qui excecavit suos filios ad excusationem noverce. Unde ipse postea ulcione divina
 75 excecatus fuit et vexatus ab Arpiis. Zetus autem et Calays, filii <Boree> et Arpiis usque ad Trophates fugaverunt. Per tres Arpias raptores designamus et bene dicuntur habere vultus <virgineos> quia rapina sterilis dicitur sicut virgo et sine fructu. Numquam enim proficit, unde "rusticus in lunam, quem sarcina deprimat una/Monstrat
 80 per spina nulli prodesse rapinam,"²⁹¹ alas habent, quia raptor cito volat ad rapinam. Et pedes habent galinatos quia quicquid rapiunt dissipant, id est, dispergunt, Aello, quasi aliena rapiens, vel voracitans os, occipite cito rapiens. Celeno, id est, celans aliena, vel cenum habens in ventre, quia ventrem fluidum habent raptores, aliena rapiunt, rapta in abscon-
 85 dita ponunt. Phineus et ipse excecatur per avaritiam. Phineus, id est, fovens a fenere, id est, fenerator. Iste filios execat, id est, opes abscondit monitu noverce, id est, tenacitatis, et ipse excecatur per avaritiam, latet et sic nullius est fame, Arpie mensas eius fedant, quia raptores† libenter vexant tenentes et avaros. Zetus inquisitio, Calays
 90 bonum. Cum ergo avarus bona inquisitione debitoribus sua restituit tunc quasi Arpie repellentes repelluntur, quia raptores non vexantur.

d. 5 Insuper tres sunt sorores que fata appellantur, scilicet Clothos,

²⁹¹ Probably quoted from Alexander Neckham, *De Naturis Rerum* ed., Thomas Wright, (Rolls Series 34: Rp. Millwood N.Y., 1964) Bk. I, c. 14, p. 54 YAL. See also Werner, *Lateinische Sprichwörter*, p. 108.83 and Maddalena Mantovani, "La lirica 'Mon in pe mon stond & strit'e la leggenda dell'uomo sulla luna,'" *Quaderni di Filologia Germanica della Facoltà di Lettere et Filosofia dell' Università di Bologna* 2 (1982) 25-43.

†raptores] aratoribus

que interpretatur evocatio, quia evocat de non esse ad† esse, Lachesis, alternatio vel protractio, quia protrahit vitam hominis et alternat
 95 augendo virtutes et potentias et non minuendo, Atropos, conversio, quia quicquid alie due faciunt ista destruit res ad non esse, Clothos producet ad esse, tradit eis esse Lachesis, trahit Atropos esse vel Atropos dicitur esse sine conversione, quia postquam fit disgressio de esse ad non esse, nullus est recursus, quia de morte ad vitam nulla est redemptio.
 100 tio. Unde si lacrimae vel opes animas revocare valerent Lucifer atque sui emuli sua regna tenerent. Vel Atropos dicitur esse sine ordine, quia nulli parit dignitati. <Clothos producit ad esse, protrahit esse Lachesis, trahit Atropos esse.> Unde versus:

105 Per ternas metas
 fatorum ducitur etas.
 Principium vite
 moderatur Cloto perite
 Lachesis affatur
 sors vite que teneatur.
 110 Atropos inmitis
 ad opus trahit omnia ditis.²⁹²

d. 6 Vita nostra comparatur filo et hoc propter debilitatem, quia status noster valde debilis est et cito rapitur quemadmodum filum cito rumpitur, unde Ovidius “omnia sunt hominum tenui pendentia filo, et
 115 cito casu* que valere ruunt.” Item, “ludit in humanis divina† potentia rebus.”²⁹³ Notandum quod facilis* nomine dicuntur Parce per antiphrasin, quod minime parcent.²⁹⁴ (Fol. 59^v)

²⁹² This poem was popular in 12th- and 13th-century collections. See Hans Walther, *Initia Carminum ac Versuum Medii Aevi Posterioris Latinorum* (Göttingen, 1959) I, 13968, p. 722.

²⁹³ Ovid *Ep. ex Ponto* 4.3.35-36, 49 YAL.

²⁹⁴ Isidore of Seville ed., Lindsay, VIII, xi.93.

†ad] de

*casu] caunt

†divina] dimitans

*facilis] facilalio

d. 7 Tres sunt Gratie, id est, Grece, Euphrosyne,† que interpreta-
 tur bonus sonus, Eugenia, bonum opus, Pasithea, bona cogitatio, et
 120 notandum quod Pasithea pingitur habens dorsum duplicis aliis duabus
 et pomum quod significat quod dans non debet habere respectum
 remunerandi. Alie vero due depinguntur, dantes illi duo poma aurea
 quod significat quod dantibus debet in duplo remunerari, et hic satis
 ostenditur modus dandi et remunerandi.

125 d. 8 Sirenes dicuntur esse filie Acheloy et Calliopes, dicte a sirene
 quod est tractus, quia naves ad se attrahunt dulcedine cantus sui, per
 quem luxuria designatur. Scylla amasia fuit gloriati dei marini, quem
 Circe despecta mutavit ab umbilico inferius in monstrum marinum et
 dicitur a scylleo, -les, quod est moneo, -nes, quia ex frequenti inunda-
 130 tione maris, naves sepius submerguntur. Item Syrenes avaritia dicitur,
 Caribdis, quasi carneas ardens, unde Ovidius “vomit epotas* dira
 Caribdis aquas.”²⁹⁵ Per Caribdim gula significatur, et per hec tria vitia,
 scilicet luxuriam, avaritiam, et gulam. Per hunc modum periclitantur
 multi hiis diebus.

135 d. 9 Diana† quasi tres vias habens, habet unam viam in celo,
 secundum quod dicitur Luna et tunc dicitur quasi lumen,* -ina, qui
 fecit Deus luminaria, scilicet maius et minus. Maius ut preessent diei,
 minus ut preessent nocti, scilicet Lunam et stellas, vel dicitur Luna,
 quasi luce nitens aliena. Et habet viam in silvis secundum quod dicitur
 140 Diana et dicitur a cleos quod est clarum et neos novum, quasi nova
 lux, quia die clarescente sunt venatores ad venandum. Et habet viam
 apud inferos secundum quod Proserpina dicitur a prope et serpo, -pis,
 quasi prope serpens terram. Et tria dicitur Luna in celo, Diana in silvis,
 Proserpina apud inferos, unde inferior reliquis est Luna planeta

²⁹⁵ Ovid *Remedia Amoris* 740 YAL.

†Euphrosyne] Eupsigna

*epotas] et potat

†Diana] Diane

*lumen] luminum

145 planetis, quare Tartaria fingitur esse dea, hec tria debet habere quilibet sapiens, quia debet esse <ut> Luna in celo considerando superna que nec oculus vidit nec auris audivit. Juxta illud conversatio nostra in celis est. Et debet esse Diana considerando terrena nec illis adherere quia momentanea sunt, et caduca. Et debet esse Proserpina apud inferos
 150 considerando infernalialia, quia “ibi fletus et strido dentium”²⁹⁶ sempiternus, et sic vitia relinquere et bonis moribus adherere.

d. 10 Secundum fabulas Acheron dictus est cuius autem sunt fluvii infernales. Concubuit cum dea et ex ea genuit tres Furias infernales, scilicet, Tisiphone,† Allecto, Megea. Tisiphone interpretatur vox.
 155 Allecto impausabilis et dicitur ab “a” quod est “sine” et “lectos” quod est “requies,” quasi “sine requie.” Megea longa contemptio, et dicitur a “megon”, quod est longum, vel Megea dicitur quasi malum gerens, unde versus:

Tisiphone quia dat sonum, quoniam sine pausa,
 160 Allecto cum sit contemptio longa Megea.²⁹⁷

Eumenides* dicuntur ab “eu” quod est bonum et “mene” quod est defectus et dea, dee, quasi dee in bono deficientes. Hee sunt proprietates Furiarum dire apud deos, dicuntur quasi deorum ire Furie apud homines, quod eos faciunt insanire. Eumenides dicuntur apud inferos,
 165 quia ibidem bona deficiunt incessanter. Tres agitant mentem Furie ratione carentem, versus:

Communis bachatur
 tunc Allecto vocitatur.
 Et commentifera dispumat in ore Megea.
 170 Tunc est Tisiphone quod prosunt jurgia voce.²⁹⁸

²⁹⁶ Matt. 8.12.

²⁹⁷ Unidentified.

²⁹⁸ Verse unidentified. From here to the end of the chapter the text is garbled owing to John's reliance on the various versions of the stories provided by the three Vatican Mythographers. For example, to satisfy a penchant for etymologizing, Medusa is called Neptusa and Aglaia becomes Eugenia.

†Tisiphone] Thesyphone

*Eumenides] Eumeydes

Nunc sequitur ultima tabula²⁹⁹ huius operis, que docet de tribus
 170 partibus mundi, scilicet Europa, Asya et Africa et de planetis, qui scilicet
 planeta est primus et qui secundus et sic deinceps. (Fol. 60^r) Asya
 vero interpretatur elatio³⁰⁰ et est tertia pars mundi numero et secunda
 in proportione qui ad medietatem dicitur obtinere. Et sciendum est
 quod sunt multa <princip>alia regna et minora ab istis sex regnis
 175 dependentia sicut Scotia, Normania, regnum Danorum cum aliis talibus
 et hiis similibus et cetera. Quidam multum dubitant quid sit assub et
 est secundum auctores hoc quod cadit de aere, quod dicunt laici esse stel-
 lam. Est etiam secundum quosdam quedam stella maior et clarior que
 quandoque facit conjunctionem, quasi Sol et Luna, cum alia stella sibi
 180 proxima et significat multa mala ut postea patebit. Europa dicitur ab
 "eu" quod est bonum et "ripa" quasi habens bonam ripam. Melius
 temperatur illa pars mundi quam alie partes. In ea sunt quatuor regna
 principalia et de illis regna minora dependentia, sicut Brytannia, Aquitania,
 Anglia, Wallia, cum aliis inter hec positis que sunt hiis similia.
 185 Africa dicitur ab "affero", "affers", quia ab illa ad alias partes mundi
 mercimonia deferuntur, in qua sunt 2 regna principalia ex quibus dependen-
 dunt regna minora sicut de aliis predictis.

²⁹⁹ As the "figura dignitatum planetarum tam domorum" and the Sphera Pictagore are still to come, John does not seem to follow the distinction between tabulae and figurae made in the Prologue.

³⁰⁰ Jerome, *Liber de Nominibus Hebraicis*, ed. Paul de Lagarde, *S. Hieronimi Presbyteri Opera* (CC: Series Latina, 72, Turnholt, 1959), p. 80.10 YAL.

C. 86

d. 1 (Fol. 60^v) Fantasis est imaginatio logica, id est, rationabilis memorans, id est, memoria, imago viget in occipite†, hec est cogitatio, non in media cella. Hec indicit memoriam in occipite; hec reservat.
 5 Per hanc anima adepta est cognitionem sui creatoris, inde potest ad Dei cognitionem accedere. Gaudet primo igitur imaginatio* Deum esse immensum sine quantitate, bonum sine qualitate, unum sine numero, semper sine tempore, ubique sine loco, principium sine principio, finem sine fine et hoc per imaginationem. Sed aliter imaginatio, aliter ratio,
 10 aliter intelligentia continetur, et aliter sanctus spiritus imaginatio indicat figuram. Ratiocinatio est cum ratio in actu exprimitur, imaginatio comprehendit figuram et non existens. Ratio prout est cum figura prius accedens ad eius cognitionem mediante vi rationis percipit esse tantum creatorem omnium creaturarum, justum in justitia, bonum sine malitia,
 15 pium sine iniquitate, eternum sine temporalitate, potentem sine impotentia, humilem sine superbia, mitem sine ira, misericordem sine invidia, divitem sine inopia.

d. 2 Jupiter habet suum tridentem, scilicet fulmen cuius tres sunt potestates, flat, findit, et urit. Per Jovem divinum opus intelligitur, per
 20 eius fulmen sanctus spiritus qui afflare dicitur, quando nos per suam gratiam illustrat, unde in Canticis “veni, auster: perfla hortum meum.”³⁰¹ Et alibi, “spiritus ubi vult spirat,”³⁰² findit quando servat voluntatem a carnalibus desideriis que militant adversus animam, separat enim aliquando virum ab uxore et e converso, filium a patre et
 25 e converso. Unde, “qui relinquit patrem et matrem”³⁰³ et cetera. Hanc separationem sine figura facit spiritus sanctus, unde “fortis <est> ut mors dilectio”³⁰⁴ et cetera. Urit quandoque spiritus sanctus,

³⁰¹ Cant. 4.16.

³⁰² John 3.8.

³⁰³ Matt. 19.29.

³⁰⁴ Cant. 8.6.

†occipite] cincipite

*imaginatio] ymagina

unde “ure renes meos et cor meum”³⁰⁵ et cetera. Neptunus habet tridentum suum, qui habet tres potestates est enim labilis, navigabilis et
 30 potabilis. Per Neptunum intelligitur mundus. Per eius tridentem gloria mundi que cito labitur, quia que sunt in mundo momentanea sunt et caduca. Item navigabilis est justis non amplectantibus† ea que <sunt> terrene mundi et concupiscentiam eius non affectant. Item multis potabilis, scilicet amatoribus mundi, unde quo plus potabilis plus siccantur
 35 aque. Item labilis justis abstinentibus a vitiis peccatorum, quia fortes examinantur huius tribulationibus et purgantur. Pluto habet tridentem, scilicet Cerberum tria capita habentem et curvos latratus proferentem. Per Plutonem diabolum intelligimus, per eius tridentem triplicem triplex peccatum, scilicet superbiam, invidiam et iram. Et vitia ista capitalia nuncupantur, ab hiis descendunt multa alia.

d. 3 Notandum est quod sunt multa genera nympharum, Naiades* fundamenta sunt, Nereides fluviorum maris, Napee florum, Dryades nemorum, arborum Amadryades, montium Oreades.† Has autem nymphas constat malignum spiritum excitasse quia a diversis locis quibus
 45 appareant infideles antiquitus appellaverunt. Similiter multa genera deorum. Fauni dicuntur dii vallis a fando vel a phonos sonos, quia rumsa dabant in vallibus. Silvani dii arborum. Pani dii montium dicti a “pan”, totum, quia situm ponenti* homini mutabant similitudini fluviorum, fontanii dii fontium. Unde Virgilius “omnis fons”³⁰⁶ et
 50 cetera. Et melius per istas nymphas possunt intelligi fideles anime que per Domini gratiam† edificate sunt quarum quidam possunt dici Naiades que celesti sapientia imbute tanquam spirituali flumine divinis eloquentis sunt affluentes de quibus in Evangelo “de ventre eius fluent

³⁰⁵ Ps. 25.2.

³⁰⁶ Virgil *Eclogues* 3.97.

†amplectantibus] amplexantibus

*Naiades] Nay et des

†Oreades] Cleades / malignum spiritum] malignus spiritus

*ponenti] ponens

†gratiam] gratie

aque vive.”³⁰⁷ Alie Oriades que in fide (Fol. 61^r) sunt fundate quasi
 55 mons nec moveri possunt, sicut dicitur in Psalmos “qui confidunt in
 Domino sicut mons Syon.”³⁰⁸ Alie Driades in silvis habitantes ut
 umbraculum inveniatur contra mundi huius estum et fervorem ut per
 dies eas; Sol non uret neque Luna per noctem, tales enim non possunt
 sub umbra illius quam desiderabant sedere ut invenient umbraculum
 60 diei ab estu. Nereides dicuntur qui in hoc mundo quasi in turbulento
 mari turbulationes maris et amaritudines sustinent. Mirabiles enim
 sunt elationes maris, mirabilis in altis Dominus, quia eas consolatur.
 Napee, dee florum, dicuntur isti qui in beatudine flore dicuntur, unde
 “justus ut palma florebit.”³⁰⁹ Amadryades sunt isti <qui> soli Dei
 65 vacant in contemplatione, permanentes et in proposito, morientes et in
 arbore crucis, et eo surgente a mortuis resurgentes.³¹⁰

³⁰⁷ John 7.38.

³⁰⁸ Ps. 124.1.

³⁰⁹ Ps. 91.13.

³¹⁰ John follows here the First and Third Vatican Mythographers, ed. Bode, *Scriptores Rerum Mythicarum* I.108, p. 35 and III.3, pp. 160-165; III.5, pp. 171-174, 6, p. 177.

C. 87

d. 1 Omne autem opus vel est opus creatoris vel opus nature vel artificis imitantis naturam.³¹¹ Sed opus creatoris fuit ut omnia ex nichilo creavit in principio vel ut aliquid contra naturam ut illa que Sedulius³¹² 5 narrat et que videmus contingere. Opus nature est quod similia nascentur ex similibus, ut homines ex hominibus et similia. An dicit aliquis nonne hoc opus est creatoris ut homo nascatur ex homine? Ad quod respondebo: nichil Deo detraho. Omnia enim que in mundo sunt fecit Deus preter malum, sed quedam facit operante natura rerum que est 10 instrumentum divinum cuiusdam operationis et ea dicuntur opera nature, que a Deo natura fiunt subserviente, quedam alia facit non ex aliqua natura sed sola voluntate quia ut ait Plato, "maior omni nexu nature est,"³¹³ et illa dicuntur a philosophis opera creatoris. Opus autem artificis est imitantis naturam ut in imaginibus et† in vestimentis 15 et consimilibus in quibus imitatur naturam. Juxta enim quod nature hominem et, hoc est, hominis imaginem format vel vestimentum quod est aptum rusticis. Hoc opus artificis extranea causa, id est, indigentia eorum que extra se sunt, fit ab homine ut vestimentum contra extraneum frigus vel contra pudorem nature. Opus vero creatoris vel 20 nature fit a Deo nulla indigentia sed naturali benevolentia.

d. 2 Cum enim divinam sapientiam non lateret bonum, videtur* pulcrius elucescere si in commune deducitur, sed non est pulcherrimum pulcrum alteram apparere rationabilem creaturam, scilicet hominem jussit existere qui ratione divinam bonitatem comprehenderet, 25 comprehensam diligeret, dilectam imitaretur in quantum posset. Sed quia nichil preter summum bonum videlicet in omnibus sufficiens. Ideo prudentia mundum et ea que in mundo sunt quasi homini famulantia ante creationem hominis formavit, postea hominem creavit, quasi domo preparata et suppellectilibus intus duxit. Et inde est quod divina

³¹¹ cf. Wrobel, op. cit., c. 23, p. 88.

³¹² *Paschale Opus*, Bk. I.1, pp. 177-179, in J. Huemer ed., *Sedulii Opera Omnia* (CSEL 10: Vienna, 1885) YAL.

³¹³ cf. Wrobel, op. cit., c. 276, p. 307 and c. 288, p. 319.

†et] ut

*videtur] videt

30 pagina omnis vocatur creatura, quod omnis res vel est homo vel propter hominem creata et ita sola bonitate divina et non indigentia facte sunt et ita homo medium locum, id est, terram que in mundo media est, occupavit. Si enim aliam regionem superiorem, scilicet locum obtineret.

d. 3 Nichil enim est inferius terra et ita non esset ponderosum
 35 quod est contra naturam hominis. Nam naturale est hominem esse ponderosum et omnia pondera ad humum declinare. Item si superiorem locum obtineret homo cum terra in superioribus nichil ageret† sed ab ipsis aliquid pati* videretur sine utilitate creature, cum nec homines sustineret nec in ea aliquid ageretur. Obtinet igitur
 40 inferiorem locum, id est, terram recipiens a superioribus <et> que sunt necessaria, scilicet calorem et humorem et ideo dicitur (Fol. 61^v) convenienter Deum omnia creasse non indigentia sed sola bona voluntate. Dicunt quidam superfluitiam esse quatuor elementorum in chaos, id est in confusione asserentes Dominum in principio, quatuor ele-
 45 menta confusa et inordinata fecisse ita quod modo terra deorsum trahebat secum ignem. Ignis aliquando secum terram sursum, aqua in longum, aer in latum quia mihi verba Platonis† et aliorum philosophorum videntur errare et contra divinam potentiam heresim affirmare. Sed quia quidam ostentatione philosophie et habite religionis hanc
 50 predictam heresim cogitando somniant reddendo inde causam falsam. Somnio resistamus. Dicit igitur aliquis hec affirmans, si Deus illa elementa in principio confusa et inordinata creavit, igitur Deus in principio aliquid confusum et inordinatum creavit et sic aliquid mali fecit.³¹⁴ Omne enim inordinatum malum est. Item si omnia elementa primo
 55 confusa et inordinata creata sunt vel nullum locum obtinebant vel aliquem--sed dicere ea tunc nullum obtinere inconueniens est, quia corpora erant et corpus sine loco esse non potest--sed si dicas ea tunc corpora non fuisse, vel dicas tunc necesse est accidentia esse vel fuisse corporis vel spiritus, sed nec spiritus nec accidentia corporis tunc erant,

³¹⁴ cf. Wrobel, op. cit., c. 288, p. 319.

†ageret] agat

*pati] patiatur

†Platonis] Plato

60 ergo aliquem locum tunc obtinebant vel eum quem nunc optinent vel
 alium. Si alium obtinebant, contra suam naturam disposita erant. Si
 eum quem nunc obtinent obtinebant, ergo terra inferiorem locum
 obtinebat, non ignem secum deferebat nec secum trahebat deorsum,
 quia infra ipsam nichil nec ignis sursum ascendendo terram secum
 65 ducebat. Cum supra ignem nichil sit nec aqua aliter movebatur tunc
 quia vel ascenderet, quod est contra suam naturam, vel descenderet et
 ita terre locum obtineret.

d. 4 Ad hoc humane imperfectionis est aliquid in parte facere,
 deinde cognitis emendare quid attribuere divine perfectioni que omnia
 70 novit antequam fiant et varientur modo volendo unum modo aliud vel
 ignorantia cum heresis est. Nam ratio illa quam eundas stultitia est, si
 non idcirco elementa prius inordinate esse facta. Sed quia diximus eos
 errasse, qui hec <ex> verbis Plato, et aliorum ostendamus que inde
 volunt philosophi. Dicit Plato "Deum ex inordinata jactatione ele-
 75 menta redegisse in ordinem," quod ita intelligendum est. Elemen-
 torum naturaliter contrarii motus sunt et inordinati. Nam terra natural-
 iter deorsum fertur, ignis sursum, aqua in longum, aer in latum. Sed
 tum cum naturaliter essent inordinata, divina operatio ex qua fecit ea,
 ipsa ordinavit dando terre inferiorem locum, ut non ulterius tenderet;
 80 igni superiorem ut non haberet quo ulterius ascenderet. Ex inordinata
 jactatione ea ordinavit non quia inordinata esset† eorum jactura aliter
 quam nunc est, sed quia cum ex natura talia essent quod possent esse
 inordinata, tamen unicuique convenientem locum ea ordinavit et ubi-
 cumque aliquid invenitur in philosophia de "chaos, id est, confusione
 85 elementorum,"³¹⁵ intelligendum est chaos vocari contrarietatem
 naturalis motus elementorum. Que ita inordinata est, quod motus
 unius aufert motum alterius. Fluctuantem ergo materiam, id est, ele-
 menta finxit Deus, id est, ordinavit ut ostendimus, fluctuans ergo
 materia dominatur elementa que sunt materia omnium corporum, et
 90 habent contrarios motus, vel quia elementum mutatur in aliud ut terra
 in aquam, aqua in aera, aer in ignem, vel e converso, ignis in aera, aer
 in aquam, aqua in terram mutatur, et hec est chaos, id est, confusio

³¹⁵ Maurach, op. cit., Bk. I, c. 22, p. 26.

†esset] essent

elementorum, quam Plato vocavit “inordinatam jactationem, redegit Deus in ordinem,”³¹⁶ non quia umquam in eis esset inordinata jactatio
 95 sed quia esset, nisi Deus talibus locis elementa disposeret. Fuerunt ergo elementa in prima hora in eis locis in quibus nunc sunt, sed ita tamen quod terra omnino erat cooperta aquis nec ornatus suus erat in ea. Aer (Fol. 62^r) vero aliquantulum spissior et sine ornatu stellarum et hec potest vocari illa confusio quam auctores dixerunt, scilicet quod
 100 terra apparebat nec eius ornatus erat, et quod aqua usque ad maximam partem aeris ascendebat et aer turbidior erat quam modo et aer ignis spissior. Sed hoc chaos dissolutum est cum terra incipit apparere et ornatus illius et ceterorum elementorum esse, quod operante natura factum est et hoc modo. Natura ignis est ad conservationem sui
 105 humorem attrahens† sine quo non potest durare. Ergo in principio ex quo elementa fuerunt, ignis ad conversionem sui attrahit mediante aere humorem aque sed super aquam detrahit aliquid secum spissitudinis terre sibi vicine. Sed aqua illa cum pervenit ad summum coagulata est ipso calore ignis et facta sunt corpora stellarum, quarum quedam plus
 110 habent de spissitudine et ideo sunt inferiora, quedam minus et ideo superiora. Quod ita est ut ignis coagulet humorem. Quia ita cotidie videmus probare non curamus. Quod ex humore creata sunt corpora stellarum, sic probari potest. Corpora stellarum* videntur, sed quod videtur vel ex terra vel ex aqua contrahit, quare videri potest. Ex aliis
 115 enim elementis non habent quod videntur quia illa invisibilia sunt et subtilia, sed ex invisibilibus et subtilibus visibile et solidum esse non potest. Ergo quod illa superiora videntur, ex utroque istorum contingit, vel ex altero. Ex utroque non, quia si ex utroque, et ex terra. Si ex terra, minus essent mobilia, quia ipsa est immobilis, et gravia
 120 essent quemadmodum et ipsa. Ergo ex aqua et igne facta sunt, et splendida sunt, naturaliter et mobilia. Alia ratione potest probari quod ex aqua facta sunt, quia humore nutriuntur. Quia, ut ait idem Boethius

³¹⁶ Wrobel, op. cit., c. 31, p. 95.

†attrahens] attrahere

*stellarum] stallarum

que sunt similia conservant se quemadmodum illa inimica corrumpunt†
se et ita facta sunt corpora stellarum que statim ex quo fuerunt, moveri
125 ceperunt, et ex motu suo aera subditum calefaciunt, et aere mediante
aqua. Sed ex aqua calefacta creata* sunt duo genera animalium, vola-
tilia, aquatilia, unde Prudentius in libro *Hymnorum* “magne Deus
potentie qui ex aquis ortum genus partim gurgiti, partim levas in
aera.”³¹⁷ Sed ita ex aqua illa desiccata est per loca, et apparuit terra
130 limosa in quibusdam locis in quibus aqua tenuior fuerat quam calore
Solis calefacta. Diversa animalium genera creavit, scilicet reptilia et
homines,† hoc est, qui in divina pagina invenitur “hominem factum
esse ex limo terre.”³¹⁸

d. 5 Si vero aliquis dicat eadem ratione omnia singulis annis debere
135 creari et hominem ipsum, dicimus non, quia cum rerum natura oportet
quod sit divina voluntas. Sed modo non est divina voluntas hominem
sic nasci, cum sit masculus et femina ex quibus homo esse potest,
quoniam vult hominem ex germine nasci, non ex calore et humore ut
in prima creatione, sed cum moderni divini hec audiunt qui ita in libris
140 suis non inveniunt scriptum, obreptum hoc ignorantes quod auctores
divinitatis creationem rerum tacuerunt, non quia contra fidem esset,
sed quia ad edificationem fidei de qua laborabant, non pertineret, nec
volunt quod aliquid supra quod scriptum est inquiramus, scilicet simpli-
citer cum domus et ita impletum est, quod dixit propheta “erit plebs
145 sicut sacerdos.”³¹⁹ Quod vero affectu, id est, calore celestium sit factus
homo et ex luto terre. Per hoc potest probari quod vivere non posset
sine calore. Sed limus naturaliter est frigidus, non ex se ergo habuit
calorem nec erat ex quo haberet calorem nisi ex superioribus, quia
inferiora naturaliter sunt frigida, et ita limo calefacto ex superioribus
150 homo factus est. Si dicat aliquis Deum ex nichilo vel ex alio illum

³¹⁷ cf. Prudentius, *Liber Cathemerinon* III.9.

³¹⁸ Gen. 2.7.

³¹⁹ Isaiah 24.2 and Hosea 4.9.

†corrumpunt] corrupter

*creata] creati

†homines] hominem

potuisse calefacere, (Fol. 62^v) respondeo quod non; pono terminum in divina providentia, sed convenientius est dicere cum esset ex quo califaceret ex illo calefactus esset. Si iterum dicas hec divine potentie et
 150 miraculis detrahere, nature rerum ascribere. Dicam non, immo est divinam potentiam et miraculum conprobare qui talem naturam rebus tribuit, et ita per eam cetera creavit.³²⁰

d. 6 Nota divisio signorum in 4 elementis: Aries, Leo, Sagittarius sunt ignee nature, calidi est sicci in servitio. Sol in die, Jupiter in nocte.
 155 Saturnus in die et nocte. Gemini, Libra, Aquarius aeree nature calidi et humidi, cum servitio. Saturnus in die, Mercurius in nocte. Jupiter in die et nocte. Cancer, Scorpio, Piscis aquatice, frigidi et humidi cum servitio. Venus in die, Mars in nocte. Luna in nocte et die. Taurus, Virgo, Capricornus frigidi et sicci, melancolici. Venus diem, Mars noctem,
 160 Luna noctem et diem.

C. 88

d. 1 Nota quod menstruum³²¹ est sanguis calefactus vel collectus in matrice mulieris per mensem quo alitur puer in ventre matris. Et talis effectus ut dicunt medici quod si fundatur super radicem alicuius arboris
 5 vel graminis de certo non crescat et si canis de eo gustaverit statim morietur vel demens erit,³²² unde tam pessimo nutrimento nutritur puer, pro ceteris fetibus inpotentior est puer in juventute sua. Prohibitum fuit in veteri lege ne aliquis ad mulierem menstruosam accederet, quia propter effusionem illius sanguinis immundi, per 7 dies immunda erat quousque
 10 in aqua recenti et currente lota esset.³²³

d. 2 Alia causa est prohibitionis quod si aliquis gingneret puerum in tempore menstruo leprosus esset puer vel gibbosus vel mon-

³²⁰ William of Conches, commentary on Boethius, *De Consolatione Philosophiae*, III, m. 9, fol. 93^v.

³²¹ On the subject of this chapter, see Raymond Crawford, "Of Superstitions concerning Menstruation," *Proceedings of the Royal Society of Medicine* (Section History of Medicine 9.1916), pp. 49-65 and, more generally, Charles T. Wood, "The Doctor's Dilemma: Sin, Salvation and the Menstrual Cycle in Medieval Thought", *Speculum* 56 (1981), pp. 710-727.

³²² Isidore of Seville, *Etymologiae*, ed. Lindsay XI.1.141.

³²³ Lev. 12.

- struosus,† et si ille puer infantes* gingneret† pueros omnes leprosi erunt. Et si accedens non gingneret leprosus fiat.³¹¹ Dicunt enim medici quod
 15 omnes mulieres, sive corrupte sive non, a quartodecimo usque ad quinquagesimum annum patientur menstruum. Sicut masculi pollutionem et mater nescit quod filia patitur nec e converso. Sed quia diverse sunt complectiones a diversimode complectionatis diversimode fluunt menstrua. Fluunt etiam ad minus per 3 dies continuos in qualibet lunatione.
 20 Fleumatice enim mulieres in prima ebdomade cursus Lune menstruant. Sanguinee vero in secunda ebdomade Lune. Colerice in principio 3 Lune. Malencolice in principio 4 Lune. Omnes cum hoc patiuntur magis in plena secundum medicos. Signa autem menstruositatis sunt hec, nigreditas faciei et aque fluentes ab oculis et totius corporis ponderositas,
 25 fetor anelitus inconsuetus et eiusdem caliditas ut Aristoteles dicit <in> libro *de Somno et Vigiliis*.³¹² Si superveniente menstruo et mulier inspiciat in speculo valde puro, fiet in superficie speculi quasi nubes sanguinea et si novum fuerit speculum difficile erit astringere huius maculum,* si vero vetus facile† erat.
 30 d. 3 Nota quod frigidissimus homo sit calidior calidissima muliere et hoc naturaliter, acutuli cum admixtione virilis spermatis fit calidior homine, sicut in admixtione ignis fit calidius igne.³¹³ Est autem in fundo stomachi mulieris quedam massa sanguinea ad modum epatis colorata qua sanguis in matrice mulieris est collectus.
 35 d. 4 Nota quod Luna dicitur Phebe quod secundum fabulas fuit

³¹¹ See Vincent of Beauvais, *Speculum Naturale* (Douai, 1624) Bk. 31, c. 24, p. 2311 and c. 54, p. 2333. See also Saul Brody, *The Disease of the Soul, Leprosy in Medieval Literature* (Ithaca, N.Y., 1974), pp. 54-55.

³¹² See H. J. Drossaart Lulofs ed., Aristotle *De Somno et Vigilia Liber* (Leiden, 1973) 456b.21 YAL.

³¹³ This popular phrase is widely attributed to Hippocrates; the source here is most probably William of Conches, *De Philosophia Mundi*, Bk. IV, c. 13 PL 172.89.

†monstruosus] menstruosus

*infantes] infinitos

†gingneret] gigneret

*maculum] maculam

†facile] facele

soror Phebi et dicitur Luna menstruosa, quia perficit cursum suum (Fol. 63^r) per mensem. Nota quod causa sterilitatis provenit ex siccitate matricis eo quod non est propinqua loco receptionis ita quod appareat orificium ut recipiat sperma ex dispositione viscerum matricis.

40 Ita quod impotens est retinere sperma et suas operationes implere propter infirmitatem illius vel lesionem et hoc potest cognosci aliquando per menstruum et eorum colores et sanitas corpori iuvat matricem in receptione spermatis, tunc autem potens est orificium eius constringere suscepto semine ut retineat ipsum.

45 d. 5 Item si mulier in somno frequenter post meditationem viderit quasi virum coeuntem tunc ejicit semen ut in vigilando et post experientiam augmentatur† appetitus, huius signum est quod non est vitium matricis sed laudabilis dispositionis ad receptionem. Si autem matrix nimium fragilis sit, aut dura, ita quod in receptione non extendatur et ampliatur secundum quantitatem spermatis dando ei locum in laudabilis dispositionis ad generationem. Et si patiatur embrio ex virga* mas est naturaliter debilis et infirmus. Similiter frequens accessus habundantia humiditatis corrumpit impregnatione<m>. Humiditas enim mulieris impedit actionem et quandoque siccitas immoderata cum
55 ventositate ejicit sperma et impeditur sicut impregnatione.† Aliquando ex proprio spermate cum nimia ventositate elevatur matrix prima.

C. 89

d. prima Deinde ponuntur quedam questiones quarum prima est, an Deus existens <in> empyrio possit naturaliter carnem assumere humanam? Istam questionem solvit commentator dicens “quod num-
5 quam naturaliter, quia possibilis fuit hominem fieri asinum nisi per miraculum.”

d. 2 Utrum empyrei dominatio sit una vel plures. Ad hoc melius videndum, nota quod celum secundum quosdam triplex vel quadruplex dicitur. Uno modo dicitur celum firmamentum, unde dicitur “multipli-
10 cabo semen tuum sicut stellas celi,” id est firmamenti. Alio modo

†experientiam augmentatur] experiesionem augmercatur

*virga] virge

†impregnatione] impragnatione

dicitur celum aereum, unde illud “volucres celi.” Tertio modo dicitur celum crystallinum, unde dicitur “qui extendis celum sicut pelle.” Et secundum commentatorem ex isto celo dicuntur descendere in estate rores dulces super arbores ad modum mellis. Quarto vero modo dicitur
 15 celum empyrium in quo sedet Deus in carne humana cum beata virgine Maria. Et nota quod celum dicitur quasi casa elyos, id est, domus Solis.

d. 3 Secunda questio est an angeli Deo servientes possint carnem humanam assumere per naturam. Et est huic eadem solutio que est ad questionem precedentem. Et nota quod angeli dicuntur quidam vitales
 20 spiritus quia Deo vivifice serviunt, secundum magis tamen et minus, et secundum diversitatem, quando ille ordo <angelorum> qui est cherubim appellatur de Deo, habet plenam scientiam. Officium autem illorum qui sunt de illo ordine <est> inducere hominem ad supracelestium cognitionem. Est autem alius ordo qui seraphim appellatur. Officia
 25 autem illorum sunt de illo ordine inducere hominem ad Dei dilectionem. Unde propter nimium fervorem dilectionis dicuntur et depinguntur habere facies rubeas. Tertius autem ordo est throni et isti prevalent aliis in iudiciis Dei dandis. In illis vero Deus omni dicitur judicare sedens, et est officium illorum qui sunt de illo ordine admovere
 30 principes et iudices et prelatos ad bene iudicandum et movendum. Quartus ordo appellatur potestates et isti prevalent aliis in eo quod possunt imperare spiritibus malignis. Officium autem illorum est depellere demones ab iniquitatibus hominum. Quintus ordo appellatur dominationes, et isti prevalent (Fol. 63^v) aliis in scientia scholarum <reverentie>.
 35 <Istis enim data> scientia est, que reverentia est danda uni et que alii. Officium autem illorum est inducere homines ad talem scientiam. Sextus ordo appellatur principatus et isti prevalent in habendo usum scolarem reverentie. Officium autem illorum est inducere hominem ad talem usum. Septimus ordo appellatur virtutes qui prevalent
 40 in miraculis faciendis, scilicet que contingunt propter solitum cursum nature. Officium autem illorum est ostendere talia hominibus. Octavus ordo appellatur archangeli, et nomen archangeli est nomen cuiuslibet in illo ordine. Isti habent potestatem nuntiandi hominibus ea que preter solitum cursum nature solent accedere. Nonus ordo appellatur angeli,
 45 quod nomen convenit cuilibet de illo ordine. Isti habent potestatem nuntiandi <hominibus> que debent evenire per naturam.³²⁷

³²⁷ d. 1 - d. 3 *Les Questions de Craton*, ed. Weijers, pp. 54-60.

d. 4 Et notandum breviter, angeli custodiunt animas, archangeli custodiunt terram, et sunt nuntii Dei. Virtutes faciunt miracula. Principatus dant dignitates in terra. Dominationes custodiunt planetas.
 50 Cherubim sunt consiliarii. Seraphim amici sunt Dei. Throni sunt iudices. Et nota secundum librum *de Summo Bono* quod nomen angelus non est nomen nature se officii; quia enim nobis aliqua nuntiant, ideo angeli appellantur.³²⁸

d. 5 Et scias quod secundum Dyonisium novem sunt ordines
 55 angelorum et tres ierarchie. Et in qualibet ierarchia sunt tres ordines. In prima ierarchia sunt seraphim, cherubim, throni. In media vero sunt dominationes, virtutes, potestates. In tertia vero ierarchia sunt principatus, archangeli, et angeli. Et inde ministrorum qui sunt sub uno rege, quidam operantur circa personam regis quasi cubicularii et assessores.
 60 Et hoc competit prime ierarchie regimen Dei. Quidam vero habent officia <si> ad regimen regni in communi non deputati habuit vel illi provincie ut domini regalis, et principes, militie, et iudices curie. Et hiis similes sunt ordines secunde ierarchie, quidam vero preponuntur ad regimen alicuius partis regni, ut prepositi et ballivi et huiusmodi
 65 minores officiales et hiis similes sunt ordines tertie ierarchie. Ut autem dicit Gregorius,³²⁹ angelorum vocabulum nomen officii non nature. Nam sancti illi celestis patrie spiritus quidam sunt spiritus, sed semper vocari angeli nequaquam possunt, quia tunc solum sunt angeli, cum per eos aliqua nuntiantur, unde et per Psalmos dicitur “qui facit angelos

³²⁸ d. 4 *De Summo Bono* This is Ulrich of Strassburg, *De Summo Bono*, BN MS 15900, Bk. IV, tr. 3, cap. 11, fols. 242^v-243. On this author, very popular in the 15th century, see Jeanne Daguillon ed., *Ulrich de Strassbourg O.P.: la 'Summa de Bono' Livre I* (Bibliothèque Thomiste XII, Paris, 1930).

³²⁹ See Robert Gillet et al. eds., Gregory, *Moralia in Job Livres 1 et 2* (SC: Paris, 1952) Bk. 2, loosely c. 111.3.

70 suos spiritus,³³⁰ ac si autem dicat quia eos quos <superabundat> † spiritus cum voluerit etiam angelos facit.³³¹

d. 6 Item animadvertite quod in illa summa civitate quisque ordo eius rei censetur nomine quod plenius accepit in munere, ita quod comparatio non referatur ad omnes ordines sed ad inferiores. Ordo autem
75 angelorum dicitur multitudo celestium spirituum qui inter se in aliquo munere gratie simulantur sicut et in naturalium datorum munere coniungunt sic autem in illa summa civitate spiritualia quedam singulorum sunt ut cum sint communia omni et quid in se quisque ex parte habet, hoc in alio ordine totum possidet. Sed idcirco uno eodem vocabulo
80 communiter non censentur ut ille ordo vocari privatus* uniuscuiusque rei debeat qui hanc in munere plenius accepit.

d. 7 Et nota quod contemplatio angelorum magis se habet per modum receptionis quam actionis. Et ideo dicendum <est quod> Luna similiter recepit lumen a Sole et illuminat inferiora corpora, ita
85 etiam angelus similis illumina<n>tur in divina (Fol. 64^r) contemplatione et illumina<n>t inferiores et opera<n>tur circa eos. Ex hoc collige quod semper Deum angeli contemplantur etiam quando ad nos mittuntur. Unde dicit Gregorius in secundo *Moralis*. Angelorum
"scientia comparationem nostri in circumscripta angusta: sicut et ipsi
90 illorum spiritus comparatione, quidem nostrorum corporum, spiritus sunt, sed comparatione summi et circumscripti spiritus, corpus. Et mittuntur igitur, et assistunt: quia et per hoc, quod circumscripti sunt, exeunt; et per hoc, quod intus quoque presentes sunt, numquam recedunt. Et faciem ergo patris semper vident, et cum ad nos veniunt:

³³⁰ Though John alludes to Ps. 103.4, the form of the quotation is actually that of Heb. 1.7.

³³¹ d. 5 The matter on orders and hierarchies of angels parallels Ch. 17 in Buytaert ed., John Damascene, *De Fide Orthodoxa* and Ch. 7.295 b-c, 10.273c in M. de Gandillac ed., *Oeuvres Complètes du Pseudo-Denys l'Aréopagite* (Paris, 1943), pp. 206-222 YAL.

†superabundat] super habet

*privatus] privato

95 quia et ad nos spirit<u>ali presentia foras exeunt, et tamen ibi se,
unde recesserunt, per internam contemplationem servant.”³³²

q. 1 Item querit ibidem, Gregorius quomodo dicitur in Job, “cum
venissent filii Dei ut assisterent coram Domino, affuit inter eos etiam
Satan,”³³³ mundo corde esse non potest. Et respondit “<sed>
100 intuendum est quia affuisse coram Domino, non ante Dominum vidisse
prohibetur. Venit quippe, ut videretur, non ut videret. Ipse in con-
spectu eius, Dominus fuit sicut cecus cum in† Sole consistit, ipse
quidem radiis Solis perfunditur, sed tamen lumen non videt quo illus-
tratur. Ita ergo etiam inter angelos <in> conspectu Domini Satan
105 affuit; quia vis divina, que intuendo penetrat omnia, non se videntem
immundum spiritum vidit.”³³⁴

C. 90

q. prima Videamus hoc loco de sapientia Dei quod ipsa diversis de
causis appellatur scientia, prescientia, providentia, predestinatio, dispo-
sicio. De prescientia, queritur si ipsa est causa rerum vel res causa
5 ipsius prescientie, ac neutrum est concedendum, quia sic, aut Deus
causa esset omnium malorum cum ab eo presciantur, aut quod tem-
porale est, causa esset eterni. Ergo nec quia Deus prescivit, Dei*
futura sunt, nec quia futura sunt. Prescivit ea Deus: <non> ut per ea
<Dei> causa intelligatur, sed quid futurum est prescivit Deus. Nota
10 quare dicitur prescientia, quantum ad Deum cui nichil est futurum.

q. 2 Queritur an Deus quos prescivit salvandos ab eterno dilexit?
Sic est, ergo paulum [sic est] post non dilexit ab eterno, quia quando
persequetur† ecclesiam, quia quid futurum fu<er>it de se totum fuit
ei presens, et hoc non secundum merita sed secundum premia que ei
15 ab eterno preparavit Deus et tamen malum eius odio habebat. Nota
quid naturaliter diligit omnia que fecit et equaliter secundum naturam,

³³² *Moralia*, Bk. 2, c. III.3, pp. 183-184.

³³³ Job 1.6.

³³⁴ *Moralia*, Bk. 2, c. IV.5, pp. 184-185.

†in] quod

*Dei] Deus

†persequetur] persequibatur

bonum et malum, non tamen bonos diligit equaliter secundum premiorum preparationem vel equaliter malos odit secundum penarum provisionem.

20 q. 3 Queritur an Judam ab eterno dilexit? Dico quod sic: secundum naturam habuit tamen odio quia vidit eum talem futurum. Deus providit hunc futurum qui numquam leget, potest tamen legere. Non scivit Deus ab eterno hunc futurum. Ac potest fieri ut ipse legat. Quod si esset, presciretur a Deo; ergo aliquid potest sciri a Deo vel presciri quomodo
25 non scitur. Ergo potest plus scire Deus quam sciat. Ergo potest scientia eius augeri. Ac istorum neutrum est concedendum vel quod scivit vel prescivit istum futurum. Neutrum enim est dicendum in talibus quod sciat vel quod nesciat. Sunt predestinati ad vitam, sunt reprobi qui ad mortem et de utroque est prescientia.

30 q. 4 Queritur quare Deus magis eligit hunc quam illum? Dicunt quidam quia Deus talem eum futurum providet qui ei serviret. Sed sicut ait Augustinus "si propter opera vel munera futura electus est aliquis iam non ex sola gratia."³³⁵ Ac non quia tales futuri sumus nos elegit, sed ut essemus tales, nos gratificavit. Sed quare magis
35 gratificavit hunc quam illum? Non est credendum quod voluntas Dei injusta sit. Sed ex occultissimis mentis eius sic providet.† Novit enim Deus fortasse a-(Fol. 64^v)-liquid in quibusdam quare digni sunt justificatione antequam justificentur. Quare est predestinatio divina <ut> cuidam* sit felicior? Quare magis eligit Jacobum quam Saulum
40 et quare alterum magis gratificavit quam alterum et quandoque gratificavit? Voluntas Dei omnium causarum est prima causa et illa immutabilis. Ideoque non est querendum de eo, quid voluit Deus, quare vero voluit. Nota quod sunt in Deo diverse voluntates quamvis dicat propheta "magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates

³³⁵ This passage does not occur in Augustine, however *Contra Julianum*, Bk. 6, c. 14 "Deus homines eiecit ante constitutionem mundi, per electionem gratia, non ex operibus. . . futuris" may have been in the writer's mind.

†providet] providit

*cuidam] quedam

45 eius.”³³⁶ Voluntas enim divina una est et ipse Deus est, et illa semper
impletur, unde Apostolus “voluntati eius quis resistet”³³⁷ et potest hec
voluntas bene placitum Dei vel dispositio appellari, ut quecumque
voluit fecit, id est, disposuit. Item preceptio vel prohibitio, quia signa
sunt voluntatis† Dei, Dei voluntas dicuntur. Similiter operatio Dei et
50 promissio, voluntas Dei dicuntur, quia signa sunt voluntatis eius. Sed
nota quod quedam vult Deus, que tamen esse non vult. Quedam esse
vult que tam simpliciter non vult, cum enim Deus ab eterno tam bona
quam mala previdit, item illa quedam vidit et in se bona et ad aliud
bona que et voluit et esse voluit. Quedam vidit quamvis bona in se,
55 non tamen bona ad aliud, et ea voluit, si esse ea non voluit. Vidit
etiam quedam in se mala sed ad aliud bona que, quamvis voluit, quia
mala nec approbat nec approbavit, ea esse voluit. Que vero fieri pos-
sent omnino mala ut nec in se bona nec ad aliud essent bona, ea omnia
Deus nec voluit. Ergo quisquis contra Dei voluntatem peccat vel con-
60 tra Dei preceptum et facit quod virtus non vult, et tamen virtus hoc
esse vult. Verbi gratia: Judei Christum crucifigendo contra voluntatem
Dei non fuerunt,* tamen voluit Deus illud malum esse vel fieri, quia ad
aliud fuit bonum. Fecerunt ergo Judei non quod Deus volebat quia
tunc <ut> bene fecissent et non peccassent, sed quod Deus esse
65 volebat. Sed queritur, an fuit bonum Christum a Judeis crucifigi voluit
hoc Deus. Si voluit hoc, et hoc Judei fecerunt, non videtur quod Judei
contra Dei voluntatem fecerunt vel peccaverunt. Si hoc bonum non est
nec hoc voluit Deus, non videtur quod bonum fuerit Christum crucifigi
pro nobis et mori.³³⁸ Ac intellige quod ait Augustinus “voluntas Dei
70 semper impletur aut de nobis aut a nobis.”³³⁹ Nota quod in hoc est
Deus summe bonus quod bene utitur et male et ea operatur in bonis

³³⁶ Actually Ps. 110.2.

³³⁷ Rom. 9.19.

³³⁸ On this complex argument, see Peter Lombard, *Sentences* I, 45-46 and Aquinas *Summa Theologica* 1a, q. 19, a9.

³³⁹ Very close is Vincent of Beauvais, without attribution, *Speculum Historiale* Bk. I, c. 5, p. 3 “Impletur autem semper voluntas Dei, vel a nobis . . . vel de nobis.”

†voluntatis] voluntis

*fuerunt] fuit

sive corporis damnationem quos scivit predestinavit ad vitam sive ad salutem illorum quos elegit ad vitam.

¶ Nota Judei, quantum ad ipsos accedebat, fecerunt quod voluit
75 Deus, quantum vero quod Dei omnipotentiam id facere nullo modo potuerunt. De ipsis enim impleta est voluntas Dei quamvis enim ab ipsis. Et hinc est quod Deus aliquando precipit quod non vult esse, sicut fecit sepiissime Judeis et prohibet quod vult esse.

q. 5 Quare prohibet? Quod non vult esse. Quare precipit? Ac
80 ideo fortasse dici potest hoc fieri ut excusationem non habeant quibus precipitur huiusmodi aliquid vel prohibetur. Nota quod quamvis sit malum istud† quod prohibetur ei, non est tamen malum universitati, sed magis bonum, similiter quod precipitur quamvis huic sit bonum, tamen universitati non est bonum, sed magis malum. Ideoque magis
85 bonum est vel magis malum quod totius est quam quod partis. Unde est quod Deus bonum esse uni et non universitati non vult, et quod malum uni et bonum non universitati, vult esse.

C. 91

q. 1 Alia questio est contexta ex duabus questionibus quarum prima est cur accidit continua transmutatio (Fol. 65^r) elementorum? Secunda est an modo sunt eadem elementa que fuerunt in principio
5 mundi? Ad solutionem prime sciendum est quod continua est transmutatio elementorum, quia terra rarescens transmutatur in aquam, et aqua rarescens transit in aerem, et aer rarescens in ignem et istud dicunt omne. Sed hoc non videtur causa quare elementa continuo transmutantur. Preterea sciendum secundum Aristotelem in libro *de*
10 *Generatione <et corruptione>* quod quodlibet elementum generatur ex quolibet mediantibus qualitatibus activis et passivis in ipsis repertis <et sic> ex se invicem natu sunt generari. Ad solutionem secunde questionis, sciendum quod de elementis duplex est opinio. Aiunt enim quidam, ut multi theologi, quod elementa pura creata erant, sed propter
15 primi hominis lapsum obscurabantur et etiam ceteri planete ut patet adhuc in Luna, que in quadam parte sui umbrosa est. Alii, autem, dicunt quod non sunt nunc eadem elementa que prius, nec in forma,

†istud] isti

nec in essentia et hoc propter continuam transmutationem eorum ad invicem.

20 q. 2 Alia questio est, cum aqua et ignis sint elementa contraria et aqua potest accidentaliter calefieri; quare accidentaliter ignis non potest frigifieri. Ad hoc dicit commentator quod aqua non accidentaliter calida ymmo calescens, et ita concedit quod ignis potest esse frigescens quia
25 omne calidum et omne frigidum naturas rerum respiciunt, et frigescens autem et calescens sunt accidentia rerum. Aliter dicitur quod aqua, que <est> naturaliter frigida, potest calefieri. Ignis autem, qui naturaliter est calidus, non potest frigifieri. Cuius ratio potest esse quia ignis inter omnia elementa maxime habet de specie sive de forma et minime de materia. Aqua autem non <sic>. Et hac eadem de causa dicitur quod
30 ignis inter omnia elementa est imputrescibilis et sic aurum inter omnia metalla. Vel potest aliter dici secundum Averoy's, quod sicut ignis purus non potest frigifieri, sic nec aqua pura potest calefieri. Quod autem aqua calefacta non sit pura aqua sed conmixta, per hoc patet quod si bene decoquatur, apparebunt in fundo quedam parva corpora terrestria.

35 q. 3 Alia questio est an alia mansio a nostra mansione sit habitabilis? Solutio: dicitur quod due sunt zone habitabiles per naturam. An tamen alia inhabitatur ignoratur. Si due sint inhabitabiles, ad hoc intelligendum est, quod 5 sunt zone, quarum una zona torrida est, que est inhabitabilis propter suum calorem ferventissimum. Et dicitur quod
40 hec zona est sub circulo equinoctiali et hec est media inter 5 zonas. Due autem zone extreme, ut zone sub polo artetico et zona sub polo antaretico, sunt inhabitabiles propter earum excellentem frigiditatem. Que ideo sunt excellenter frigide, quia multum distant a circulo signorum sive a zodiaco in quo decurrit Sol. Zone autem medie inter
45 zonam torridam et zonas extremas sunt habitabiles, quia sunt temperate. A zona enim torrida recipiunt calorem ad temperamentum sue frigiditatis et a zonis extremis recipiunt frigiditatem ad temperamentum sue caliditatis. Et ut volunt theologi, zona temperata versus boream inhabitatur, et illa zona temperata, que est versus meridi<onal>em,
50 non inhabitatur juxta illud: "ab aquilone pandetur omne malum" et cetera.

q. 4 Alia questio est utrum tantum sit unum celum, sicut dicit Aristoteles, an triplex sicut ponunt theologi. Solutio ad hoc: notandum

quod Aristoteles posuit mundum terminari ad firmamentum et ultra
 55 <illud> nichil† esse. Et secundum hoc mundus finitus est. Secundum
 veritatem autem theolog<ic>orum, triplex vel quadruplex dicitur
 celum. Et secundum eos celum empyrium non est aliquantum an
 maius et secundum <eos>* mundus infinitus est. Eligat ergo quilibet
 discretus an velit credere (Fol. 65^v) veritati theolog<ic>orum an phi-
 60 losophice probabili<tati>. Ostendit enim ibi si Judaice subdividit
 questionem dictam intendens duas questiones speciales quarum prima
 est: si plures sunt celi sicut ponunt theologi<ci> et tunc est questio
 ulterius, an termini eorum sint continui an contigui? Secunda est si
 tantum unum est celum sicut Aristoteles dicit. Questio ulterius est
 65 quare totum non movetur localiter sed quiescit, partes autem moventur?
 Solutio: adhibendum† solutionem prime questionis quod aer terminatur
 in medio inter nos et Lunam. Ignis autem elementum terminatur
 ad Lunarem <globum>. Ultra enim globum Lunarem non est ignis
 elementum. Sed ultra globum Lunarem est quinta essentia,
 70 hec cuius pars prima est pura que cedit in celum stellatum, alia purior
 que cedit in celum crystallinum, tertia purissima que cedit in celum
 empyrium. Bene potest dicit quod termini celorum sunt continui vel
 contigui vel quod copulantur ad termini coniunctionem qui sapit
 naturam duorum extremorum. Commentator dicit: quod cum redieram*
 75 de locis illis <et qualitatem> inspicerim, solutiones apponam.
 Adhibendam solutionem secunde questionis specialis. Sciendum quod
 motus localis quidam et linearis sive rectus et quidam orbicularis sive
 circularis. Et differunt motus lineares sive rectus a circulari quia motus
 linearis est proprietas que inest alicui ex eo quod motu suo lineam rec-
 80 tam describit vel est quedam proprietas que inest alicui eo quod modo
 est in uno loco et iam erit in alio loco qui non est ille. Motus autem
 orbicularis sive circularis est quedam proprietas que inest alicui eo quod
 motu suo circulum describit ubi centrum est immobile et extremitates

†nichil] illa

*eos] hoc

†adhibendum] hibendam

*redieram] redierem

mobiles. Et ideo partes <celi> moventur, totum autem <per
85 accidens>.^{340†}

C. 92

q. 1 Preterea multiplicat questiones dictis assimiles que ascribuntur
Cratoni, quarum prima est. Si possumus circulos vel parallelos in
firmamento visu* comprehendere sicut comprehendimus in sphaera
5 materiali. Et est solutio huius quod non a Deo† sensibiliter.

q. 2 Alia questio est <an> stelle sint fixe in firmamento aut sint
erratice sicut et planete. Super hoc distinguit Martianus duas opiniones.
Sanior tamen et melior est quod planete moventur in propriis circulis.
Stelle autem fixe sunt quia solus modus planetarum sufficit ad retarda-
10 tionem motus celi. Si autem omnes stelle moverentur contra motum
firmamenti tunc nimis tardaretur motus firmamenti cum ad eius retar-
dationem motus planetarum sufficiat. Sciendum quod planete proprio
motu moventur ab occidente in orientem;* raptu firmamenti moventur
ab orienti in occidentem.†

15 q. 3 Alia questio est de stella comata* que satis manifesta est in lit-
tera. Quia dicitur cometa vel cometes a como--mis, unde patet per eius
derivationem quod errant secundum grammaticos qui dicunt eam stel-
lam comatam. Et nota quod de stella comata duplex solet esse opinio.
Quidam autem dicunt quod cometa nichil aliud quam Mars qui est mal-
20 itiosus planeta. Qui quando est destructio† super aliquam regionem,
assumit sibi rubeum colorem et forsitan hoc provenit ex natura eius vel
forsitan Deus dedit ei hunc effectum [effechum] cum aliis. Et huic
opinionem consentit Bernardus dicens

³⁴⁰ q. 1 - q. 4 *Les Questions de Craton*, ed. Weijers, pp. 68-82.

†per accidens] non

*visu] visus

†a Deo] ita

*orientem] oriens

†occidentem] occidens

*comata] cometa

†destructio] distructio

25 militat ad solem Mars initior urbibus altis,
sepe super reges prodigiale rubens.

Alii dicunt quod cometa est quedam constellatio tantum in parte orientali apparens et dicitur cometa quia plures radios emittit tanquam comas. Quando autem denuntiat mortem principis alicuius regionis super <quam> apparet, acutum et niger- (Fol. 66^r)-rimum habet
30 colorem, et eundem colorem habet quando famem aut pestem denuntiat. Quando aut bellum, aut destructionem regionis denuntiat, tunc rubeum habet colorem. De ortu eius duplex est opinio. Quidam enim dicunt quod creata fuit simul cum aliis stellis, sed quando talia futura sunt, tunc apparet cometa. Alii dicunt de ipsa <sicut> de stella que
35 apparuit in nativitate Christi, quod cum nuntiandum est aliquod novum futurum, tunc creatur a Deo; ipso autem nuntiato, tunc redigitur in naturam priorem. Quod hoc sit verum, patet per hoc quod cometa apparet extra zodiacum, et ita videtur quod cometa non sit astrum† nec de numero earum. <De numero eorum> sciendum secundum Pto-
40 lomeum quod ad minus sunt 33 comete. Dicit enim Haly* in commento Ptolomei, quod Ptolomeus posuit 9 cometas, quarum nomina sunt hec Veru, Tenaculum,† Pertica,* Miles, Dominus Haschone, Machuta† sive Aurora, Argentum, Rosa, Nigra. Militem dicit esse de complectione Veneris, Dominum Haschonem dicit esse de complectione Mercurii, Machutam dicit esse de complectione Martis, Argentum
45 Jovis, Rosam, Nigram Saturni. Et preter has posuit Ptolomeus secundum* Haly 23 cometas. Secundum <tamen> Aristotelem non sunt <nisi> 5, quia Sol non facit cometam, quia communis et omnibus planetis facientibus cometas et est adiutorium eis. Stelle autem fixe
50 non faciunt cometas propter distantiam earum a sphaera aeris. Luna autem non facit cometam, quia proprium lumen non habet de se, sed a

†astrum] naturis

*Haly] Halx

†Tenaculum] Senaculum

*Pertica] Pratica

†Machuta] Matuita Weijers: MS B

*secundum] pro

Sole. Dicit enim Ptolomeus, "homo sapiens dominatur astris, ut per sapientiam suam potest evitare ea ad que astra disponunt."³⁴¹

q. 4 Alia questio talis est si homines et cetera animalia virtutem et
 55 defectum contrahant ex planetis aut ex generantibus, scilicet ex patre et
 matre. Super hoc duplex est opinio, scilicet physica et philosophica.
 Dicunt enim physici quod fetus ex semine quo concipitur, virtutem
 trahit. Si enim semen cholericum† fuerit, et fetus erit cholericus. Si
 fleumaticum, et fetus erit fleumaticus, et ita de aliis humoribus. Philo-
 60 sophi autem dicunt quod animalia et animantia effectum contrahunt ex
 planetis. Unde dicunt quod si quis natus fuerit Jove existente in suo
 domicilio, benevolus erit, quia naturam illius planete contrahit. Jupiter
 enim calidus et humidus erit, unde inducit fertilitatem in terra. Unde
 Lucanus "sub Jove temperies et numquam turbidus aer." Si autem ali-
 65 quis natus fuerit sub malitioso planeta, malivulus erit, quod probant sic
 per Lunam que tantum effectum habet in hiis inferioribus quod secun-
 dum clementum et decrementum eius crescunt et decrescunt animalia
 et animantia. Unde Lucanus "Luna suis vitibus Thetyn* terrenaque
 miscet." Physici autem non negant planetas habere qualemcumque
 70 effectum in hiis inferioribus, sed non ut terrena omnem virtutem seu
 effectum contrahant ex eis. Quod hoc sit verum nituntur probare.
 Omne corpus animatum est complectionatum. Sed corpus pueri nunc
 nati est corpus animatum puero existente vivo, ergo est complectiona-
 tum et ita vel melancolicum vel sanguineum vel huiusmodi. Et ita
 75 videtur falsum quod <pueri> in nativitate sua ex planetis contrahant
 complectionem, plura possunt circa hoc obici que disputationi phisice
 sunt relinquenda <ut dicit> commentator ibi. Si ex planetis multipli-
 cat questionem dictam per questiones speciales, scilicet an hoc sit
 secundum naturam aut eventum, hoc est an hoc sit secundum primam
 80 nativitatem, scilicet quando fetus primo concipitur an quando puer pro-

³⁴¹ This passage of pseudo-Ptolemy is discussed by T. Wedel, *The Medieval Attitude Towards Astrology* (New Haven, 1920), p. 135. C. 92 q. 1 - q. 3 Weijers, op. cit., pp. 68-82.

†cholericum] coloricum

*Thetyn] Thecum

dit ex utero? Sciendum enim quod (Fol. 66^v) triplex[†] est nativitas. Prima conceptionis, secunda proditionis ex utero, tertia regenerationis in Christo de qua dicit Dominus Nichodemo: “nisi quis renatus fuerit denuo” et cetera. Quare autem appellat* hic eventum proditionem ex
 85 utero, patet in expositione littere, id est quod hoc contingat secundum primam nativitatem, volunt multi philosophi. Theologi autem dicunt quod hereticum est talia predicare, et ideo sunt opiniones protestande sed cum silentio pertranseunde, ut dicit commentator ibi. Subdividit secundum membrum dicte questionis[†] dividendis, dicens quod <si>
 90 ex generantibus causatur complectio diversa, cum unum generantium sit album et reliquum nigrum, quare non est generatum album et nigrum et quare generatum, ut frequentius in extremitatibus assimilatur patri et in ceteris matri, quandoque neutri. Physici hanc questionem solvunt dicentes quod sperma muliebre et virile ex quibus concipitur
 95 puer, quandoque ita se habent quod unum in alio totum includitur. Et tunc fetus assimilatur ei cuius semen includit aliud. Quandoque contingit quod decisa est materia et tunc <secundum> partes extrinsecas* assimilabitur illis quorum partes extiterunt. Quando neutri generantium assimilatur generatum, quia semen conceptum est adaptabilis[†]
 100 nature, ita quod si mulier tempore conceptionis vehementer moveatur in comprehensione seminis virilis secum concumbentis, tota materia admodum fore cedit comprehense et si alterius rei formam comprehendit, ad eius qualitatem et formam reducitur.³⁴² Sciendum quod 3
 ce<1>lule in matrice, scilicet dextra, sinistra et media, et si semen viri
 105 infundatur in dextra et habeat dominium tunc erit fetus masculus. Si in sinistra et semen femine habeat dominium tunc fit fetus femineus.

³⁴² q. 4 Weijers, op. cit., pp. 82-86.

[†]triplex] duplex

*appellat] appellatum

[†]questionis] questiones

*partes extrinsecas] pars extrema

[†]adaptabilis] explicabilis

Si in media tunc fit hermaphroditus.† Unde legitur de quodam viro habente curtinam circa lectum suum in qua ymago diaboli protracta erat. Mulier autem tempore conceptionis ad formam illius ymaginis
110 respexit, eam comprehendendo et in tali comprehensione* semen decisum erat. Unde contingit quod fetus diabolo assimilatur. Eodem modo contingit de brutis animalibus quod si quis virgulam variam in tempore conceptionis coram eis tenuerit, fetus varius erit.³⁴³

³⁴³ Weijers, op. cit., pp. 86-96.

†hermaphoditus] hermofroditus

*comprehensione] comprehencone

C. 93

q. 1 Cum Saturnus inter omnes planetas sit sevissimus et Venus inter omnes planetas benignissimus, an malignitas unius retardet benignitatem alterius ex opposito venientis? Ad hoc notandum quod planetarum quidam quandoque sunt stationarii, quandoque retrogradi, quandoque processivi. Unde ut dicitur, Saturnus est quandoque retrogradus ob benignitatem Veneris. Unde Ovidius "quem creat alma Venus fit corde, fit ore serenus." Ad hoc plenius intelligendum nota quod Saturnus dicitur planeta malivulus, quia est frigidus et siccus, tristis, 10 piger, infecunda stella, senex. Frigidus et siccus, quia omnis nix et grando et tempestas adveniens nostro hemispherio a Saturno provenit. Tristis dicitur quia tristitiam inducit si fuerit in domicilio suo† Sole existente in Aquario, nisi fuerit temperatus per planetam benevolum. Unde Lucanus in primo "summo si frigida celo stella nocens nigros 15 Deucalionias* fuisset Aquarius ignes." Piger dicitur quia tarde complet cursum suum et quia omnis segnitie que dominatur in corpore humano a Saturno provenit. Infecunda stella dicitur, quia iste planeta existens in signis solstitialibus, in Cancro et illis que sunt vicina Cancro, inducit steri-(Fol. 67^r)- litatem et famem per 7 annos nisi fuerit 20 temperatus. Et hoc ideo quia per 7 annos moratur in illis signis, scilicet Geminis et Cancro <et Leone>. Unde si quis sciret quando iste planeta esset juxta Cancrum et non esset temperatus, posset providere sterilitatem. Senex dicitur, quia frigidus et siccus et talis complectio abundat in sene. Venus dicitur planeta benignus quia et calidus et 25 humidus.

q. 2 Alia questio est que sit connexio proportionalis elementorum ad constitutionem elementi. Solutio huius est, quod eorum connexio est per qualitates, unde eorum quorum symbolum facilius est transmutatio ut vult Aristoteles.

30 q. 3 Alia questio est, de cursu Solis et Lune et de effectibus eorum in hec inferiora. Ad hoc sciendum quod Sol in anno perficit cursum suum. Luna autem perficit cursum suum in mense. Sol autem multos effectus habet in hec inferiora, quia per ipsum variantur anni tempora.

†suo] sui

*Deucalionias] Deucaliones

Secundum enim eius propinquationem et remotionem fit estas, hyems,
 35 ver, autumnus, nox et dies. Unde Lucanus "Sol tempora dividit anni."
 Preterea quosdam planetas facit retrogrados et quosdam stationarios et
 quosdam processivos. Unde Lucanus in eodem

radiisque patentibus astra

Ire vetat, cursusque vagos statione moratur.³⁴⁴

- 40 q. 4 Spatium a terra usque ad Lunam 500 annorum itineris, et tan-
 tum continet quilibet planeta a suo proximo planeta, hoc est quantum
 hoc ire potuisset in spatio, 500 annorum si vivere potuisset non lassus
 sine tedio et dolore. "Ita a terra usque ad Saturnum spatium itineris,
 6000 et 300 annorum. Ita tamen quod quilibet annus computetur 300
 45 et 40 dies et iter cuiusque diei contineat spatium 40 leucarum et spa-
 tium cuiusque leuce contineat 1000 passus vel 1000 cubitus,"³⁴⁵ ut dicit
 Raby Moyses, unde Sidrak dicit "quod tantum spatium restat a celo
 usque ad terram, quod si lapis ponderis 100 hominum de celo caderet
 vix ad terram in 1000 annis poterit pervenire, hinc est quod stelle
 50 minime a nobis videntur quia a nobis remotiores sunt."³⁴⁶ Si quis vero
 juxta minimam stellam esset et terram prospiceret totam
 flamma<n>tem nichil aliud aspectui eius appareret nisi scintilla ignea
 vel punctus minimus in medio pendens. Et tamen hoc totum iter
 ascendit Christus in momento, et multe anime sancte.
- 55 q. 5 Nota quod Luna habet in hec inferiora multos effectus, quia
 secundum crementum vel decrementum eius quedam animantia
 crementum et decrementum suscipiunt et etiam mare fluxum et
 refluxum et etiam per virtutem eius quidam dicuntur lunatici. Dicit

³⁴⁴ C. 93 q. 1 - q. 3 idem.

³⁴⁵ See CUL MS I.i.19, 14th century "Liber Rabbi Mosse qui dicitur Dux Dubiorum,"
 c. 143, fol. 122^v YAL, and Wolfgang Kluxen, "Literargeschichtliches zum lateinischen Moses
 Maimonides," *RTAM* 21 (1954), pp. 23-50.

³⁴⁶ See the *Romance of Sidrak*, Trinity College, Cambridge MS 0.5.6, question 147, fol.
 22 "Telle me how high the heaven above the erthe is for to neven. So high the heaven is the
 erthe froo that if it were now alsoo that if a ston in heven were that wyes an hundres ston
 and more ande it shulde fro heben falle . . . hit behoveth to taek seven yeere er it come unto
 erthe here." See K. D. Bülbring, "Sidroc in England," *Beiträge zur Romanischen und En-
 glischen Philologie. Festgabe für Wendelin Foerster* (Halle, 1902), pp. 443-469.

etiam Philippus in physica sua quod Luna facit transitum suum in anno
 60 per duo foramina terre de quibus foraminibus tantus fetor exit, sive ex
 fetore terre, sive ex fetore inferni quod corpus lunare tanquam rore
 quodam afficitur. Ulterius autem procedendo despunit hunc rorem
 super herbas. Unde in mane si bestie huiusmodi herbas gustaverunt
 antequam purgentur beneficio solari quandoque mortem incurrunt et
 65 morte sua alias afficiunt, quandoque etiam ungulas amittunt. Et scias
 quod infernus est in inferiore loco terre et profundissimo, sicut celum
 locum supernum et altissimum.

q. 6 Hic adhuc multiplicat questiones que <sunt>† eidem philo-
 sopho ascribuntur, quarum prima est: que proportio fuit motuum
 70 planetarum inter se, et que connexio* eorum. Solutio huius patet per
 Martianum, ubi distinguit quantum spatium quilibet planeta in cursu
 suo occupat ut predictum est. (Fol. 67^v)

q. 7 Alia questio, est cum <ventus> australis sit naturaliter fri-
 gidus et siccus, quare provenit ad nos calidus et humidus. Solutio huius
 75 questionis est, quod ventus australis qui in se naturaliter frigidus et
 siccus, est antequam perveniat ad nos transit per torridam zonam a qua
 recipit caliditatem et sic pervenit ad nos calidus et quia eius frigiditas ex
 frigiditate eius naturali remissa est per caliditatem et sic apparet nobis
 humidus.

80 q. 8 Alia questio est de terre motu. Sciendum est secundum
 Albertum, quod vapor <est> duorum generum, scilicet vapor
 humidus et siccus. Vapor autem siccus a terra elevatus est ventus sive
 materia venti. Ipse enim est qui elevatur ex terra per caliditatem Solis
 pervenientis ad eam id est radix ventorum et principium eorum. Factus
 85 autem per duos modos. Est enim aliquando iste vapor subtilis in
 superficie terre elevatus et ille transcendit aerem et concutit ipsum, ali-
 quando extrahitur de profundo terre, et est grossus non potens
 exspirare propter terre profunditatem et soliditatem et invenit loca con-
 cava subtus in terra et ille coartatur in ventriculis concavitatum terre

†sunt] est

*connexio] connexa

90 <et> facit terre motum. Unde ex dictis patet quod eadem est materia
venti et terre motus.† Alia est de causa pluvie.

q. 9 Pluvia causatur ex nube aut ascendente ex aqua dulci aut ex
aqua salsa. Si primo modo, non est mirum si aqua pluvie sit dulcis cum
materia sit dulcis. Si secundo modo tunc fit dulcis descendendo per
95 aera quia in aere dulci et humido frequenter ante casum resolvitur.
Aque etiam egredientes a mari proveniunt ad nos dulces propter earum
frequentem depurgationem* in poris subterraneis. Nota quod in estate
laxantur pori terre et inde subintrat aer et calor inclusus exit in hyeme,
constringuntur pori illi, et includitur aer calidus et ex aere sic incluso
100 calefiunt aque inferiores.

q. 10 Alia questio de salsitudine maris. Unde tractatur solutio.
Dicendum quod calor Solis incorporatus aque grosse facit eam salsam.
Ad cuius evidentiam intelligendum quod calor Solis cum incorporatur
humido aqueo rarefacit <id> in quantum potest et illud quod valde est
105 subtiliatum, elevat in vaporem et elevatum non amarificat sed potius
indulcat† grossum et terrestre quod subtiliare non potest, adurit et
amarificat.

q. 11 Alia questio est cur volucres aeris quandoque apparent tem-
poribus, et temporibus absconduntur a nobis. Solutio huius est propter
110 pennarum mutationem ut patet in lucina, gallis et aliis que in hyeme
habent pectus rubeum et non cantant. In estate habent autem varium
et cantant. Quedam autem apparent in una regione per hyemem, ut
grues, gavia* et galli nemorum, in estate autem in aliis regionibus.
Unde dicitur in commentatore quod quedam aves habentes quasdam
115 plumas frequentissime cantant, post mutationem vero plumarum nullo
modo cantant. Quedam tamen propter debilitatem caloris vitalis frigore
hyemali adveniente deficit in eis calor vitalis et sic deficiunt ipse et
jacent quasi mortue per hyemem in cavernis. Verno autem tempore
adveniente confortatur et resuscitatur calor naturalis in eis sopitus et sic
120 resurgunt, ut patet in hirundine et cuculo.

†terre motus] tonitruum

*depurgationem] depurationem

†indulcat] indulcerat

*gavia] gaute

C. 94

- q. 1 Questio de grandine et rotunditate eius, unde dicit Seneca in libro *de Physica* sua “grandinem fieri de nube aquosa et inde formam rotundam accipere ex eo quod modum stillicidii conglomeratur.” Aristoteles tamen vult quod “grando (Fol. 68^r) nichil aliud est quam suspensa glacies” <et> per spatium densi aeris evoluta equaliter in orbe rotundatur. Sciendum quod figura eius quandoque accidit magis ad rotunditatem quandoque minus. Quandoque etiam eius quantitas est maior, quandoque minor. Rotunditas enim eius et parvitas sunt propter descensum grandinis a locis longinquis. Quandoque enim descendit grando ex longinquo et a terra, moratur tempore longo in aere calido et circa locum medium et ideo in lateribus ubi cum impetu tangit aerem calidum per quem <est> eius motus, resolvitur et rotundatur et minoratur quantitas eius ante adventum eius ad terram et cadit illa grando parva cum plurima aqua, que resolvitur ex ea, et quelibet pars ipsius invenitur quasi liquefacta. Grando autem que descendit ex locis qui sunt propinqui terre, contrarium accidit, quia magna est, nec omnino rotunda eo quod <non> multum elongatur a terra et ideo ab ea parum vel nichil resolvitur et sic cadit magna et non penitus rotunda.
- q. 2 Alia questio de nive est. Nix ut dicit Seneca “non tam solida est ut grando nec per magnam altitudinem cadit, sed circa terram eius initium est nec diu per aera sed ex eius proximo lapsus est.” Intellige quod causa efficiens nivium concomitans nivem est frigidus excellens. Est calidum paulisper extensa nube sive quod nix fit ex vapore in quo calor intercipitur, ut vult Aristoteles.

§ 1 Nota quod tria sunt genera nebularum. Quedam enim provenit ex locis humidis in estate, que si ascendant causa est <pluvie, si autem descendat causa> vel potius signum caloris. Eodem autem modo est de ista que ex fluviis procreatur in autumnno, que autem nebula ex locis humidis provenit. Si fuerit diu durans, fruges vicinas corrumpit ita quod panis ex eo factus amarus est in gustu, potus autem nauseam generat. Tertia autem species ex mari provenit in hyeme Sole existente in Aquario ex qua maxima fieri solet pluvia.

§ 2 Nota quod quidam dicunt quod visus fit <ex> extramittendo, ad quod tria exiguntur: emissio radiorum et solidum obstaculum et coloratum, id est, triplex genus visus. Nam quidam enim quanto

propinquius vident, tanto subtilius et melius vident et hii dicuntur
 <habere> albugineum humorem dominantem in oculis sive terram
 elementum. Quidam vero <quanto> remotius dummodo ad men-
 40 suram tanto melius et hii dicuntur habere humorem crystallinum dom-
 inantem in oculis, sive ignem elementum <dominantem> quorum
 quidam tantam habent superhabundantiam† quod de nocte bene vident
 ut murelegi, mures et lupi. Quidam vero mediocrius quanto vident
 tanto melius et hii dicuntur habere vitreum humorem dominantem in
 45 oculo sive aera sive aquam elementum.

§ 3 Nota quod quando nubes aquosa fuerit spissa, tunc multum est
 de tonitru quia multum de vapore sicco inflammato extinguitur in ea et
 tunc parum est de coruscatione vel nichil quia totum extinguitur in ea
 vel quia parum exit non extinctum. Si autem nubes aquosa sit rara,
 50 tunc multum de coruscatione, est et parum de tonitru. Seneca autem
 scribit multa mirabilia de fulgore dicens: mira sunt fulminis opera nec
 quicquam in eis dubium relinquam quin divina sit ibi potentia.
 Quorum unum mirandum est quod oculis illesis <atque integris>
 conflatur argentum, manente etiam vagina integra gladius liquescit
 55 <intra>, inviolato* etiam ligno in pilo vel ferrum omne distillat, fracto
 etiam doleo stat vinum, nec ultra triduum durat iste rigor. Istud etiam
 eque inter alia notanda ponas quod hominum et ceterorum animalium
 corpora que icta sunt† fulmine, eorum caput spectat ad ex-(Fol. 68^v)-
 itum fulminis, et quod omnium percussarum arborum contra fulmina
 60 hastile surgunt et quicquid malorum serpentum et aliorum animalium
 quibus mortiferum inest virus cum fulmine icta* sunt, venenum omne
 consumitur. Unde, inquit, scis?† Quod in venenatibus corporibus
 vermis non nascitur, fulmine autem icta per paucos dies verminant.

q. 3* De fluxu et refluxu maris ponitur questio. Dicitur <quod>

†superhabundantiam] superhabundantis

*inviolato] involuto

†sunt] dicunt

*icta] ita

†scis] scio

*q. 3] d. 2 The compiler apparently repeated this question complete with distinction number, from fols. 33^v-34.

65 cum mari† incorporetur virtus supracelestis, movetur fluendo naturaliter. Et ita* virtus, ut dicitur, est virtus corporis lunaris. Vult tamen Aristoteles quod causa fluxus maris est strictitudo laterum eius. Hec tamen non est causa fluxus, sed est quasi conferens ad fluxum eius. Velocitas autem fluxus causatur per strictitudinem laterum. Ad iam
70 dictum plenius intelligendum. Sciendum quod cum Luna habeat potestatem super humida per incorporationem radiorum suorum in aquas maris, facit eas inturgescere velut volunt quidam, eas rarefacit, quod ostendit† per experimentum nautarum ducentium* naves plus profundare se <plus> in aquas maris tempore fluxus quam refluxus. Quod
75 non contingeret nisi essent aque maris magis rarefacte. Et sic fluunt aque maris. Ex quo enim inturgescuntur vel magis rarefiunt, querunt sibi ampliorem locum. De numero fluxuum in uno die naturali: sciendum quod duo sunt quia cum Luna oritur in oriente alicuius maris tunc primo infundit radios lunares in aquas maris et fortiter imprimit virtutem suam movetque mare, ut dictum est prius. Et augmentatur hec
80 motio quousque Luna pervenerit usque ad meridiem. Cum autem transierit meridiem, minoratur virtus <eius> effectiva et redit mare ad proprias canales quousque perveniat ad occidentem; et ab occidente usque ad medium celi sub terra respectu nostri habitabilis iterum augmentatur mare et a medio celi sub terra et iterum minoratur <mare>
85 quousque iterum perveniat ad ortum. Et sic in una revolutione ab ortu ad occasum sunt duo fluxus et duo refluxus, quia secundum duas quantitates celi sunt duo fluxus et secundum alias duas sunt duo refluxus.³⁴⁷

C. 95

d. 1 Ptolomeus dicit quod qui sub hoc signo natus fuerit est sicut Aries quem quolibet anno condunt, et quolibet anno crescit sibi Luna. Et mensis vite sue erit a Martio usque ad Aprilem et omni tempore

³⁴⁷ q. 5 - C. 94, q. 3 Weijers, op. cit., pp. 96-126.

†mari] mars

*ita] ista

†ostendit] extendunt

*ducentium] dicentium

5 venit extra domum suam domus sue lucrum est. In Tauro natus fortunatus in omnibus que nascuntur in terra et in fabricis et in omnibus que super aquam vadunt. In Geminis natus nichil debet petere homini nam nichil sibi dabit. In Leone natus habebit plures filios sed non durabunt cum eo. In hoc mense habebit magnos honore a rege vel ab
 10 aliquo potente. In Virgine natus nichil debet incipere quod putet esse commodum suum et omnes infirmitates provenient a pessimis longius et animalibus aspectibus hominum vel feminarum, iste est homo qui debet habere magnas infirmitates. In Libra natus in hoc signo accipiet mulierem et faciet commodum suum. In Scorpione natus disponat
 15 omnes res suas, quia est tempus mortis sue. In hoc mense non debet incipere litem nec intrare magnam aquam, et caveat ne de nocte bibat nec currat in equo vel ascendat navim quin omnia prospiciat pericula sibi et caveat ab istis et hoc mense non intret viam nec aliquid faciat, nam iste mensis est sibi contrarius pro omnibus aliis. In Sagittario
 20 natus debet incipere magnas vias, que ad commodum suum erunt, et caveat sibi ne furentur res sue vel quod non tradat ob-(Fol.69^r)-livioni. In Capricorno natus debet incipere ea de quibus sperat habere magnum commodum non resurget. In Aquario natus non potest esse quin magna bona sibi veniant in hoc mense, dominus angustiarum suarum
 25 erit homo gelosus et habebit signum in pectore vel in unguine et circum filicia et habebit unam mensuram canis et erit fortunatus in bestiis sanis, crociis et nigris et non in variis. Fortuna eius erit in parte orientale et vita eius dividitur in tres partes, si evasit. A secundo anno vivet usque ad 13 annum et si de eo evasit vivet usque ad 71 annum. Signum
 30 sue mortis erit nigredo dentium et si remanserit 3 vel 4 de Tauro et est signum frigidum et siccum meridionalis. Femina que nascitur in hoc signo erit mulier observans semetipsam et erit bonorum verborum et bonorum similitudinum et vult accipere in publico ab homine omnia bona que fecerit, sicut et qui nascitur in prima facie erit homo albus et
 35 habebit magna pectora et habebit signum in brachio, et qui nascitur in 2 facie vel in 3 debet habere faciem adimpletam,[†] et homo qui non loquitur multum in secreto et vult in corde suo quod homo laudet opera sua, et habebit pedes grossos, et quando incipiet loqui augmentabit oculos et

[†]adimpletam] adimpletarum

habebit signum in radice et aliud in capite. In Junio natus debet habere
 40 lucrum et in omnibus que fecerit debet esse bonus mercator,[†] et si
 natus fuerit in nocte ascendet ad magnas divitias, etsi de die dives erit
 sed non multum. In Tauro natus si fecerit viam bonam, multum
 bonum lucrabitur.* In Julio natus bonus sibi vix potest esse quod non
 veniat sibi impedimentum aliquod. In Leone natus nec debet emere
 45 neque aliquid vendere de quo expectat lucrum et morietur ei pater et
 mater et erit homo parvus et habebit signum in unguine. In Libra
 natus fortes infirmitates habebit et maiores propter dolorem capitis et
 ventositatis et apostematum. In Capricorno natus si acceperit uxorem
 vel feminam virem bonus esset ei. In Sagittario natus debet se obser-
 50 vare ab ictu sagitte, et nichil aliud mortis debet timere. In Capricorno[†]
 natus debet esse vulneratus et bene curabitur et habebit plura bona a
 rege vel ab alio potente sed maximas angustias sustinebit in captione et
 habebit magnum timorem ab ictu sagitte et evadet si Deo placuerit. In
 Aquario natus non debet lucrare, emere, et vendere cum magno labore
 55 domus sue. In Ariete natus evadet magnas angustias et cum igne et
 ferro, erit homo contra <se> ipsum et vitam suam dividet in duas
 partes a 28 annis usque 60, et erit fortunatus in colore rubio et altero et
 debet associare homini qui habet oculos varios. Dies Jovis et dies Ven-
 eris sunt sibi meliores totius septimane.³⁴⁸
 60 d. 2 Caput, finis, et medium Virginis bona. Caput et medium
 Libre mala. Caput et finis Scorpionis mala, medium bonum. Caput
 Sagittarii malum, medium et finis bona. Caput Capricorni malum,
 medium et finis bona. Caput Aquarii bonum, medium et finis mala.
 Caput medium et finis Piscium bona.
 65 d. 3 Isti sunt dies in quibus non licet sanguinem minuere vel
 potionem sumere, videlicet, ultima dies mensis Aprilis, et prima dies
 Lune intrante Augusto, et ultima dies Lune exeunte Decembri et tertio
 kalendis Februarii, in quibus masculus natus cito morietur. Hii (Fol.

³⁴⁸ C. 95 d. 1 See Tractatus Fortuitorum, Trinity College, Cambridge MS 0.9.10 15th century, fols. 67r-71v.

[†]mercator] marcator

*lucrabitur] lucretur

[†]Capricorno] Capricornio

69^v) quidem tres dies cum diligentia observandi sunt, quia omnes vene
 70 tunc sunt plene. Qui autem in hiis tribus diebus homo vel animal
 insciscus fuerit aut infra 7 dies aut certe infra 14 morietur et si potionem
 acceperit ante 15 dies morietur; qui si masculus, vel femina anserem†
 in hiis diebus comederit ante 40 dies morietur. Item tres sunt dies et
 noctes in anno in quibus femina non nascitur et si masculus in eis
 75 natus fuerit numquam putrescet corpus eius et sunt isti sexto kalendis
 Aprilis, tertio idibus Augusti et quarto kalendis Februarum hec Beda.³⁴⁹
 Dicunt etiam quidam quod 3 sunt dies Veneris, quos si quis jejunaverit
 in die iudicii salvabitur. Prima est prima dies Veneris Martii. Secunda
 est prima dies Veneris Iulii. Tertia est prima dies Veneris Novembris.
 80 d. 4 Si tonitrus in die natali Domini sonuerit mortem regum vel
 puerorum eius significat. Si secundo die sonuerit bella in regno
 significat. Si tertio die sonuerit non erit in regno locus permanens. Si
 quarto die sonuerit sapientes et potentes morientur. Si quinto die
 sonuerit multe mulieres morientur. Si sexto die sonuerit pisces
 85 morientur. Si septimo die sonuerit maiores et iudices morientur. Si in
 Januario sonuerit ventos magnos et multa grava* et bella illo anno
 significat. Si in Febuario sonuerit mortem multorum hominum et
 maxime diutium significat. Si in Martio sonuerit magnos ventos multa
 grava et dissentionem populi significat. Si in Aprili sonuerit abundan-
 90 tiam avium et fructuum famem significat. Si in Maio sonuerit parci-
 monia in grani et fructuum et in diversis locis famem significat. Si in
 Junio sonuerit copiam frugum et multas egritudines significat. Si in
 Julio sonuerit partus bestialis perhibet. Si in Augusto sonuerit jocundi-
 tatem omnium et multorum infirmitates significat. Si in Septembri
 95 sonuerit diversos ventos et fructus arborum significat. Si in Octobri
 copiam grani gaudium et exaltationem significat. Si in Novembri

³⁴⁹ d. 3 "Beda," Pseudo-Bede, *De Minutione sanguinis*, PL 93.960 YAL. On the tradi-
 tion of good and bad days, see M. Foerster, "Die Altenglischen Glücks-und unglückstagen,"
 in Kemp Malone et al. eds., *Studies in English Philology, A Miscellany in Honor of Professor*
Frederick Klaeber (Minneapolis, 1929), pp. 258-277, and Curt Bühler, "16th-Century Prognos-
 tications," *Isis* 33 (1941), pp. 610- 612.

†anserem] aucam

*multa grava] multum granum

sonuerit copiam frugum significat. Si in Decembri victus copiam, pacem et concordiam significat.³⁵⁰

C. 96

d. 1 Ratio sphere Pythagore quam Apuleius[†] descripsit, quacumque re volueris consulere, utpote* de egris, qua die egrotaveris, quota Luna fuerit scire debes, vel addes nomen eius de quo scire vis
5 per litteras infra scriptas, in unum collige, deinde partire per triginta quod remanet in sphaera Pythagore invenies. Si sursum fuerit vivet; si inferius, morietur. Quod si numerus supra scriptus fuerit minor quam 31 duplicabitur et accipe quod ultra 30 invenies.

d. 2 Si vis scire <per> spheram Pythagore quadratam disce etatem Lune in qua quilibet discubuit et nomen discumbentis naturale et non appositum et collige numerum nominis secundum quod numerus litterarum ipsius nominis alphabeti litteris competit quem numerum litterarum unicuique littere competentem. Alibi poteris cognoscere hunc talem numerum ubi totum colligeris. Vide quotus sit numerus, tunc
15 superadde regulares 20 et hanc totam collectionem divide per 30 et quot superfuerit 30 require in figura tetragona. Si vero in catetis litteralibus[†] tarde convalescet. Et si inveneris in hypergera in cateto mediano eger cito sanabitur. Si vero in hypergera in cateto mediano eger cito peribit. Si in cateto litteralibus longa egritudine confectus
20 morietur et non convalescet et hoc certo. (Fol. 70^v)

³⁵⁰ d. 4 This prognostication combines the 12 days after Christmas thunder book with the 12 months type. The latter seems to come from Leopold of Austria, *Compilatio de astorum scientia* (Augsburg, Ratdolt, 1489), sig. f. 8^v. See generally, M. Foerster, "Die Kleinlitteratur des Aberglaubens im Altenglischen," *Archiv für das Studium der Neueren Sprachen* 110 (1903), pp. 346-358; "Beiträge zur mittelalterlichen Volkskunde," *ibid.* 120 (1908), pp. 43-52; 129 (1912), pp. 296-305 and Curt Bühler, "Astrological Prognostications in MSS of the Pierpont Morgan Library," *Modern Language Notes* 56 (1941), pp. 351-355.

[†]Apuleius] Apoloneus

*utpote] utputa

[†]litteralibus] literabili

Abota	beda	conans	diuturnitas†	eorum	fide	gippum
15	15	16	17	17	16	15
Sol	Venus	Mercurius	Luna	Saturnus	Jupiter et	Mars

†diuturnitas] diuturnat

d. 3 Si vis scire per spheram Pythagore quis prius morietur vir aut
 25 mulier eius, et alter illorum scit quid eorum sit accipe numerum literarum suorum nominum et divide per 9 et si par remanserit vir prius morietur. Si impar mulier, et hoc facies per numerum inventum ex literis. Exposita totius sphere Pythagore per partes etatis sphere hic noscuntur literaliter notamine secundum proprietates suas a primo puncto
 30 usque ad ultimum. Primus itaque in sphaera receptus significat hominem eius etatis, assimilatur in eo levitatem vilitatem lucrari levitatem perdere quod habebit plures infantes nec merunt nec durabunt 13. 18 non est diu 46 de aliquo aliter cuspidus nec vie petens incommodum re alii nisi hoc commodum videtur verbo.³⁵¹ (Fol. 70^v)

C. 97 Aristoteles ad Alexander

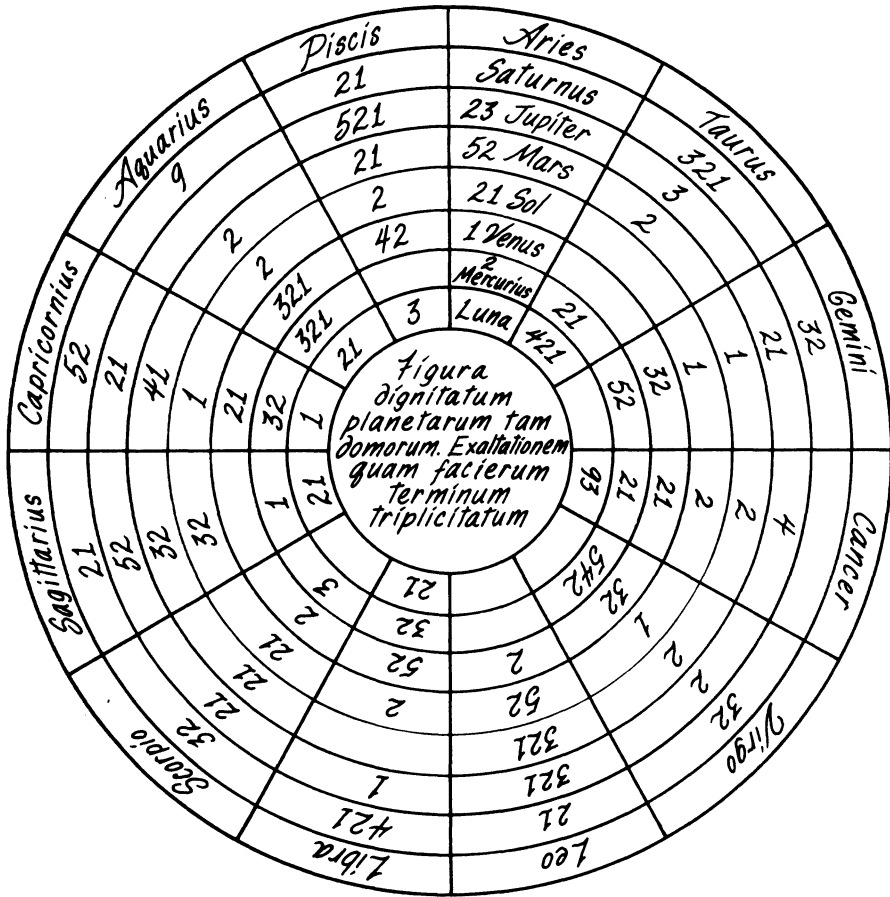
d. 1 Conservatio sanitatis in duobus consistit principaliter. Primum est quod utatur homo cibis convenientibus sue etati et tempori† quo contingit consuetudini vel in que est consuetudo* sue nature, scilicet,
 5 utatur cibis et potibus quibus consuevit nutriri, et suam substantiam alias confirmavit. Secundum est quod purget se ab eo quod generatur ex superfluitate et corruptis

³⁵¹ d. 1 - d. 3 See for example BL Harley 3017, fol. 58^r, 10th century; Bodleian MS Digby 46, fol. 106^v, 12th century; Vatican MS Urb. 290, fol. 2^v, 13th century, and generally Ernest Wickersheimer, "Figures médico-astrologiques des IX^e, X^e, et XI^e siècles," *Janus* 19 (1914), pp. 168-171; Henry E. Sigerist, "The Sphere of Life and Death in Early Mediaeval Manuscripts," *Bulletin of the History of Medicine* 23 (1942), pp. 292-303; and Thomas, *Religion and the Decline*, p. 238. There were printed editions of the Sphere through the 16th century e.g. *A Breve and Plesaunte Worke, and Sience, of the Phelosopher, Pictagoras* (London, 1560).

†tempori] tempore

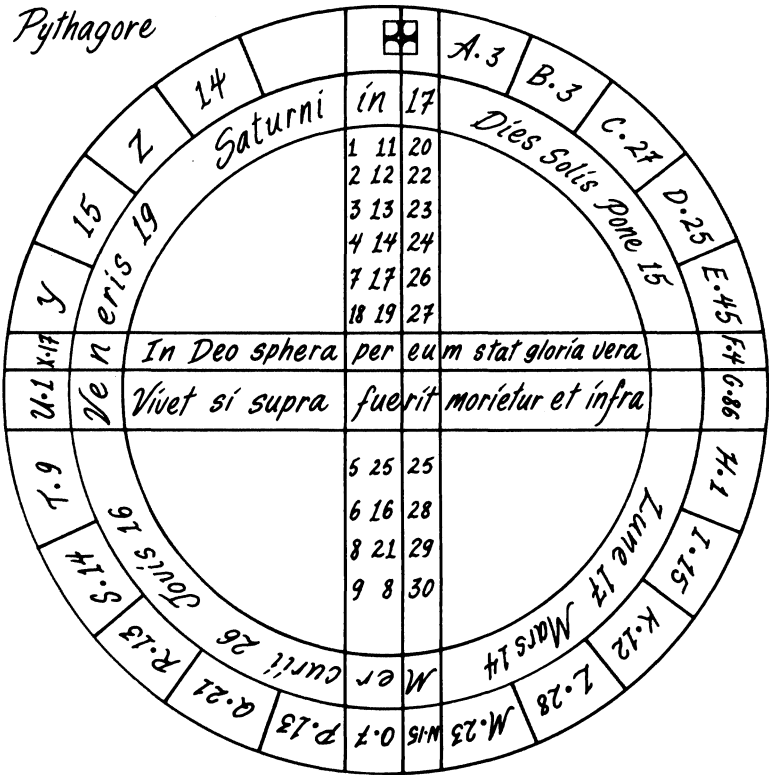
*consuetudo] consuetudini

<Table 19>



<Table 20>

Sphera Pythagore



45 humoribus.

d.2 Corpora hominum que sunt receptacula cibi et potus diminuntur vel resolvuntur, tam ipsa corpora quam ipsa elementa recepta, in quibus resolvuntur, in primis per calorem naturalem, qui desiccatur humiditatem corporum et nutritur ac pascitur eadem humiditate.
 50 Resolvuntur etiam <per> calorem Solis et venti qui desiccant humiditatem omnium corporum et pascuntur humiditate tam corporum quam fluminum. Quando corpus est calidum vaporabile, valent sibi grossa cibaria, quoniam illud quod dissolvitur et emittitur de tali corpore erit <nutrimentum> multe quantitatis et grosse substantie, propter
 55 nimium vaporem et calorem corporis. Quando enim corpus est densum et siccum, valent sibi subtilia et humida cibaria, quoniam quod dissolvitur de tali (Fol. 71^r) corpore est† parve quantitatis, propter suos strictos motus. Si homo est calide nature, conveniunt sibi calida cibaria temperata. Si vero <est> frigide nature, conveniunt sue complectioni frigida temperata. Idem penitus dico de humido et sicco corpore.
 60 Quando stomachus calidus fuerit fortis et bonus, tali stomacho meliora sunt grossa cibaria et fortia, quia talis stomachus est quasi validus ignis comburens vel potens combuere multa grossa ligna. Quando vero stomachus est frigidus et debilis, tali meliora sunt subtilia et lenia, quia
 65 talis <stomachus> comparatur igni comburenti omnia subtilia ligna.

d. 3 Signa boni stomachi sunt hec: levitas corporis, claritas intellectus, bonus* appetitus. Signa vero mali stomachi et debilis <digestionis> sunt hec: gravitas corporis, mollities, pinguities, inflatio faciei, oris frequens apertio, gravitas oculorum, turpis et mala eructatio
 70 (quando, scilicet, eructat acre vel amarum, at aquosum aut fetidum) et propter hec generantur ventositates et inflammationes in ventre, et diminuitur appetitus in ipso. Si vero res est in majori quantitate, proveniunt ex hoc extensiones extremitatum, reflectiones membrorum, tremores corporis, apertiones oris, et quedam alia mala que omnino
 75 sunt contraria sanitati, destructibilia corporis, corruptibilia nature.

d. 4 Alexander, cum a somno surrexeris, modicum debes ambulare

†est] erit

*bonus] motus

et membra equaliter extendere, et tuum caput pectere, quia membrorum extensio corroborat corpus et capitis pectinatio vapores ad caput ascendentes tempore dormitionis a stomacho deducit. In estate lava te
 80 cum aqua frigida, quia hoc constringit et retinet calorem corporis et capitis et erit excitatio desiderii comedendi. Deinde desiccabis dentes et gingivas cum corticibus calide et sicce arboris, amari saporis: hoc multum juvat: dentes mundificat, oris vitium liquefacit, disserit linguam, clarificat loquelam, insuper excitat desiderium comedendi.

85 d. 5 Cum refecta fuerit anima et firmata que delicata est, corpus confortabitur, cor gaudebit, sanguis in venas incipiet currere ex letitia anime. In comestione debes retrahere† manum tuam, et cessare a comestione dum sit voluntas vel desiderium comedendi, quia ex superfluitate cibi angustantur stomachi, gravatur corpus, leditur animus,
 90 et cibus remanet in fundo stomachi ponderosus, et nocivus. Cum refectus fueris sede super stramenta mollia, deinde temperate dormi, et requiesce una hora super latus dextrum, deinde ad sinistrum verte, et super illud dormitionem perfice, quia latus sinistrum frigidum est, et ideo indiget calefactione.

95 d. 6 Si sentis dolorem in stomacho et in ventre vel gravitatem, tunc medicina <necessaria> est tibi ponere super ventrem camisiam calidam et ponderosam. Motio ante prandium excitat calorem stomachi, sed post prandium est nociva, quia descendit cibus indecoctus ad inferiores stomachi partes, et exinde generantur inclusiones et alia
 100 mala. Dormitio ante prandium macilentum* reddit corpus et desiccatur humiditatem eius. Post refectionem eius, replet, corroborat atque nutrit. Quia dum dormit homo quiescit corpus, et tunc traditur calori naturali, qui deficit per totum corpus, ad stomachum, et ad interiora stomachi, et tunc roborabitur stomachus super decoctionem cibi, et
 105 tunc virtus rationalis (Fol. 71^v) suam quietem querit.

d. 7 <Dixerunt quidam> philosophi† plus proficit vespertina comestio quam meridiana, quia meridiana recipit calorem diei, quando

†retrahere] erigere

*macilentum] macellentum

†philosophi] philosophus

sensus operantur et animus vexatur. In hora meridiana diffunditur calor naturalis per exteriora corporis, et ideo tunc multum debilitatur
 110 stomachus et fit impotens ad decoquendum cibum. In cena vespertina fit totum contrarium, quia tunc accidit corpori tranquillitas laboris, et tunc est requies sensibus et anime, si inest noctis frigiditas que ducit naturam ad interiora stomachi. Qui consuevit in una certa hora comedere, et transfert suam horam ad aliam comestionem, cito percipiet quod sue nature non proficit, sed multum officit, quia consuetudo
 115 est altera natura.

d. 8 Cave ne iterum comedas donec certissime cognoveris[†] stomachum esse vacuum, id est, purgatum a primo cibo. Et hoc cognosces per desiderium, id est, cum voluntatem comedendi ceperis
 120 habere, et per subtilitatem salive ad os decurrentis. Quia si quis cibum suscipit absque corporis neccessitate, et sine comedendi voluntate, inveniet calorem naturalem quasi gelidum. Si vero, <cum> desideraverit <cibum> sumpserit eum, inveniet calorem quasi ignem accessum. Et cum ceperis habere desiderium comedendi, debes statim
 125 comedere. Nisi enim cito comederis, statim stomachus implebitur humoribus pessimis quos contrahit ad se de superfluitatibus corporis, que conturbant cerebrum vapore pessimo.

d. 9 Excerceatur vomitus semel in unoquoque mense, maxime in estate. Vomitus enim lavat corpus et stomachum, et purgat eum ab
 130 humoribus pessimis putridis, et si pauci fuerint humores in* stomacho; confortabitur calor ad digerendum <cibos>, et corpus implebitur humiditate et pinguedine, et multo melius et utilius.

d. 10 Hippocrates. Si quis repletus vel constipatus balneum intraverit ilii dolorem vel intestinorum certissime potest incurrere. Si
 135 quis coierit ventre impleto, paralysim incurrit. Nec post cibum quis currat, vel multum equitet. Qui simul lac et pisces comederit, sepe lepram incurrit aut maculam illam. Vinum[†] et lac similiter operantur.

d. 11 Legitur in historiis antiquorum quod quidam rex potens

[†]cognoveris] agnoveris

*in] et

[†]vinum] ulivi

congregavit omnes medicos meliores: Indorum, Medorum et
 140 Grecorum, et injunxit eisdem ut quilibet eorum studeret facere talem
 medicinam, quam si sumat homo proficiat sibi et non indigeat alia.
 Sane Grecus indicavit et dixit, quod sumere quolibet mane aquam cali-
 dam pleno ore bis, ita sanum reddet hominem quod sumens non indi-
 gebit alia medicina. Medus dixit quod jejuno stomacho prodest multum
 145 sumere de granis milii. Indus dixit quod ille qui tantum dormit quod
 non habet in ventre ponderositatem cibi, non timeat <febrem> neque
 guttam; et qui comederit quolibet mane 7 drammas racemi passi bone
 dulcedinis non timebit aliquo modo de infirmitatibus flegmaticis, cuius
 memoria emendatur, intellectus illuminatur, et qui tempore con-
 150 veniente sue complectioni utitur, securus erit et non timebit febrem
 quartanam. Qui comedit nuces cum ficubus et paucis foliis rute, vene-
 num ei eadem die non nocebit.

d. 12 O summe rex Alexander, omnibus modis studeas custodire
 calorem nature, quia quam diu caliditas est temperata in homine et
 155 humiditas, calor naturalis temperatur et corroboratur, quia sanitas et
 durabilitas in hiis duobus consistit. Sciendum est quod destructio et
 corruptio corporis provenit ex duabus causis, una naturalis, alia contra
 naturam. Naturalis provenit ex contrariarum qualitatuum repugnantia et
 contradictione, quando scilicet siccitas dominatur in (Fol. 72^r) corpore.
 160 Corruptio contra naturam <provenit> ex aliqua ac causa, sive ex
 bello, sive ex offensione ad lapidem, sive ex aliis fortuitis casibus, sive
 ex infirmitatibus et malo consilio et ceteris.³⁵²

C. 98

§ 1 Memorandum quod Methodius† martyr dicit quod “Adam et
 Eva egressi fuerunt virgines de paradiso.” Et 30 annis post natus est
 Cain et soror eius Calmana. Et post alios 30 annos natus est Abel et
 soror eius Delbora. Et anno Ade 130 Cain occidit Abel et post mortem

³⁵² C. 97 d. 1 - d. 12 This popular excerpt from the *Secreta Secretorum* is often titled
 “De Sanitate Servenda,” Robert Steele ed., Roger Bacon, *Secreta Secretorum* (Oxford, 1920),
 pp. 66-89 YAL.

†Methodius] Methodus

5 eius vixerunt Adam et Eva in Ebron 100 annis. Unde locus ille vocatur
 valle lacrimarum in perpetuum. Et cum Adam fuisset 230 annorum
 genuit Seth. Et vixere Adam per totum tempus vite sue 930 annis et
 erat in inferno 4604† annis, unde versus “quatuor millenis, trecentis*
 quatuor annos/Flevit in inferno Adam pro crimine primo.”³⁵³ Seth
 10 filius eius vixit 1912 <annos>. Enoch filius eius vixit 195 annos.
 Cainan filius Enoch vixit 1910 annos. Mahalaleel† filius Cainan vixit
 8815 annos. Jared filius Mahalaleel vixit DCCCCLXXII annos. Enoch
 filius Jared vixit CCCLXLV annos. Methuselah* filius Enoch vixit
 DCCCCLXIX annos. Summa annorum ab Adam usque a Noe millenio
 15 DCLX annos.³⁵⁴

§ 2 Noe autem vixit DCCCCL annos. Sem filius eius vixit DC
 annos. Arphaxad filius eius vixit CCCXXXVIII annos. Sala filius eius
 vixit CCCXXXIII annos. Heber filius vixit CCCCLXIII annos.
 Phalec† filius eius vixit CCXXXIX annos. Rekem filius eius vixit
 20 CCXXXIX annos. Saruch filius eius vixit CCXXX annos. Nachor
 filius eius vixit CLVIII annos. Thara filius eius vixit CCV annos.

§ 3 Summa annorum ab Noe usque ad Abraham
 DCCCCXXXVIII. Abraham vixit CLXXV annos. Ysaac filius eius
 vixit CLXXX annos. Jacob filius eius vixit CX annos. Joseph filius eius
 25 vixit CX annos.

§ 4 Et est summa annorum ab Adam usque ad incarnationem
 Domini MCCXXXIII annos et non plus. Quia quamvis sit magnus
 numerus filiorum eius, unusquisque illorum vixit per multum tempus
 postquam alium genuerit, unde inter doctores verius probatur esse quia
 30 vixit LXCXXX annos et fuit in inferno MMMMVICIII annos.

³⁵³ ff. BL MS Arundel 507, fol. 73.

³⁵⁴ C. 98 section 1 This material follows the interpolated texts of Peter of Poitiers, *Compendium Historiae in Genealogia Christi*. See Philip S. Moore, *The Works of Peter of Poitiers* (Washington, D.C., 1936) Appendix III, pp. 188-190. For Methodius see Ernst Sackur ed., *Sibyllinische Texte und Forschungen* (Halle, 1898), p. 60 YAL.

†4604] 464

*trecentis] sexcentum

†Mahalaleel] Malaliel / Jared] Jareth

*Methuselah] Matussale

†Phalec] Falag

§ 5 Hec sunt nomina regum Christianorum in Anglia. Yvo regnavit XXXVIII annos. Gundredus filius eius regnavit XIII annos et leprosus fuit. Kenebertus filius eius regnavit XXX annos. Brutitius filius eius regnavit XVI annos. Guerbertus cognatus eius regnavit XV
35 annos. Adelbertus filius eius regnavit XVIII annos, et ipse fuit coronatus. Alfredus filius eius regnavit XIX annos. Edwardus filius eius regnavit XXIII annos. Adelstanus filius eius regnavit XIII annos. Edmundus filius eius regnavit VI annos. Edredus filius eius regnavit IX annos et tunc comedit mulier infan-
40 tem suum propter famem. Edwynus filius eius regnavit III annos. Edgarus filius eius regnavit XVI annos. Edwalredus filius eius regnavit III annos. Edredus filius eius regnavit XXX annos. Sanctus Edmundus filius eius regnavit I anno. Knoutus filius eius regnavit XXXIII annos. Haraldus filius regnavit III annos. Edwinus filius eius regnavit VII annos. Sanctus Edwardus filius eius
45 regnavit XIII annos. Haraldus rex regnavit LXVIII annos et obiit subito. Willelmus Bastardus regnavit XXIII annos. Henricus senex regnavit XXXVIII annos. Stephanus rex regnavit XVIII annos. Henricus rex regnavit XXII annos. Tunc martyrizatus fuit beatus Thomas. Richardus (Fol. 72^v) filius Henrici regnavit IX annos. Johannes frater
50 eius regnavit XVIII annos. Henricus filius eius regnavit LV annos. Edwardus filius eius regnavit IX annos. Edwardus filius eius regnavit XX annos. Edwardus filius eius regnavit L annos. Richardus filius Edwardi illustris principis regnabit nescio.

C. 99

§ 1 In principio creavit Deus celum et terram.³⁵⁵ Et statim cum primo diei articulo fecit lucem materiale[m] et spirituale[m], id est naturam angelicam alteram in celo, alteram hic in mundo. Et eodem
 5 momento cecidit Lucifer³⁵⁶ cum complicitibus suis sicut innuit Johannes VIII. Secundo die fecit Deus firmamentum et statuit mari terminum ne operiret totam terram. Tertio die produxit herbas et arbores et plantavit paradysum primitus factum per eum. Quarto die fecit Lunam et
 10 stellas et ordinavit cum eis celum ut lucerent super terram. Quinto die produxit pisces et volucres in aere et in aquis. Sexto die fecit bestias et homines de terra et in terris. Et septimo die requievit ab omni opere noviter faciendo et ideo sanctificavit illum et appellavit eum sabbatum, quod postea percepit servandum in lege. Et creditur quod mundus fuit
 15 creatus in equinoctio vernali³⁵⁷ quod tunc fuit in kalendis Aprilis et nunc est IIII idus Martii, mane per retrotardationem, quoniam in ducentis et octoginta annis communibus retrocedunt solstitia et equinoctia per unum diem naturale[m].³⁵⁸ Et a principio mundi usque ad equinoctium vernale, anno Domini millenio CCCLXXXI, fluxerunt anni MMMMMDCLVII sicut postea deducetur.

20 § 2 Anno mundi XV natus est Cain† et anno XXX mundi natus est Abel, qui postquam creverant obtulerunt Domino sacrificium et acceptum est munus Abel non Cain, unde motus invidia occidit fratrem suum, quod quidem factum acriter est punitum a Domino ut sit posteris in exemplum. Anno mundi CXXX natus est Seth secundum
 25 Hebreos et textum et secundum Septuaginta interpretem Iosephum et magistrum historiarum natus est anno mundi CCXXX, sed tunc vixisset Adam MXXX annis vel non vixit DCCC annis post ortum Seth

³⁵⁵ On the York history tables, see Introduction.

³⁵⁶ Lucifer: the passage combines Isaiah 14.12 and Apoc. 8.10.

³⁵⁷ On this popular belief, see Bede, *De temporum ratione* 66 in C.W. Jones ed., *Beda's Opera de Temporibus* (Cambridge, Mass., 1943) and Bernard Silvestris, *Commentum Bernardi Silvestris super sex libros Eneidos Virgilii* ed. G. Riedel (Gryphiswald, 1924), p. 77.

³⁵⁸ See Honorius, *Hexameron*, c. 6 PL 172.266 YAL.

†Cain] Caym

sicut affirmat textus. Anno mundi DCCCCXXX mortuus est Adam primus parens et sepultus in agro Damasceno ubi fuit plasmatus anno
 30 mundi DCCCCCLXVII.³⁵⁹ Translatus est Enoch vivus in paradysum cui postea mittitur Elias propheta in socium, anno mundi MDCLVI. Factum est diluvium generale propter peccatum luxurie perdens omnes preter Noe et suos. Et hic terminatur prima etas seculi³⁶⁰ secundum omnes doctores, licet quidam discrepent ab aliis in annis huius tem-
 35 poris.

§ 3 Anno post diluvium CI edificata est turris Babel† a posteris Noe in campo Sennar regionis Babilonis consilio Nimrod* volentis regnare super alios ubi facta est divisio linguarum, ita quod una lingua divideretur in LXX idiomata juxta numerum tribuum vel familiarum tunc
 40 existentium--et in domo Heber a quo dicti sunt Hebrei remansit lingua primaria que prius dicebatur humana et ex tunc dicenda est Hebreaa--propter quam quidem confusionem linguarum cessaverunt ab opere imperfecto et dispersi sunt in orbem terrarum. Et Nimrod occupavit turrim, qui tunc primus regnavit inter homines et maxime super filios
 45 Sem qui tenuerunt partes illas orientales. Et hic terminatur secunda etas sicut mihi videtur licet a prioribus non ponatur.

§ 4 Anno post diluvium CCCXCI facta prius promissione Abrahe patriarche de Christo nascituro ex semine suo in signum certitudinis simul (Fol. 73^r) et opus justificationis data est sibi, lex circumcisionis
 50 pro se et aliis credituris in Christum de gentibus vel Judeis unde et spiritualiter pater credentium appellatur. Et hic terminatur tertia etas licet a maioribus aliter estimetur. Et eodem anno tempore subsequente subvertit Dominus Sodomam et Gomorram et omnem circa regionem

³⁵⁹ See Peter Comestor, *Historia Scholastica*, c. 24 PL 198.1075 YAL and, more fully, Vincent of Beauvais, *Speculum Historiale* Bk. I, c. 41; *Speculum Naturale* Bk. XXIX, c. 2 and Bk. XXXIII, c. 27.

³⁶⁰ On this idea see Karl Heinrich Krüger, *Die Universalchroniken* (Typologie des sources du Moyen Age occidental 16: Turnhout, 1976), pp. 26-27; A. Luneau *L'Histoire du Salut chez les pères de l'église: La doctrine des âges du monde* (Paris, 1964); and R. Schmidt, "Aetates Mundi", *Zeitschrift für Kirchengeschichte* 67 (1955-1956), pp. 288-317.

†Babel] Babil

*Nimrod] Nenroth

propter eorum luxuriam et reddidit terram illam inhabitabilem, quia ex
 55 tunc fuit ibi stagnum illud quod dicitur mare mortuum eo quod nichil
 permittit in se per mare vivum secundum Josephum et magistrum his-
 toriarum.

§ 5 Anno post diluvium DCCCCLXXXIX, afflixit Dominus Egyp-
 tios propter populum Hebreorum quem noluerunt Egyptii dimittere a se
 60 liberum, educens eos de medio eorum per multa mirabilia per mare
 rubrum in quo submersit exercitum Pharaonis et ipsum populum Dom-
 ini insequentem. Et eodem anno, scilicet mense quarto in principio
 data est Moysi lex decalogi per angelum Domini in monte Sinai.† Et hic
 terminatur quarta etas seculi, sicut mihi videtur licet ab aliis aliter
 65 estimetur. Et post hec regebatur populus per iudices seculares
 quingentis annis et amplius usque, scilicet ad tempus Eli* sacerdotis.

§ 6 Anno post diluvium MDLIII incepit regnum Medorum junc-
 tum scilicet Saule primo rege eorum et duravit CCCCLXXVII annis
 usque ad transmigrationem Babylonis quando destructum est templum
 70 et rex et populus ducti sunt in Babylonem sed postea per spatium CXVI
 annorum reedificatum est templum per Neemam sacerdotem et ex tunc
 gubernatus est populus per iudices et per Macchabeos et alios usque
 fere ad Christum. Anno mundi MMMMCCCLXXVIII, qui fuit post
 diluvium MMDCCXXII annis incarnatus est Christus et natus si tamen
 75 non erramus in cyclis, quia incipiendo utrumque cyclum solare, scili-
 cet et lunarem a Januario proximo sequente Mayum principium, sicut
 faciunt astrologi et solarem per •f• litteram sicut faciunt compotisti
 magis famosos et cum hoc supposito quod Dominus fuit natus anno cycli
 lunaris secundo et solaris, XXI, super •b• litteram sicut tenet ecclesia.
 80 Sequitur quod fuit natus anno mundi predicto vel per MLXIII annos
 post vel ante quod non stat cum chronicis Romanorum et textu biblie.
 Anno post hec XXXI fuit Dominus baptizatus et tricesimo quarto
 passus, sicut patet ex hoc quod annus nativitatis dominice fuit prox-
 imus post bissextum, id est, XXI cicli solaris que incipit per •f• et utro-

†Sinai] Synay

*Eli] Hely

85 bique tam, scilicet, in nativitate eius quam in passione littera dominicalis fuit •b•.³⁶¹ Et hic terminatur quinta etas seculi.

§ 7 Sexta etas seculi terminabitur in morte antichristi, quia ex tunc erit quasi sabbatum huius mundi, id est, requies ecclesie Christi et fidelium ab impugnationibus infidelium, quoniam ex tunc erit “unum
90 tantum ovile et unus pastor,” et omnes credent in Christum sicut innuitur Johannes X.xvi.†

§ 8 Septima etas mundi terminabitur in fine seculi in die supplicii* iudicii quando erit resurrectio omnium generalis in vitam aliam, quasi in etatem octavam eternaliter duraturam.

95 § 9 Alii quasi omnes ponunt sex tantum etates et dicunt secundam terminari ad ortum Abrahe patriarche; tertiam ad principium regni David regis; quartam ad transmigrationem Babylonis; quintam ad Christum; sextam ad finale iudicium, cuius positionis non magnam video rationem, quia sicut perficiebatur mundus VII diebus ita est conveniens
100 quod consumetur VII diebus ita etatibus, nec est rationabile ponere aliquam etatem mundi incipere ab aliquo facto vel circumstantia particulari certam gentem vel personam et non tantum populum concernenti sicut est per eos in tertia et secunda etate, sed ab aliqua innovatione notabili vel mutatione mirabili facta per Deum circa totum genus
105 humanum sicut est in quolibet VII casuum superius (Fol. 73^v) positorum. Aliter enim esset potius dicenda etas talis secte vel populi quam etas mundi vel seculi.

C. 100

§ 1 Ante ortum Christi MMCCCXX annos et amplius post edificationem, scilicet, turris Babel fere CC annis fundata est Babylon civitas illa magna in terra Babylonie per Belum regem Caldeorum a quo
5 nomen accipit et consummata est per Nuin eius filium a quo Ninive caput Syrie nomen habet qui eam appellavit in principio temporis Abrahe patriarche. Omne quidem Babylon tenuit imperium orientis MCC annis et amplius usque per Syrum et Darium reges Persarum et

³⁶¹ See F. Pickering, *The Calendar Pages of Medieval Service Books, An Introductory Note for Art Historians* (University of Reading, 1980), pp. 6-10.

†Johannes X.xvi] Johannes X.iii

*supplicii] suple

Medorum destructa fuerat, apud quos ex tunc remansit imperium
 10 usque ad tempus Alexandri magni qui sibi subjugavit totam orientem.

§ 2 Ante ortum Christi per MCCIII annos ab origine mundi
 MMLXXIII annos tempore Abdon iudicis Israel destructa est Troia†
 civitatum pulcherrima a Troia rege Dardanorum nobiliter fundata et per
 Priamum eius ultimum successorem nobiliter preparata et tandem per
 15 Grecos propter raptum Helene pulcherrime mulierum omnino quasi
 deleta.

§ 3 Ante ortum Christi per DCCCL annos ab origine mundi
 MMMCCCVIII annis tempore Davidis regit Israel, incepta est Cartago
 caput Africe a quodam Tyrio nomine Carthe donec et quasi post C
 20 annos ex tunc, cepit esse fortissima sub Tola duce et DCC annis tenuit
 imperium occidentis, quousque destructa fuerat per Romanos.

§ 4 Ante ortum Christi per DCCLII annos ab origine mundi
 MMDXXVI annis et post eversionem Troie CCCLII annos, tempore
 Achaz regis Judee, condita est urbs Romana civitatum famosissima per
 25 Remum et Romulum eius fratrem. Enee Troiani successores et Martis
 militis filios, que sola inter cetera sibi subjugavit totum orbem et adhuc
 tenet imperii principatum.

§ 5 Ante ortum Christi per CCCXXX annos tempore Jadonis
 pontificis in Judea regnare cepit in Grecia Alexander Macedo dictus
 30 magnus et subactis in preliis regibus fortissimis duodecim annis tenuit
 imperium orientis, et cum speraret ad imperium occidentis venire
 veneno interiit toxicatus.

§ 6 Ante ortum Christi per MCCLXXX fere annos, tempore
 Gideonis, ante scilicet adventum Bruti CL annis, applicuerunt in insu-
 35 lam istam nondum per homines occupatam XXIX sorores filie regis
 Grecorum propter sua scelera de terra illa expulse. Et de nomine pri-
 mogenite que dicebatur Albina vocaverunt eam Albion,* et non
 habentes secum mares demonibus incubis commiscentibus genuerunt
 gigantes quos in adventu suo debebant Brutones.

40 § 7 Ante ortum Christi per MCXXX annos, post excidium Troie
 LXXII annis, et ante urbem conditam CCCLXXX annis, tempore Eli

†Troia] Troys

*Albion] Albeon

sacerdotis venit Brutus in Albion et occisis gigantibus in ea repertis occupavit cum suis terram et a nomine ducis sui vocaverunt se Brutones et terram illam Britanniam et infra XX annos edificaverunt seu
 45 condiderunt in ea civitatem quam dixerant novam Troiam, que postea per nominis corruptionem dicta est Trinovantum et quam Lud cinxit muris et turribus et vocavit Karlud, id est, London. Et post interval-
 lum quasi C annorum Ebraucus rex Brutonum qui quartus in regno successit Bruto condidit civitatem vocans nomine suo Karebrauk, id est,
 50 Eboracum que post London tenet adhuc inter civitates regni locum secundum.³⁶²

§ 8 Ante ortum Christi per CCCC annos vel fere, tempore consu-
 lum Romanorum, reges Brutonum Belinus et Brennius frater eius bello ceperunt Franciam, Italiam, atque Romam, quorum junior Brennius
 55 tenuit imperium quoad vixit, et senior, scilicet Belinus quia heres rediit in patriam suam et in redeundo fecit Daciam sibi tribu-(Fol. 74^r)-tariam qui etiam confirmavit in regno Brutonum, sicut prius pater eius Dunvallis statuerat in eodem ut templa deorum, aratra colonum, regie
 <vieque ad> civitates. Vie Regie ad ipsas ducentes sicut Fossegat,
 60 Watlingstrete, Fossedik et Ykenildstrete essent reis in refugium nec liceret in eis capere de reo vindictam vel ab eis quemquam trahere ad iudicium.³⁶³ Post cuius obitum filius eius et here dictus Gurguth iterum reduxit Daciam que rebellaverat sub tributo. Et inde rediens dedit Basilensibus sive Scottis et Hyberniciis ab Hispania vi expulsis et
 65 patriam sibi ad inhabitandum per mare querentibus insulam Hibernie, adhuc vastam de se tenendam. Quam cum possedissent Scotiam vocaverunt a Scotta regis Egypti filia et prima eorum regina et postea a

³⁶² This is a pastiche of Geoffrey of Monmouth, ed. Acton Griscom, *The Historia Regum Britannie of Geoffrey of Monmouth* (London, New York, Toronto, 1929) I, xvii, p. 252 and I, vii, p. 259 YAL.

³⁶³ Ranulph Higden, *Polychronicon* ed. Churchill Babington (Rolls Series 41, Rp. Millwood, N.Y., 1964) Vol. 2, Bk. I, c. 45, pp. 42-46 YAL. Though Higden cites Geoffrey of Monmouth, the names of the roads do not appear there, nor is the Latin as similar to that of the York tables. See Acton Griscom, op. cit., p. 275. See on the question of these roads and their names, especially the confusion of "Ykenildstrete" with Rykenild- street, Edwin Guest, "The Four Roman Ways," *The Archaeological Journal* 14 (1857), pp. 99-118. "Ichenild" is also the name of one of the four great roads in Henry of Huntingdon, *Historia Anglorum* ed. Thomas Arnold (Rolls Series 74, Rp. Millwood, N.Y., 1964) Bk. I, c. 7, p. 12.

quodam bello juxta Hybernim fluvium commisso et populo intra submerso dicta est Hybernia.

70 § 9 Ante ortum Christi LX annis vel quasi, venit Julius Cesar cum exercitu magno in Britanniam et bima vice victus, tertia vice vincens fecit eam Romanis tributariam in tribus milibus librarum argenti per annum et CCCCLXX annis usque Romana potestas fuit diminuta per Gothos, tenuit sic subjectam.

75 § 10 Post ortum Christi spatio C annorum vel quasi venit Sodric rex Pictorum de Scithia vel secundam quosdam de Aquitania cum magna classe in Albaniam volens inheritare eam cui occurrens Marius rex Brutonum occidit eum in bello, exercitu eius devicto dedit cum residuo populi eius Catuesiam tunc vastam ad inhabitandum, qui postea
80 per maritagium confederati cum Scottis introduxerunt multos ex eis et tandem inter eos orta discordia pulsati sunt Picti in Orcades et alias vicinas insulas et Scotti occupant terram illam et a nomine suo vocant eam Scotiam.

§ 11 Post ortum Christi CCCCLV† annis³⁶⁴ sub ducibus Horso et
85 Hengesto venerunt Angli et Saxones in Britanniam ad militandum sub Britonibus contra Pictos in eadem et tandem confederati cum Scottis et Pictis expugnaverunt Britones et post CCL annos ut vult Beda,³⁶⁵ expulsis rege et civibus, occupaverunt terram et suo nomine vocaverunt eam Angliam.

90 § 12 Post ortum M annis vel quasi venerunt Daci in Angliam in auxilium Buerin, Becard consanguinei regis Dacie sub ducibus Ungwar et Ubbe et destruxerunt patriam et occiderunt populum multum et sanctum Edmundum et alios quatuor de eadem sed tandem ducibus eorum occisis victi sunt et expulsi per Alfredum regem qui etiam con-
95 vertebat eos ad fidem sed ipso mortuo redierunt et occiderunt filium eius Edwardum quem vindicavit Athelstanus* eius filius occiso rege eorum ceteris de terra fugatis et post intervallum C annorum rediit

³⁶⁴ Regnal dates hereafter corrected from C.R. Cheney, *Handbook of Dates for Students of English History* (London, 1978).

³⁶⁵ Bede, *A History of the English Church and People*, Bk. I, c. 15.

†CCCCLV] CCCCLXIX

*Athelstanus] Adelstanus

Sweyn rex Dacie et Knut filius eius cum magna classe et recuperaverunt partem terre borealem et post mortem Edmundi Irenside
 100 totam terram in quatuor regum temporibus exercuerunt tirannidem in eadem usque, scilicet, ad Humber, quando insurgente contra eos plebe commissum est prelium super Yorkswalde usque Beverlacum ubi adhuc sunt signa tumulationis eorum.

§ 13 Post ortum Christi MLXVI† annis sub duce Willelmo Bastard
 105 venerunt Normanni in Angliam ex dono cognati sui Edwardi regis Anglie iam defuncti vindicans eam, et subactis in prelio Anglicis adhuc dominantur in eadem.

§ 14 Post ortum Christi MCLVI annis vel quasi tradidit Adrianus papa Hyberniam Henrico regi Anglorum secundo tributarie tenendam
 110 de Romana ecclesia pro CCC marcis per annum cuius heredes adhuc occupant eam.

§ 15 Malcolmus rex Sco-(Fol. 74^v)-ttorum fecit homagium et fidelitatem Willelmo conquestori regi Anglorum pro regno Scotie et venit ad
 115 parlamentum suum et omnes successores eius heredibus alternis usque ad Robertum Brus qui tum fecit homagium et fidelitatem pro comitatu de Carryk, sed postquam fuit coronatus in regem Scotie rebellavit. Similiter principes Wallie fecerunt homagium regi Anglie et fidelitatem et venerunt ad parlamentum suum usque ad Lewlinum qui primo rebellavit et ideo occisus fuit. Et ideo heredibus suis Walleam foris-
 120 fecit.

C. 101

§ 1 Licet per apostolos et alios Christi discipulos in cunctis mundi partibus ab exordio fidei Christiane, predicata sit fides Christi, pauci
 tamen de populo crediderunt et de hiis adhuc multi postea apostatarunt,
 5 unde inter ceteras nationes quas invenio fuisse in fide Christi stabiles, populus Britannicus fuit primus, recepit etenim fidem Christi infra CXX annos post passionem Domini, que semper inter eos remansit integra et illesa licet per Pelagium hereticum et gentiles et Saxones contaminata sit terra, alie vero gentes et populi receperunt hoc ordine
 10 fidem Christi.

†MLXVI] MLXIX

§ 2 Circa annum Domini CC† recepit Hyspania fidem Christi sub papa Cornelio.

§ 3 Circa annum Domini CCC recepit Africa fidem Christi sub Marcello pontifice.

15 § 4 Circa annum Domini CCCXL recepit Roma fidem Christi per beatum Silvestrum papam et imperatorem Constantinum et infra XL annos postea tota Italia.

§ 5 Circa annum Domini CCCLX recepit India fidem Christi per quemdam ibi captivum.

20 § 6 Circa annum Domini MLX recepit Hungaria fidem Christi per maritagium et per imperatorem Henricum.

§ 7 Circa annum Domini CCCCXXX receperunt Scotti fidem Christi in Hybernia per beatum Patricium.

§ 8 Circa annum Domini DXX receperunt Franci fidem Christi per 25 beatum Remigium et regem Clodoveum.

§ 9 Circa annum Domini DLX receperunt Picti et Scotii fidem Christi in Scotia per Ninianum et Columbanum.

§ 10 Circa annum Domini DC receperunt Saxones et australes Anglici in Anglia fidem Christi per Gregorium et Augustinum.

30 § 11 Circa idem tempus recepit Armenia fidem Christi et Lombardi, prius baptizati sunt et ab idolatria revocati.

§ 12 Circa annum Domini DCCCLXXX receperunt Daci fidem Christi per Alfredum regem Anglie.

§ 13 Circa annum Domini DCCCLXX receperunt Greci fidem 35 Christi et etiam Alemanni, baptizatis primitus regibus et reginis.

§ 14 Anno Domini DCXXVII recepit Edwynus rex Northumbrorum cum suo populo fidem Christi per beatum Paulinum episcopum et infra tres annos sequentes construxit ecclesiam Eborum, cui prefecit Paulinum. Et quarto anno sequente occisus est Edwynus a paganis et 40 fugatus est Paulinus et ecclesia cum Christianitate destructa est, sed post annum coronatus Oswaldus reparavit ecclesiam. Et iterum docuit fidem Christi per beatum Aydanum de Scotia huc adductum, cui in Lindisfarnensi insula dedit sedem episcopalem et sic Eborum ecclesia XXX annis remansit viduata usque ad tempus Ceadde, qui rexit eam

†CC] CCLX

45 tribus annis, et postea cessit beato Wilfrido, et fratri Ceadda Lichefeldensis episcopo.³⁶⁶

§ 15 Anno Domini DCXLII interfectus est Oswaldus et successit in regnum Oswynus.³⁶⁷

§ 16 Anno Domini DCXXXV facta est sedes episcopalis ecclesie
50 Lindisfarnensis per beatum Aydanum, et anno DCLXXVIII sedes
ecclesie Augustaldensis per beatum Tunbertum, (Fol. 75^r) episcopum,
sed orta sede Dunelmie cessavit utraque.

§ 17 Circa annum Domini M facta est sedes episcopalis Dunelmie
per Aldunum episcopum qui etiam fecit ibi collegium canonicorum
55 secularium, sed anno Domini MLXXXVI Willelmus eiusdem loco
episcopus et monachus deposuit canonicos propter suas insolentias et
adduxit monachos de Weremouth et Jarowe et loco canonicorum insti-
tuit eos ibidem qui usque nunc occupant locum illum.

§ 18 Anno Domini MCII fundati sunt canonici regulares apud
60 Kaerliolum et anno XXXI sequente facta ibi sedes episcopalis per
regem Anglie Henricum secundum dictum seniore, et Thurstanum
archiepiscopum Eborum ad cuius opus subtracta sunt de archidiaconatu
Richmundi, Cumberland et Allerdale. Et addita sunt ei privilegia que
habent in recompensationi.

C. 102

§ 1 Circa annum Domini CCCCXX construxit beatus Jeronimus
monasterium nigrorum monachorum apud Bethleem congregans eos in
unum de cellulis et cenobiis ubi prius manebant separatim et factus est
5 abbas eorum et anno Domini DXVI scripsit beatus Benedictus regulam
qua utuntur.

§ 2 Circa annum Domini CCCCVII fundatum est monasterium
eorum principale. Scilicet Clunicense in Burgundia a principe dicte
terre.

10 § 3 Circa annum Domini CCCCXXX incepit regula canonicorum
in Africa a beato Augustino episcopo, a qua ut dicitur derivatus est
ordo Belviacensis et nigrorum canonicorum regularum.

³⁶⁶ See Robert Folz, "St. Oswald roi de Northumbrie, étude d'hagiographie royale," *Analecta Bollandiana* 98 (1980), pp. 49-74.

³⁶⁷ Folz, "St. Oswald" loc. cit.

§ 4 Anno Domini MLXXXVII incepit ordo Cartusiensis in Francia, a quodam Coloniensi dicto Brunone.

15 § 5 Anno Domini MXCVIII incepit ordo Cisterciensis in Burgundia a quodam abbate nigrorum monachorum nomine Roberto.

§ 6 Anno Domini MCXX incepit ordo Premonstratensis in Gallia < sic > dioc' laudis a quodam Norberto† Coloniensi.

20 § 7 Anno Domini MCXVIII* incepit ordo Templariorum apud Hierusalem in porticu Salomonis de militibus ordinatus ad defensionem Christianitatis. Et anno Domini MCCCVI† capiuntur omnes uno die et delentur propter idolatriam per totum mundum. Et date sunt possessiones eorum Hospitalariis qui tunc primo ceperunt esse potentes.

25 § 8 Anno Domini MCCII incepit ordo fratrum Predicatorum in Hispania a beato Dominico nigro canonico, et anno XV* sequente confirmatur a papa Honorio tertio.

§ 9 Anno Domini MCCVI incepit ordo fratrum Minorum in Apulia a beato Francisco dicto prius Johanne et anno IX sequente confirmatur ab Honorio supra dicto.

30 § 10 Anno Domini MCCL congregati sunt fratres Carmelite de heremitis ubi solitariam vitam duxerunt ad villas per papam Innocentium quartum qui etiam confirmavit regulam eorundem.

35 § 11 Anno Domini MCCLVI† congregati sunt fratres Augustinienses de heremita vita ad villas per papam Alexandrum quartum, quem etiam dicunt confirmasse regulam illorum.

§ 12 Anno Domini MCCXXIII obtinuerunt primo fratres Predicatores et Minores loca habitandi in Anglia. Et post hos Carmelite quasi XXX anno, et ultimo Augustinenses.

40 § 13 Anno Domini DCXX incepit secta Saracenorum a Machumeto grammatico qui se dixit messiam in lege Dei promissum. Et de utroque testamento alia sumens et alia de suo addens, legem carni favabilem eis dedit et sic eos decepit.

†Norberto] Roberto

*MCXVIII] MCLXXX

†MCCCVI] MCCCVII

*XV] XII

†MCCLVI] MCCLV

§ 14 Anno Domini MCCIX† tempore rege Johannis capti sunt
Judei per totam Angliam et incarcerati et tandem (Fol. 75^v) de terra
45 expulsi propter sanctum Hugonem juniorem quem crucifixerunt Lincol-
nie. Et eodem anno vel tempore latum est interdictum generale per
papam in regnum Anglie et Wallie propter injurias factas per regem
Anglie ecclesie et duravit interdictum per sex annos et amplius. Et
tunc obtulit pro emenda regna sua Anglie et Hybernie et reaccepit ea
50 tributaria* de papa tenenda de ecclesia Romana.

C. 103

§ 1 Circa annum Domini CCCIV† passus est Albanus protomartyr
Anglie de Britonum natione.

§ 2 Anno Domini DCXLI occisus est Oswaldus rex Northhum-
5 brorum natus de gente Anglorum.

§ 3 Anno Domini DCCCLXX* interfectus est Sanctus Edmundus
rex Northfolchie a paganis propter fidem Christi.

§ 4 Anno Domini DCCCCLXXIX† occisus est Sanctus Edwardus
rex Anglie insidiis noverce sue.

10 § 5 Anno Domini MCLXX martyrizatus est sanctus Thomas
archiepiscopus Cantuarie pro jure ecclesie Anglicane.

§ 6 Anno Domini DCLXV* consecrati duo episcopi ad ecclesiam
Eborum Ceadda et Wilfridus. Ceadda in Anglia ad instantiam regis
Oswyni, et Wilfridus in Francia ad instantiam regis Althfridi. Sed post
15 triennium cessit sanctus Ceadda beato Wilfrido motus conscientia. Et
tunc rexit Wilfridus ecclesiam Eborum XLII annis, et apud Rypon jacet
humatus. Ceadda vero post pauca tempora factus Merciorum episcopus
obiit plenus virtutibus et apud Lichfeld est sepultus.

§ 7 Anno Domini DCLXXXV consecratus est Cuthbertus Lindis-
20 farnensis episcopus et anno tertio post obiit et anno XI est translatus.

†MCCIX] MCCX

*tributaria] tributarie

†CCCIV] CCCXXX

*DCCCLXX] DCCCLXXXI

†DCCCCLXXIX] DCCCCLXXXVII

*DCLXV] DCLXIII

§ 8 Anno Domini DCLXXXVII† consecratus est sanctus Johannes ecclesie Augustaldensis episcopus, et anno XVIII* sequente defuncto Wilfrido ad ecclesiam Eborum est translatus. Anno Domini DCCXXI cessit et anno Domini MXXXVII est canonizatus et corpus eius translatus apud Beverlacum.

§ 9 Anno Domini DCCXXXV† obiit sanctus Beda vir valde religiosus et inter Anglorum doctores precipuus.

§ 10 Anno Domini DCCCCLXXXVIII obiit beatus Dunstanus Cantuarie archiepiscopus vir magne sanctitatis.

§ 11 Anno Domini MLXVI* obiit rex Edwardus confessor et virgo.

§ 12 Anno Domini MCLIII consecratus est sanctus Willelmus archiepiscopus Eborum, anno sequente obiit, et anno MCCLXXXIII est translatus.

§ 13 Anno Domini MCLXXXVI† consecratus est sanctus Hugo Lincolnie episcopus.

§ 14 Anno Domini MCCXL* decessit sanctus Edmundus confessor apud Pontiniacum et anno octo post canonizatus est.

§ 15 Anno Domini MCCXVI consecratus est Walterus Gray qui multum honestavit ecclesiam Eborum in officiis et aliis et anno XXXIX decessit.

§ 16 Anno Domini MCLIII consecratus est Rogerus qui fecit prebendis in ecclesia Eborum et chorum, et XXVII post decessit.

§ 17 Anno Domini DXX pululavit in Britannia heresis Pelagii quam bima vice destruxit sanctus Germanus episcopus Autisiodorensis.

§ 18 Circa annum Domini DXLII decessit Arthurus potentissimus rex Britonum.

†DCLXXXVII] DCLXXXVIII

*XVIII] XXI

†DCCXXXV] DCCXXXVIII

*MLXVI] MLXV

†MCLXXXVI] MCLXX

*MCCXL] MCCXLII

§ 19 Circa annum Domini DCXXXIII† mortuus est Cadwallo qui conflixerat cum Edwyno et eum interfecit. Iste est de quo dixit Merlinus,* “Qui faciet hoc eneam induet virum et super eneam equum portans Londone servabit.”

§ 20 Circa annum Domini DCLXXVIII† abcessit Cadwaladrus ultimus rex Britonum qui I* anno post decessit Rome.

§ 21 Anno Domini DCCCLXXI† regnare cepit Alfredus qui primo 55 vicit Dacos et convertebat eos ad fidem Christi et fecit plures libros.

§ 22 Anno Domini DCCCCXXV* (Fol. 76^r) regnare cepit Athelstanus qui fuit primus Anglorum monarcha et in multis dotavit ecclesias Anglicanas, et pacem reformavit in patria.

§ 23 Anno Domini DCCCCLIX regnare cepit Edgarus qui solus 60 inter Saxones habuit totius insule monarchiam.³⁶⁸

§ 24 Anno Domini MCXCI† conquesivit rex Richardus Ciprum et Acron et fecit sibi tributariam quam post LXX annos iterum conquesivit Edwardus primus post conquestum antequam fuit coronatus, qui quidem Edwardus subjugavit sibi Walleam.

65 § 25 Anno Domini MCCLXXXII et Scotiam, anno Domini MCCXCII constituens utrobique principem et recipiens ab eis homagium et fidelitatem.

§ 26 Anno Domini MCCCXXVII* regnare cepit Edwardus tertius a conquestu qui vicit regem Francie, occidit regem Boemie, cepit regem 70 Scotie, et restituit Edwardum de Balliolo in regnum Scotie recipiens ab eo homagium et postea regni coronam ex quo videtur quod habeat tale jus ad Scotiam, quale habuit Willelmus Bastardus ad Angliam.

³⁶⁸ The York history tables seem to follow Henry of Huntingdon ed. Arnold, Bk. II.5, p. 42; Bk. V.8, pp. 146-147; 18-20, pp. 159-161; 24-26, pp. 164-166.

†DCXXXIII] DCCXXX

*Merlinus] Marlinus

†DCLXXVIII] DCCXL

*I] XXIII

†DCCCLXXI] DCCCC

*DCCCCXXV] DCCCCXXIII

†MCXCI] MCXC

*MCCCXXVII] MCCCXXXIII

§ 27 Anno Domini MCCCXXX natus est Edwardus quartus qui cepit regem Francie et fugavit regem Hyspanie.

C. 104

§ 1 Anno Domini MLXVI conmissum est bellum inter Dacos et Anglicos juxta Eborum ubi per Haraldum regem Anglie occisus est Haraldus rex Dacie et exercitus eius victus qui fugientes usque <ad>
5 naves suas in Tesmouth occisi sunt in littore nec ex tunc ausi sunt redire.

§ 2 Bellum de Allertonmore fuit anno Domini MCXXXVIII ubi victus est <Davidus I> dicendus rex Scottorum per Thurstanum Archiepiscopum.

10 § 3 Bellum de Alnewyke fuit anno Domini MCLXXIII in quo captus est rex Scottorum Willelmus qui dedit pro redemptione sua Northumberland, Westmorland et Cumberland, quas a tempore Dacorum usque tunc occupaverant Scotti et Picti fautores eorum.

§ 4 Anno MCCXIII incepit discordia inter Johannem Anglie et
15 barones suos propter leges et statuta que fecerat sanctus Edwardus rex et confessor et per eum violata. Et iterum inter filium eius Henricum et barones anno XLVI sequente propter dietas leges et articulos Magne Carte per eum facte et postea violate, unde orta inter eos guerra conmissum est bellum apud Lewse anno Domini MCCLXIII in quo captus
20 est rex et carceri mancipatus, et cum eo Edwardus eius primogenitus qui infra breve evasisit de carcere et congregans exercitum iterum comisit bellum cum baronibus apud Ewesham anno sequente et habuit victoriam ubi occisus est Simon Monforth et alii plures magni et dicitur quod eadem de causa occisus est postea Thomas Lancastria scilicet anno
25 Domini MCCCXXII.†

§ 5 Bellum de Fawkyrk fuit MCCLXXXVIII ubi dux Scottorum Willelmus Walays et alii magnates Scotie demiserunt exercitum suum sine capite et ideo fuit quasi totus peremptus.

†MCCCXXII] MCCCXIX

§ 6 Discomfitura de Dunbar fuit anno Domini MCCXCVI† ubi
30 interfecti X milia Scottorum et captum castrum.

§ 7 Discomfitura de Strevelyn fuit anno sequente ubi victi Anglici
et plures interfecti fraude Scottorum.

§ 8 Bellum de Bannokburn juxta Strevelyn fuit anno Domini
MCCCXIII ubi occisi sunt de Anglicis XX milia et plures prodicione
35 Scottorum.

§ 9 Discomfitura de Mitonn fuit anno Domini MCCCXIX ubi
duces Anglorum fuerunt clerici et exercitus quasi de civibus et ideo sta-
tim victus.

§ 10 Dis-(Fol. 76^v)-comfitura de Byland fuit anno Domini
40 sequente ubi relictus est exercitus Anglicanus quasi acephalus et ideo
statim victus.

§ 11 Bellum de Gladmore fuit anno Domini MCCCXXXII ubi
factus est mons interfectorum Scottorum altitudinis XX pedum.

§ 12 Bellum de Halidon Hyll juxta Berwyk fuit anno sequente ubi
45 interfecti sunt X milia Scottorum et reddita regi villa.

§ 13 Bellum super mare inter Anglos et Francos fuit anno Domini
MCCCXL ubi victi sunt Franci et naves eorum capte.

§ 14 Bellum de Cressy fuit anno Domini MCCCXLVI ubi victus
est rex Francie, occisus rex Boemie et alii multi cum eo.

50 § 15 Bellum Dunelmie fuit eodem anno ubi captus fuit David Brus
rex Scotie et alii multi magnates fugatis ceteris et occisis.

§ 16 Bellum de Payterse fuit anno Domini MCCCLVI ubi captus
est rex Francorum cum multis aliis magnatibus ceteris fugatis.

§ 17 Bellum de Spayne fuit anno Domini MCCCLXVII* ubi victus
55 est Bastardus et exercitus eius peremptus.

§ 18 Discomfitura de Otyrburn fuit anno Domini
MCCCLXXXVIII,† ubi multi Anglici et plures Scottorum sunt inter-
fecti et comes de Dowglase occisus est et Henricus Percy captus.

§ 19 Discomfitura de Homylldone Hyll fuit anno Domini MCCCCII
60 ubi omnes maiores et magnates Scottorum capti sunt vel interfecti.

†MCCXCVI] MCCVI

*MCCCLXVII] MCCCLVIII

†MCCCLXXXVIII] MCCC

§ 20 Bellum de Schrewysbery fuit anno Domini <MCCCCIII>,†
ubi interfectus est Henricus Percy et exercitus magnus dominorum.

§ 21 Discomfitura juxta Eborum fuit anno Domini
<MCCCCV>,* ubi capti sunt Richardus de Scrope episcopus Eborum
65 et comes marchale et postea truncati.

§ 22 Discomfitura juxta Tadcaster fuit anno Domini MCCCCVIII,
ubi occisi sunt Henricus comes Northhumbrore et dominus de Ber-
dolf exercitu eorum capto et interfecto.

§ 23 Notandum quod a tempore Havelok regis Dacie qui despon-
70 savit filiam et heredem regi Northfolchie quod fuit circa annum Domini
DC semper remanserunt aliqui Daci in Anglia maxime in Northfolchia
et Suthfolchia, ubi ipse fuit rex usque ad tempus Alfredi vel Edgari qui
fugavit omnes de terra.

§ 24 Circa annum Domini DCC reparabant Saraceni templum
75 Hierosolimis destructum per Titum et Vespasianum et hoc ad usum
eorum nec permittunt Christianos ingredi illud templum sed aliam extra
villam in monte [citur] Calvarie.

§ 25 Circa annum Domini DCCCL divisum est imperium facto
Karolo magno imperatore Romanorum et Constantino Grecorum.

80 § 26 Anno Domini MCCXLIX† facta est monete mutatio in
Anglia per Henricum tertium, et iterum anno Domini MCCLXXIX per
Edwardum eius filium et tertio grot et demigrot per Edwardum tertium.

§ 27 Anno Domini MCCCXLVIII incepit prima mortalitas in
Anglia et duravit per annum et dimidium.

85 § 28 Anno Domini MCCCLXII incepit secunda mortalitas in
Anglia et duravit per annum amplius.

§ 29 Anno Domini MCCCLXVIII incepit tertia mortalitas in
Anglia et duravit fere per annum.

90 § 30 Anno Domini MCCCLXXIII incepit quarta mortalitas in
Anglia et duravit per biennium.

§ 31 Anno Domini MCCCXCI inceptum est novum opus corporis
ecclesie Eborum per Johannem Romanum archiepiscopus Eborum et

†MCCCCIII] MCCCC

*MCCCCV] MCCCC

†MCCXLIX] MCCL

infra XL annos quasi completum per Willelmum de Meltonnum archiepiscopum eiusdem.

95 § 32 Anno Domini MCCCLXI inceptum est novum opus chori ecclesie Eborum per Johannem (Fol. 77^r) Thursby archiepiscopum.

§ 33 Anno Domini MCCCLXXVII die XXI mensis Junii obiit Edwardus III rex Anglie illustris. Et XVI die mensis Julii proximo sequente coronatus est Richardus nepos eius cum undecim tantum
100 esset annorum.

Explicit *Liber Cosmographie* qui terminabatur anno Domini MCCCCVIII. Et memorandum quod Johannes de Foxton capellanus dedit hunc librum ministro et confratribus domus Sancti Roberti juxta Knaresburgh ad serviendum ibidem, et si quis hunc ab eo loco
105 alienaverit vel accomodaverit in perpetuum anathema sit.³⁶⁹

³⁶⁹ On such curses, see Marc Drogin, *Anathema, Medieval Scribes and the History of Book Curses* (Montclair, N.J., 1983).

SIGLA

AHDLMA	<i>Archives d'Histoire Doctrinale et Littéraire du Moyen Age</i>
BIHR	Borthwick Institute of Historical Research
BL	British Library
BN	Bibliothèque Nationale
CC	<i>Corpus Christianorum</i>
CSEL	<i>Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum</i>
CUL	Cambridge University Library
DCAB	Dean and Chapter Act Book
EETS:OS	Early English Text Society: Original Series
ME	Middle English
MGH:SS	<i>Monumenta Germaniae Historiae: Scriptores</i>
ML	Medieval Latin
PL	<i>Patrologia Latina</i> , ed J. P. Migne (Paris, 1844-1864)
RTAM	<i>Recherches de Théologie Ancienne et Médiévale</i>
SC	Sources Chrétiennes
VCH	Victoria County History
YAL	York Augustinian Library

Index Nominum

The following Index includes all proper nouns in the Introduction, Text and Text Notes, with these exceptions. The *nomina sacra*, names of the Sun, Moon, months, proper names and personifications already mentioned in the Table of Contents and names of editors of collections do not appear. Works very commonly mentioned are usually cited only in the first instance. This Index also serves as an Index Fontium. Thus, a title appearing after an author's name, e.g. Craton, *Questions*, indicates that the work is a source used by John de Foxton. Early medieval authors are listed under their Anglicized first names, followed by their cognomens or places of origin, e.g. William of Conches. Since the Introduction is chiefly concerned with John de Foxton, his name there has not been included here. For modern authors, whose last names appear first, Roman numerals indicate the Introduction, Arabic numbers the Text. Editors are indicated by ed. after the name. Names of Biblical personages used illustratively in the Text appear in the Index Nominum; names of books of the Bible appear in the Index Biblicum.

- | | |
|--|---|
| Abdon, judge, p. 297 | Aeneas, p. 297 |
| Abel, pp. 290, 293 | Aetna, mount, p. 21 |
| Abraham, pp. 291, 294, 296 | Africa, pp. 28, 43, 51, 205, 245,
246, 297 |
| Achana, p. 246 | Africus, a wind, p.41 |
| Achaz, king, p. 297 | Aglaia, p. 245 |
| Achelous, pp. 220, 243 | Ahab, p. 214 |
| Achilles, pp. 237, 238 | Ailred of Rivaulx, <i>de Spirituali
Amicitia</i> , p. 171 |
| Acre, p. 306 | Alan of Lille, <i>de Planctu Naturae</i> ,
pp. xlii, 51 |
| Acteon, Horses of the Sun, p. 163 | Albania, p. 299 |
| Ada, legendary wife of Lamech,
p. xvi | Albanus, p. 304 |
| Adam, Wolfgang, p. 50 | Albericus of London, p. 236 |
| Adam, pp. vi, xlvi, 290, 291 | Albert the Great, pp. xxxii, 73, 78,
274 |
| Adelbert, p. 292 | |
| Adelstan, p. 292 | |
| Aello, Harpy, p. 241 | |

- Albina, p. 297
 Alcher of Clairvaux, p. 60
 Aldunum, p. 302
 Alexander IV, pope, p. 303
 Alexander Neckham, *Mythologia*,
 pp. 96, 175, 180
 Alexander Neckham, *de Natura*
 Rerum, p. 241
 Alexander, J. J. G., pp. xxvii, liii
 Alexander, (Master) of Spain, *de*
 Signis, pp. liii, 68, 125
 Alfred, king, pp. 292, 299, 301,
 306, 309
 Alfred of England, p. 44
 Allecto, pp. 206, 244
 Allen, Judson, p. xxxiii
 Allen, D. C., p. lx
 Allerdale, p. 302
 Altanus, a wind, p. 41
 Althfridus, p. 304
 Amalthea, p. 237
 Ambrose, pp. xxxii, xli
 Ambrose, *de Noe et Arca*, p. 38
 Ambrose, *de Virginibus libri tres*,
 p. 187
 Amon, p. 169
 Amphilotes, a wind, p. 40
 Amphitrite, p. 234
 Anger, p. liv
 Anselm of Laon, p. xxxii
 Aparctias, a wind, p. 40
 Apollo, pp. 181, 203, 215
 Apuleius, p. 282
 Aquilo, a wind, pp. 41, 43
 Aquilonia, p. 246
 Aquinas, Thomas, *Summa Theolo-*
 gica, p. 263
 Aquitaine, pp. 245, 246, 299
 Architas of Tarentum, mathemati-
 cian, p. 184
 Arethusa, p. 240
 Argam, village, p. xviii
 Argentum, name of comet, p. 268
 Aristotle, pp. xvii, xlv, 151, 208,
 265, 272
 Aristotle, *de Caelo*, p. xlv
 Aristotle, *de Generatione*
 Animalium, pp. 58, 59, 60
 Aristotle, *de Generatione et Cor-*
 ruptione, p. 264
 Aristotle, *Historia Animalium*,
 pp. 58, 64
 Aristotle, *Meteorologia*, pp. xlv,
 35, 37, 276
 Aristotle, *Nichomachean Ethics*,
 pp. 89, 144, 170, 183
 Aristotle, *Physiognomia*, p. 69
 Aristotle, *Problemata*, pp. 93, 174
 Aristotle, *de Somno et Vigilia*,
 p. 256
 Aristotle to Alexander, *Letter*,
 pp. xxvii, 284
 Armenia, p. 246
 Arnold, Thomas, ed., pp. 298, 306
 Arphaxad, p. 291
 Arthur, king, p. 305
 Arundel, Thomas, Archbishop of
 York, pp. x, lxiii
 Asia, pp. 28, 205, 240, 245, 246
 Aston, M., p. lxii

- Athelstan, pp. 299, 306
 Athens, pp. 129-130
 Atlas, p. 222
 Atlas mountains, p. 130
 Atropos, pp. 107, 241
 Augustine, pp. xxxii, xli, 302
 Augustine, *de Caritate*, p. 172
 Augustine, *de Civitate Dei*, p. 199
 Augustine, *Confessions*, p. 162
 Augustine, *Contra Julianum*, p. 262
 Augustine, *Ennarationes in Psalmos*, pp. 194, 221
 Augustine, *Epistolae*, p. 124
 Augustine, *Epistola ad Macedonium*, p. 173
 Augustine, *de Genesi ad Litteram*, pp. 124, 166, 178
 Augustine, *in Joannis epistulam ad Parthos Tractatus*, pp. 160, 185
 Augustine, *in Johannis Evangelium Tractatus*, p. 221
 Augustine, *Regula*, p. 170
 Augustine, *de Sermone Domini in Monte*, pp. 198-199
 Augustine, *Soliloquies*, p. 183
 Augustine, *de Trinitate*, p. 169
 Augustine, *de Vera Innocentia*, p. 172
 Augustine, Pseudo-, pp. 186, 263
 Augustine, Pseudo- (Baudri of Bourgeuil), *de Visitatione infirmorum*, p. 195
 Augustine, Pseudo-, *Questionibus de Infusione Anime*, p. 60
 Augustus, p. 109
 Aura, a wind, p. 41
 Aurora, name of comet, p. 268
 Auster, a wind, pp. 41, 43
 Austins (Augustinian friars), Cambridge, p. xxxvi
 Austins, London, p. xxxvi
 Austins, Oxford, p. xli
 Averroes, p. 265
 Avril, F., p. 1
 Babington, Churchill, ed., p. 298
 Babylon, pp. 294, 296
 Baetica, p. 246
 Baeumker, W., ed., p. 44
 Baildon, W. P., ed., p. xii
 Bale, John, pp. xix, xxv
 Barbado, F. M., p. xlvi
 Barker, Eric E., ed., p. viii
 Barlow, C. W., ed., p. 195
 Barlow, Frank, ed., p. 225
 Barnum, Priscilla H., ed., p. 112
 Bartholomaeus Anglicus, pp. xvii, xlii, xliii
 Bartholomew of Messina, p. 69
 Bath, diocese, p. xviii
 Bauer, K., p. liv
 Beaumont, J., p. xxx
 Becket, Thomas, p. 292
 Bede, pp. xxxii, xli, 19, 123, 299, 305
 Bede, *in Genesis*, p. 123
 Bede, *de Temporum ratione*, p. 293
 Bede, Pseudo-, *de Constitutione mundi*, p. xlv
 Bede, Pseudo-, *de Minutione sanguinis*, p. 281

- Beichner, Paul, ed., p. 39
 Belus, king, p. 296
 Bennett, H. S., p. viii
 Bennett, J. A. W., ed., p. xvi
 Berdorf, p. 309
 Berger, S., p. ii
 Bernard of Clairvaux, *Ep. II*, p. 175
 Bernard of Clairvaux, *Serm. in Cant.*, pp. xlii, 203
 Bernard of Clairvaux, *Tractatus de Moribus et Officiis Episcoporum*, p. 186
 Berri, Jean de, p. lv
 Bethlehem, p. 302
 Beverley, pp. 300, 305
 Blanch, Robert, p. lx
 Blythe, Joan H., p. liv
 Boas, M., ed., p. 215
 Bober, Harry, p. liii
 Bode, G. H., ed., p. 236 passim
 Boese, Helmut, ed., p. 18 passim
 Boetes, p. 146
 Boethius, *de Consolatione Philosophiae*, pp. xxxi, xli, 26, 54, 56, 57, 65, 108, 146, 171, 172, 204, 216, 217, 218, 234-235
 Bohemia, p. 306
 Bokenham, Osbert, Austin friar, pp. xxii-xxiii
 Bolton abbey, p. xxxix
 Bonaventure, p. xlii
 Boreas, a wind, pp. 28, 41, 43
 Boree, pp. 198, 241
 Borthwick Institute of Historical Research, York, p. x
 Boucher, F., p. lix
 Brady, I., p. lii
 Braswell, Laurel, p. 146
 Brekeling, Robert, illuminator of York, p. l
 Britain, pp. 246, 298, 299
 Brittany, pp. 245, 246
 Brody, Saul, p. 256
 Bruno of Cologne, p. 303
 Brutitius, p. 292
 Brutones, p. 297
 Buerin, p. 299
 Bühler, Curt, pp. xxxviii, 281, 282
 Bülbring, K. D., p. 273
 Bundy, M. W., p. ii
 Burgundio of Pisa, p. 19
 Burnett, Charles S. F., p. 236
 Buytaert, E. M., ed., pp. 19, 260
 Byzantium, p. 246
 Cadwaladrus, p. 306
 Cadwallo, p. 306
 Cain, pp. 290, 293
 Cainan, p. 291
 Calabria, p. 246
 Calais, pp. 198, 241
 Caledonia, p. 220
 Calliope, pp. 203, 243
 Callus, D.-A., p. xli
 Calmana, sister of Cain, p. 290
 Calpe, pp. 51, 130
 Caltias, a wind, p. 41
 Cam(Ham), p. 246
 Camarina, p. 246
 Capgrave, John, Austin friar of

- Kings Lynn, p. xxii
 Capitol, p. 174
 Capp, Bernard, p. 111
 Cappadocia, p. 246
 Caribdis, p. 243
 Cassiodorus, *Variarium*, p. 169
 Castor, p. 237
 Cato, *Disticha*, p. 215
 Cato, Pseudo-, pp. xxxi, 58
 Catuesia, p. 299
 Cawod, William, canon of York,
 p. xi
 Celeno, Harpy, p. 241
 Celonie, p. 197
 Centaurs, p. 191
 Ceres, pp. 117, 234
 Chaldea, p. 246
 Chaldeans, p. 296
 Charlemagne, p. 309
 Chaucer, Geoffrey, pp. iv, xxxv,
 lviii, lix
 Cheney, C. R., p. 299
 Chersonesus, p. 240
 Chiron, pp. 237, 238
 Chorus, a wind, pp. 41, 43
 Chrysostom, John, p. xxxi
 Chrysostom, John, *Homily on*
 Matthew, pp. 182-183
 Chrysostom, John, *Homily XXVIII*
 on Genesis, p. 39
 Cicero, *de Amicitia*, p. 171
 Cicero, *de Fato*, p. 69
 Cicero, *de Inventione*, p. 55
 Cicero, *de Republica*, p. 219
 Cicero, *de Senectute*, pp. 183-184
 Cicero, *Tusculanae Disputationes*,
 p. 69
 Cilicia, p. 246
 Circe, pp. 218, 219
 Circius, a wind, p. 41
 Clark, Charles W., pp. v, 135
 Clark, Vicky A., pp. lv, lix
 Clay, J. W., ed., p. iv
 Clemens, p. 157
 Clifton, Thomas de, Austin friar
 of York and scribe, p. xxxvii
 Clotho, pp. 107, 241
 Clovis, king, p. 301
 Colericus, p. liv
 Collinson, John, p. xxviii
 Colonia, p. 246
 Colville family, pp. vii-viii
 Constantine Africanus, pp. 25, 53
 Constantine, emperor, pp. 301, 309
 Copia, p. 172
 Corbryg, William, vicar of Leake,
 Yorks. p. xii
 Cornelius, pope, p. 301
 Corybantes, p. 149
 Count of Douglas, p. 308
 County of Caryk, p. 300
 Crathorne family, p. viii
 Crathorne, John de, pp. vii, viii
 Crathorne, Thomas de, pp. vii, viii
 Craton, p. 273
 Craton, *Questions*, pp. xxx-xxxii,
 151 passim
 Crawford, Raymond, p. 255
 Crossgrove, W., p. xxxiv
 Cumberland, pp. 302, 307

- Cunnington, P., p. lix
 Curley, Michael, p. xx
 Cybele, p. 117
 Cyprian, *Liber de Habitu Virgini-
num*, pp. xxxii, 186
 Cyprus, p. 306
 d'Alverny, M.-T., p. 67
 Daguiillon, Jeanne, ed., p. 259
 Dalmatia, p. 246
 Daly, L. W., p. vi
 Damascene, John, *de Fide Ortho-
doxa*, pp. 19, 260
 Damascus, p. 294
 Danes, pp. 298, 299, 306
 Daniel, p. 237
 Dardanians, p. 297
 Darius, king, p. 296
 David Bruce, king of Scots, p. 308
 David, pp. 296, 297
 Davies, Richard G., p. lxii
Decretals, of Gratian, pp. xli-xlii,
181
Decretum, p. xlii
 Deianira, p. 220
 Delaissé, L. M. J., pp. xlviii, xlix
 Delbora, sister of Abel, p. 290
 Demats, Paule, p. 218
 Democritus, p. 182
 Denmark, p. 245
 Deucalion, p. 272
 Dinnington rectory, p. x
 Dionysius, Pseudo-, pp. 169, 260
 Despair, p. liv
 Doak, R., p. lx
 Dobson, R. B., pp. xii, xxviii, xxxi,
lxiii
 Dominus Aschone, name of comet,
p. 268
 Donaldson, Robert, p. xiii
 Dorset archdeaconry, p. xviii
 "Dr. Phlebus," pp. lxiv, 131
 Drogin, Marc, p. 310
 Dronke, Peter, p. 51
 Drossaart Lulofs, H. J., ed., p. 256
 Dryades, pp. 248, 249
 Dunbar, William, p. xv
 Dunvallis, p. 298
 Durham, diocese, p. 302
 Durham, Prior and Chapter,
pp. xiii, library, xxviii
 Eade, J. C., p. xlv
 Eastwood, Bruce, p. liv
 Ebraucus, king, p. 298
 Ebron, p. 291
 Eden, p. 123
 Edgar, king, pp. 292, 306, 309
 Edredus, p. 292
 Edwalredus, p. 292
 Edward Balliol, p. 306
 Edward I, king, pp. 292, 300, 306
 Edward II, king, p. 292
 Edward III, king, pp. 292, 306,
309, 310
 Edward IV, king, p. 307
 Egle, p. 240
 Egypt, pp. 246, 295
 Egyptian days, p. 132
 Eisner, Sigmund, p. iv
 Eli, priest, pp. 295, 297
 Elijah, p. 294

- Ellerker family, pp. xxxix-xl
 Ellerker, William de, Dominican (?)
 scribe of York, pp. xxxix-xl
 Ello, p. 197
 England, pp. 245, 246, 299, 300,
 304, 306
 Enoch, pp. 291, 294
 Erghome family, pp. xviii, xxviii.
 See also John Erghome
 Erghome, John, Prior of the York
 Austins, p. iv passim
 Erichtheus, Horses of the Sun,
 p. 163
 Erichthonius, legendary king of
 Athens, p. 130
 Erigone, p. 237
 Erra Pater, p. 114
 Esdras, prophet, p. 111
 Ethiopia, pp. 28, 246
 Eugenia, pp. 243, 244
 Eumenides, p. 244
 Euphrates, p. 28
 Euphrosyne, p. 243
 Euriale, pp. 239, 240
 Euristeus, p. 192
 Euroaster, a wind, p. 41
 Euronothus, a wind, p. 41
 Europe, pp. 28, 30, 205, 245, 246
 Eurus, a wind, p. 41
 Eve, pp. 290, 291
 Evesham, p. 307
 Experimentator, p. 22
 Ezechiel, prophet, p. 111
 Faral, E., p. lxiii
 Fauni, p. 248
 Favonius, a wind, p. 43
 Ferguson, John, ed., p. 69
 Fishlake vicarage, pp. x, xxviii
 Flashar, H., p. xlvi
 Foerster, M., pp. 281, 282
 Foerster, Richard, ed., p. 69
 Folonius, a wind, p. 41
 Folz, Robert, p. 302
 Fontaine, J., ed., p. 66
 Fortitude, pp. xxxii, lxi
 Fossdike, p. 298
 Fossegate, p. 298
 Foxton, John de, p. 17
 Foxton, John de, "donor", p. 310
 Foxton, Yorks., p. vii
 Franks, p. 246
 Fredeman, J., p. xxii
 Friedman, John Block, pp. i, iii, v,
 xxxi, xl, xlvii, lxi, ed., 22
 Fulgentius, *Mythologiae*, pp. xxxiii,
 168
Fulgentius Metaforalis, p. xxxii pas-
 sim. See also John Ridwall
 Gades, p. 130
 Galen, Pseudo-, p. 59
 Gallagher, C., p. lix
 Gandillac, M. de, ed., p. 260
 Ganymede, p. 237
 Gaskell, Philip, p. iii
 Gennadius of Marseilles, *Liber*
 Ecclesiasticorum Dogmatum,
 p. 186
 Geoffrey of Monmouth, *Historia*,
 p. 298
 Germans, p. 246

- Germany, p. 246
 Gideon, p. 297
 Gillet, R., ed., p. 259
 Gillmann, F., p. lii
 Gion, a river, p. 28
Glossa Ordinaria, pp. xxxii, 194
 Godham, Adam, p. xxi
 Gomorrah, p. 294
 Goths, p. 299
 Greece, pp. 246, 290
 Green, Richard F., p. xiii
 Greenslade, S., p. xli
 Gregory, *Homilia in Ezechielem*,
 pp. 38, 39
 Gregory, *Homilia de Pentecostes*,
 p. 175
 Gregory, *Moralia in Job*, pp. xxxii,
 95, 175, 214, 259, 261
 Gregory, Pseudo-, p. 57
 Grey, Walter de, Archbishop of
 York, p. 305
 Greyfriars, Oxford, p. xl
 Griscom, Acton, ed., p. 298
 Grosseteste, Robert, p. xli
 Guerbatus, p. 292
 Guest, Edwin, p. 298
 Gundel, W., p. liv
 Gundredus, p. 292
 Gurguth, king, p. 298
 Gutiérrez, David, pp. xxxvi, xxxvii
 Gwynn, Aubrey, p. xvii
 Halcrow, E., pp. xiii, xxix
 Haly Abenragel, p. 268
 Hamadryades, pp. 248, 249
 Harald, king of England, pp. 292,
 307
 Harald, king of Denmark, p. 307
 Harrison, Kenneth P., p. v
 Harrison, Frederick, p. xxxi
 Hatfield, Thomas, bishop of
 Durham, p. xix
 Haymo of Halberstadt, pp. 170,
 173
 Heath, Peter, p. ix
 Hebe, p. 237
 Heber, pp. 291, 294
 Hebrew, language, p. 294
 Helen of Troy, p. 297
 Helle, p. 237
 Hellman, Gustav, p. 31
 Hengest, p. 299
 Heninger, S. K., Jr., p. liv
 Henry, count of Northumberland,
 p. 309
 Henry, emperor, p. 301
 Henry, senex, king of England,
 p. 292
 Henry II, king, pp. 292, 300, 302,
 307
 Henry III, p. 309
 Henry V, king, p. lviii
 Henry of Frimaria, p. xxxvii
 Henry of Huntingdon, pp. 299, 306
 Heraclitus, p. 182
 Herrlinger, Robert, p. lv
 Higden, Ranulph, *Polychronicon*,
 pp. xxiii, xlii, 298
 Hill, Rosalind, pp. viii, xii
 Hindman, Sandra, p. xlix
 Hippocrates, pp. 137, 237, 256, 289

- Hoffmann, Fritz, p. viii
 Hofmeister, R., p. lxiii
 Holzknecht, Karl, pp. xiii, xvi
 Honorius, p. xxxi
 Honorius, *Hexameron*, p. 293
 Honorius, *de Imago Mundi*, pp. 17, 40, 209
 Honorius, *Lucidarium*, p. 67
 Honorius III, pope, p. 303
 Horace, p. xxxii
 Horace, *Ars Poetica*, pp. 55, 197
 Horace, *Epistles*, pp. 205, 215
 Horso, p. 299
 Hospitalers, order of, p. 303
 Hossfeld, P., ed., p. 78
 House of St. Robert, Knaresborough, p. 310
 Houston, M. G., p. lix
 Huard, Pierre, p. lv
 Huemer, J., ed., p. 250
 Hugh of St. Cher, Dominican exegete, pp. xxxii, xli, *Opera Omnia in Universum Vetus et Novum Testamentum*, 194-195
 Hugh of St. Victor, *de Arra animae*, p. 169
 Hugh of St. Victor, *de Laude caritatis*, p. 174
 Hughes, Andrew, pp. xlix, lii
 Hugonnard-Roche, H., p. xlv
 Huguccio of Pisa, p. xlii
 Humber, river, p. 300
 Humphrey de Bohun, Austin patron, p. xx
 Humphreys, K. W., pp. xviii, xxxv, xxxvii
 Hünemörder, C., p. xxx
 Hunter, Joseph, p. x
 Hybernia, river, p. 299
 Hydra, p. 220
 Hyginus, "*de Imaginibus Caelestibus*", p. 172
 Icarus, p. 237
 India, p. 301
 Indians, p. 290
 Innocent IV, pope, p. 303
 Ireland, pp. 298, 304
 Ironside, Edmund, p. 300
 Isaac, p. 291
 Isaiah, prophet, p. 254
 Isidore of Seville, *Etymologia*, pp. xxxii, xli, 21, 31, 117, 123, 139, 178, 243, 255
 Isidore of Seville, *Summo Bono*, p. 169
 Israel, p. 297
 Italy, p. 182
 Ivy, G. S., p. xiii
 Jacob, pp. 192, 262, 291
 Jacques de Vitry, *Historia Orientalis*, p. 20
 Jadon, pontif of Judea, p. 297
 James, M. R., pp. i, xxxiv, xxxv, xxxvii
 Japhet, p. 246
 Jared, p. 291
 Jarrow, p. 302
 Jean Corbichon, translator, p. xvii
 Jean de Hautfuney, Bishop of Avranches, pp. vi, xliii

- Jeuneau, E., ed., pp. 51, 54, 131
 Jehl, R., p. xlv
 Jennings, Bernard, p. iv
 Jeremiah, p. 184
 Jerman, Colman, p. xxxii
 Jerome, pp. vi, xxxii, 302
 Jerome, *Ep. ad Eustochium*, p. 185
 Jerome, *Ep. ad Oceanum*, p. 239
 Jerome, *Liber de Nominibus Hebraicis*, p. 245
 Jerome, *ad Micham*, p. 176
 Jerusalem, pp. 103, 162, 303
 Jervaulx abbey, pp. viii-ix
 Jews, pp. 263-264
 Jezebel, p. 214
 Joan, princess of Wales, pp. iv, xv
 Job, p. 95
 Johannes, *Flores Philosophie*, p. 60
 John, king, pp. 292, 304, 307
 John of Bridlington, pp. viii, xix
 John of Burgundy, *de Morbo Pestilentia*, p. 42
 John of England, see John Erghome, p. xix
 John of Gaunt, p. xviii
 John of Salisbury, *Polycraticus*, pp. 174, 181
 John of Trevisa, translator, p. xlii
 John of Tynemouth, p. l
 Jones, C. W., ed., pp. 123, 293
 Jones, Peter Murray, pp. v, liv, 135
 Joseph, p. 292
 Josephus, p. 295
 Jove, pp. 39, 115, 116, 234, 269
 Judaeus, Themo, pp. xlv-xlv
 Judea, p. 246
 Judgment of Paris, pp. 206-207
 Juno, pp. 37, 206-207, 237
 Jupiter, p. xxxiii
 Juvenal, *Satires*, pp. xxx, 26, 108
 Kaerbrauk, p. 298
 Kaerliolum, p. 302
 Karlud (London), p. 298
 Kendon, Frank, p. xvi
 Ker, Neil R., p. viii
 Kibre, Pearl, p. xliii
 Kilwardby, Robert, Dominican concordance maker, p. xli
 Kingsbury, Thomas, Franciscan provincial, p. xv
 Klibansky, Raymond, pp. liii, lv
 Klinck, Roswitha, p. 117
 Kluxen, W., p. 273
 Kranz, Walter, p. i
 Krill, R., p. 236
 Krochalis, J., ed., p. 94
 Krüger, Karl Heinrich, p. 294
 Kypolitana, p. 246
 Lachesis, pp. 107, 242
 Lagarde, Paul de, ed., p. 245
 Lamech, pp. xv, xvi, 223
 Lamping, G., p. xxxvi
 Lampnus, Horses of the Sun, p. 163
 Latins, p. 246
 Latona, pp. 214-215
 Laufer, Bethold, p. 45
 Laughton-en-le Morthen vicarage, p. x
 Leadman, A. H., p. lxiii

- Leda, p. 237
 Lefèvre, Y., ed., p. 67
 Liebeschütz, Hans, ed., pp. xxxiii, 168 passim
 Leo the Great, Pseudo-, pp. xxxi, 123
 Leopold of Austria, p. 282
 Levison, W., p. lxi
 Lewes, p. 307
 Llywelyn of Iorwerth, p. 300
 Lia, pp. 192, 214
 Libs, a wind, p. 41
 Libya, p. 246
 Lichfield, p. 304
 Lindisfarne, episcopal seat, p. 302
 Lindsay, W. M., ed., p. 21 passim
 Little, A. G., p. iv
 Lloyd, G. E. R., p. xlvi
 Lombardy, p. 301
 London, pp. 298, 306
 Lucan, *Pharsalia*, pp. 34, 269, 272, 273
 Lucas, Peter, pp. vii, xiii, xxii, xxxviii
 Luceius (Jupiter), p. 175
 Lucifer, pp. 208, 235, 242, 293
 Lucina, p. 139
 Lucretius, *de Natura Rerum*, p. 20
 Lud, p. 298
 Ludovici, S. S., p. lxi
 Luneau, A., p. 294
 Lutz, Cora, ed., pp. 19, 165
 Lydia, p. 246
 Macedonia, p. 246
 Machuta, name of comet, p. 268
 Macklin, H. W., p. lviii
 Magna Carta, p. 307
 Mahaleel, p. 291
 Mahomet, p. 303
 Malone, Kemp, ed., p. 281
 Manilius, *Astronomicon*, p. 135
 Mantovani, Maddalena, p. 241
 Marius, king, p. 299
 Marks, Richard, pp. iii, lvii
 Mars, pp. xxxii, lviii (costume)
 Martha, p. 192
 Martianus Capella, *de Nuptiis Mercuriae et Philologiae*, pp. xxi, 19, 165, 217, 267, 288
 Martin, H. M. R., p. ii
 Martin of Troppau (Martin Polonus), *Chronicon Pontificum et Imperatorum*, pp. vi, vii, xli, xlii
 Mary, pp. 16, 258
 Maternus, Julius Firmicus, p. 135
 Matthews, William, p. vii
 Maudith, John, p. xlii
 Maurach, Gregor, ed., pp. 26, 54, 252
 Mazzetti, S., p. xix
 Medes, pp. 290, 297
 Media, p. 246
 Medusa, pp. 239, 240, 245
 Megera, p. 206, 244
 Melancolicus, pp. liii-liv
 Mercia, bishophric, p. 304
 Merlin, p. 306
 Mesopotamia, p. 246
 Methodius, pp. 290-291

- Methuselah, p. 291
 Meyvaert, Paul, p. xx
 Miles, name of comet, p. 268
 Miner, Dorothy, p. iii
 Minnis, Alastair J., p. xlii
 Molycourt priory, p. ix
 Mooney, Linne R., pp. iv, v
 Moore, Philip, ed., p. 291
 Moran, Jo Ann, pp. ix, xv, xviii,
 xxxv, xxxix, lxiv-lxv
 Morgan, Nigel, p. lviii
 Morrin, M. J., p. xxxiii
 Morris, R., ed., p. 195
 Moses, pp. 53, 295
 Moses Maimonides, "Rabbi
 Moses", pp. xxxii, xxxv, 273
 Mount of Calvary, p. 309
 Murdoch, John, pp. liv, lvi
 Muscio, *Gynaecia*, p. 62
 Nachor, p. 291
 Napee, pp. 248, 249
 Nehemias (Neemam), priest, p. 295
 Nemea, p. 237
 Neptune, pp. 116, 117, 129, 234,
 239, 248
 Neptusa, pp. 240, 245
 Nereides, pp. 248, 249
 Nereus, p. 234
 Neve, John le, pp. xix, xxxviii,
 xxxix
 Neville family, pp. xiii, xviii, xxix,
 xxx
 Neville, Alexander, Archbishop of
 York, p. lxii
 Neville, Robert, p. xxviii
 Newhalle, John, chaplain of
 Laughton-en-le Morthen, p. xi
 Newton, S., p. lix
 Niades, p. 248
 Nichodemus, p. 270
 Nicholas of Lynn, p. v
 Nimrod, p. 294
 Nine Muses, p. 203
 Nineveh, p. 296
 Noah, pp. 38, 291, 293
 Norbert of Cologne, p. 303
 Norfolk, p. 309
 Normandy, p. 245
 Northallerton, pp. vii, xii
 Northumberland, p. 307
 Norwich, p. ix
 Nothus, a wind, pp. 41, 43
 Nuin, king, p. 296
 Numidia, p. 246
 O'Sullivan, W., p. iii
 Occipite, Harpy, p. 197
 Oeneus, p. 220
 Olympus, mount, p. 34
 Orcades, p. 299
 Oresme, Nicole, translator, p. xvii
 Oriades, pp. 248, 249
 Orpheus, pp. 203-207, 215, 216
 Osmotherly, Yorks., p. vii
 Oswald, king of Northumberland,
 p. 304
 Ouy, Gilbert, p. iii
 Ovid, pp. xxxi, 272
 Ovid, *Ars Amatoria*, p. 197
 Ovid, *Metamorphoses*, pp. 233, 238
 Ovid, *ex Ponto*, p. 242

- Ovid, *Remedia Amoris*, p. 243
 Oxford latitude and meridian, p. iv
 Oxford University Library, p. xxxv
 Pack, Roger A., ed., pp. 32, 95
 Palestine, p. 246
 Pallas, pp. 129, 206, 237, 239, 240
 Panapan, p. 174
 Pannonia, p. 246
 Panofsky, Erwin, pp. iii, lv
 Pantin, W. A., p. lvii
 Parcae, p. 242
 Parkes, Malcolm, pp. vi, xli
 Parthia, p. 246
 Partridge, R. A. R., p. x
 Pasithea, p. 243
 Paul, Apostle, pp. 16, 143, 177, 223, 263
 Paulinus, Bishop and founder of the church in York, p. 301
 Peck, Helen, p. xvii
 Pegasus, pp. 239, 240
 Pelagian heresy, pp. 300, 305
 Peleus, p. 237
 Pentopolis, p. 246
 Percy family, pp. xviii, xxi
 Percy, Henry, pp. 308, 309
 Perseus, pp. 239, 240
 Persia, p. 246
 Persians, p. 296
 Pertica, name of comet, p. 268
 Peter Comestor, *Historia Scholastica*, pp. vi, xxxi, xl, 38, 293, 294
 Peter Lombard, *Sentences*, pp. xx, 199, 263
 Peter of Poitiers, p. 291
 Peter of Riga, *Aurora*, pp. xxxii, 39
 Phalec, p. 291
 Pharoah, p. 295
 Phenon (Jupiter), p. 164
 Phaeton, pp. 162, 163
 Pheton (Saturn), p. 178
 Philippus, legendary scientist, p. 274
 Philogeus, Horses of the Sun, p. 163
 Philologia, p. 217
 Philosophia, pp. 109, 146, 216
 Phineus, p. 241
 Phison, a river, p. 28
 Phoebus, pp. 140, 152, 217
 Phrixus, p. 237
 Pickering, F. P., pp. 99, 296
 Piper, A., p. xxviii
 Plato, pp. 129, 130-131, 251-253
 Plato, *Timaeus*, pp. xxx, 51, 65
 Pliny, *Natural History*, pp. 30, 40, 62, 176, 209
 Plutarch, *Memorabilia*, p. 174
 Plutarch, *de Tranquillitate Animi*, p. 208
 Pluto, pp. 116, 117, 233, 234, 239, 248
 Pollux, p. 237
 Polyphemus, p. 190
 Pomerius, Julius, *de Vita Contemplativa*, p. 123
 Porcher, Jean, p. ii
 Poseidon, p. 233
 Priam, pp. 237, 297
 Price, Derek, pp. xlvii, ed., 103

- Prick of Conscience*, p. 195
 Proserpina, pp. 234, 243, 244
 Prudentius, pp. xxxi, 254
 Ptolemy, Pseudo-, p. 32
 Purvis, J. H., pp. xi, xxxi
 Pyrois (Mars), p. 187
 Rachel, pp. 192, 214
 Radamanthus, p. 215
 Radulphus de Marham, Austin
 friar, pp. xxii-xxiii
 Raff, T., p. 43
 Raine, James, ed., pp. viii, xviii,
 xxxviii, xxxix
 Rashdall, Hastings, p. xix
 Rathbone, Eleanor, p. 236
 Rea, p. 117
 Rekem, p. 291
 Remigius of Auxerre, Commentary
 on Martianus *de Nuptiis*,
 pp. 165, 176, 181, 184
 Remus, p. 297
 Renzi, Salvatore de, ed., pp. liv,
 68
 Richard of Florence, pp. liv, 68
 Richard the Lion Hearted, pp. 292,
 306
 Richard Mitford, Bishop of Salis-
 bury, p. lvii
 Richard de Segbruck, monk of
 Durham, pp. xxviii, 96
 Richard II, king, pp. iv, vii, (ice
 cream cone beard) lvii, 292, 310
 Richard de Thorpe, Austin friar of
 York, pp. v, xi
 Richardson, H. G., p. x
 Richmond, archdeaconry, pp. viii,
 302
 Rickert, Margaret, pp. iii, lviii, lix
 Ridwall, John, Oxford Franciscan,
 Fulgentius Metaforalis,
 pp. xxxiii-xxxiv, lvii, lix-lxi, lxv
 Riedel, G., ed., p. 293
 Ripon, p. 304
 Robert Bruce, p. 300
 Robert Brunyng, abbot of Sher-
 borne, p. lvii
 Robert, monk, p. 303
 Robert de Stodhowe, landowner of
 Northallerton, p. xii
 Roger Bacon, p. 290
 Roger of Pont l'Évêque,
 Archbishop of York, p. 305
Romance of Sidrak, p. 273
 Rome, p. 301
 Romeyns, John, Archbishop of
 York, p. 309
 Romulus, p. 297
 Roosen-Runge, H., p. xxxiv
 Rosa Nigra, name of comet, p. 268
 Rose, Valentine, ed., p. 62
 Ross, Thomas, ed., p. 131
 Roth, Francis, pp. xxii, xxiii, xxxv,
 xxxvi
 Roth, Cecil, p. xxxvi
 Rouse, Richard, pp. vi, xli, xliii, lii
 Russell, J. C., p. xxxviii
 Sakur, Ernst, ed., p. 291
 Sala, p. 291
 Sallust, *Bellum Catilline*, p. 55
 Salomon's gate, p. 303

- Sandler, L. F., p. xx
 Sanguineus, p. liii
 Saruch, p. 291
 Satan, p. 261
 Saturn, p. xxxiii
 Saul, pp. 262, 295
 Saunders, O. E., p. iii
 Sawley abbey, p. xxx
 Saxl, Fritz, p. liii
 Says, p. 130
 Schmidt, R., p. 294
 Schouten, J., p. xlvii
 Scotland, pp. 245, 246, 298, 299
 Scott, Kathleen L., pp. iii, xl, liii
 Scrayingham rectory, p. xviii
 Scrope, Richard, Archbishop of
 York, pp. lxi, lxiii, 309
 Scylla, p. 243
Secreta Philosophorum, pp. xxxiv-
 xxxv, 114-116, 121
Secreta Secretorum, pp. xxvii,
 xxxii, 50, 290
 Sedulius, pp. xxxi, 250
 Seneca, pp. xxxi, xli
 Seneca, *Dialogues*, p. 182
 Seneca, *Epistles*, p. 170
 Seneca, *Natural Questions*, pp. 176,
 276
 Seneca, Pseudo-, pp. xxxi, *For-
 mula vitae honestae*, 195
 Sennar, pp. 22, 294
 Septentrio, a wind, pp. 40, 41
 Seth, pp. 291, 293
 Seznec, Jean, p. lxi
 Shem, pp. 246, 291, 294
 Sherborne abbey, p. lvii
 Sherborne Missal, pp. lvi-lviii
 Sicily, pp. 21, 22, 246
 Siferwas, John, Dominican illumi-
 nator, pp. lvi, lvii
 Sigerist, Henry, p. 284
 Sigeston family, p. vii
 Silvani, p. 248
 Silvestris, Bernard, pp. 267-268,
 293
 Simon Montfort, p. 307
 Sinai, mount, p. 295
 Sion, mount, p. 249
 Singer, D. W., p. xxxiv
 Sirens, p. 243
 Sjöström, Henning, p. 236
 Skard, E., p. lx
 Smalley, Beryl, pp. xv, xxxiii
 Smith, David, p. x
 Socrates, pp. 69, 181
 Sodom, p. 294
 Solomon, p. 181
 Somer, John, Franciscan astrono-
 mer of Oxford, pp. iv, v, xiv
 Somnolentus, p. liii
 Sorbonne, University of Paris,
 p. xlv
 Spain, pp. 246, 298, 307
Speculum Humanae Salvationis,
 pp. viii, xvi
 St. Albans, monastery library, p. 1
 St. Augustine of Canterbury, p. 301
 St. Aydan, p. 302
 St. Benedict, feast of, pp. xxiv,
 Rule, 302

- St. Chad, pp. 302, 304
 St. Columban, p. 301
 St. Cuthbert, shrine, pp. xxviii,
 consecration and translation, 304
 St. Dominic, p. 303
 St. Dunstan of Canterbury, p. 305
 St. Edward, *Vita*, pp. 224-225, 292,
 299, 304, 305, 307
 St. Francis, p. 303
 St. Germain of Auxerre, p. 305
 St. Gervase, pp. 132, 301
 St. Hugh of Lincoln, pp. 304, 305
 St. John of Beverley, p. 305
 St. Lambert, p. 132
 St. Ninian, p. 301
 St. Oswyn, pp. 302, 304
 St. Patrick, p. 301
 St. Protasius, p. 132
 St. Remigius, p. 301
 St. Robert, Trinitarian House at
 Knaresborough, Yorks., p. iv
 St. Stephen, protomartyr, p. 132
 St. Tunbert, p. 302
 St. Wilfrid, Bishop of York,
 pp. 302, 304, 305
 Stahleder, E., p. xxxvii
 Stephen, king, p. 292
 Steele, Robert, ed., p. 290
 Stevens, Wesley, ed., p. v
 Stheno, pp. 239, 240
 Stilbon, pp. 117, 198
 Stobba, J. G., p. xxxv
 Storey, R. L., ed., p. xii
 Stow, John, p. xx
 Styria, p. 246
 Styrtton, Richard de, illuminator of
 York, p. xxxix
 Styx, p. 22
 Subsolanus, a wind, pp. 40, 41, 43
 Suffolk, p. 309
 Sumaria, p. 246
 Svenberg, Emmanuel, p. 146
 Sweyn, king, p. 300
 Syria, pp. 246, 296
 Syrian king, p. 296
 Syringe, p. 174
 Syrtes, p. 246
 Sywardby family, p. vii
 Tantalus, pp. 207-208
 Tartarus, p. 244
 Taunton, archdeaconry, p. xviii
 Tenaculum, name of comet, p. 268
 Tenarus, p. 204
 Tesmouth, p. 307
 Teutonia, p. 246
 Teye, John de, Austin illuminator,
 p. xx
 Thara, p. 291
 Theodulus, *Ecloga*, p. 236
 Theophrastus, p. 176
 Thetis, pp. 234, 237
 Thomas, Keith, pp. 111, 284
 Thomas, Marcel, p. iii
 Thomas of Cantimpré, *de Natura*
 Rerum, pp. xxix-xxx, 18 passim
 Thomas of Ireland, pp. xlii, xliii,
 186
 Thomas of Lancaster, pp. xviii, 307
 Thompson, A. H., p. x
 Thorndike, Lynn, pp. v, xxxii,

- xxxiv, liii, 68, 117
 Thurstan, Archbishop of York,
 pp. 302, 307
 Tigris, p. 28
 Tisiphone, p. 206
 Titius, p. 214
 Titus, emperor, p. 309
 Tola, ruler, p. 297
 Tracias, a wind, p. 41
Tractatus Fortuitorum, p. 280
 Trapp, Damasus, p. xxi
 Trinitarians (See St. Robert, Trini-
 tarian House of,), pp. iv, vii, xi,
 xv, xix
 Trinovant, p. 298
 Trivet, Nicholas, p. xl
 Trophates, p. 241
 Troy, pp. 218, 219
 Turner, D., p. iii
 Tyre, pp. 21, 297
 Ubbe, p. 299
 Ulrich of Strassbourg, *de Summo*
 Bono, pp. xxxii, 259
 Ungwar, p. 299
 Van Wageningen, J., p. xlvi
 Varciani, p. 246
 Vatican Mythographers, pp. 236,
 239, 244, 245, 249
 Venus, pp. lix, lxi-lxii (costume)
 Veru, name of comet, p. 268
 Vespasian, emperor, p. 309
 Vesper, p. 208
 Vesuveus, pp. 108-109
 Via Regia, p. 298
 Vincent of Beauvais, pp. vi, xxx,
 xl, xliii, 256, 263, 294
 Virgil, p. xxxi
 Virgil, *Aeneid*, pp. 57, 65, 129
 Virgil, *Eclogues*, pp. 109, 203, 248
 Voigts, Linda, p. 131
 Von den Brincken, A.-D., pp. vi,
 xliii
 Vulcan, pp. 129-130
 Vulturinus, a wind, pp. 41, 43
 Wagner, E., p. lviii
 Waldeby, John, Austin friar of
 York, p. xxxiii
 Waldeby, Robert, Archbishop of
 York, p. x
 Wales, pp. 245, 300, 304, 306
 Wallace, William, p. 307
 Walther, Hans, p. 242
 Watling Street, p. 298
 Watson, Bruce, p. li
 Weaver, F. W., p. xxviii
 Wehmer, Carl, p. i
 Wedel, T., p. 269
 Weijers, Olga, ed., p. 151 *passim*
 Weiss, Roberto, p. xxxvii
 Wells diocese, p. xviii
 Wenzel, Seigfried, p. liii
 Wearmouth, p. 302
 Werner, Jakob, ed., pp. 96, 160,
 241
 Westmoreland, p. 307
 Whitgift, T., Archbishop, p. iii
 Wickersheimer, E., pp. liii, 284
 Wieck, Roger, p. xxv
 William, king of Scots, p. 307
 William Fitzherbert, Archbishop of

- York, p. 305
 William Melton, Archbishop of
 York, p. 310
 William of Conches, p. xxx
 William of Conches, Commentary
 on Boethius' *de Consolatione*
 Philosophiae, pp. 56, 65, 110,
 146-148, 152, 207, 216-219, 222,
 235, 255
 William of Conches, *de Philosophia*
 Mundi, pp. 26, 51, 52, 108, 205
 William of Conches, glosses on
 Plato's *Timaeus*, pp. 54, 131
 William of Cremona, Austin Prior
 General, p. xxxvi
 William of Saint-Calais, Bishop,
 p. 302
 William the Conqueror, (Bastard),
 pp. 292, 300, 307, 308
 Williams, J. F., p. ix
 Wilson, Adrian and Joyce, eds.,
 p. viii
Wise Book of Philosophy and
 Astronomy, p. 94
 Witty, F. J., p. vi
 Wood, Chauncey, p. xliii
 Wood, Charles T., p. 255
 Wordsworth, Christopher, p. 99
 Wormald, F., p. xxxv
 Wright, Thomas, ed., pp. 51, 241
 Wrobel, J., ed., pp. 57, 65, 66,
 250, 253
 Ykenildstreet, p. 298
 York Minster History Tables,
 pp. xxxi, lvii
 York Augustinian Convent Library,
 pp. xxxv-xxxvi
 York Augustinian Convent,
 p. xxxvi
 Yorkswalde, p. 300
 Yvo, king, p. 292
 Yvo of Chartres, *Epistola*, p. 62
 Zephyrus, a wind, pp. 41, 43
 Zetus, pp. 198, 241
 Zeus, p. 168
 Zilla, legendary wife of Lamech,
 p. xvi
 Zimmerman, A., p. xxxiv
 Zoopyrus, p. 69
 Zouche, William de la, Archbishop
 of York, p. xl
 Zumkeller, A., p. xxxvi

INDEX BIBLICUM

- Acts 5.41, p. 194
Apoc. 2.7, pp. lxii, 213
Apoc. 2.17, p. 214
Apoc. 2.20, p. 213
Apoc. 3.5, p. 222
Apoc. 3.19, p. 194
Apoc. 8.10, p. 293
Cant. 1.3, p. 203
Cant. 1.7, p. 185
Cant. 4.16, p. 247
Cant. 8.6, p. 247
2 Chron. 3.5, p. 161
1 Cor. 7.34, p. 187
1 Cor. 13.2, p. 196
2 Cor. 3.5, p. 161
2 Cor. 9.7, p. 160
Eccl. 1.7, p. 22
Eccl. 46.1, p. 191
Ecclesiasticus 3.33, p. 208
Eph. 4.26, p. 196
Ezech. 18.26, p. 142
Ezech. 21.22, p. 195
Ezech. 32.19, p. 195
Ezech. 34.9-10, p. 224
Gen. 1.11, p. 164
Gen. 1.16, p. 165
Gen. 1.22, p. 164
Gen. 2.7, p. 254
Gen. 2.8, p. 123
Gen. 7.2, p. 40
Gen. 21.14, p. 195
Heb. 1.7, p. 260
Hosea 4.9, p. 254
Isaiah 14.12, p. 293
Isaiah 24.2, p. 254
James 1.2, p. 194
Job 1.6, p. 261
Job 40.11, p. 95
John 1.1, p. 228
John 3.8, p. 247
John 7.38, p. 249
John 8, p. 293
John 10.1, p. 224
John 10.12, p. 224
John 10.16, p. 296
John 13.23, p. 228
John 14.21, p. 228
Lev. 6.12, p. 162
Lev. 12, p. 255
Luke 1.26, p. 228
Luke 8.13, p. 143
Luke 9.26, p. 197
Luke 9.62, p. 142
Luke 10.40, p. 192
Luke 11.24-26, p. 191
Luke 23.43, p. 123
Mark 12.33, p. 222
Matt. 5.10, p. 194
Matt. 8.12, p. 244
Matt. 10.22, p. 205
Matt. 12.43-45, p. 191
Matt. 13.25-30, p. xlii
Matt. 13.30, p. 16
Matt. 18.9, p. 143

- Matt. 19.29, p. 247
Matt. 22.2, p. 202
Matt. 22.30, p. 186
Mich. 3.5, p. 228
Prov. 8.4-5, pp. 181-182
Prov. 8.15-16, p. 181
Prov. 9.2-5, p. 181
Prov. 30.8, p. 144
Prov. 31.17, p. 190
Prov. 31.30, p. 143
Ps. 2.1, p. 228
Ps. 4.2, p. 193
Ps. 4.5, p. 196
Ps. 7.10, p. 17
Ps. 8.6, p. 213
Ps. 16.3, p. 193
Ps. 17.2, p. 228
Ps. 20.4, p. 213
Ps. 21.2, p. 228
Ps. 25.2, p. 248
Ps. 36.24, p. 143
Ps. 46.1, p. 228
Ps. 61.11, p. 144
Ps. 67.5, p. 228
Ps. 68.1, p. 228
Ps. 69.2, p. 228
Ps. 71.7, p. 142
Ps. 78.1, pp. 224, 228
Ps. 79.5, p. 203
Ps. 83.8, p. 142
Ps. 90.15, p. 194
Ps. 91.13, p. 249
Ps. 101.27, p. 239
Ps. 103.4, p. 260
Ps. 110.2, p. 263
Ps. 110.10, p. 202
Ps. 114.10, p. 193
Ps. 117.5, p. 193
Ps. 118.103, p. 214
Ps. 119.1, p. 193
Ps. 123.2, p. 228
Ps. 124.1, p. 249
Ps. 137.7, p. 193
Rom. 5.3-5, p. 194
Rom. 7.7-22, p. 143
Rom. 7.21,23, p. 16
Rom. 8.30, p. 222
Rom. 8.38-39, p. 177
Rom. 9.19, p. 263
Rom. 12.19, p. 196
Ruth 2.3, p. xliii
Thess. 2.4, p. 177
2 Tim. 4.25, p. 223